

Forsvarsstudier 5/1992

**Internasjonal fredsbevaring
1956-1990**

En sammenliknende undersøkelse

Gunnar Fermann

Innhold

FORORD	vi
1. INNLEDNING	5
1.1. Problemstilling	9
1.2. Organisering	11
2. PRESISERINGER OG AVGRENSNINGER	12
2.1. Fredsbevaring som begrep og som fenomen	12
2.2. Presisering av "effektiv fredsbevaring"	16
3. FORHOLD SOM KAN FORKLARE FORSKJELLER I DEN FREDS- BEVARENDE INNSATSEN	21
3.1. Noen forhold påpekt i litteraturen	23
3.2. Seks hypoteser om den freds- bevarende innsatsen	28
3.3. Årsaks-modell	32
4. BESKRIVELSE AV ELLEVE FREDS- BEVARENDE STYRKER 1956-1990	36
4.1. UNEF I i Sinai	42
4.2. ONUC i Kongo	49
4.3. UNSF i Ny-Vest-Guinea	57
4.4. UNFICYP på Kypros	61
4.5. UNEF II i Sinai	70
4.6. UNDOF på Golan	83
4.7. UNIFIL i Sør-Lebanon	88
4.8. CMF i Rodesia/Zimbabwe	102
4.9. MFO i Sinai	105
4.10. MNF i Beirut	108
4.11. UNTAG i Namibia	113
4.12. Klassifisering av styrker etter effektiviteten av den freds- bevarende innsatsen	121

4.13. Klassifisering av styrker etter mandatgivende organ I	123
4.14. Klassifisering av styrker etter mandatgivende organ II	124
4.15. Klassifisering av styrker etter konsensus i FNs organer ...	125
4.16. Klassifisering av styrker etter konflikt-type	126
4.17. Klassifisering av styrker etter antall deltakere i konflikten	127
4.18. Klassifisering av styrker etter operativt konsept	128
4.19. Data-matrise - samlet klassifikasjon av det empiriske materialet	129
 5. KONKLUSJONER	 131
 VEDLEGG 1: LITTERATUREN OM INTER- NASJONAL FREDSBEVARING	 136
 VEDLEGG 2: KRAV TIL EN ALMEN VITENSKAPELIG FORKLARING - EPISTEMOLOGISKE PRESISERINGER	 144
 VEDLEGG 3: TILTAK FOR Å REDUSERE KATEGORI-INTERN VARIASJON - DIAKRON UTVIDELSE OG EKSKLUSJON AV DET AVVIKENDE TILFELLE	 154
 VEDLEGG 4: KOMPARASJON SOM METODE FOR PRØVING AV HYPOTESER	 161
Ceteris paribus - metoder for kontroll av tredje variabler	161
To komparative teknikker: Overensstemmelsesmetoden og forskjellsmetoden	163

VEDLEGG 5: KOMPARATIV ANALYSE	
- PRØVING AV HYPOTESER OG TESTING AV ÅRSAKS- MODELLENS FORKLARINGSKRAFT ..	168
Motstridende krav til sammen- liknbarhet og empirisk basis	169
Undersøkelses-spesifikke krav til sammenliknbarhet	171
Variasjoner i empirisk basis og komparativ slutnings-basis på tvers av hypoteser	174
Presentasjon av komparative analyse-resultater	177
Testing av årsaks-modellens forklaringskraft	185
 VEDLEGG 6: KOMPARATIV ANALYSE - EMPIRISK BASIS SPESIFISERT MHT. TEKNIKK OG KRAV TIL SAMMENLIKNBARHET	 189
 VEDLEGG 7: SENTRAL-TENDENS OG GAMMA - TO MÅL FOR ÅRSAKS-MODELLENS FORKLARINGSKRAFT	 196
 VEDLEGG 8: ANALYSE-RESULTATENES "ROBUSTHET" FOR ANALYTISKE OG METODOLOGISKE INNVENDINGER ...	 198
 VEDLEGG 9: MIDTØSTEN OG FREDSEBEVARING: KONFLIKTSTRUKTUR OG KONFLIKT- HÅNDTERING	 204
 LITTERATUR-REFERANSER	 214
 ENGLISH SUMMARY	 225

Forkortelser

ADF	Arab Deterrent Force (Libanon, 1976-82)
ANC	Arme nationale congolaise
CMF	Commonwealth Monitoring Force (Rodesia/Zimbabwe, 1979-80)
DFF	De facto Forces (kristen milits i Sør-Libanon støttet av Israel. Også kjent som "South Lebanese Army" (SLA) og inntil 1984 "Haddad-militsen")
IDF	Israeli Defence Force
FN	De forente nasjoner
MFO	Multinational Force and Observers (Sinai, 1982-)
MNF	Multinational Force (Beirut, Libanon, 1982-84)
NATO	North Atlantic Treaty Organization
OAPEC	Organization of Arab Oil Exporting Countries
ONUC	Operation des Nations Unies au Congo (Kongo, 1960-64)
PF	Patriotic Front
PLAN	People's Liberation Army of Namibia
PLO	Palestinian Liberation Organization
ROC	Republic of Cyprus
SADF	South African Defence Force

SFM	United States Sinai Field Mission (Sinai, 1976-82)
SLA	South Lebanese Army (kristen milits i Sør-Libanon støttet av Israel)
SWAPO	South West Africa People's Organization
TRNC	Turkish Republic of Cyprus (erklært 1983)
UNDOF	United Nations Disengagement and Observer Force (Golan, 1974-)
UNEF I	United Nations Emergency Force I (Sinai og Gaza, 1956-67)
UNEF II	United Nations Emergency Force II (Sinai, 1973-80)
UNFICYP	United Nations Force in Cyprus (Kypros, 1964-)
UNIFIL	United Nations Interim Force in Lebanon (Libanon, 1978-)
UNTAG	United Nations Transition Assistance Group (Namibia, 1989-90)
UNTEA	United Nations Temporary Executive Authority (Vest Ny Guinea, 1962-63)
UNTSO	United Nations Truce Supervision Organization (Midtøsten, 1948-)

Forord

Forsvarsstudien er en omarbeidet versjon av en del av min magisteravhandling i statsvitenskap. Undersøkelsen er tilrettelagt for å ivareta *to* konkurrerende hensyn: (i) Ønsket om å gjøre studien tilgjengelig for et alminnelig interessert publikum, og (ii) ønsket om å presentere undersøkelsen som et helhetlig og etterrettelig arbeid med de krav som der stilles til dokumentasjon og metode. De fleste lesere vil kunne få utbytte av å lese *hoveddelen* (kapittel 1-5) av undersøkelsen, enten man vil lese den som en *dokumentasjon* over fredsbevarende innsatser eller som en *studie av forhold som kan påvirke effektiviteten* av en slik innsats. Lesere med spesiell interesse for metode-relaterte spørsmål henvises dessuten til vedlegg 2-8, der det i detalj redegjøres for grunnlagsproblemer, komparative teknikker, den komparative analysen og forhold som bidrar til å skape usikkerhet ved analyse-resultatene. Vedlegg 1 og spesielt 9 kan være av mer almen interesse.

Jeg vil rette en spesiell takk til Kjell Skjelsbæk ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) for hans faglige og menneskelige støtte under arbeidet. Han satte meg på sporet av emnet for Forsvarsstudien, og loset meg fram til kreftene tok slutt. Jeg har turt å tilegne studien til min avdøde veileder og venn. En takk også til Kari Karame ved NUPI for kyndige kommentarer til avsnittet om UNIFIL.

Forøvrig vil jeg takke mine veiledere ved Institutt for statsvitenskap ved Universitetet i Oslo - førsteamanuensis Raino Malnes og professor Arild Underdal - for verdifull veiledning under en lang sluttspurt.

En takk rettes dessuten til Institutt for Forsvarsstudier som la forholdene til rette for utgivelsen av dette arbeidet og som dessuten har gitt meg anledning til å slutføre en bibliografi over litteraturen om internasjonal fredsbevaring. Jeg vil spesielt nevne militærstipendiat Oblt. Toralv Nordbø for hans konstruktive merknader til store deler av undersøkelsen, Cpt. Victor

Bird for korrekturlesning av engelsk oppsummering, Genlt. Tønne Huitfeldt for kommentarer til avsnittet om UNEF I, og forskningssjef Olav Riste og red. Rolf Tamnes for råd som har gjort framstillingen mer leservennlig.

Ansvar for eventuelle feil og mangler påhviler naturligvis meg selv.

Endelig vil jeg rette en takk til Kristin Wergeland Brekke for all støtte og oppmuntring underveis.

Gunnar Fermann

Oslo, februar 1992

Til Kjell

1. Innledning

Begrepet "internasjonal fredsbevaring" er intimt knyttet til fenomenet FNs fredsbevarende operasjoner, men er ikke identisk med dette. I kjølvannet av FNs første fredsbevarende styrke i Egypt i 1956, har FNs modell blitt brukt av såvel regionale organisasjoner som mer situasjonsbestemte (ad hoc) sammenslutninger av stater. Internasjonal fredsbevaring kommer idealtypisk til uttrykk i utplasseringen av lett bevæpnede styrker eller observatørkorps i en stat eller mellom stater, med det formål å rapportere, kontrollere og bidra til at partene i konflikten ikke gjenopptar kamphandlingene.

Fredsbevarings-teknikken er blitt brukt for å håndtere konflikter i tilknytning til avviklingen av de europeiske koloni-imperiene, etniske og borgerkrigsliknende konflikter og mellomstatlige konflikter i "Den tredje verden". Spesielt Midtøsten er et "flue-papir" for fredsbevarende operasjoner. Per dags dato er seks operasjoner engasjert i området - hvorav fem i FN-regi.

Det operative og primære formålet med internasjonal fredsbevaring er å stabilisere en våpenhvile mellom væpnede parter, eller også å opprettholde "lov og orden" i en sivilbefolkning der statsmaktens kontroll har brutt sammen. I noen konflikter har den fredsbevarende innsatsen hatt betydning langt utover de rent operasjonelle målsettinger: Fredsbevarende styrker har bidratt til å forhindre at lokale og regionale konflikter har blitt trappet opp til en konfrontasjon mellom interesserte ekstra-regionale stormakter. Det finnes også eksempler på at den fredsbevarende innsatsen har bidratt til at partene over tid har bilagt konflikten. UNEFs innsats i Sinai fra 1973 til 1979 er selve kroneksempelen på dette.

Som kjent "tier (ofte) diplomatene, når kanonene taler". Men om våpenstillstand råder, er dette likevel ingen garanti for at diplomatene snakker sammen eller når fram til en type *politisk* overenskomst. De mangeårige FN-operasjonene på Kypros,

Golan og i Libanon illustrerer dette.¹ Her er operasjonene redusert til å bevokte et fiendligsinnnet status quo. "Fastfrysningen" av disse konfliktene skyldes knapt de fredsbevarende operasjonene, men snarere partenes manglende vilje til å endre politiske målsettinger eller til å forfølge dem med mer fredelige midler. Om et fredsbevarende engasjement ble avvirket i en politisk uforløst situasjon, ville det bare være et tidsspørsmål før kamphandlinger ble gjenopptatt. FN har nettopp av den grunn ingen umiddelbare planer om å avvikle de tre ovennevnte operasjonene.

Internasjonal fredsbevaring inngår - sammen med moderne Folkerett, internasjonale meklingsinstitusjoner og sikkerhetsregimer - i vår tids arsenal av virkemidler opprettet med sikte på å avverge eller dempe utslagene av væpnet konflikt. Utviklingen av instrumenter for ikke-voldelig håndtering av konflikt, kan forstås på bakgrunn av *krigens endrede karakter*: Med Napoleons-krigene i begynnelsen av det nittende århundre framstod krig mellom stater ikke lenger som ritualiserte dueller mellom paraderende leieknekter om grenser, tronefølge og majestetets ære.² Den gryende *industrialiseringen* gav krigsødeleggelser av potensielt apokalyptiske dimensjoner. I sitt mest ekstreme uttrykk framstod *nasjonalismen* som et politisk rasjonale for å *utløse* dette voldspotensialet. Nettopp med nasjonalismen som ideologisk drivkraft forvandlet de franske

¹ UNFICYP på Kypros, UNDOF på Golan og UNIFIL i Sør-Libanon, ble opprettet ved Sikkerhetsråds-resolusjoner i 1964, 1974 og 1978.

² R.R. Palmer: "Frederick the Great, Guilbert, Bülow: From Dynastic to National War", og Peter Paret: "Napoleon and the Revolution in War", i Peter Paret (Red.): Makers of Modern Strategy - From Machiavelli to the Nuclear Age (New Jersey: Princeton University Press, 1986), s. 91-119 og s. 123-142.

folkearméer krig til et spørsmål om staters fortsatte *eksistens*.³ Desto mer maktpåliggende ble det å opprette *skranker* mot staters bruk av væpnet makt. I kjølvannet av Den første verdenskrig nedla signatarene til Folkeforbundets konvensjon et *forbud mot angrepskrig*. Dette forbudet ble utdypet i FN-pakten som nedlegger et *generelt forbud mot bruk* - eller trussel om bruk - *av væpnet makt mellom stater*.⁴ Dette innebar i teorien en betydelig innskrenkning av nasjonalstatens suverenitet. I fravær av effektive overnasjonale håndhevingsorganer var det imidlertid lite realistisk å tro at forbudet skulle bli respektert.⁵

³ For en *litterær* framstilling av Napoleons felttog i Russland vinteren 1812-13, se Leo Tolstoy: *War and Peace* (Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books Ltd., 1869/1987), s. 1107-1444. For en *analytisk* behandling av Napoleons-krigene, se Karl von Clausewitz' klassiske studie: *On War* (Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books Ltd., 1832/1985).

⁴ FN-pakten må imidlertid ikke oppfattes som en *passivistisk* traktat. Art. 51 gir FNs medlemsland "rett til individuelt eller kollektivt *selyforsvar* når et væpnet angrep er blitt foretatt" (min uthevning). For en detaljert gjennomgang av FN-paktens oppfatning av maktbruk mellom stater, se upublisert artikkel Gunnar Fermann: "Gulf-konflikten - maktbruk og berettigelse", 1991. Artikkelen gjøres tilgjengelig ved henvendelse til forfatteren.

⁵ Art. 42 i FN-pakten gir FNs sikkerhetsråd fullmakt til å "treffe slike tiltak ved stridskrefter i luften, til lands og til sjøs som måtte være nødvendig for å opprettholde eller gjenopprette mellomfolkelig fred og sikkerhet". For dette formål skulle Sikkerhetsrådet disponere "væpnede styrker" stilt til rådighet i henhold til "særlige avtaler" med medlemslandene (art. 43-44). Den internasjonale styrken skissert i art. 42-44 ble et offer for Den kalde krigen og er sannsynligvis skrinlagt for godt. For en mer detaljert redegjørelse, se Jean Combaucou: "The Exception of Self-Defence in U.N. Practice", i Antonio Cassese (Red.): *The Current Legal Regulation of the Use of Force* (Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1986), s. 9-38.

Internasjonal fredsbevaring er et *konsensusbasert engasjement* som prinsipielt ikke utfordrer enkeltstaters suverenitet. Fredsbevarende operasjoner opprettes ikke for å håndheve og straffe brudd på Folkerettens prinsipielle forbud mot bruk av væpnet makt. Fredsbevarende styrker er verken politisk eller militært rustet til å iverksette militære sanksjoner ("tvangs-aksjoner"). Internasjonal fredsbevaring er *begrenset til å dempe de voldelige utslagene av konflikt, uten å fundamentalt rokke ved suverenitets-prinsippet*. Etter min oppfatning er dette en nøkkel til forståelse av instrumentets relative suksess og et argument for at fredsbevarende operasjoner også i framtiden vil bli brukt i håndteringen av konflikter.

Det er derfor desto viktigere å *systematisere* erfaringene fra mer enn førti års fredsbevaring. Den etterhvert omfattende litteraturen om internasjonal fredsbevaring er svært variert i problemorientering, kvalitet og faglig tilnærming.⁶ De aller fleste operasjonene er nå grundig dokumenterte i "case-studier". Men det er få arbeider som *sammenfatter* erfaringene fra et større antall operasjoner.⁷ Spissformulert kan man si at litteraturen er rik på beskrivelse og forklarings-forslag, men skinnere på teoretiske begrunnelser og studier som empirisk etterprøver ("tester") framkastede hypoteser (dvs. antakelser om

⁶ Denne og senere karakteristikker av litteraturen bygger på et bibliografisk arbeid - Gunnar Fermann: International Peacekeeping - A Selectively Annotated Bibliography (Oslo: Norwegian Institute of International Affairs - Draft, October 1990), 197 sider.

⁷ Hederlige unntak er (i) John MacKinlay: The Peacekeepers - An Assessment of Peacekeeping Operations at the Arab-Israel Interface (London: Unwin Hyman, 1989), (ii) Alan James Peacekeeping in International Peacekeeping (London: MacMillan, 1990), og (iii) Indar Jit Rikhye & Kjell Skjelsbaek (Red.): The United Nations and Peacekeeping - Results, Limitations and Prospects (London: MacMillan, 1990).

sammenheng mellom to eller flere forhold).⁸ Dette mønsteret er antakelig typisk for unge forskningsfelt, men ikke desto mindre en svakhet i en tid da internasjonal fredsbevaring opplever en renessanse.⁹ I deler av 60- og 80-årene var det et "problem" at det internasjonale samfunn ikke i større grad benyttet seg av konflikthåndterings-potensialet som ligger i fredsbevarings-teknikken. Med den "høykonjunktur" vi ser i dag med opprettelsen av fredsbevarende operasjoner i Kambodja, Mellom-Amerika og på Balkan, er det derimot en større fare for at en lite systematisert og etterprøvet kunnskap fører til at instrumentet brukes i konflikter det ikke har forutsetninger for å håndtere.¹⁰

1.1. Problemstilling

Jeg skal ikke i dette arbeidet undersøke hvordan fredsbevaring kan bidra til nedtrapping av kriser og stimulere forhandlings-

⁸ I vedlegg 2: "Krav til en almen vitenskapelig forklaring - epistemologiske presiseringer" redegjøres det for disse to komponentene - teoretisk begrunnelse og empirisk samvariasjon - som bestanddeler i en årsaks-forklaring.

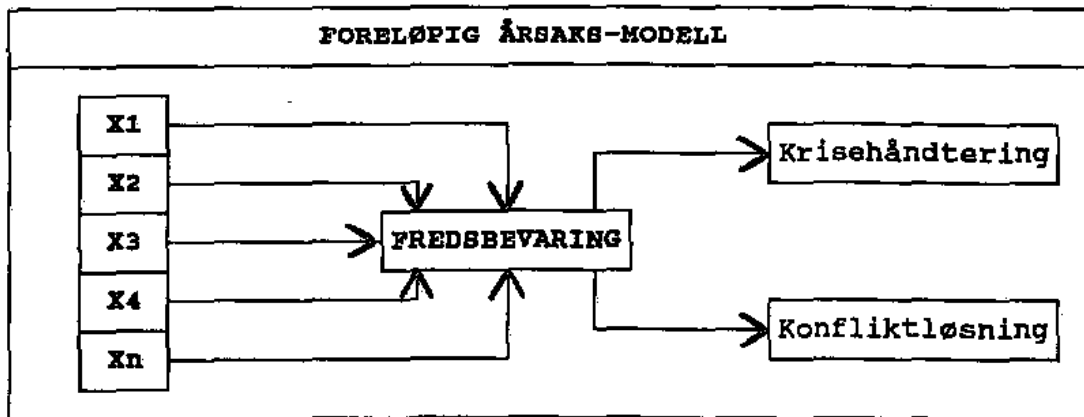
⁹ Se vedlegg 1: "Litteraturen om internasjonal fredsbevaring", for en grundigere vurdering av litteraturen.

¹⁰ I frykt for at partene i konflikten ikke skal respektere en våpenhvile, nøler FN i disse dager med å sende en fredsbevarende styrke til Jugoslavia.

løsninger.¹¹ Den foreliggende studien skal primært belyse en problemstilling med årsaksmessig *forrang* til ovennevnte:

* Hvilke er betingelsene for effektiv fredsbevaring?¹²

Problemstillingen kan illustreres som i fig. 1.1.1.: Effektiviteten av den fredsbevarende innsatsen (explanandum) søkes forklart ved hjelp av et knippe - så langt - uspesifiserte årsaks-faktorer (explanans) - X1, X2, X3, X4, ...Xn.¹³

Figur 1.1.1.

¹¹ Dette har jeg søkt å gjøre andre steder. Se Gunnar Fermann: UNEF II - Oktoberkrisen 1973: Instrument for krisehåndtering, UNEF II - 1973-80: Instrument for forhandlet konfliktløsning (Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt - NUPI-rapport Nr.118 og 120, 1988), og Terrorbalanse og krisehåndtering - FNs fredsbevarende operasjoner i perspektiv av et realpolitisk kjemeparadigme (Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt - NUPI-notat Nr. 413, 1989).

¹² I kapittel to blir det redegjort for hva som gjør en fredsbevarende innsats "effektiv".

¹³ Det vil bli redegjort for forklarings-faktorene i kapittel tre.

1.2. Organisering

Framstillingen skrider fram som følger:

- I kapittel to *defineres* "internasjonal fredsbevaring" på en slik måte at *elleve* fredsbevarende styrker inkluderes i den komparative (sammenliknende) analysen. "Effektiv fredsbevaring" presiseres som en fredsbevarende styrkes evne til å oppfylle *mandatforventningene*.

- Kapittel tre presenterer, begrunner og presiserer (operasjonaliserer) et knippe *hypoteser (antakelser)* om betingelsene for effektiv fredsbevaring. *Hypotesene* - som er knyttet til egenskaper ved mandatgivende organ, konfliktsituasjonen, aktørene og operasjonsområdet - utgjør samlet en *modell* i forklaring av den fredsbevarende innsatsen.

- Kapittel fire gir en *beskrivelse* av de elleve styrkene som inngår i hypotesetestingen. Materialet (de elleve styrkene) blir *klassifisert* langs de egenskaps-dimensjonene som inngår i hypotesene presentert i kapittel tre.

- I kapittel fem *sammenfattes resultatene* av den sammenliknende analysen.

Vedleggene redegjør i detalj for komparative analyse-teknikker, den sammenliknende analysen og forhold som bidrar til å skape usikkerhet ved analyse-resultatene.¹⁴

¹⁴ Se vedlegg 4, 5 og 8.

2. Presiseringer og avgrensninger

2.1. Fredsbevaring som begrep og som fenomen

*International Peace Academy*¹⁵ har definert internasjonal fredsbevaring som:

The prevention, containment, moderation and termination of hostilities between or within states through the medium of third-party intervention, organized and directed internationally, using multinational military, police, and civilian personnel to restore and maintain peace.¹⁶

I den foreliggende studien tilsvarer *begrepet* "internasjonal fredsbevaring" *fenomenet* fredsbevarende operasjoner. Operasjonene er *instrumenter* for internasjonal fredsbevaring. Operasjonene er karakterisert ved at de:

(i) er lett bevæpnet, (ii) bruker makt primært når liv og stillinger er truet (selvforsvar), (iii) opptrer nøytralt og upartisk i forhold til konfliktens parter, (iv) er utplassert med vertslandets godkjenning, og (v) er under en form for internasjonal kommando.

Militære operasjoner som svarer til disse kriteriene, tilhører den *klasse fenomener* jeg forstår som *fredsbevarende opera-*

¹⁵ International Peace Academy er - for å sitere en av instituttets brosjyrer - "an independent, non-governmental institute for applied research and training in the field of peacekeeping and related areas of mediation and negotiation to resolve regional and international conflicts".

¹⁶ Indar Jit Rikhye: The Theory and Practice of Peacekeeping (London: Hurst & Company, 1984), s. 2.

sjoner.¹⁷ Militære styrker som deltar i kamphandlinger med det formål å endre en maktbalanse eller å sikre en militær seier ("enforcement actions"), tilhører definitivt ikke den samme klasse fenomener.¹⁸ ¹⁹ Fredsbevarende operasjoner må dessuten ikke forveksles med de militære tvangstiltakende skissert i FN-paktens kapittel VII. Fredsbevaring er overhodet ikke forutsett i FN-pakten,²⁰ og knapt idé-historisk formulert før etableringen

¹⁷ For drøfting av problemer knyttet til klassifisering av fenomener, se Arthur L. Kalleberg: "The Logic of Comparison - A Methodological Note on the Comparative Study of Political Systems", World Politics, Vol. 19, No. 1, 1966, s. 69-82, og Stein Uglevik Larsen: "Om klassifikasjon", i Stein Uglevik Larsen (Red.): Problemer i samfunnsvitenskaplig metode (Bergen: Universitetsforlaget, 1976), s. 61-123.

¹⁸ Se fig. 2.1.1.

¹⁹ Dette utelukker straffe- og disiplineringsekspedisjoner innenfor en allianse eller mellom allianser, eller overfor tredje-land (kolonier og kvasikolonier). Maktbruken til Den flernasjonale styrken i Gulfen falt i hovedsak innenfor den anledning FN-pakten gir til individuelt og kollektivt selvforsvar i tilfelle en stat er utsatt for et væpnet angrep (art. 51). Men Den flernasjonale styrken var verken en "FN-styrke" eller en fredsbevarende operasjon. Den flernasjonale styrken var en *kampstyrke* som fikk Sikkerhetsrådets *godkjenning* (ikke "blankofullmakt") til å gjenopprette *status quo ante* i Kuwait med makt. Se forøvrig Fermann: "Gulf-konflikten", 1991.

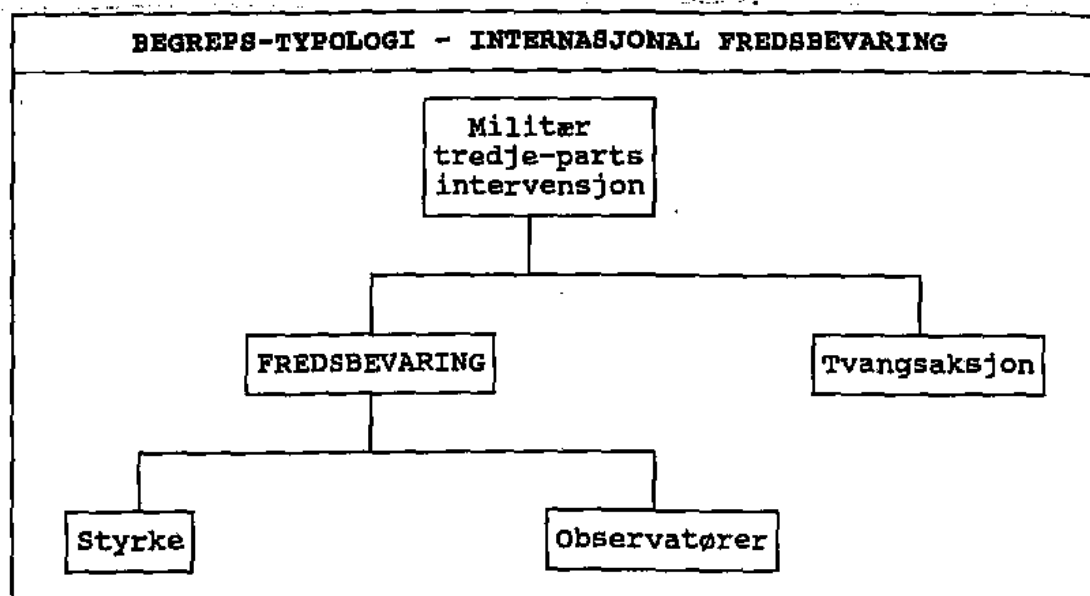
²⁰ FN har likevel anledning (juridisk hjemmel) til å ta i bruk slike operasjoner, i det Sikkerhetsrådet i henhold til art. 40 kan gjøre "slike midlertidige forføyninger det oppfatter nødvendig eller ønskelig". Finn Seyersted finner at FN som ethvert folkerettssubjekt kan "foreta de handlinger og opprette de organer de anser hensiktsmessige for å oppfylle sine formål". Se Finn Seyersted: "Rettslige spørsmål vedrørende FN-styrker", Internasjonal Politikk, Nr. 2/3, 1985, s. 29-42, og Jens Evensen: "Problems of International Law Relating to the Establishment of UN Security Forces", i Per Frydenberg (Red.): Peacekeeping - Experience and Evaluation (Oslo: Norwegian Institute of International Affairs, 1964), s. 213-246.

av den første operasjonen.²¹ Opprettelsen av fredsbevarende operasjoner er typisk improvisert og ad hoc-preget.²² Utviklingen av fredsbevarings-teknikken har ikke skjedd i henhold til en plan, men inkrementelt søkende og prøvende. Det var først på 60-tallet begrepet "fredsbevaring" ble tatt i bruk. Fredsbevaring i moderne forstand ble således praktisert nesten et ti-år før konflikthåndterings-teknikken fikk et navn.

Det er hensiktsmessig å skille mellom to *subklasser* fredsbevarende operasjoner. Fredsbevarende *styrker* og fredsbevarende *observatør-korps*. Førstnevnte innbefatter et større antall soldater som ved hjelp av befordringsmidler og faste observasjons-poster militært *kontrollerer* et avgrenset operasjons-

²¹ Enkelte forfattere mener å ha funnet idé-historiske forløpere til dagens fredsbevarende operasjoner i skriftene til Abbé de Saint-Pierre, Jean-Jacques Rousseau og Jeremy Bentham. Sistnevnte foreslo så tidlig som i 1789 å opprette en internasjonal domstol og en internasjonal styrke med fullmakt til å *tvinge* enkeltstater til å respektere domstolens beslutninger. Dette forslaget relaterer knapt til internasjonal fredsbevaring i begrepets moderne betydning. Det eneste Jeremy Benthams internasjonale styrker har til felles med *fredsbevarende* styrker, er at begge står under en form for internasjonal kommando. En mer grundig redegjørelse, se (i) Olav Stokke: "United Nations Security Forces: Some Political Problems", i Frydenberg (Red.): Peacekeeping, 1964, s. 25-67 (og note 1), (ii) Gabriella Rosner: The United Nations Emergency Force, (Historical appendix - Early Proposals for an International Military Force) (New York: Columbia University Press, 1963), s. 207-270 og (iii) Ernst-Otto Czempiel: "Frühe Projekte internationaler Friedenssicherung", i Ernst Koch: Die Blauhelme Im Einsatz für den Frieden (Frankfurt am Main: Report Verlag GmbH, 1991), s. 24-32.

²² Den hurtige utplasseringen av UNEF II i Sinai var mulig ved en overføring av bataljoner fra UNFICYP på Kypros (1973). Likeledes ble UNDOF på Golan opprettet ved en overføring av styrker fra UNEF II (1974). Endelig ble den nye FN-operasjonen i Irak etablert med en kjerne soldater fra UNDOF (1991).

Figur 2.1.1.

område. Sistnevnte består av et mindre antall ubevæpnede militære observatører som *rapporterer* om den militære aktivitet ved et frontavsnitt eller i et urolig område. Det overordnede formål er det samme for begge typer operasjoner. Men deres konkrete oppgaver, deres utrustning og omfang, er såpass forskjellig at det for en rekke problemstillinger er lite fruktbart å studere dem under ett.²³ I det følgende skal derfor fredsbevarende operasjoner forstås synonymt med fredsbevarende styrker.²⁴ En kritisk telling viser at det er blitt opprettet *elleve*

²³ For en mer utfyllende redegjørelse, se Fermann: UNEF II - 1973-80, 1988, s. 5-11.

²⁴ Se fig. 2.1.1.

fredsbevarende styrker i tidsrommet 1956-90.²⁵ Disse blir nærmere beskrevet og klassifisert i kapittel fire.

2.2. Presisering av "effektiv fredsbevaring"

Hva innebærer karakteristikken "*effektiv*" fredsbevaring? Hvilken *målestokk* skal legges til grunn i vurderingen av den fredsbevarende innsatsen?

Når det lenge rådet en ganske utbredt skuffelse over FNs fredsbevarende innsatser, kan dette i noen grad forklares ved at det er lagt en *forkjært* målestokk til grunn for vurderingen: Istedet for å undersøke hva styrkene faktisk er utplasserte for å gjøre, har styrkene blitt kritisert for at partene ikke har vært villige til å ta skritt for å bilegge eller løse konflikten. En slik kritikk er feilplassert ettersom fredsbevarende styrker verken er opprettet eller utstyrt for å innfri *politiske* målsettinger. En klart mer realistisk og rimelig målestokk for vurderingen av den fredsbevarende innsatsen, er å undersøke hvorvidt en styrke oppfyller *mandatet*.²⁶ Den sentrale oppgaven - og hva

²⁵ Alan James: Peacekeeping in International Politics, 1990, opererer med en universliste som innbefatter hele 57 fredsbevarende operasjoner. Når James opererer med et så stort antall operasjoner skyldes det dels at han gir "peacekeeping"-begrepet en *vidtfavnende* betydning, og dels at han inkluderer observatør-korps i sin analyse. Det kan rettes to innvendinger mot en slik avgrensning: For det første kan man spørre om det er fruktbart å behandle observatør-korps og styrker under ett. Dernest - og relatert til førstnevnte - kan det stilles spørsmålstegn ved om alle de 57 operasjonene er *sammenliknbare* langs de dimensjoner James gjør teoretisk relevante.

²⁶ Dette kriteriet har både Kjell Skjelsbæk og George L. Sherry lagt til grunn. Se Kjell Skjelsbæk: "UN Peacekeeping: Expectations, Limitations and Results: Forty Years of Mixed Experience", i Indarjit Rikhye & Kjell Skjelsbæk (Red.): The United Nations and Peacekeeping, 1990, s. 52-54, og George L. Sherry: "The United Nations,

man kan kalle de fredsbevarende styrkers minste felles multiplum - er å ivareta "*lov og orden*" blant en sivilbefolkning der statsmaktens autoritet har brutt sammen (politi-funksjoner), eller å overvåke en *våpenhvile mellom bevæpnede parter*.²⁷ Det er styrkenes evne til å innfri slike mandatforventninger, som skal legges til grunn for effektivitets-vurderingen.

Fredsbevaring ("peacekeeping") er en "sekundær" aktivitet i relasjon til aktiviteter som er rettet inn mot å gi et mer *politisk innhold* til fredsbegrepet ("peacemaking"). Fredsbevaringens moderate ambisjonsnivå kan illustreres med utgangspunkt i Galtung/Mitchells tre-delte konfliktbegrep:²⁸

Konflikt er definert som "forekomsten av uforenlige målsettinger eller verdier mellom aktører innenfor et sosialt system".²⁹ Dette er *kjernen* i og det *objektive grunnlaget* for enhver manifestasjon av konflikt.³⁰ Denne interessemotsetningen - konflikten - kan "ligge" latent, eller bli manifestert på ulike nivåer. Man kan tenke seg en *opptrappings-stige* der (i) "forekomsten av *uforenlige målsettinger*", kan motivere (ii)

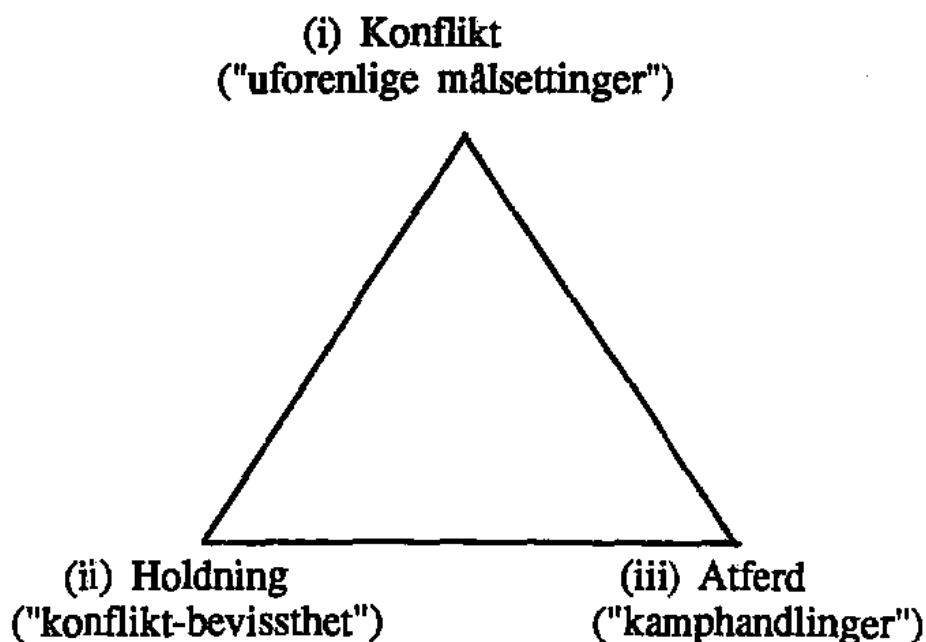
International Conflict, and American Security", Political Science Quarterly, 1986, s. 759-761.

²⁷ Andre oppgaver kan være å samarbeide med Røde Kors om humanitære oppgaver, fyller administrative funksjoner og veilede tilbaketrekning av fremmede styrker.

²⁸ Se fig. 2.2.1 og 2.2.2.

²⁹ Johan Galtung: "Conflict As a Way of Life", i Hugh Freeman (Red.): Progress in Mental Health (London: Churchill, 1969), s. 486.

³⁰ Jeg skal her forbigå det problem som ligger i muligheten for *irrasjonell* konflikt - dvs. manifestering av konflikt mellom aktører som *ikke* har uforenlige målsettinger og verdier. Dette er konflikt-manifestasjon av typen "blind vold". En Galtung ville kanskje sagt at slik vold ikke var irrasjonell, men en fortvilt - men likefullt begrunnet - reaksjon på *strukturell* (upersonlig) vold.

Figur 2.2.1.³¹

utviklingen av *fiendebilder* og en *konflikt-psykologi* (den objektive konflikten *erkjennes*), som i neste omgang kan rettferdiggjøre (iii) *kamphandlinger* i forsvar eller realisering av disse interessene.^{32 33} Denne typologien over konflikt-nivåer korresponderer i all hovedsak med siktemålet for tre typer *konflikthåndtering*: (i) *Konfliktløsning* innebærer at grunnlaget for konflikt faller bort - at der ikke lenger foreligger "uforenlige målsettinger" mellom aktører. (ii) *Konfliktbleggelse* innebærer en drastisk demping av det erklærte fiendskap - aktørene endrer holdning (erkjennelse) til hvordan konflikten skal "administreres".³⁴ (iii) *Fredsbevaring* er - som sagt - rettet mot å

31 Fig. 2.2.1. er omarbeidet fra Robert B. Mitchell: The Structure of International Conflict (London: MacMillan, 1981), s. 16.

³² Se fig. 2.2.1.

³³ Mitchell: International Conflict, 1981, s. 15-46.

³⁴ Denne mellom-kategorien (*bleggelse* av konflikt) er vanskelig å definere. Aktørenes målsettinger er fortsatt uforenlige, men kan ha

bekreftede et opphør i kamphandlinger og etablere en type "*væpnet fred*". Fredsbevarings-teknikken pretenderer altså ikke å skape fred i en dypere forstand (bileggelse eller løsning av konflikt).³⁵ Fredsbevaringens primære operative formål er begrenset til å påse at "*våpnene tier*", opprettholde lov og orden, og veilede militær tilbaketrekning.

vist seg for kostbare å forfølge med *militære* midler. Endring av preferanser kan også skje ved utviklingen av fellesinteresser, slik at relasjonen ikke lenger er karakterisert ved en null-sum struktur, men såkalt variabel-sum. Sadats "politiske helomvendig" vis-à-vis Israel på 70-tallet, var basert på en erkjennelse av at Egypt ikke kunne vinne over Israel militært. Ved å knytte gode forbindelser til USA og å inngå en fredsavtale med Israel, var det mulige for egypterne å realisere *andre* målsettinger. Fredsavtalen med Israel innebærer noe *mer* enn en *væpnet fred* og noe *mindre* enn *fravær av uforenlige målsettinger*. Avtalen uttrykker en vilje til å *bilegge* konflikten.

³⁵ Se fig. 2.2.2.

KONFLIKT- NIVÅ	TYPER KONFLIKTHÅNDBTERING (ambisjonsnivå)			
	Ingen eller utilstr. (krig)	Freds- bevaring	Konflikt- bileggelse	Konflikt- løsning
Ojektiv interesse- konflikt foreligger	JA	JA	JA	NEI
Objektiv interesse- konflikt erkjent (holdning)	JA	JA	NEI	NEI
Interesse- konflikt militært manifestert (atferd)	JA	NEI "Våpnet fred"	NEI	NEI

"Ja" og "Nei" referer til på hvilket nivå konflikten er manifestert.

Figur 2.2.2.

3. Forhold som kan forklare forskjeller i den fredsbevarende innsatsen

Hypoteser kan formuleres som *antakelser om sammenheng* mellom fenomener, faktorer eller hendelser. Forestillinger av en slik art oppstår gjerne - men ikke nødvendigvis - i møte med et empirisk univers.³⁶ Kunnskapsdannelsen kan skje *direkte - in vivo* - gjennom en type "deltakende observasjon" (sensing) eller *formidles* gjennom medier. Mine egne forestillinger (antakelser) om internasjonal fredsbevaring er nesten utelukkende basert på "*vikarierende erfaring*" - dvs. litterært tilegnede kunnskaper. Selv om jeg har hatt mange samtaler med akademikere, diplomater og militære som på forskjellig måte har vært direkte engasjert i fredsbevaring, har de fleste forestillingene om emnet blitt formet under studier av primær- og sekundær-litteratur.

Om dette skal betraktes som en svakhet, vil i høy grad avhenge av *faglig innfallsvinkel* og av hvilken *problemstilling* man har satt seg fore å belyse: En antropolog eller etnolog vil utvilsomt ha stort utbytte av feltarbeid i Sør-Libanon, dersom han/hun ønsker å kartlegge de sosiale og økonomiske virkningene av UNIFILs innsats i området.³⁷ En statsviter som tar sikte på å studere UNEFs bidrag til fredsprosessen mellom Egypt og Israel, vil derimot finne *mer rekreasjon enn informasjon* i en guidet tur til Sinai.³⁸ I praksis vil majoriteten av det empiriske materialet måtte innhentes fra kronologisk organ-

³⁶ Se Johan Galtung: Theory and Method of Social Research (Oslo: Uniersitetsforlaget, 1967), s. 309-340.

³⁷ Se f.eks. Marianne Heiberg: "Peacekeepers and Local Populations: Some Comments on UNIFIL", i Indar J. Rikhye & Kjell Skjelsbaek: The United Nations and Peacekeeping, 1990, s. 147-167.

³⁸ UNEF II ble formelt avviklet fra juli 1979.

iserte informasjons-banker som "Keesing's Record of World Events" og "Facts on File", fra diverse biografier og memoarer,³⁹ fra FNs dokument-serier og fra den sekundær-litteratur som allerede er skrevet om tilgrensende emner.

Mine spesielle forestillinger om *årsakene* til at noen fredsbevarende styrker lykkes i å oppfylle mandatet, mens andre ikke gjør det, har vokst fram under utarbeidelsen av en "case"-studie,⁴⁰ under bearbeiding av materiale til en bibliografi,⁴¹ og under skriving av utkast til empiri-kapittelet i den foreliggende komparative undersøkelsen.⁴² Hypotesene i denne studien er mao. primært utviklet (generert) i min egen og andres mer "eksplorerende" "case"-studier.⁴³ Når hypoteser generert i "case"-studier prøves på tvers av *flere* enheter, er det for å

³⁹ Innbefattet (i) Zbigniew Brzezinski: Power and Principle (New York: Farrar, Straus & Giroux, 1982), (ii) Jimmy Carter: Keeping Faith - The Memoirs of a President (London: Collins, 1982), (iii) Moshe Dayan: Breakthrough (New York: Knopf, 1981), (iv) Ismail Fahmy: Negotiating Peace in the Middle East (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1983), (v) Mohammad Heikal: The Road to Ramadan (London: Collins, 1975), (vi) Henry Kissinger: Years of Upheaval (London: Weidenfeldt & Nicolson, 1982), (vii) William Quandt: Camp David - Peacemaking and Politics (Washington D.C.: The Brookings Institution, 1986), (viii) Anwar Sadat: På jakt etter identitet (Oslo: Aschehoug, 1978), (ix) Cyrus Vance: Hard Choices - Critical Years in America's Foreign Policy (New York: Simon & Schuster, 1983), og (x) Ezer Weizman: Kampen for fred (Oslo: Cap-pelen, 1983).

⁴⁰ Fermann: UNEF II - Oktoberkrisen 1973 og UNEF II - 1973-80, 1988.

⁴¹ Fermann: International Peacekeeping, 1990.

⁴² Se kapittel fire.

⁴³ Se vedlegg 1: "Litteraturen om internasjonal fredsbevaring", for en framstilling av det *empirisk-induktive* og det *hypotetisk-deduktive* "kunnskaps-prosjekt".

stadfeste om "case"-spesifikk innsikt kan være *holdbar* som kunnskap i en mer *almen* (generell) betydning.

Men jeg skal være varsom så jeg ikke framkaster hypoteser som forklarer den fredsbevarende innsatsen med utgangspunkt i *definitorske kjennetegn* ved fenomenet selv.⁴⁴ Om jeg f.eks. presenterte en hypotese som hevder at "fredsbevarende styrker som opptrer nøytralt og upartisk er mer effektive enn styrker som ikke opptrer slik", ville jeg nødvendigvis få den bekreftet forutsatt at en *majoritet* av enhetene i universet av fredsbevarende styrker faktisk oppfylte mandatet. Men jeg ville begå en feilslutning - dvs. forveksle definitorsk kjennetegn med årsak - om jeg på dette grunnlag konkluderte at "nøytral og upartisk opptreden" *forårsaket* effektiv fredsbevaring. En slik slutning vil være *sirkulær* fordi "nøytralitet" og "upartiskhet" inngår som avgrensende kriterier for universet av fredsbevarende styrker. Jeg skal derfor vokte meg vel for å framkaste hypoteser hvor definitorske kjennetegn ved internasjonal fredsbevaring inngår som forklarings-faktor.⁴⁵

3.1. Noen forhold påpekt i litteraturen

Litteraturen drøfter en rekke forhold som kan påvirke den fredsbevarende innsatsen. Seks av dem skal gjøres til gjenstand for nærmere undersøkelse:

- madatgivende organ (I og II)
- konsensusforhold i FN
- konflikt-type

⁴⁴ Se avsnitt 2.1. for en definisjon av "internasjonal fredsbevaring".

⁴⁵ Se Brian Barry: "Some Questions About Explanation", International Studies Quarterly, Vol. 27, No. 1, 1983, s. 17-27, for en drøfting av sirkel-slutning.

- antall parter i konflikten
- styrkens operative konsept

3.1.1. Mandatgivende organ

Det kan argumenteres for at fredsbevarende styrker opprettet av FN-organer har større mulighet for å oppfylle mandatet enn styrker etablert av regionale organisasjoner eller ad hoc sammenslutninger av stater. FN er en ganske unik internasjonal organisasjon med et bredt engasjement og tilnærmet universelt medlemskap.⁴⁶ FN representerer en bredere og derfor - kan hevdes - *bedre politisk basis* for etableringen av fredsbevarende styrker enn det mindre representative sammenslutninger av stater gjør. Fordi FN på flere hold oppfattes som en "autoritativ eksponent av internasjonale verdier", kan det bli *politisk kostbart* for partene i en konflikt å ikke samarbeide med en fredsbevarende FN-styrke.⁴⁷ Det vil rettes et svært kritisk søkelys mot "dissenteren". Og det vil være mye vanskeligere for en "dissenter" å vinne gehør for at en fredsbevarende innsats i FN-regi er "partisk", enn det f.eks. ville være å få forståelse for at en rent vestlig styrke ikke representerer et "nøytralt" fredsbevarende innslag i konflikten. Det kan videre argumenteres for at fredsbevaring i FN-regi er langt mer attraktivt for vertslandet enn "smalere" alternativer. Vertslandet er selv representert i Generalforsamlingen og har som regel én eller flere venner i Sikkerhetsrådet. FN har dessuten institusjonalisert fredsbevaring så langt at vertslandet kan være rimelig sikker på at en FN-styrke ikke konverterer til kamp-

⁴⁶ Harold K. Jacobson: Networks of Interdependence - International Organizations and the Global Political System (New York: Alfred A. Knopf, 1979), s. 3-17.

⁴⁷ Ramesh Thakur: International Peacekeeping in Lebanon: United Nations Authority and Multinational Force (Boulder: Westview, 1987), s. 112.

styrke eller unnlater å trekke seg ut om vertslandet krever det. Endelig kan det hevdes at FN besitter "større evne til å organisere, operere, forsyne og finansiere fredsbevarende operasjoner".⁴⁸ Dette er forhold som øker sannsynligheten for at mandatforventningene skal innfris.

Fredsbevarende operasjoner er ikke omtalt og forutsett i FN-pakten. Det er derfor ikke juridisk bestemt hvilke av FNs organer - Sikkerhetsrådet eller Generalforsamlingen - som skal opprette fredsbevarende styrker.⁴⁹ Det finnes imidlertid gode grunner for å anta at fredsbevarende styrker opprettet i regi av Sikkerhetsrådet er mer effektive enn styrker opprettet av Generalforsamlingen. I Sikkerhetsrådet disponerer de fem stormaktene Frankrike, Kina, Sovjetunionen, Storbritannia og USA en veto-rett.⁵⁰ Om en fredsbevarende styrke først blir opprettet i regi av Sikkerhetsrådet, kan man derfor være ganske sikker på at ingen av veto-maktene er sterkt imot opprettelsen av styrken.⁵¹ I Generalforsamlingen er det derimot tilstrekkelig med 2/3 flertall for å opprette fredsbevarende operasjoner. Selv om én eller flere av stormaktene (veto-maktene i Sikkerhetsrådet) stemmer imot opprettelsen av en fredsbevarende styrke, så er dette alene likevel ikke nok til at resolusjons-forslaget blir avvist. Dette betyr at fredsbevarende styrker opprettet av Generalforsamlingen kan skje på tvers av én eller flere av

⁴⁸ Rikhye: The Theory and Practice of Peacekeeping, 1984, s. 7.

⁴⁹ Arthur M. Cox: Prospects for Peacekeeping (Washington D.C.: The Brookings Institution, 1967), s. 105-112.

⁵⁰ For en inngående drøfting av veto-institusjonen i Sikkerhetsrådet, se Sidney Bailey: The Procedure of the Security Council (Oxford: Clarendon Press, 1988), s. 109, 119, 223-224.

⁵¹ Kjell Skjelsbæk: "UN Peacekeeping: Expectations, Limitations and Results: Forty Years of Mixed Experience", i Rikhye & Skjelsbæk (Red.): The United Nations and Peacekeeping, 1990, s. 62-63.

stormaktenes ønske. Idéelle betraktninger knyttet til representativitet taler for at Generalforsamlingen bør være det beslutende organ i spørsmål om opprettelsen av fredsbevarende operasjoner. På den annen side er det vanskelig å se hvordan en fredsbevarende styrke skulle kunne operere og lykkes om én eller flere stormakter satte ressurser inn på å motarbeide styrkens mandat. Det finnes så mange måter å gjøre dette på: Utsette innbetalinger til FNs regulære budsjett, oppmuntre grupper eller stater til en gjenopptakelse av kamphandlinger, samle støtte i Generalforsamlingen for å avvikle styrken etc. Realpolitiske betraktningene synes likevel å tale for at når Sikkerhetsrådet først kommer til enighet om å opprette en fredsbevarende styrke, så foreligger det minimum av stormakts-støtte som er nødvendig for at styrken skal få brukbare arbeidsbetingelser.

3.1.2. Konsensus i FN

Ovenfor spekulerte jeg i om arten mandatgivende organ hadde betydningen for en fredsbevarende styrke sin evne til å oppfylle mandatforventningene. Først ble det argumentert for at FN-styrker kunne være mer effektive enn styrker i regi av andre sammenslutninger av stater. Deretter argumenterte jeg for at Sikkerhetsrådet har bedre forutsetninger enn Generalforsamlingen til å gi fredsbevarende styrker den politiske "tyngde" som synes nødvendig for at mandatet skal oppfylles. Men nå kan det hevdes at det er underordnet hvorvidt styrken formelt opprettes av det ene eller det andre FN-organ, bare stormaktene slutter sterkt opp om etableringen.⁵²

⁵² Indar Jit Rikhye: "The Future of Peacekeeping", i Rikhye & Skjelsbaek (Red.): The United Nations and Peacekeeping, 1990, s. 175-177.

3.1.3. Type konflikt

Fredsbevarings-teknikken er anvendt i ulike typer konflikter. Den sentrale distinksjonen er antakelig skillet mellom *borgerkrigsliknende* og *mellomstatlige konflikter*. Det er gode grunner for å anta at borgerkrigsliknende konflikter er mer *kompliserte* å håndtere enn mellomstatlige konflikter: Fredsbevaring forutsetter en konsensus fra vertslandets side som vanskelig kan innfris til fulle i en situasjon der vertslandet som statsdannelse bare eksisterer i navnet. Vertslandet vil kunne være "sammensatt" av et antall de jure og de facto anerkjente parter. Sistnevnte vil kunne disponere militære styrker som motarbeider den internasjonalt anerkjente regjeringen. Om en internasjonalt anerkjente regjering aksepterer en fredsbevarende styrke, vil andre parter i borgerkrigen kunne oppfatte styrken som en støttespiller for - det de oppfatter som - en illegal regjering. Dermed kan den fredsbevarende styrken vikles inn i kamphandlinger som er lite forenlig med nøytralitets-prinsippet og som bringer styrken utenfor rammen av "våpnet selvforsvar". I en mellomstatlig konflikt vil man derimot vite hvilke parter en har med å gjøre og på forhånd kunne sikre seg tilslutning fra *alle* parter i konflikten. Regulære militære styrker er dessuten langt mer disiplinerte enn para-militære grupper i en borgerkrigs-konflikt. Sistnevnte er ofte er underlagt obskure ansvarsforhold. Ovennevnte forhold taler for at fredsbevarende styrker har større sjanse for å oppfylle mandatet i en mellomstatlig enn i en borgerkrigsliknende konflikt.⁵³

3.1.4. Antall aktører engasjert i konflikten

I en borgerkrig vil de sentrale aktørerene kunne være *etnisitet- eller klasse-baserte grupper*. I en mellomstatlig konflikt vil hovedrollene være tildelt *statlige* aktører. Ovenfor argument-

⁵³ Fermann: *UNEF II - 1973-80*, 1988, s. 256-257, og Heiberg: "Peacekeepers and Local Populations", 1990, s. 147.

erte jeg for at den førstnevnte *type* aktører vil skape større problemer for den fredsbevarende styrken enn sistnevnte. I tillegg kan det hevdes at også *antall* aktører engasjert i konflikten, påvirker effektiviteten av den fredsbevarende innsatsen. Det springende punkt er igjen den politiske konsensus: Jo flere regionale og lokale militære parter som er involvert i konflikten, desto vanskeligere er det å sikre at alle parter samarbeider med den fredsbevarende styrken. Og om én eller flere av partene bestemmer seg for å motarbeider styrken, vil dette naturligvis svekke styrkens mulighet til å oppfylle mandatet.

3.1.5. Styrkens operative konsept

Muligheten for å innfri mandat-forventningene vil dessuten være påvirket av rent operative forhold. Det er grunn til å forvente at om den fredsbevarende styrken behersker et klart avgrenset operasjonsområde, vil dette redusere sjansen for gjenopptakelse av kamphandlinger. Styrken vil da ikke bare kunne opptre som en "integrrert militær enhet", men dessuten ha gode forutsetninger for å skille partene rent fysisk. Det er derfor grunn til å anta at *buffer-styrker* vil være mer effektive enn styrker hvis operasjonsområde er "infiltrert" av partene i konflikten.⁵⁴

3.2. Seks hypoteser om den fredsbevarende innsatsen

På bakgrunn av spekulasjonene i avsnitt 3.1. fremmes seks hypoteser til forklaring av den fredsbevarende innsatsen:

H1: Fredsbevarende styrker opprettet av *FN* er mer effektive enn styrker opprettet av *andre* (ad hoc) *sammenslutninger av stater*.

⁵⁴ MacKinlay: The Peacekeepers, 1989, s. 225-226.

- H2: Fredsbevarende styrker opprettet av *Sikkerhetsrådet* er mer effektive enn styrker opprettet av *Generalforsamlingen*.
- H3: Fredsbevarende styrker opprettet av et *samstemt FN-organ* er mer effektive enn styrker opprettet under *dissens*.
- H4: Fredsbevarende styrker engasjert i *mellomstatlige konflikter* er mer effektive enn styrker engasjert i *borgerkrigsliknende konflikter*.
- H5: Fredsbevarende styrker engasjert i konflikter med *få militære deltakere* er mer effektive enn styrker engasjert i konflikter med *flere militære deltakere*.
- H6: Fredsbevarende *buffer-styrker* er mer effektive enn *andre styrker*.

Felles for ovennevnte hypoteser er at de sikter mot å forklare samme fenomen - variasjonen i den fredsbevarende innsatsen. Årsaks- eller forklarings-faktorene er (direkte) *observerbare* i flere av hypotesene. De skal likevel reformuleres og presiseres (operasjonaliseres) sammen med de mer *abstrakte* faktorene:

- Op1: Fredsbevarende *FN-styrker* oppfyller i høyere grad mandatet enn styrker opprettet i regi av *andre sammenslutninger av stater*.
- Op2: Fredsbevarende styrker opprettet av *FNs sikkerhetsråd* oppfyller i høyere grad mandatet enn styrker opprettet av *FNs generalforsamling*.
- Op3: Fredsbevarende *FN-styrker* som enten;
- (i) er opprettet av *Sikkerhetsrådet* uten at én eller flere av de fire veto-maktene Frankrike, Sovjetunionen, Stor-

britannia eller USA har *avstått* fra å stemme på resolusjonen,

eller;

(ii) er opprettet av Generalforsamlingen uten at én eller flere av de fire forannevnte stormakter har stemt *imot*,

oppfyller i høyere grad mandatet enn FN-styrker som *ikke* innfrir ett av de ovennevnte kriteriene.^{55 56}

Op4: Fredsbevarende styrker engasjert i konflikter der de viktigste partene er *stater* oppfyller i høyere grad mandatet enn styrker som er engasjert i konflikter der aktørene er grupper innenfor en stat.

Op5: Fredsbevarende styrker engasjert i konflikter med *to militært deltagende lokale eller regionale part-er* oppfyller i høyere grad mandatet enn styrker engasjert i konflikter med *flere enn to deltakere*.

⁵⁵ Når jeg benytter stemmegivningen til kun *fire* stormakter som indikator på konsensus-forhold, skyldes dette at den femte veto-makten - *Kina* - ikke har demonstrert den samme evne til å på-virke styrkenes innsats. Folkerepublikken Kina holdes dessuten uten-for fordi landet har inntatt en *prinsipielt* skeptisk holdning til fredsbevaring i regi av FN. Kinas monomane dissens kan vanskelig tolkes som situasjonsbestemt opposisjon til en spesiell fredsbevarende styrke, men er snarere uttrykk for en kontinuerlig motvilje mot å la FN tilta seg nye oppgaver innenfor feltet "internasjonal fred og sikkerhet". Endelig er Kina problematisk fordi Kinas veto-rett til ulik tid er disponert av forskjellige regimer - Nasjonalist Kina (Formosa /Taiwan) og Folkerepublikken.

⁵⁶ Når jeg velger å stille strengere krav til dissens i Generalforsamlingen enn i Sikkerhetsrådet, skyldes dette at stormaktene i førstnevnte organ kan stemme imot opprettelsen av en styrke uten at resolusjonen dermed nedstemmes. I Sikkerhetsrådet vil derimot en negativ stemme føre til at styrken ikke blir opprettet.

Op6: Fredsbevarende styrker utplassert *mellom* partene i konflikten er mer effektive enn styrker som er utplassert *blant* partene.

Det framgår av presiseringen (operasjonaliseringen) ovenfor at de seks årsaks-faktorene (explanans) tilordnes *to* verdier (dikotomisering). Det samme gjelder klassifiseringen av det empiriske materialet (elleve styrker) i spørsmålet om effektiviteten av den fredsbevarende innsatsen (explanandum).⁵⁷

Årsaks-faktor i H1: Mandatgivende organ I

- FN vs. Andre sammenslutning av stater

Årsaks-faktor i H2: Mandatgivende organ II

- FNs sikkerhetsråd vs. FNs generalforsamling

Årsaks-faktor i H3: Konsensus i FN

- Samstemt vedtak vs. Dissens

Årsaks-faktor i H4: Konflikt-type

- Borgerkrigsliknende konflikt vs. Mellomstatlig konflikt

Årsaks-faktor i H5: Antall deltakere i konflikten

- To aktører vs. Flere aktører

Årsaks-faktor i H6: Styrkens operative konsept

- Buffer-styrke vs. Annen rolle

⁵⁷ Dikotomisering reduserer *tolknings-problemene* knyttet til *resultatene* av den sammenliknende analysen. For en grundigere redegjørelse, se vedlegg 3.

Forholdet som skal forklares
i H1 - H6: Effektiviteten av den fredsbevarende
innsatsen

- Høy grad av mandatoppfyllelse
vs. Lav grad av mandatoppfyllelse

3.3. Årsaks-modell

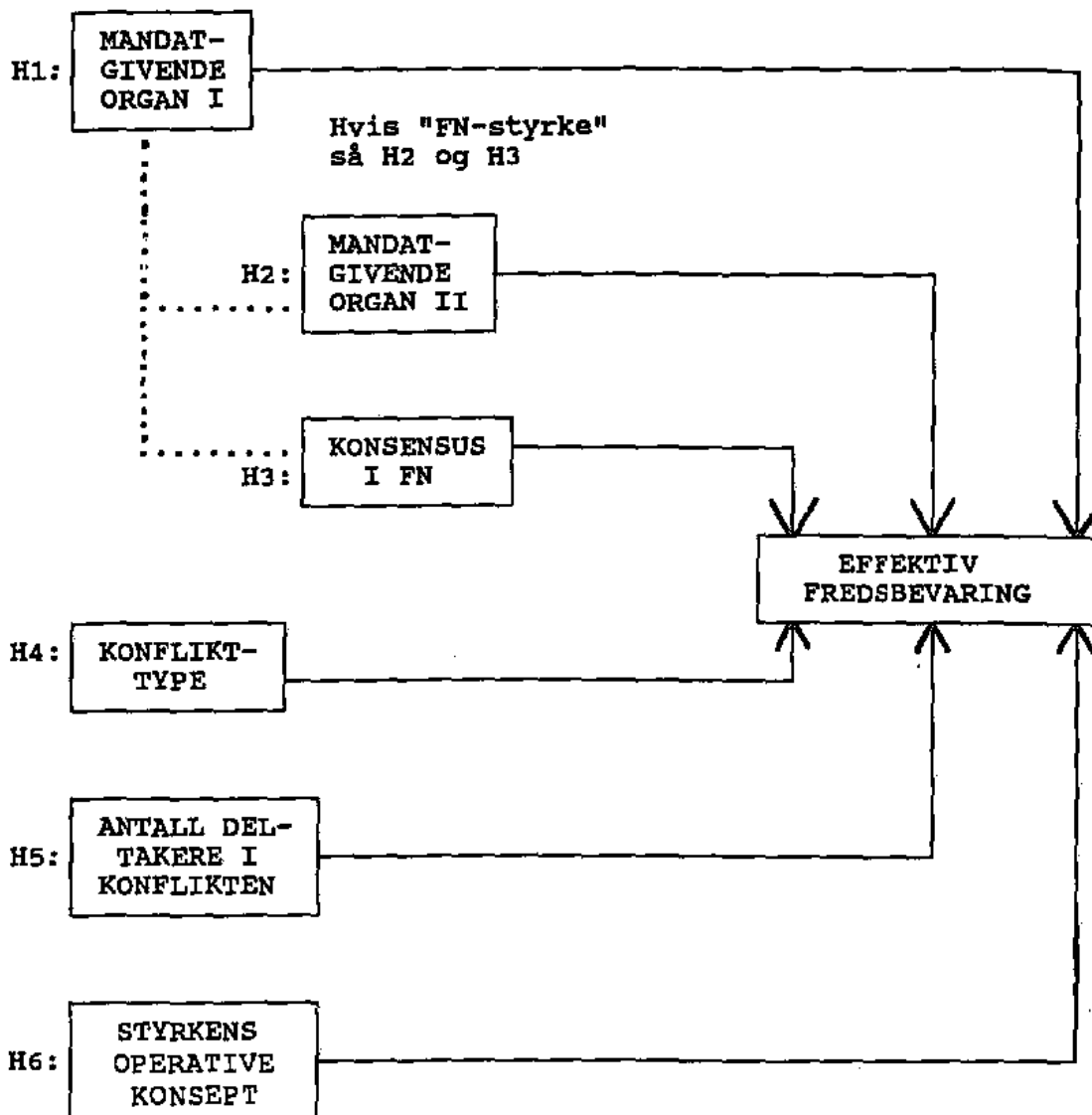
Alle de ovennevnte hypotesene tar sikte på å forklare samme fenomen - forskjeller (variasjoner) i den fredsbevarende innsatsen. Det er derfor meningsfylt å innarbeide påstandene om årsaks-sammenheng i en overordnet modell. I den sammenliknende analysen tar jeg ikke bare sikte på å teste hypotesene enkeltvis. Jeg vil dessuten beregne årsaks-modellens *samlede* evne til å forklare variasjonen i den fredsbevarende innsatsen (forklaringskraft).⁵⁸

Én presisering gjenstår før beskrivelsen av de elleve styrkene som inngår i den sammenliknende analysen: Hvilken (determinerende) status har de seks ovennevnte årsaks-faktorene? Hvor årsaksmessig *tvungende* er de i relasjon til det forhold de tar sikte på å forklare? Nærmere bestemt: Skal forklarings-faktorene i H1 - H6 forstås som *tilstrekkelige, nødvendige eller medvirkende årsaker* til variasjonen i den fredsbevarende innsatsen?

En *tilstrekkelig* betingelse er en årsak som når den har en spesiell verdi *alltid* vil frambringe en spesiell effekt på den avhengige variabel. Om årsaks-faktoren i f.eks. H3 skal gis status som en tilstrekkelig årsak, må jeg kreve at *alle* styrker som er opprettet av et samstemt Sikkerhetsråd eller Generalforsamling "scorer" høyt på mandatoppfyllelse *uansett* hvilke verdi styrkene har på øvrige årsaks-faktorer. En *nødvendig* betingelse er en årsak som må være tilstede for at en spesiell

⁵⁸ Se vedlegg 5.

ÅRSAKS-MODELL

Figur 3.3.1.⁵⁹

⁵⁹ Heltrukken linje angir årsaks-sammenheng. Prikket linje antyder at H2 og H3 bare er relevante for enheter med en bestemt verdi på den uavhengige variabelen i H1 ("FN-styrke").

effekt på den avhengige variabel skal opptre.⁶⁰ Om årsaks-faktoren i f.eks. H1 skal gis status som nødvendig årsak, må jeg kreve at *ikke noen* av styrkene som oppfyller mandatet gjør dette uten samtidig å være opprettet av FN.⁶¹

Det er lite sannsynlig at noen av de seks årsaks-faktorene innfrir de strenge kravene til en tilstrekkelig eller nødvendig årsak. I samfunnsvitenskapen er det uvanlig å kunne påvise tilstrekkelige eller nødvendige årsaker.⁶² Når jeg har presentert hele seks hypoteser om årsaken(e) til variasjonen i mandatoppfyllelse, er ikke dette fordi jeg tror fem av hypotesene vil avkrefte og at én vil stå igjen bekreftet (styrket) i en tilstrekkelig eller nødvendig forstand. Formuleringen av et større antall hypoteser er snarere basert på en antakelse om at *flere* forhold *bidrar* til variasjonen i mandatoppfyllelse. Det er lite sannsynlig at en *enkelt-faktor* er så avgjørende at verdien på de andre årsaks-faktorene blir uten betydning for utfallet av den fredsbevarende innsatsen. Årsaks-faktorene i de seks hypotesene må dermed betraktes som *medvirkende* årsaker i forklaring av den fredsbevarende innsatsen: En fordelaktig verdi på en eller flere av årsaks-faktorene *øker sannsynligheten* for at en styrke skal innfri mandatforventningene. Dette relativt lavere ambisjons-nivået er allerede foregrepet i *formulering* av hypotesene. Bruken av adjektivet "mer ... enn" indikerer nettopp at det her dreier seg om medvirkende årsaker.

⁶⁰ Se John Brewer & Albert Hunter: Multimethod Research - A Synthesis of Styles (London: Sage Publications Inc., 1989), s. 149 og Ottar Hellevik: Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap (Oslo: Universitetsforlaget, 1980), s. 56, 346-353.

⁶¹ Om explanans i H1 skulle gis status som *både* en *tilstrekkelig* og en *nødvendig* betingelse for mandatoppfyllelse, måtte jeg ikke bare kreve at *alle* styrker som er opprettet av FN oppfyller mandatforventningene, men dessuten kreve at *ingen* styrker opprettet av andre sammenslutninger av stater innfrir disse forventningene.

⁶² Hellevik: Forskningsmetode, 1980, s.348.

I neste kapittel følger en beskrivelse av de elleve enhetene som inngår i den sammenliknende analysen. Presentasjonen av det empiriske materialet er tilrettelagt for en klassifisering langs de egenskaps-dimensjoner som inngår i hypotesene.

4. Beskrivelse av elleve fredsbevarende styrker 1956-1990⁶³

Materialet (det empiriske universet) i den sammenliknende undersøkelsen innbefatter elleve fredsbevarende styrker:^{64 65}

- * "United Nations Emergency Force I" (UNEF I)
- * "Opération des Nations Unies au Congo" (ONUC)
- * "United Nations Security Force" (UNSF)
- * "United Nations Peacekeeping Force in Cyprus" (UNFICYP)
- * "United Nations Emergency Force II" (UNEF II)
- * "United Nations Disengagement Observer Force" (UNDOF)
- * "United Nations Interim Force in Lebanon" (UNIFIL)
- * "Commonwealth Monitoring Force" (CMF)
- * "Multinational Force and Observers" (MFO)
- * "Multinational Force" (MNF)
- * "United Nations Transition Assistance Group" (UNTAG)

⁶³ I tillegg til en rekke monografier, er den empiriske framstillingen i dette kapittelet basert på følgende oversiktsverker og dokument-samlinger: (i) Rosalyn Higgins: United Nations Peacekeeping 1946-67: Documents and Commentary (London: Oxford University Press): Vol. 1 - Middle East 1969, Vol. 2 - Asia 1970, Vol. 3 - Africa 1980, og Vol. 4 - Europe 1981, (ii) Mark W. Zacher: International Conflicts and Collective Security, 1946-77: The United Nations, Organization of American States, Organization of African Unity, and Arab League (New York: Praeger, 1979), (iii) Robert C.R. Siekmann: Basic Documents on United Nations and Related Peacekeeping Forces (Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1989), (iv) United Nations Department of Public Information: The Blue Helmets - A Review of United Nations Peacekeeping (New York: United Nations, 1990), (v) Alan James: Peacekeeping in International Politics (London: MacMillan, 1990), og (vi) Ernst Koch (Red.): Die Blauhelme Im Einsatz für den Frieden (Frankfurt am Main: Report Verlag GmbH, 1991).

⁶⁴ For en oversikt over styrkene, se tab. 4.1.

⁶⁵ Styrkene er listet kronologisk etter opprettelsesår.

En "gjennomsnittsstyrke" er (i) ca. 5500 mannskaper sterk, (ii) typisk sammensatt av kontingenter fra ti små og mellomstore vestligorienterte og alliansefrie land, (iii) med en funksjonsperiode på 7,5 år, og er (iv) utplassert i en tidligere europeisk koloni (Midtøsten).⁶⁶ "Gjennomsnittsstyrken" skissert ovenfor, er naturligvis en statistisk konstruksjon - ikke et empirisk fenomen. I en studie som primært tar sikte på å forklare variasjon, må en beskrivelse ved gjennomsnittsmål oppfattes som en kuriositet. Langt mer interessant er det å beskrive *spredningen* i det empiriske materialet.

Variasjonen i den fredsbevarende erfaring er stor langs flere dimensjoner: Styrkene varierer i størrelse fra 1500 (UNSF, UNDOF og CMF) til nesten 20.000 soldater (ONUC). Styrkene har vært utplassert i perioder fra under ett år (UNSF, CMF, MNF, UNTAG) til over 25 år (UNFICYP). Variasjonen i størrelse og funksjonstid gjenspeiles i kostnadene knyttet til styrkenes virksomhet. Regningen varierer fra godt under \$100 millioner (UNSF, CMF) til snart \$2 milliarder for UNIFILs tolv-årige engasjement i Sør-Libanon. Deltakerlandene varierer i antall fra tre (UNSF, MNF) til tredivet (ONUC). Og ikke overraskende er det en klar sammenheng mellom styrkens størrelse og antall deltakerland: Store styrker er sammensatt av kontingenter fra flere land enn små styrker. Enkelte styrker har vært utplassert i klart avgrensede "buffer-soner" og i praktisk talt folketomme operasjonsområder (UNEF I utenom Gaza, UNEF II, UNDOF, MFO), mens andre styrker har vært spredt utover store områder (ONUC, CMF, UNTAG) eller blitt utplassert i tett befolkede områder (UNEF I i Gaza, UNFICYP, UNIFIL, MNF). Selv om kjernen i alle styrkenes mandat har vært overvåkning av en våpenhvile eller ivaretagelse

⁶⁶ Størrelsene er beregnet med utgangspunkt i tab. 4.1.

Tabell 4.1. Fredsbevarende styrker 1956-91⁶⁷

Styrke	Oper. omr.	Konfl.-type	Mandat-giv.org.	Maks. styrke	Delt.-land	Kostn.
UNEF I 1956- 1967	Sinai og Gaza	Inter- statlig	FNs general- fors.	6073 ⁶⁸	10	\$214 mill.
ONUC 1960- 1964	Kongo	Dekol./ borger krig	FNs sikker- hetsråd	19.828 ⁶⁹	30	\$400 mill.
UNSF 1962	Vest Guinea /Irian	Inter- statlig	FNs general- fors.	1500	3	. ⁷⁰
UNFICYP 1964-	Kypros	Borger- krig/ inter- statlig	FNs sikker- hetsråd	6411 ⁷¹	7	\$635 mill.
UNEF II 1973- 1980	Sinai	Inter- statlig	FNs sikker- hetsråd	6974 ⁷²	13	\$446 mill.

⁶⁷ Listen er *fullstendig* med utgangspunkt i avgrensningen av fredsbevaring i avsnitt 2.1.

⁶⁸ Styrke ved tilbaketrekning juni 1967: 3378 soldater.

⁶⁹ Styrke ved tilbaketrekning januar 1964: 5871 soldater.

⁷⁰ Finansiert av Indonesia og Nederland. Kostnader ikke kjent.

⁷¹ Styrke per juni 1990: 2137 soldater og 39 sivilt politi.

⁷² Styrke ved tilbaketrekning juli 1979: 4031 soldater.

forts.

Fredsbevarende styrker 1956-91

Styrke	Oper. omr.	Konfl.-type	Mandat-giv.org.	Maks. styrke	Delt.-land	Kostn.
UNDOF 1974-	Golan	Inter-statlig	FNs sikkerhetsråd	1450 ⁷³	4	\$452 mill.
UNIFIL 1978-	Sør-Libanon	Inter-statl./borgerkrig	FNs sikkerhetsråd	7000 ⁷⁴	14	\$1763 mill.
CMF 1979- 1980	Rhod./Zimb.	Dekol.	Avtale m. UK PF og det hvite mindretallsregimet	1548 ⁷⁵	5	. ⁷⁶

⁷³ Styrke per juni 1990: 1338 soldater.

⁷⁴ Styrke per juni 1990: 5904 soldater.

⁷⁵ Hvorav 1250 britiske soldater.

⁷⁶ Finansiert av Storbritannia. Kostnader ikke kjent.

forts. **Fredsbevarende styrker 1956-91**

Styrke	Oper. omr.	Konfl.-type	Mandat-giv.org.	Maks. styrke	Delt.-land	Kostn.
MFO 1982-	Sinai	Inter-statlig	Avtale m. USA, Egypt og Israel	2500⁷⁷	10	_⁷⁸
MNF 1982	Beirut	Inter-statl./borgerkrig	Overenskomst m. USA, Fr. rike, Italia PLO, Israel og Den lib. regjering	2000⁷⁹	3	_⁸⁰
UNTAG 1989- 1990	Namibia og Angola	Dekol.	FNs sikkerhetsråd	4650	20	\$384 mill.

⁷⁷ Styrke per juli 1988: 2375 soldater. Ca. 1200 av disse er amerikanske soldater og observatører.

⁷⁸ Kostnader ikke kjent.

⁷⁹ Frankrike og USA deltok med hver sin kontingent på 800 soldater, mens Italia bidrog med 400.

⁸⁰ Kostnader ikke kjent.

av lov og orden, har øvrige oppgaver variert fra humanitært arbeid og politifunksjoner (UNEF I, ONUC, UNFICYP, UNIFIL), til å påse at partene trekker sine styrker tilbake i henhold til avtaler (UNEF II, UNDOF, UNIFIL, MNF), påse at avtalte styrkebegrensninger respekteres (UNEF II, UNDOF, MFO) og å kontrollere at politiske valg skjer på en forskriftsmessig måte (CMF, UNTAG). Styrkene har vært på sitt største i de mannskapskrevende perioder der et høyt spenningsnivå har sammenfalt med utøvelsen av en eller flere av ovennevnte tilleggsoppgaver.

Åtte av elleve styrker er opprettet under FN-mandat. Med unntak av UNFICYP, UNIFIL og UNTAG, har de permanente medlemmene av Sikkerhetsrådet avstått fra å delta militært i FN-styrker. Styrker opprettet i regi av andre sammenslutninger av stater (CMF, MFO, MNF), er i høyere grad enn FN-styrker vestlig dominert i sammensetning.

Syv av elleve fredsbevarende styrker har vært utplassert i Midtøsten. Styrker utplassert utenfor denne regionen, har vært engasjert i konflikter knyttet til dekolonisering og som overgangsstøtte til styrking av en svak sentralmakt (ONUC, UNSF, CMF). Av de syv styrkene utplassert i Midtøsten, har seks vært engasjert i Den arabisk-israelske konflikten. Styrker i Midtøsten har i gjennomsnitt vært utplassert syv og en halv gang lenger enn styrker utplassert i øvrige regioner.

Nå følger en beskrivelse av de elleve styrkene som inngår i det empiriske universet. Beskrivelsen er spesielt tilrettelagt for å klassifisere enhetene langs egenskaps-dimensjonene som inngår i hypotesene.

4.1. UNEF I I Sinal - stille mellom stormene⁸¹

I et koordinert angrep den 29. oktober 1956 invaderte britiske, franske og israelske styrker områdene omkring Suez-kanalen i Egypt.⁸² Angrepet ble åpenbart utløst av den egyptiske nasjonaliseringen av Suez-kanalen i slutten av juli.⁸³ Israelske styrker okkuperte store deler av Sinai - bl.a. den tett befolkede Gaza-stripen i nordøst og det strategisk viktige området Sharm-el-Sheikh ved utløpet av Aqaba-bukten. På denne måten søkte israeleme å bringe de palestinske gerilja-angrepene fra Gaza til opphør og få en ende på den egyptiske blokaden av Rødehavet.

Tremakts-invasjonen møtte sterke reaksjoner - både innad i Storbritannia, blant Samvelde-landene, i FN og - mer avgjørende - i USA. Amerikanerne var ikke konsultert om invasjonplanene, og hadde sterke innvendinger: (i) Invasjonen ble en uberegnelig faktor i den amerikanske valgkampen, (ii) skadet amerikanernes politikk for å rekruttere nye stater til det vestlige alliansesystemet, (iii) trakk oppmerksomheten bort fra Sovjetunionens invasjon av Ungarn, og (iv) gjorde det mulig for sovjeterne å antyde at de to stormaktene (USA og Sovjetunionen) skulle intervensjonere sammen mot Israel og NATO-landene Frankrike og Storbritannia.

⁸¹ Foruten ovennevnte oversiktsverker, er framstillingen primært basert på Gabriella Rosner: The United Nations Emergency Force (New York: Columbia University Press, 1963).

⁸² Frankrike og Storbritannia forklarte sine militære aksjoner som et forsøk på å skille egyptiske og israelske styrker og beskytte skipsfarten gjennom Suez-kanalen.

⁸³ President Nasser koplet nasjonaliseringen av Suez-kanalen (26. juli 1956) til den amerikanske beslutningen om å trekke tilbake all amerikansk bistand i byggingen av Aswan-demningen (19. juli 1956). De økte inntektene fra Suez-kanalen skulle brukes til å dekke dette tapet.

Den 1. november vedtok FNs generalforsamling - under "Uniting for Peace"-resolusjonen⁸⁴ - en resolusjon som krevde ildopphør og tilbaketrekningen av alle styrker til våpenhvilelinjene av 1949. Resolusjonen ble vedtatt med 64 mot 5 stemmer. De fem dissenterne var Australia og New Zealand, foruten Frankrike, Israel og Storbritannia.⁸⁵ Uten støtte fra sin viktigste allierte (USA) var det umulig for Frankrike og Storbritannia å stå imot den nesten unisone fordømmelsen av militæraksjonen.

Den diplomatiske utfordringen bestod nå i å finne en løsning som gjorde det mulig for Frankrike og Storbritannia å trekke sine styrker ut av Egypt uten at rettetten ble altfor pinlig for de to vestlige stormaktene ("face-saving"). På et initiativ av FNs generalsekretær Dag Hammarskjöld og Kanadas utenriksminister Lester Pearson, opprettet FNs generalforsamling en politistyrke som skulle "veilede" tilbaketrekning av britiske, franske og israelske styrker, og "sikre" våpenhvilen.⁸⁶ Dermed ble det mulig for Frankrike og Storbritannia å trekke sine styrker tilbake fra Suez under dekke av at FN nå hadde overtatt ansvaret for å skille de krigførende parter (Egypt og Israel).

De første kontingentene i "United Nations Emergency Force" (UNEF) ankom Egypt mindre enn to uker etter opprettelsesvedtaket. Det tok ytterligere seks uker før UNEF nådde styrke-

⁸⁴ "Uniting for Peace"-resolusjonen ble vedtatt i 1950, og gir FNs generalforsamlingen anledning til å fatte vedtak i spørsmål om internasjonal fred og sikkerhet om FNs sikkerhetsråd (pga. veto) ikke er beslutningsdyktig (G.A. Res. 377, 03.11.1950).

⁸⁵ GA Res. 997, 01.09.1956. Seks stater avstod fra å stemme.

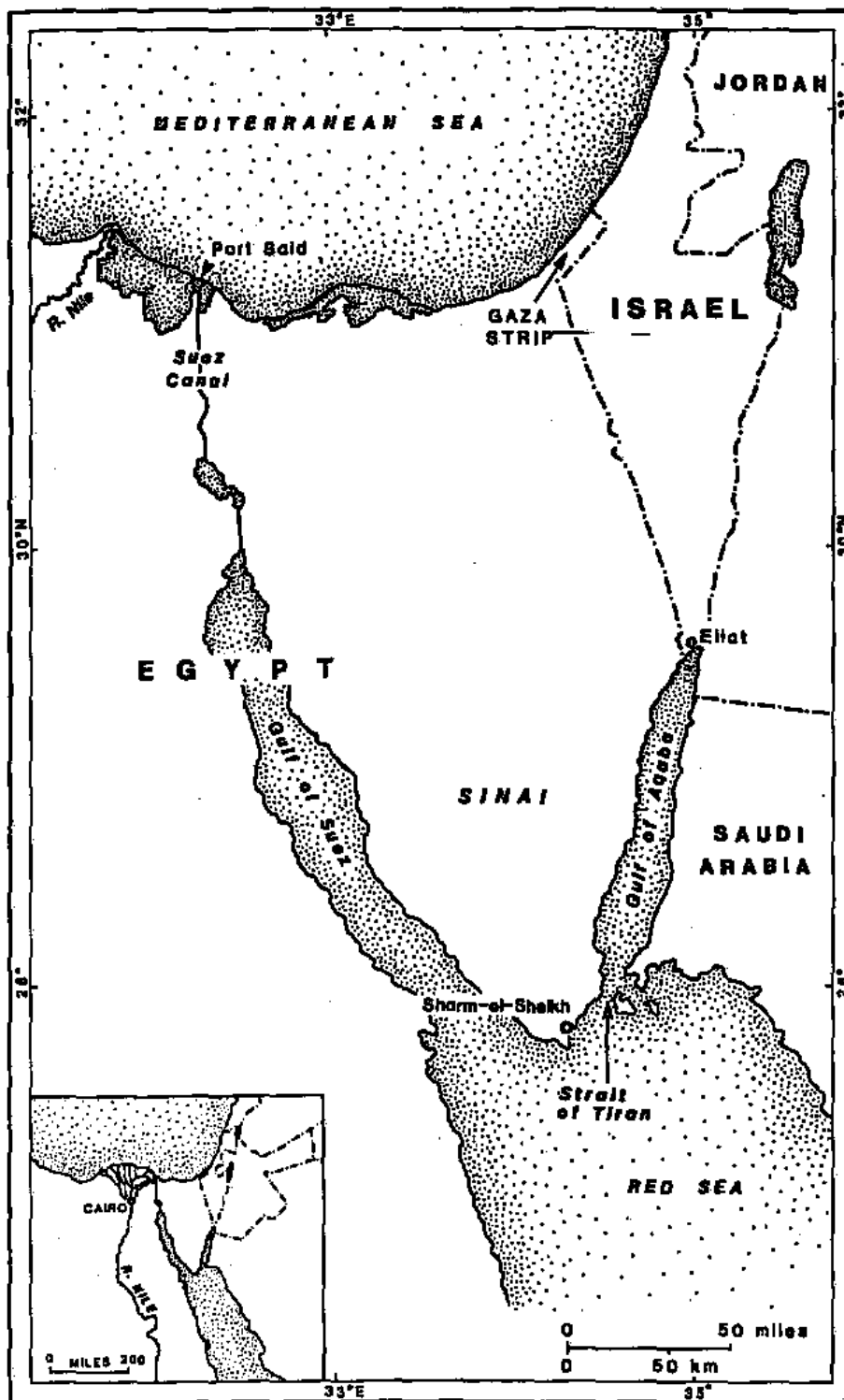
⁸⁶ GA Res. 997(ES-I), 4.11.1956.

taket på 6000 mannskaper.⁸⁷ UNEF bidrog til at tilbaketrekningen av fremmede styrker fra egyptisk territorium skjedde uten alvorlige episoder som kunne true våpenhvilen. I perioden fra våpenhvilen ble effektiv den 7. november 1956 til de siste israelske styrkene forlot Gaza og Sharm-el-Sheikh den 8. mars 1957, forestod UNEF fangeutveksling, ivaretok politioppgaver i Port Said og Gaza, rapporterte og etterforsket påstander om brudd på våpenhvilen, fungerte som "buffer" ved å forhindre infiltrasjon og fysisk kontakt mellom partene, og opererte som "mellommann" ved tilbakeføring av posisjoner og okkupert territorium. Spesielt de to siste funksjonene bidrog til å redusere faren for væpnede sammenstøt.

Opprettelsen av UNEF var utvilsomt motivert av et *akutt behov for krisehåndtering*. Med tilbaketrekning av fremmede styrker fra egyptisk territorium var krisen over. Men dette betød ikke at behovet for fredsbevaring falt bort. De politiske motsetningene mellom Egypt og Israel var ikke mindre enn før krigen. Egypterne (og israelemer) var imidlertid lite begeistret for å ha fremmede styrker (UNEF) på sitt territorium. UNEFs fortsatte nærvær kunne - som sovjeterne ikke unnlot å påpeke - gå på bekostning av egyptisk suverenitet.⁸⁸ Men stilt overfor en åpenbart sterkere militær motstander (Israel), valgte Nasser å oppfatte UNEF som et bidrag til egyptisk sikkerhet - ikke som suverenitetsproblem. Den skepsis egypterne måtte ha mot UNEF ble imøtekommet i en "Status of

⁸⁷ Styrken var sammensatt av kontingenter fra Brasil, Columbia, Danmark, Finland, India, Indonesia, Kanada, Norge, Sverige og Jugoslavia. Vilåårene for deltakelse i UNEF er formalisert i en "Participating States Agreement" - UNTS Vol. 271, s. 136, 21.06. 1957.

⁸⁸ Ettersom UNEF var opprettet av FN's generalforsamling, kunne verken Sovjetunionen, Frankrike eller Storbritannia gjåre bruk av den veto-rett de disponerer i Sikkerhetsrådet i henhold til art. 27(3) i FN-pakten. Derimot demonstrerte statene sin motstand mot opprettelsen av styrken ved å motsette seg å bidra til finansieringen av den.

Kart 4.1.1. UNEF I - operasjonsområde⁸⁹

⁸⁹ Dette og øvrige kart i kapittel fire er hentet fra Alan James: *Peacekeeping in International Politics* (London: MacMillan, 1990).

Forces Agreement", som stadfestet at UNEFs fortsatte rolle var betinget av egyptisk godkjenning.⁹⁰

Fra mars 1957 til mai 1967 bestod UNEFs viktigste oppgave i å overvåke våpenhvilelinjen (1949) rundt Gaza og den 190 km lange grensen mellom Egypt og Israel fra Gaza-stripen til Aqaba-bukten.⁹¹ For å effektivisere overvåkningen av våpenhvilen, ble det opprettet en buffer på opp til to km dybde på egyptisk side av grensen.⁹² Overvåkningen av bufferen skjedde med utgangspunkt i faste observasjonsposter, mobile patruljer og fly. Etableringen av en FN-buffer høsten 1957 reduserte spenningen og gjorde det mulig å gjennomføre økonomisk motiverte beskjæringer av UNEF ned mot 3000 mannskaper.

Om UNEFs utplassering i 1956-57 hadde vært *improvisert*, ble avviklingen fra mai 1967 direkte *kaotisk*: Den 18. mai krevde Egypt at UNEF skulle trekkes bort fra egyptisk territorium. Kravet ble understreket ved at egyptiske styrker samme dag tvang mannskaper fra UNEF ut av flere observasjonsposter. Etter å ha konsultert de troppebidragsytende land, besluttet FNs generalsekretær U Thant å evakuere UNEF. FN hadde av juridiske, politiske og praktiske grunner ingen mulighet til å operere en fredsbevarende styrke uten vertslandets godkjen-

⁹⁰ "Status of Forces Agreement" - UNTS Vol. 260, s. 1, 08.02.19-57. Avtalen ble et mønster for senere engasjementer i Kongo (ON-UC) og på Kypros (UNFICYP). Selv om ingen "Status of Forces Agreement" ble inngått for UNEF II, UNDOF og UNIFIL, har avtalen for UNEF I i praksis likevel hatt presedens for senere FN-operasjoner.

⁹¹ Se kart 4.1.1.

⁹² Buffersonen ble aldri formalisert. Dette skyldtes egypternes motvilje mot å *offentliggjøre* selvpålagte begrensninger på den militære aktivitet i Gaza og på Sinai.

ning. Allerede neste dag opphørte UNEFs operative rolle.⁹³ Den 22. mai gjenopptok Egypt blokaden av Aqaba-bukten. Israelerne oppfattet dette som en *krigserklæring*. Den 5. juni 1967 angrep israelske styrker egyptiske stillinger og innledet med dette *Seksdagerskrigen* - en krig som bl.a. førte til en mangeårig israelsk okkupasjon av Sinai.

Til tross for at UNEFs engasjement fikk en brå og voldsom slutt, ble FN-styrken en *prototype* for senere fredsbevarende engasjementer: Styrkens primære operasjonelle målsetting var begrenset til å stabilisere en skjør våpenhvile. Dette skulle skje gjennom en strengt nøytral og upartisk overvåkning av et nærmere spesifisert operasjonsområde. Viktigste redskap i overvåkningen var kikkert, radio, penn og papir. Styrkens militære utrustning var svært begrenset og våpen ble kun brukt i selvforsvar. En slik militær tredje-parts rolle ville ikke vært mulig uten at partene ønsket eller aksepterte det. Så lenge Egypt aktivt og Israel passivt aksepterte styrken som bidrag til å sikre en *væpnet fred*, maktet UNEF å forhindre uønskede sammenstøt. Men da Egypt trakk sin godkjenning tilbake, bortfalt selve det *politiske grunnlaget* for styrkens videre virksomhet. UNEF hadde ingen anledning til å forhindre de derpåfølgende kamphandlinger.

4.1.1. Sammenfatning

UNEF ble etablert av FNs generalforsamling (mot bl.a. Frankrike, Israel og Storbritannias stemmer) for å overvåke våpenhvilen mellom egyptiske og israelske styrker. Etter opprettelsen av en buffersones høsten 1957, var det få brudd på våpenhvilen. Fram til mai 1967 ivaretok den fredsbevarende styrken det potensiale som lå i at partene ønsket å unngå nye kamphandlinger. Uten UNEFs verifiserende og tillitsskapende rolle er

⁹³ Pga. de forestående krigshandlinger, tok det ytterligere en måned før UNEF i sin helhet var evakuert fra Egypt.

det lite sannsynlig at dette potensialet hadde blitt realisert over et like langt tidsrom.

UNEFs innsats hadde *ringvirkninger* utover den umiddelbare sikringen av våpenhvilen. Under Suezkrisen - tidsrommet før fremmede styrker var trukket ut av Egypt - var UNEF et viktig instrument i forsøket på å trappe ned konflikten. UNEF gjorde det mulig for Frankrike og Storbritannia å trekke seg ut av Egypt og konflikten uten for stort tap av prestisje. På denne måten ble UNEF et *instrument for krisehåndtering*. Prestisje-elementet er en realitet i forholdet mellom stater, og må gis en seriøs håndtering.⁹⁴

UNEFs innsats for å sikre våpenhvilen ble ikke "omsatt" i seriøse forsøk på bilegge konflikten mellom Egypt og Israel. Istedet for å forhandle, engasjerte egypterne og israeleerne seg i et våpenkappløp med spiren til en ny militær konfrontasjon. Motsetningene var for alvorlige og troen på militære løsninger for stor, til at UNEF kunne bli et *instrument for konfliktløsning*. UNEF forble således vokter av en væpnet "fred". For styrken rådet ikke selv over midler til å skape fred eller å avskrekke angrep. Dette var *partenes domén*. Partenes manglende vilje til konfliktløsning påvirker således ikke vurderingen av UNEFs evne til å oppfylle mandatet: UNEF overvåket våpenhvilen på en effektiv måte fra høsten 1957 til egypterne fratok styrken en videre rolle i 1967. Gjenopptakelsen av kampfhandling i mai 1967 var uttrykk for et sammenbrudd i de politiske forutsetningene for UNEFs videre virksomhet.

⁹⁴ Eller som Henry Kissinger: Years of Upheaval (London: Weidenfeldt & Nicolson, 1982, s. 678) har formulert det:

If crisis-management requires cold and even brutal measures to show determination, it also imposes *the need to show the opponent a way out* (min uthevning).

4.2. ONUC i Kongo - fra fredsbevaring til tvangsaksjon og tilbake igjen⁹⁵

I januar 1960 tok Belgia initiativ til samtaler med kongolesiske ledere om Kongos politiske framtid. Belgierne foreslo en avvikling av kolonistyret over en fireårs-periode. Motparten krevde en overføring av politisk myndighet allerede innen fem måneder - og fikk gjennomslag for dette. Kongo (Zaire) fikk sin politiske selvstendighet den 30. juni 1960. Uroligheter brøt ut kort tid etter opprettelsen av den nye staten. Voldshandlinger manifesterte seg langs to konfliktdimensjoner: Dels som lokale overgrep mot de 100.000 fastboende belgierne, og dels som kamper mellom ulike stammer som kjempet om det politiske hegemoniet i den nye staten. Belgiske styrker intervenerte fra den 10. juli, etter å forgjeves ha bedt den nye kongolesiske regjeringen om tillatelse til å gjenopprette "lov og orden" og beskytte belgiske statsborgere. Den kongolesiske regjering svarte med å apellere til USA om hjelp mot den "belgiske innblanding i indre forhold". USA var ikke villig til å agere på egen hånd og formidlet forespørselen til FN.⁹⁶ I FN fikk den kongolesiske apellen en positiv mottakelse. Generalsekretær Dag Hammarskjöld argumenterte sterkt for at FN skulle gi Kongo militær assistanse inntil den kongolesiske regjering selv var istand til å opprettholde lov og orden. Sikkerhetsrådet var imidlertid delt i synet på et militært FN-nærvær i den nye afrikanske staten. Sovjetunionen og USA, som var opptatt av å stå på god fot med den ressursrike staten, stilte seg positiv til den kongolesiske regjeringens forespørsel. Kolonimaktene Frankrike og Storbritannia viste sin

⁹⁵ Foruten ovennevnte oversiktsverker, er framstillingen primært basert på Rajeshwar Dayal: Mission for Hammarskjöld: The Congo Crisis (London: Oxford University Press, 1976).

⁹⁶ UN Doc. S/4382, 12.07.1960.

motstand ved å avstå fra å stemme da Sikkerhetsrådet den 14. juli 1960 opprettet en *fredsbevarende styrke* i Kongo.⁹⁷

"Opération des Nations Unies au Congo" (ONUC) skulle påse at belgiske styrker ble trukket ut av Kongo og opprettholde lov og orden. Såvel den belgiske som den kongolesiske regjeringen gav sin tilslutning til mandatet.⁹⁸ FNs generalsekretær understreket i en rapport at ONUC skulle opptre som en nøytral tredje-part i konflikten og bare bruk makt i selvforsvar. ONUC var i Kongo "to help everyone and to harm no one".⁹⁹ I utgangspunktet var ONUC mao. en fredsbevarende styrke skåret over samme lest som UNEF. Men ONUC var vesentlig større enn styrken i Sinai. Dette var nødvendig fordi ONUC skulle fylle vakuemet etter en belgiske tilbaketrekningen fra et land på størrelse med Vest-Europa.¹⁰⁰ Én uke etter opprettelsen var 3500 mannskaper ankommet Kongo. Ved årsskiftet 1960-61 - fem og en halv måned etter "fødselen" - talte ONUC hele 17.500 soldater fra tre land. Sommeren 1961 nådde ONUC sitt maksimale styrkenivå på nesten 20.000 mannskaper.

De belgiske styrkene ble trukket ut av Kongo i begynnelsen av september - seks uker etter opprettelsen av ONUC. Ved å fylle rommet etter de belgiske styrkene, patruljere i samarbeid med lokalt politi, beskytte liv og eiendom, og ved å ivareta

⁹⁷ SC Res. 143(1960) 14.07.1960.

⁹⁸ I resolusjon 145(1960) den 22. juli krevde dessuten Sikkerhetsrådet at alle stater skulle avstå fra handlinger som kunne underminere Kongos territoriale integritet og politiske uavhengighet. Denne resolusjonen var en advarsel til stater eller grupperinger som bidrog til Katanga-provinsens løsrivningsforsøk.

⁹⁹ UN Doc. S/4389, 18.07.1960.

¹⁰⁰ Med sine 2.345.000 kvadratkilometer er Kongo (Zaire) det tredje største landet i Afrika etter Sudan og Algerie.

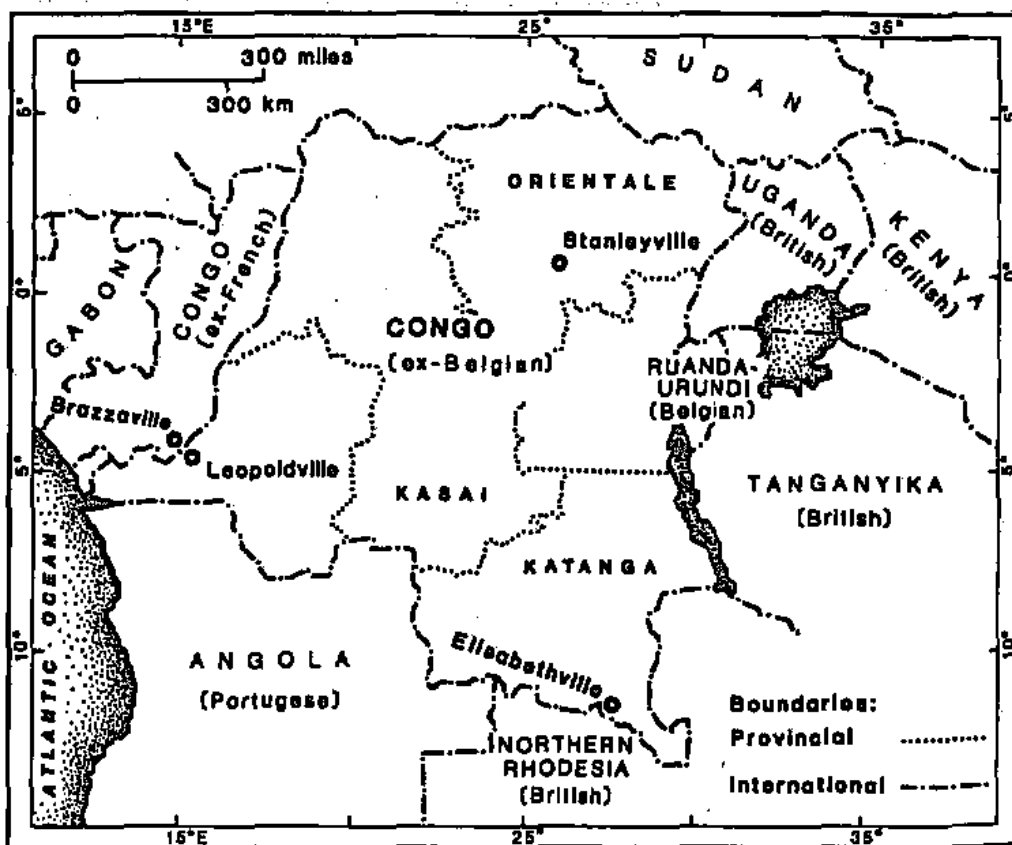
diverse offentlige tjenester, innfridde ONUC mandatforventningene. Men dette skulle ikke vare lenge.

Straks den belgiske tilbaketrekningen var sikret, kom de interne etnisitets-baserte motsetningene til overflaten. Provinsene Kasai og Orientale fulgte i Katangas fotspor og erklærte sin løsrivelse fra Kongo. Stamme-lojaliteter viste seg sterkere enn lojaliteten til den nye staten. Statsminister Lumumba beordret den udisiplinerte "Armé nationale congolaise" (ANC) - restene av den belgiske kolonihæren - til å gripe inn overfor utbryterprovinsene. ANC framstod som en konstant trussel mot sivilbefolkningen i disse provinsene.

Stammemotsetningene toppet seg i en konstitusjonell krise som varte i elleve måneder: Den 5. september 1960 avsatte president Kasa-Vubu statsminister Lumumba. Lumumba svarte med å erklære presidenten selv som avsatt. Det politiske anarki brøt løs: Med oppløsningen av Kongos lovlige regjering desintegreerte landet i fire etniske fraksjoner. De sterkeste fraksjonene kjempet for å etablere et politiske hegemoni over hele Kongo, mens de svakere insisterte på løsrivelse.

Med oppløsningen av den kongolesiske regjering, hadde ONUC ikke lenger én legitim kongolesisk part å forholde seg til, men mange de facto parter med varierende innstilling til ONUC og bruk av væpnet makt. Styrken ble konfrontert med en utvikling som ikke var forutsett ved opprettelsen to måneder tidligere - *borgerkrig*.

De første månedene etter det politiske sammenbruddet tok ikke ONUC i bruk væpnet makt for å bekjempe de bevæpnede fraksjonene. Isteden iverksatte styrken *skadebegrensende tiltak* vel innenfor rammen av fredsbevaring: Forsøk på å etablere og sikre lokal våpenhvile mellom stammebaserte militære grupper, opprettelse av nøytrale soner ("buffer"), og evakuering av sivilbefolkning til beskyttede områder. Disse tiltakene til tross: ONUC var ikke lenger istand til å opprettholde lov og orden i Kongo.

Kart 4.2.1. Kongo

Dragnet på Lumumba i januar 1961 gav støtet til en radikal re- vurdering av ONUCs mandat og fullmakter. FNs sikkerhetsråd besluttet den 21. februar å gi ONUC fullmakt til å bruke makt for å gjenopprette "kongolesisk enhet". Sikkerhetsrådet krevde dessuten at alle "utenlandske rådgivere og leiesoldater... umiddelbart (skulle) evakueres" fra Kongo.¹⁰¹ Denne oppfordringen var spesielt myntet på Katangaprovinsen, der Tshombé - en stammeleder - baserte sin maktposisjon og sin løsrivnings-politikk på utenlandske leiesoldater og tidligere belgiske offiserer og tjenestemenn. Løsrivningsbestrebelsene ble i hovedsak finansiert av belgiske industriinteresser engasjert i mineralutvinning i Katanga - "Union Minière du Haut Katanga". Dette gav løsrivningsforsøket en *internasjonal* dimensjon. Fokuseringen på Katanga ble tydeligere i august 1961, da et flertall av kongolesiske ledere (inkludert president Kasavubu) klarte å bli enige om å sammenkalle en parlamentarisk forsamling med konstitusjonell fullmakt til å opprette en ny regjering. Den såkalte nasjonale enhetsregjeringen var sammensatt av representanter fra alle provinser og større stammer *unntatt Katanga*. Forsøkene på å få Tshombé til å akseptere FNs resolusjoner og delta i en kongolesisk regjering, ble avvist av Tshombé selv. Konfliktforløpet som fulgte er mer innviklet enn jeg resyméerer nedenfor:

I september 1961 grep ONUC inn og fjernet et antall leiesoldater i Tshombés tjeneste med makt. Tshombé uttalte at han ville iverksette en frivillig evakuering av utlendinger fra Katanga. Løftet ble ikke innfridd og ONUC gjenopptok arrestasjonene. På oppfordring fra den kongolesiske regjeringen forsøkte dessuten ONUC å arrestere katangesiske ministre. Dette førte til voldsomme kamphandlinger mellom ONUC og ANC-avdelinger ledet av utenlandske leiesoldater. Kamphandlingene vakte stor internasjonal oppmerksomhet og FNs generalsekretær reiste til Kongo for å forsøk å forhandle fram en våpenhvile. I Kongo omkom Hammarskjöld i en flyulykke.

¹⁰¹ SC Res. 161(1961), 21.02.1961.

Hans etterfølger - U Thant - hadde færre motforestillinger mot å la ONUC praktisere en mer liberal fortolkning av sine fullmakter. I en bekreftende resolusjon den 24. november 1961 "fordømte" Sikkerhetsrådet Katangas løsrivelse og godkjente at ONUC brukte makt for å nedkjempe den katangesiske motstanden.¹⁰² Etter mindre trefninger i november, fant det sted kamphandlinger i stor skala i desember 1961. Kamphandlingene opphørte da Tshombé sent i desember tilsynelatende valgte å oppgi løsrivningspolitikken.

Kort tid etter erklærte han imidlertid at denne beslutningen måtte godkjennes av det katangesiske parlamentet. På denne måten lyktes han å utsette overdragelsen av politisk makt til den kongolesiske regjeringen i ett år, før ONUC intervenerte med full styrke i desember 1962 og gjorde slutt på borgerkrigen. Og med det opphørte også ONUCs rolle som kampstyrke. I perioden fram til avviklingen i juni 1964 fungerte ONUC atter igjen som fredsbevarende styrke - dog uten å oppfylle mandatet i en tilnærmet absolutt forstand. ONUCs sivile komponent (2000 rådgivere og eksperter) bidrog til oppbyggingen av administrativ kompetanse i den nye staten.¹⁰³

4.2.1. Sammenfatning

ONUC ble opprettet av Sikkerhetsrådet uten Frankrike og Storbritannias stemmer. Liksom UNEF fungerte ONUC innledningsvis som en "face-saver". Uten ONUC kunne Kongo blitt et belgisk Algerie eller Vietnam. ONUC gjorde det politisk mulig for Belgia å trekke sine styrker ut av Kongo. ONUC hadde ansvar for å ivareta lov og orden i den nye staten inntil

¹⁰² SC Res. 169(1961), 24.11.1961.

¹⁰³ Av en befolkning på 14 millioner, var bare 17(!) personer universitetsutdannet i 1960.

staten inntil den nye regjeringen hadde konsolidert sin kontroll over det store landet.

FN undervurderte de etniske motsetningene i Kongo. I kjølvannet av den belgiske tilbaketrekningen, brøt interne stridigheter løs. Etter få måneder opphørte den kongolesiske regjeringen å fungere. Stammemotsetningene som var blitt holdt i sjakk av den belgiske kolonimakten, ble utløst i en borgerkrig og fordypet av de belgiske industri-interessene i Katanga-provinsen. Dermed var en viktig forutsetning falt bort for at ONUC skulle fungere som en fredsbevarende styrke.

Kongo illustrerer hvor vanskelig det kan være å trekke ut en fredsbevarende styrke om de politiske forutsetningene for fredsbevaring skulle bortfalle.¹⁰⁴ Teoretisk kunne Sikkerhetsrådet ha besluttet å trekke tilbake ONUC ettersom det ikke lenger var mulig å opprettholde lov og orden uten bruk av makt. Men FNs medlemsstater var mer opptatt av å realisere målsettingen om kongolesisk enhet, enn å insistere på at ONUC fortsatte å operere i overensstemmelsene med retningslinjene for fredsbevaring. Straks de katangesiske styrkene var nedkjempet i desember 1962, gjenopptok ONUC sin fredsbevarende rolle.

ONUCs *kameleonaktige opptreden* i Kongo gjør det ikke lett å vurdere styrkens fredsbevarende innsats. For det er ikke uproblematisk å skille ONUCs rolle som kampstyrke fra ONUCs fredsbevarende innsats. La meg konstatere det innlysende først: ONUC var en suksess ved at styrken lyktes å sikre en hurtig belgisk tilbaketrekning fra Kongo. Styrken maktet dessuten i å ivareta lov orden de første to-tre måneder etter opprettelsen. Men ved utbruddet av borgerkrigen i september-oktober 1960, klarte ikke ONUC å innfri mandatet innenfor rammen av fredsbevaring. I denne urolige perioden leverte

¹⁰⁴ Det samme kan sies om UNIFIL i Libanon. Denne styrken blir beskrevet i avsnitt 4.7.

ONUC et skadebegrensende, men likevel klart utilstrekkelig bidrag.

Fra november-desember 1961 og et drøyt år framover opererte ONUC tildels som regulær kampstyrke. Denne vridningen fra nøytral tredje-part til militær deltaker i konflikten, gir inntak til to typer argumentasjon: For det første kan det hevdes at vridningen fra fredsbevaring til tvangsaksjon representerte et sammenbrudd i ONUCs rolle som fredsbevarende styrke. Men det kan også hevdes at ONUCs "konvertering" til regulær kampstyrke var en *forutsetning* for at ONUC på et *senere* tidspunkt kunne gjenoppta sitt gamle mandat som fredsbevarende styrke.

En avsluttende vurdering av ONUCs fredsbevarende innsats kan på langt nær bli like positiv som vurderingen av UNEF: ONUC var utplassert i Kongo i nesten fire år. I over et år opererte ONUC som en regulær kampstyrke med mandat til å påvirke utfallet av borgerkrigen. I denne perioden var ONUC en militær deltaker i konflikten, ikke en nøytral tredje-part. Først når all organisert militær motstand var nedkjempet gjenopptok ONUC rollen som fredsbevarende styrke. Men selv etter denne tid klarte ikke ONUC å forhindre at en rekke alvorlige episoder fant sted innenfor det enorme operasjonsområde. Kontroll og mandatoppfyllelse kan knapt realiseres som absolutte størrelser i et land på størrelse med Vest-Europa.¹⁰⁵

¹⁰⁵ ONUCs engasjement som en ren kampstyrke var politisk kontroversielt. Det utløste en politisk krise i FN som førte til at Frankrike og Sovjetunionen unnlot å innbetale sine andeler av FNs budsjett. Med støtte i FN-pakten søkte USA på et tidspunkt å utelukke Sovjetunionen fra FN pga. de utestående beløpene. Kongo-engasjementet resulterte dessuten i at Sovjetunionen ikke ville akseptere *langsiktige* mandater. UNFICYPs mandat måtte f.eks. fornyes hver tredje måned fra 1964 til 1968 - deretter hver sjette måned.

4.3. UNSF i Vest-Ny-Guinea - fra dekolonisering til rekolonisering

I 1949 fikk Indonesia sin politiske selvstendighet etter over 100 års nederlandsk kolonistyre. Den politiske framtid for Vest-Ny-Guinea¹⁰⁶ var imidlertid fortsatt uavklart.¹⁰⁷ Indoneserne hevdet at dette området etnisk var en naturlig del av den nye indonesiske statsdannelsen, og fremmet fra 1954 krav i FNs generalforsamling om en innlemmelse av området.¹⁰⁸ Nederlenderne argumenterte derimot for at papuanerne på Vest-Ny-Guinea ikke var etniske indonesere og derfor selv skulle få anledning til å bestemme sin politiske framtid - når de var "modne" for det.

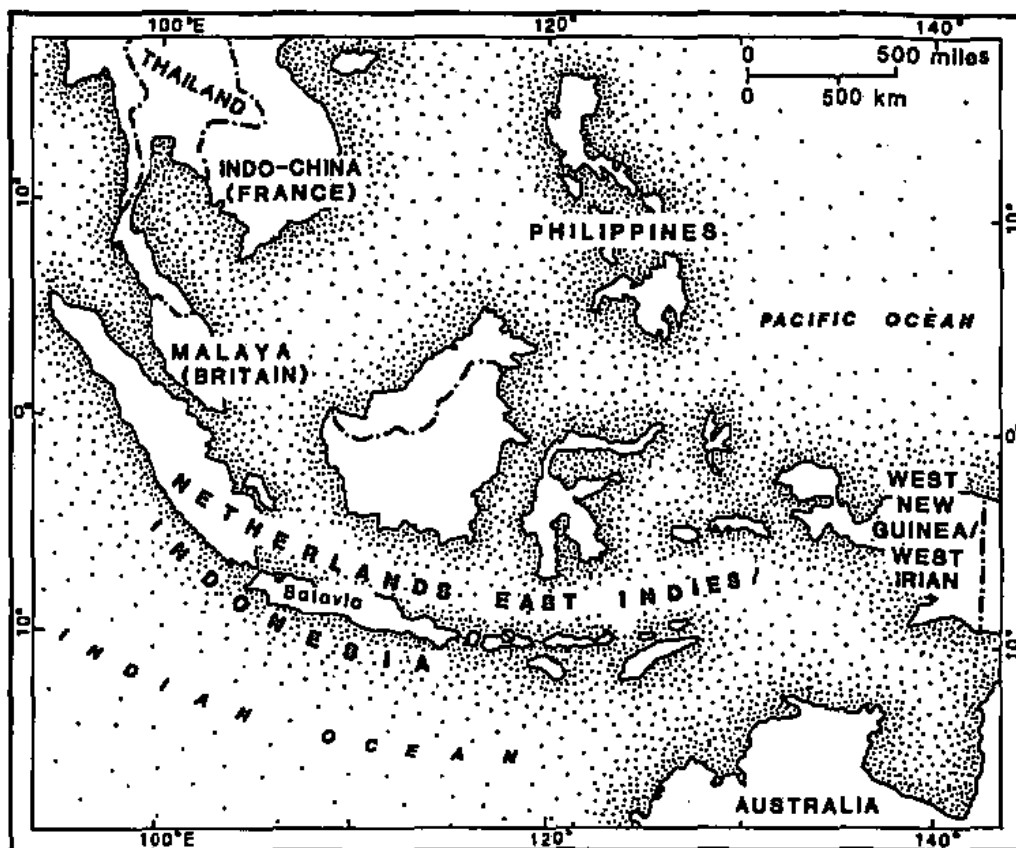
I 1961 presenterte Indonesia mer håndfaste "argumenter": Indonesiske fallskjermstropper ble sluppet ned over Vest-Ny-Guinea. De begrensede, men godt skjulte styrkene, representerte ikke en militær trussel for den nederlandske kolonimakten. Men tidspunktet for aksjonen var velvalgt. For med det politiske klima som rådet på begynnelsen av 60-tallet, oppfattet nederlenderne den indonesiske infiltrasjonen som et "vartegn" for en omlegging av den nederlandske politikken.¹⁰⁹ I januar

¹⁰⁶ Idag betegnes området i engelsk oversettelse som "West Irian".

¹⁰⁷ Se kart 4.3.1.

¹⁰⁸ UN Doc. A/2694, 12.10.1954.

¹⁰⁹ Vest-Ny-Guineas politiske framtid har vært drøftet under alle Generalforsamlingens sesjoner siden 1954. Med et økende antall Tredje verden land i FN, økte kritikken mot Nederland. Bare i 1960 ble 16 tidligere kolonier opptatt som medlemmer i FN. I konkurransen om de nye statenes "gunst", ønsket ikke USA å støtte et fortsatt nederlandsk engasjement i Vest-Ny-Guinea: Av samme grunner som USA ikke ønsket å sette sin politiske prestisje inn på å opprettholde et *belgisk* Kongo, var landet heller ikke villig til å engasjere seg for

Kart 4.3.1. Vest-Ny-Guinea

en fortsatt nederlandsk administrasjon av Vest-Ny-Guinea (se avsnitt 4.2)

1962 sa nederlenderne seg villige til å innlede "betingelsesløse samtaler" med Indonesia om Vest-Ny-Guinea. Begge parter aksepterte FN i en meklerrolle. I mars landsatte Indonesia ytterlige styrker i den nederlandske kolonien - åpenbart for å styrke sin forhandlings-posisjon. Den 15. august 1962 inngikk Indonesia og Nederland en avtale om overføring av suverenitet over Vest-Ny-Guinea.¹¹⁰ Avtalen omfattet bl.a. en våpenhvile. FNs generalforsamling sluttet seg til avtalen den 21. september i resolusjon 1752(XVII). Sovjetunionens og andre øst-europeiske stater avstod fra å stemme.¹¹¹

Avtalen gav FN fullmakt til å administrere Vest-Ny-Guinea i en overgangsperiode på syv måneder fra 1. oktober 1962 til 1. mai 1963.¹¹² I løpet av denne perioden skulle forholdene legges til rette for en indonesisk overtakelse av territoriet. "United Nations Temporary Executive Authority" (UNTEA) skulle forberede området på indonesisk styre og disponerte en militær komponent som skulle opprettholde lov og orden, og overvåke våpenhvilen mellom nederlandske og indonesiske styrker. Selv om FNs sivile og militære bidrag funksjonelt var nært knyttet sammen, skal jeg i det følgende fokusere sistnevnte - "United Nations Security Force" (UNSF).

Allerede i forkant av UNTEA og UNSF fant FNs generalsekretær det påkrevet å sende militære observatører til området. Ingen ønsket at tilfeldige militære sammenstøt mellom nederlandske og indonesiske styrker skulle forkludre avtalen før

¹¹⁰ UN Doc. A/5170, 20.09.1962 (ratifiseringsdato).

¹¹¹ Resolusjonen ble vedtatt med 89 stemmer mot 0. 14 representanter avstod fra å stemme.

¹¹² Dette var første gang FN påtok seg ansvaret for å administrere et territorium i en overgangsperiode.

FNs apparat var på plass med full tyngde.¹¹³ I slutten av august tok de 21 observatørene fatt på arbeidet med å oppsøke de 1500 indonesiske soldatene for å informere dem om den nye våpenhvileavtalen. I løpet av en måned klarte dessuten observatørene å organisere en samling av indonesiske tropper i garnisoner og sørget for tilførsel av sivile forsyninger. Dette var utvilsomt et viktig bidrag til å trappe ned krisen mellom Indonesia og Nederland.

Da FN ved UNTEA overtok administrasjonen av Vest-Ny-Guinea den 1. oktober 1962, hadde de militære observatørene sluttført sitt oppdrag. UNSF - den over 1500 soldater store fredsbevarende styrken¹¹⁴ - overtok der de militære observatørene slapp: Nå som faren for militære sammenstøt mellom indonesiske og nederlandske tropper var redusert til et minimum, bestod UNSFs funksjon i å ivareta lov og orden, mens UNTEA administrativt forberedte den indonesiske overtakelsen. Der var ingen lokal militær motstand mot overdragelse av suverenitet til indonesiske myndigheter og UNTEA/UNSF kunne trekkes ut av Vest-Ny-Guinea i mai uten alvorlige episoder.

4.3.1. Sammenfatning

Liksom UNEF og ONUC, bidrog UNTEA/UNSF til å "redde ansikt". Denne politiske funksjonen var av stor betydning i

¹¹³ Det var ingen referanse til "militære observatører" i avtalen mellom de tre parter Indonesia, Nederland og FN. FN-sekretariatet begrunnet selv tiltaket innenfor rammen av de "ekstraordinære tiltak" Generalsekretæren kan iverksette i krise-situasjoner der FNs andre organer (Generalforsamlingen eller Sikkerhetsrådet) enda ikke har rukket å handle. Se The Blue Helmets, 1990, s. 266-267.

¹¹⁴ UNSF var sammensatt av mannskaper fra tre nasjoner: Pakistan bidrog med 1500 infantrisoldater, mens Kanada og USA sto for luftovervåkning og forsyningsfunksjoner med 76 flymannskaper.

nedtrappingen av krisen mellom Indonesia og Nederland.¹¹⁵ Og i likhet med Frankrike/Storbritannia (UNEF) og Belgia (ONUC), var amerikansk press avgjørende for å få til en endring av Nederlands politikk (UNTEA/UNSF). Liksom ONUC, var UNSF engasjert i avviklingen av et kolonistyre. Men FNs rolle i Vest-Ny-Guinea var langt mindre komplisert enn i Kongo: I Kongo var FN engasjert i en nasjonsbyggingsprosess i en stat der den nasjonale konsensus brøt sammen straks kolonimakten trakk seg ut. Dette førte - som vist - til et temporært sammenbrudd i FNs fredsbevarende engasjement. I Vest-Ny-Guinea bidrog derimot FN til å muliggjøre en udramatisk overføring av suverenitet fra en stat til en annen. Når UNSF i langt sterkere grad enn ONUC lyktes i å opprettholde lov og orden, skyldes dette ikke minst at innbyggere i Vest-Ny-Guinea var ute av stand - eller uvillige - til å motsette seg de indonesiske suverenitetskravene.¹¹⁶

4.4. UNFICYP på Kypros - fra borgerkrig til mellomstatlig konflikt¹¹⁷

Kypros ble en selvstendig stat i 1960 med en grunnlov som skulle sikre borgerrettigheter for såvel gresk- som tyrkisk-

¹¹⁵ Indonesia og Nederland gjenopptok de diplomatiske forbindelsene den 13. mars 1963 - seks uker før Indonesia formelt overtok administrasjonen av Vest-Ny-Guinea.

¹¹⁶ I avtalen av 15. august 1962 forpliktet Indonesia seg til å avholde en folkeavstemning i Vest-Ny-Guinea om landets "politiske framtid". I en lite betryggende avstemning (*mundlig og offentlig*) i 1969, stemte 100% av representantene i et "konsultativt råd" (1026 medlemmer) for fortsatt tilslutning til Indonesia.

¹¹⁷ Foruten ovennevnte oversiktsverker, er framstillingen primært basert på Kjell Skjelsbæk: The Cyprus Conflict and the Role of the United Nations (Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt - NUPI-rapport Nr. 122, 1988).

kyprioter.¹¹⁸ Den politiske balansen mellom den greske majoriteten og den tyrkiske minoriteten ble truet i 1963 da president Makarios foreslo konstitusjonelle endringer med klart negative følger for tyrkisk-kypriotene. Kamper brøt ut mellom de to etniske folkegruppene i desember.

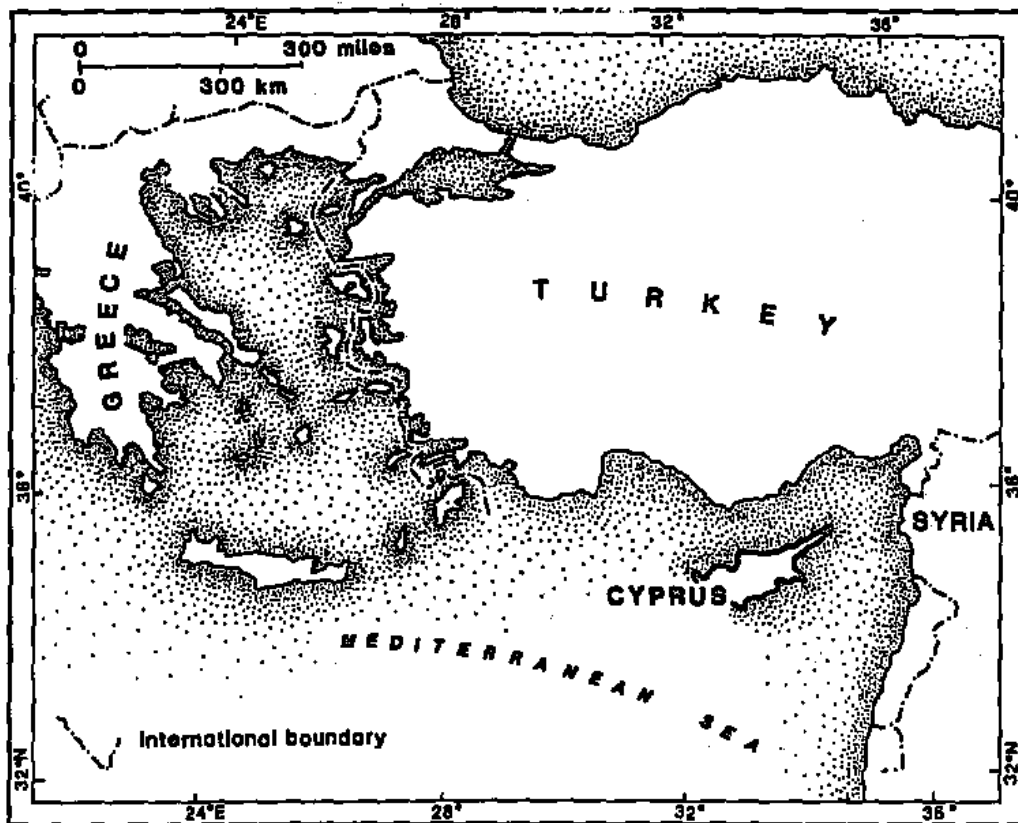
Den borgerkrigsliknende situasjonen hadde ringvirkninger langt utover den lille øya i det østlige Middelhav.¹¹⁹ Tyrkia var ikke villig til å "stå og se på" at de tyrkisk-kypriotiske minoritetsrettighetene ble beskåret av en kypriotisk regjering dominert av gresk-kyprioter. På nyåret 1964 ble det meldt om tyrkiske troppeforflytninger som kunne oppfattes som forberedelser til en invasjon av øya. En eventuell tyrkisk invasjon ville ikke gå upåaktet hen. Det ville være politisk umulig for Hellas å unnlate å reagere militært på en gresk-kypriotisk appell om militær støtte.

Men opptrappingspotensialet i den etniske konflikten var ikke uttømt med dette: Kypros var medlem av Det britiske samveldet og kunne komme til å be Storbritannia om hjelp om Tyrkia landsatte styrker på øya. Storbritannia var en av garantistene for den kypriotiske grunnloven av 1960, og hadde flere tusen soldater stasjonert på to militærbaser på øya.¹²⁰ Ut-siktene til en militær konfrontasjon der tre medlemmer av NATO var involvert, framstod naturligvis som et mareritt for den vestlige alliansen. En konflikt mellom NATO-land på territoriet til et alliansefritt land, var noe av det siste man ønsket seg. Sammen med Storbritannia, var allianselederen USA på hektisk leting etter måter å dempe spenningen på NATOs sør-flanke.

¹¹⁸ Kypros har 600.000 innbyggere. En femdel av disse er etniske tyrkere (tyrkisk-kyprioter).

¹¹⁹ Se kart 4.4.1.

¹²⁰ Akrotiri og Dhekelia "United Kingdom Sovereign Base Areas". Se kart 4.4.2.

Kart 4.4.1. Kypros, Hellas og Tyrkia

Storbritannia var ikke alene villig til å garantere Kypros' sikkerhet. Selv om de britiske styrkene bidrog til å redusere omfanget av kamphandlinger, skulle det ikke mye til før Storbritannia selv ble fanget inn i en voldsspiral. Britene var blant dem som ønsket å takle krisen som en intern NATO-sak. Men den kypriotiske regjeringen var ikke villig til å motta en NATO-styrke på sitt territorium i frykt for at en slik styrke skulle favorisere Tyrkia. Den 15. februar 1964 gikk Storbritannia og den kypriotiske regjeringen sammen om å bringe saken inn for FNs sikkerhetsråd.¹²¹

I en enstemmig resolusjon den 4. mars 1964 karakteriserte Sikkerhetsrådet situasjonen på Kypros som "en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet", appellerte til "medlemsstater" (Hellas og Tyrkia) om å "avstå fra handlinger som (kunne) forverre situasjonen", ba den kypriotiske regjeringen om å iverksette tiltak som kunne "forhindre ytterligere vold og blodsutgytelse", og foreslo endelig opprettelsen av en fredsbevarende styrke som skulle "forhindre gjenopptakelse av kamphandlinger" og bidra til å "gjenopprette lov og orden".¹²² UNFICYP var formel opprettet.

Den første kontingenten ankom Kypros den 13. mars. Men UNFICYP var ikke operativ før den 27. mars. Dette var på høy tid da Tyrkia den 12. mars hadde truet med selv å sende styrker "om ikke angrepene på tyrkisk-kypriotene opphørte".¹²³ Den relativt sene ferdigstillingen av UNFICYP, skyldtes dels at den kypriotiske regjeringen motsatte seg at for mange NATO-land ble inkludert i styrken, og dels at både Kypros og Tyrkia var skeptiske til å la afrikanske stater (les: fargede soldater) delta i UNFICYP. Forsinkelsene skyltes likevel pri-

¹²¹ UN Doc. S/5543 og S/5545, 15.02.1964.

¹²² SC Res. 186, 04.03.1964.

¹²³ UN Doc. S/5596, 12.03.1964.

mært at mange land stilte seg tvilende til om det var mulig å oppfylle mandatet under de forhold som rådet på Kypros. Politisk nøytrale og foretrukne "veteraner" som Sverige og Irland var skeptiske til å delta i UNFICYP. Riktignok hadde både gresk- og tyrkisk-kypriotene akseptert en FN-rolle. Men det var likevel uklart om lederne hadde tilstrekkelig kontroll over de tungt bevæpnede lokale gruppene. Det er tydelig at erfaringene fra Kongo spøkte i bakgrunnen.¹²⁴ Foruten Danmark, Finland, Irland, Kanada, Sverige og Østerrike, deltok Storbritannia i UNFICYP.¹²⁵ UNFICYP ble bygd opp til maksimal størrelse i løpet av tre måneder (ca. 6400 mannskaper).

UNFICYPs mandat gikk ut på å forhindre kamphandlinger og gjenopprette lov og orden. Forholdene lå ikke vel til rette for dette: Våpen og ammunisjon var alment tilgjengelig, en dyp mistenksomhet rådde mellom gresk- og tyrkisk-kypriotene, og pga. av bosettings-mønsteret var det ikke mulig å opprette én buffersone mellom partene. UNFICYP tok fatt på den meget kompliserte oppgaven det var å opprettholde status quo på et lavest mulig spennings-nivå. For å forebygge ydmykende episoder, patruljerte mannskaper fra UNFICYP sammen med gresk-kypriotisk politi i tyrkisk-kypriotiske områder. Styrken skapte "good-will" blant sivilbefolkningen gjennom humanitære arbeid. Styrken maktet dessuten å få partene med på en begrenset demilitarisering av den spente Famagusta-regionen.

¹²⁴ Kongo "spøkte" også på en annen måte: Sovjetunionen sluttet seg under tvil til opprettelsen av en FN-styrke på Kypros. Landet oppfattet et militært FN-engasjement som langt å foretrekke framfor en NATO-styrke. Men samtidig ville sovjeterne forsikre seg mot en gjentakelse av Kongo, der en fredsbevarende styrke konverterte til kampstyrke. Dels av denne grunn ønsket sovjeterne ikke å gi UNFICYP langsiktige mandater (maks seks måneder).

¹²⁵ Når FN valgte å gjøre et unntak fra "regelen" om at Sikkerhetsrådets permanente medlemmer ikke skal delta i fredsbevarende styrker, skyldes det Storbritannias spesielle stilling på Kypros: Landet har forpliktet seg til å garantere den kypriotiske konstitusjonen.

Ovennevnte bidrag var alle rettet inn mot å forebygge episoder som kunne utløse en ny borgerkrig, og dermed en tyrkisk eller gresk intervensjon. Selv om det forekom mange brudd på våpenhvilen mellom gresk- og tyrkisk-kyprioter, er man fristet til å fokusere hva som kunne ha skjedd om UNFICYP ikke hadde opptrådt som nøytral tredje-part. Da ville det som skjedde sommeren 1974, høyst sannsynlig skjedd ti år tidligere:

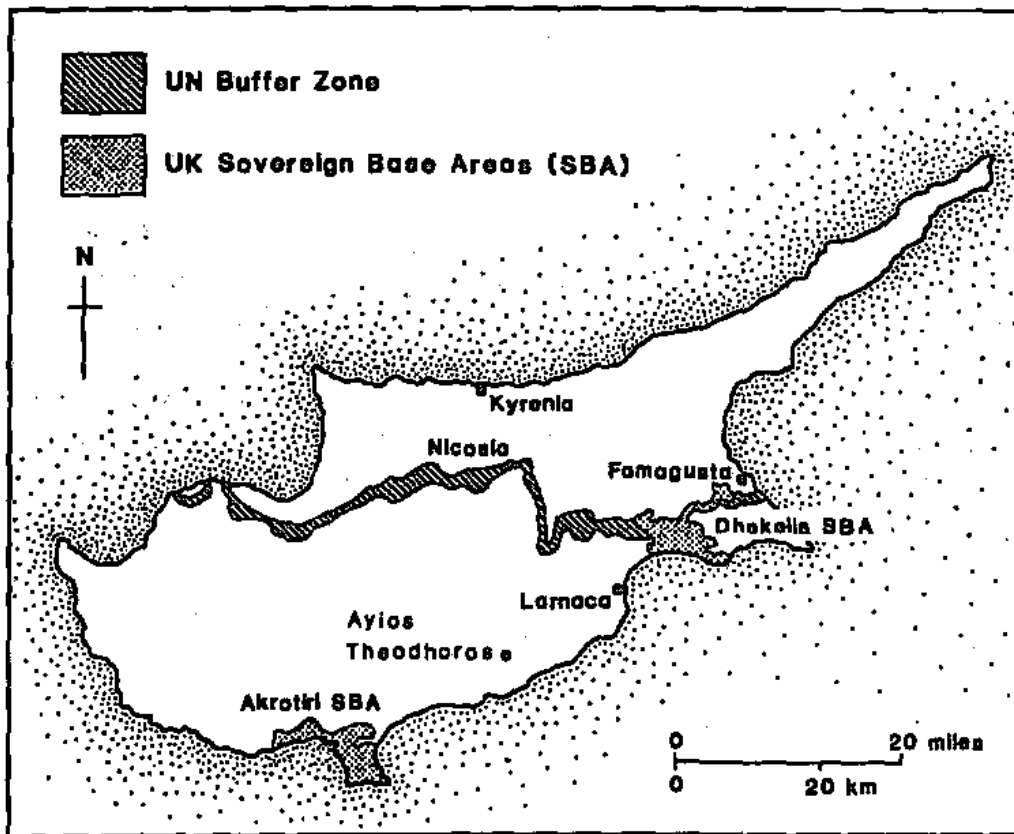
Det greske kuppet på Kypros den 15. juli 1974 markerte sammenbruddet for status quo. I spissen for den kypriotiske nasjonalgarden, erklærte greske offiserer at president Makarios var død.¹²⁶ I frykt for at kuppet var opptakten til en kypriotisk union med Hellas, invaderte og okkuperte Tyrkia den nordlige del av Kypros. Den 16. august hadde Tyrkia militær kontroll over en tredjedel av øya. Det lå klart utenfor UNFICYPs mandat og evne å yte motstand mot den tyrkiske invasjonen.¹²⁷

Okkupasjonen framprovoserte en flyktningestrøm som førte til en skarp etnisk og politisk deling av Kypros: Den nordlige tyrkisk-okkuperte del av Kypros ble dominert av tyrkisk-kyprioter. Gresk-kypriotene flyktet til områdene sør for våpenhvilelinjen.

Den tyrkiske invasjonen av Nord-Kypros endret fokus for konflikten: Fra å ha vært en borgerkrig, framstod Kypros-konflikten etter den tyrkiske invasjonen som en *internasjonal* konflikt

¹²⁶ Dette var foregrepet.

¹²⁷ Dette betød imidlertid ikke at UNFICYP forholdt seg passivt under kamphandlingene. Ved siden av å verne sivilbefolkningen etter beste evne, spilte UNFICYP en nøkkelrolle i å forhindre en ytterligere opptrapping i konflikten: Ved å ta kommandoen over Nicosia flyplass fra gresk-kypriotiske styrker, hindret UNFICYP at flyplassen ble et objekt for tyrkiske erobningsbestrebelse. Så lenge flyplassen var under FN-kontroll behøvde ikke tyrkerne frykte at flyplassen skulle bli et brohode for en gresk motinvasjon.

Kart 4.4.2. UNFICYP - operasjonsområde etter 1974

mellom Republikken Kypros og okkupasjonsmakten Tyrkia.¹²⁸ Den politiske delingen av Kypros forandret UNFICYPs arbeidsbetingelser radikalt - og paradoksalt nok til det bedre. Etter august 1974 kunne UNFICYP forholde seg til en våpenhvile partene (den gresk-kypriotiske regjering og den tyrkiske invasjonsmakten) formelt hadde sluttet seg til. Det politiske grunnlaget for at UNFICYP skulle lykkes i å overvåke denne våpenhvilen, synes således å være styrket. De operative forutsetningene var dessuten langt bedre som følge av den etniske og politiske delingen av øya. Delingen av Kypros gjorde det mulig å opprette en sammenhengende buffersone mellom gresk- og tyrkisk-kyprioter.¹²⁹ Dette betød at UNFICYP med færre mannskaper kunne overvåke våpenhvilen langt mer effektivt enn den hadde maktet å gjøre i det forgående tiåret.¹³⁰ Isteden for å ivareta en mannskpskrevende lov og orden-funksjon i en blandet befolkning, overvåket UNFICYP nå våpenhvilen fra en 175 km lang og opptil 6 km bred buffer-sone.¹³¹ Opprettelsen av buffer-sonen var utvilsomt en hovedårsak til reduksjonen i antall brudd på våpenhvilen. De fleste episodene skjedde ganske forutsigelig i Nicosia der buffer-sonen er svært smal - ned mot 20 meter.

¹²⁸ I 1983 erklærte tyrkisk-kypriotene seg som del av "The Sovereign Turkish Republic of Cyprus" (TRNC). Bare Tyrkia har anerkjent den *de facto* tyrkisk-kontrollerte republikken som selvstendig stat.

¹²⁹ Se kart 4.4.2.

¹³⁰ Siden 1975 har UNFICYP stabilisert seg på i overkant av 2000 soldater. Mannskapskuttet kan dels tilbakeføres til problemer med å finansiere styrken.

¹³¹ I deler av Nicosia by er bufferen bare 20 meter bred.

4.4.1. Sammenfatning

UNFICYP ble opprettet av et samstemt Sikkerhetsråd den 4. mars 1964. Liksom UNEF, ONUC og UNSF, ble UNFICYP opprettet i en krisesituasjon. Men UNFICYP ble ikke opprettet for å sikre en tilbaketrekning av fremmede styrker ("face-saving"): UNFICYP ble etablert for å hindre at en etnisk konflikt (borgerkrig) foranlediget ekstern intervensjon og opptrapping til krig mellom to NATO-medlemmer. Mye tyder på at etableringen av UNFICYP fratok Tyrkia et påskudd til å invadere Kypros våren 1964. UNFICYP maktet imidlertid bare i en begrenset grad å "forhindre gjenopptakelse av kamphandlinger" og å "gjenopprette lov og orden". De sterke motsetningene, den almene tilgangen på våpen og samlokaliseringen av gresk- og tyrkisk-kypriotiske bosettinger, motarbeidet muligheten for mandatoppfyllelse. Men UNFICYPs bidrag var likevel betydningsfullt nok til at den etniske konflikten på Kypros over en tiårs-periode ikke utartet til en internasjonal konflikt. Det var langt utenfor rekkevidde av UNFICYPs evne og mandat å forhindre det greske kuppet i 1974 og den derpåfølgende tyrkiske invasjonen på Kypros.¹³² Den politiske og etniske delingen av Kypros var uttrykk for en internasjonalisering av konflikten, men bidrog likevel til en bedring av UNFICYPs arbeidsbetingelser. Det var fortsatt styrkens overordnede oppgave å minutiøst sikre et (nytt) status quo. Men det "episode-forebyggende" arbeidet kunne fra 1974-75 skje med utgangspunkt i en buffer-sone. Dette gav bedre fredsbevaring til en lavere pris.

¹³² Det greske kuppet var åpenbart en strategisk feilvurdering og kan ses i sammenheng med de politiske dødskrampene til den greske juntaen. Det kan trekkes paralleller til Malvinas/Falklandskrigen på begynnelsen av åttitallet: Det argentinske angrepet synes å være mer motivert av den argentinske militær-juntaens behov for å styrke sin indrepolitiske stilling, enn å ha vært basert på en realistisk analyse av styrkeforholdet mellom Argentina og Storbritannia.

UNFICYPs bidrag til en stabilisering av den kypriotiske konflikten har vært verdifullt. Den tyrkiske invasjonen i 1974 demonstrerte imidlertid at UNFICYPs rolle er sekundær til partenes strategiske vurdering av et status quo: De viktigste "nøklene" til en bevaring av status quo på Kypros, er at tyrkerne er fornøyd med det de har, og at Hellas og den gresk-kypriotiske regjeringen ser seg politisk eller militært ute av stand til å reversere den tyrkiske okkupasjonen. UNFICYPs distinkte bidrag består i å forebygge og gripe inn overfor episoder som kan framprovosere uintenderte opptrappingsforløp.

4.5. UNEF II i Sinal - instrument for konfliktløsning¹³³

Den 6. oktober 1973 angrep egyptiske og syriske styrker israelske stillinger på østbredden av Suezkanalen og på Golanhøydene. Angrepet var et forsøk på å gjenerobre deler av de arabiske områder som gikk tapt under Seksdagerskrigen i 1967. De arabiske styrkene hadde innledningsvis stor framgang, og påførte israelske bakkestyrker og flyvåpen store tap i kamphandlinger som skulle bli kjent som "Oktoberkrigen".¹³⁴

¹³³ Foruten ovennevnte oversiktsverker, er framstillingen primært basert på (i) P.C. Harvey: The Operational Effectiveness of United Nations Peacekeeping Forces, With Particular Reference to the United Nations Emergency Force II, October 1973 - September 1975 (Keele, Staffordshire: University of Keele, 1977), (ii) Bertil Stjernfelt: Fredsskådeplatt Sinai: FN:s fredsbevarande operation i Mellanöstern 1973-1980 (Stockholm: Allmanna Forlaget AB, 1987), og (iii) mine egne studier: UNEF II - Oktoberkrisen 1973: Instrument for krisehåndtering (Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt - NUPI-rapport Nr. 118, 1988) og UNEF II - 1973-80: Instrument for forhandlet konfliktløsning (Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt - NUPI-rapport Nr. 120, 1988).

¹³⁴ Krigsforløpet er beskrevet i detalj i Fermann: UNEF II - Oktoberkrisen 1973, 1988, s. 87-98.

Men etter få dager snudde "krigslykken" til israelemerne fordel - først på Golan, deretter i Sinai.

Den 9. oktober ble den syriske offensiven på Golan slått tilbake bare én kilometer fra den internasjonale grensen ved Genesaret-sjøen. Allerede dagen etter hadde israelemerne gjenrobret de deler av Golanhøydene som ble hærtatt i 1967. Og den 15. oktober sto israelske styrker bare 30 kilometer fra Damaskus. Israel kontrollerte på dette tidspunkt en 600 kvadratkilometer større del av syrisk territorium, enn de hadde gjort før Oktoberkrigen.

Etter å ha drevet syriske styrker ned fra Golan,¹³⁵ forflyttet israelemerne tyngden av sin militære slagkraft til Sinai. Etter vellykkede angrep i den første fase av krigen, kontrollerte egyptiske styrker østbredden av Suez-kanalen i en dybde opptil 15 kilometer. Egypterne hadde med dette innfridd sin opprinnelige militære målsetting. "Krigslykken" snudde da egypterne utvidet den militære målsettingen: Den 14. oktober iverksatte egyptiske styrker en offensiv mot Mitla- og Giddi-passene lenger øst i Sinai. Angrepet mislyktes fordi egypterne var mindre dyktige enn israelemerne i stridsvogn-krigføring, og fordi egyptiske styrker beveget seg utenfor "rakett-paraplyen" som hadde begrenset det israelske flyvåpenets bevegelsesfrihet. Egypterne "gapte for høyt" og ble drevet tilbake med store tap i det - til da - største stridsvognslaget siden Den annen verdenskrig.

Israelemerne fulgte opp den militære framgangen med å krysse Suez-kanalen den 16. oktober. En uke senere hadde israelemerne utvidet brohodet på vestbredden slik at egypterne nå hadde tapt like store områder på vestbredden som de i første fase av

¹³⁵ I 1974 ble israelske styrker trukket tilbake opp på Golan og det ble opprettet en FN-buffer mellom israelske og syriske styrker. UN-DOFs fredsbevarende innsats blir beskrevet i avsnitt 4.5.

krigen hadde gjenerobret på østbredden.¹³⁶ Men det var likevel langt mer alvorlig at Den egyptiske tredje armé var omringet av israelske styrker. Den usikre skjebnen til de 20.000 egyptiske soldatene ble foranledning til "den mest alvorlige krisen" mellom Sovjetunionen og USA "siden Kubakrisen" i 1962.¹³⁷

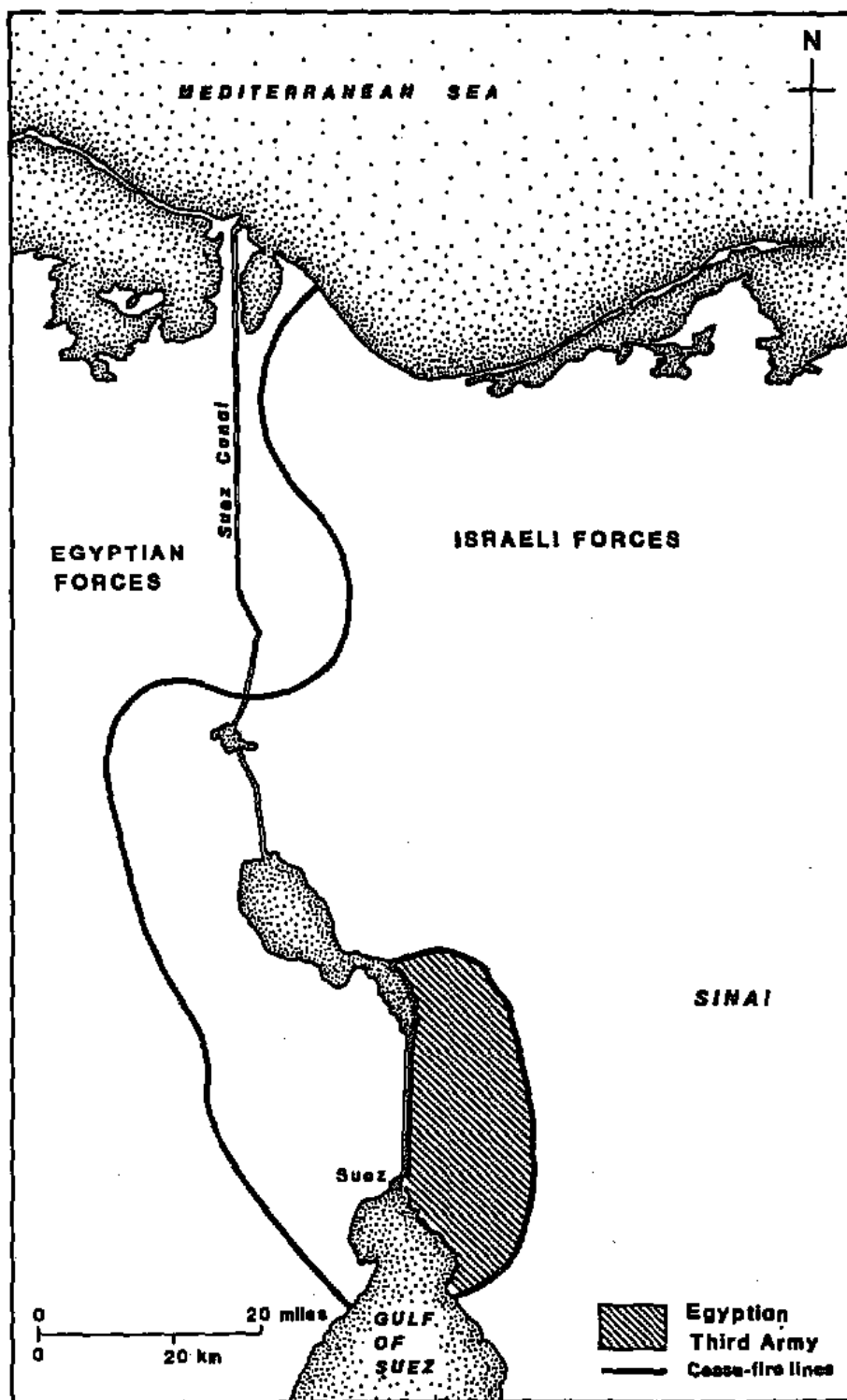
I likhet med Suezkrigen i 1956, fikk Oktoberkrigen "uovergriplig" en internasjonal dimensjon. Som Egypt og Israels viktigste våpenleverandører og støttespillere, fulgte Sovjetunionen og USA vaksomt med i krigens gang. Krigen ble ikke ønsket velkommen av noen av supermaktene. De oppfattet krigen som en trussel mot "detente" - tilnæringsprosessen mellom de to supermaktene.¹³⁸ Da krigsutbruddet var et faktum, ble likefullt Sovjet og USA koplet til konflikten gjennom sine klientforpliktelser. Krigsutfallet hadde betydning for supermaktens framtidige rolle og innflytelse i regionen. For begge supermakter var det maktpåliggende å hindre at deres klienter tapte krigen. Samtidig var det om å gjøre at den regionale krigen ikke utartet til et engasjement som truet "detente" eller som trappet opp til en militær supermakts-konfrontasjon.

Disse uforenlige hensynene førte til at supermaktene i en tidlig fase inntok en "vente-og-se"-holdning til den regionale krigen. De fem første dagene var de to supermaktene sitt engasjement i hovedsak begrenset til å verbalt appellere til partene. Sovjeterne fryktet at arabernes territorielle gevinster ville reverseres av Israel og insisterte på en våpenhvile "in place". Amerikanerne foreslo - åpenbart for "galleriet" - en våpenhvile koplet til et status quo ante, men var primært innstilt på å gi isra-

¹³⁶ Se kart 4.5.1.

¹³⁷ Henry Kissinger: Years of Upheaval, 1982, s. 658.

¹³⁸ Konflikten mellom supermaktens avspenningsbestrebelse og der-es rivalisering om innflytelse i Midtøsten, er drøftet i Fermann: UNEF II - Oktoberkrisen 1973, 1988, s. 22-43.

Kart 4.5.1. Strategisk situasjon i siste fase av Oktoberkrigen

eleme tid til å gjenerobre Golan og østbredden av Suezkanalen.

Supermaktenes posisjoner var mye en refleks av klientenes "performance" og stilling i krigen. De sovjetiske leveransene av ammunisjon og militært erstatningsmateriell til Syria den 10 oktober, må forstås i lys av de store syriske tapene på Golan. Leveransene innebar at Sovjet forkastet tilbakeholdenhetslinjen til fordel for et mer direkte engasjement. Den 14. oktober fulgte amerikanerne opp med å åpne en "luftbro" for militært utstyr til Israel.

Våpenleveransene fra Sovjet og USA representerte en alvorlig opptrapping av konflikten. Supermaktenes prestisje var nå mer direkte involvert i utfallet av krigen. Det kan således hevdes at den regionale krigen, fra den 14. oktober, fikk en internasjonal dimensjon - rivaliseringen mellom to ekstra-regionale stormakter. Men det var først med den israelske blokaden av Den egyptiske tredje armé, krigen antok karakter av en *krise* mellom Sovjetunionen og USA:

Israelske styrker "kuttet" Kairo-Suez-veien den 23. oktober, og fullførte med dette omringningen av Den egyptiske tredje armé. Samme dag appellerte Egypts president Anwar Sadat til supermaktene om å intervenere militært for å gjøre slutt på den israelske blokaden. USA avviste umiddelbart kravet. Sovjeterne gjorde det imidlertid klart den 24. oktober at de var rede til å "handle på egenhånd", dersom USA ikke bidrog til å stoppe den israelske offensiven.¹³⁹ Amerikanerne svarte med å dirigere store marinestyrker til det østlige Middelhav og øke den generelle beredskapen til sine styrker fra såkalt Defcon fem til Defcon tre. Beredskapsøkningen innbefattet de strategiske atomstyrkene. Nixon sendte dessuten et brev til Bresjnev

¹³⁹ Henry Kissinger: Years of Upheaval, 1982, s. 583.

der han presiserte at amerikanerne "ikke under noen omstendighet kunne akseptere ensidige tiltak fra sovjetisk side".¹⁴⁰

Med dette var krisen nådd et foreløpig topp-punkt. Herfra kunne den trappes ned eller trappes opp mot militær konfrontasjon. For å få til en nedtrapping av krisen var det nødvendig å fjerne det objektive grunnlaget for de sovjetiske truslene om militær intervensjon. Dette skjedde i noen grad den 25. oktober, da den israelske offensiven stoppet opp som følge av massivt amerikansk og - indirekt - sovjetisk press. Men dette var ikke alene nok til å sikre en nedtrapping av krisen: Israeleerne opprettholdt fortsatt blokaden av Den egyptiske tredje armé. De egyptiske styrkene var i desperat mangel på mat og medisiner, og det var bare et tidsspørsmål før utbrytningsforsøk ville rasere den skjøre våpenhvilen og igjen aktualisere den sovjetiske intervensjons-trusselen.¹⁴¹ Situasjonen krevde et nøytralt element som på samme tid kunne bringe forsyninger til de egyptiske styrkene, løse sovjeterne fra klient-forpliktelsene, og være akseptabelt for amerikanerne og israeleerne. Instrumentet for en nedtrapping av krisen fant man i en fredsbevarende FN-styrke:

Etter konsultasjoner i FN og direkte mellom hovedstedene, foreslo den egyptiske presidenten Anwar Sadat at en FN-styrke skulle utplasseres mellom de stridende parter ved Suezkanalen.¹⁴² Dette utspillet gav Sovjetunionen en mulighet til å frafalle trusselen om militær intervensjon. Også amerikanerne oppfattet en FN-styrke som et middel til å trappe ned konflik-

¹⁴⁰ Richard Nixon: The Memoirs of Richard Nixon (London: Sidgwick & Jackson, 1978), s. 141.

¹⁴¹ FNs sikkerhetsråd "vedtok" våpenhvile i to resolusjoner (SC Res. 338 og 339(1973)) den 22. og 23. oktober.

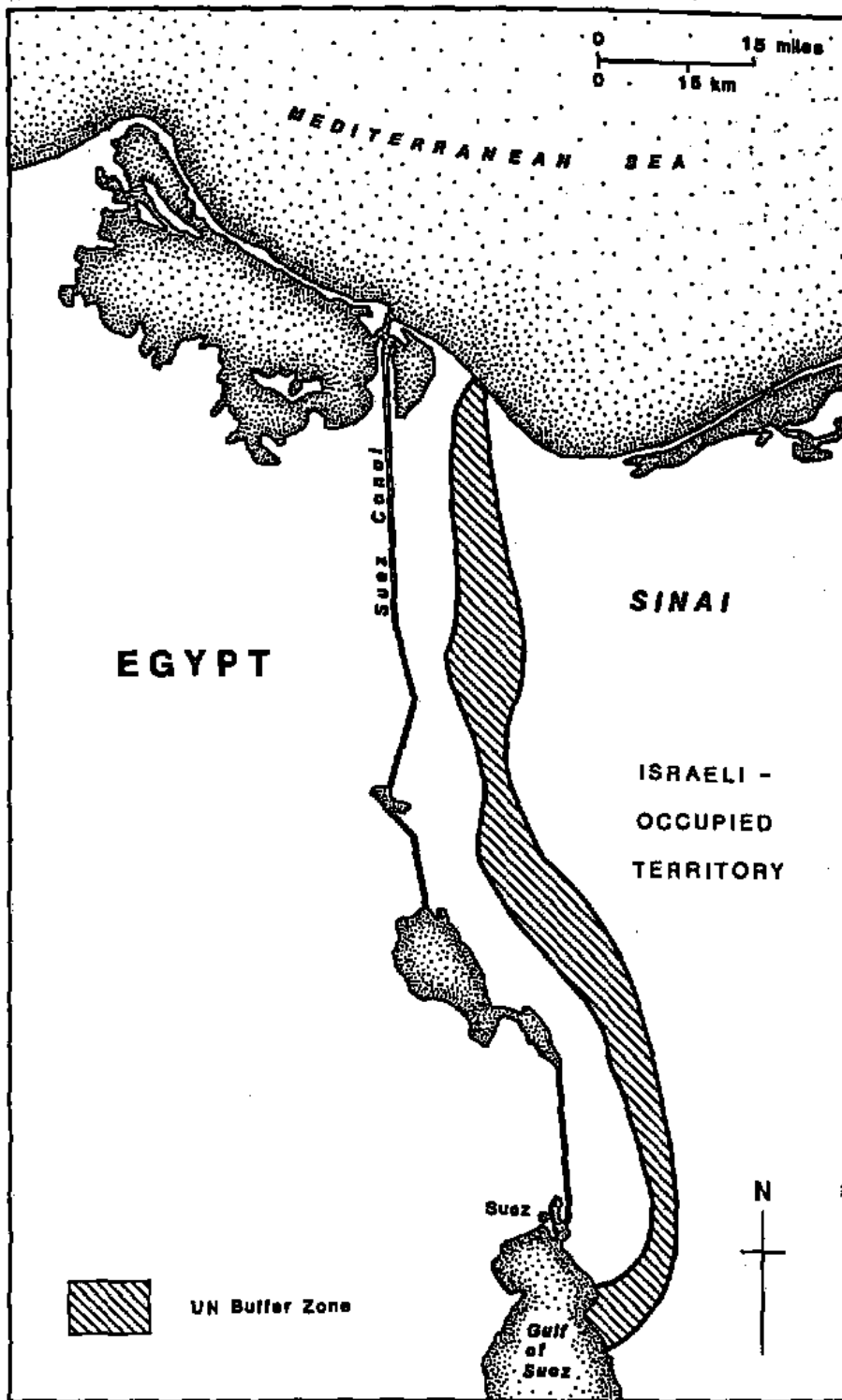
¹⁴² I realiteten var dette en sovjetisk idé, som ble presentert for Sadat av den sovjetiske utenriksministeren under hans besøk i Egypt den 16.-18. oktober.

ten og fant en slik innsats fullt ut forenlig med deres ønske om å spille en sentral rolle i etterkrigs-forhandlingene. En slik rolle var betinget av at Egypt ikke igjen ble militært ydmyket. Israelerne hadde på sin side allerede nådd sine militære målsettinger, og var etter press villige til å akseptere en FN-styrke. Den nødvendige politiske konsensus var således tilstede for å opprette en ny fredsbevarende styrke i Sinai.

UNEF II ble opprettet ved Sikkerhetsrådets resolusjon 340(19-73) den 25. oktober. Bare Kina avstod fra å stemme - "av prinsipielle grunner". Styrker ble i all hast overført fra UNFICYP på Kypros. Finske FN-styrker ble utplassert i det spente området ved Port Suez mindre enn to døgn etter vedtaket i Sikkerhetsrådet. UNEFs umiddelbare oppgave gikk ut på å "veilede våpenhvilen" mellom egyptiske og israelske styrker. I praksis innebar dette å løse de egyptiske styrkenes prekære mangel på mat og medisiner. Allerede den 28. oktober ble den finske kontingenten sluppet igjennom den israelske blokaden, og etablerte en forsyningskorridor til de egyptiske styrkene. Dermed var den alvorligste enkeltrussel mot våpenhvilen fjernet. Antall brudd på våpenhvilen sank drastisk med utplasseringen av FN-styrker ved Ismailia og Port Suez.¹⁴³ Og få dager etter opprettelsen av UNEF II opphevet amerikanerne den verdens-omspennende alarmberedskapen iverksatt natten til den 25. oktober. Bresjnev uttalte på sin side at "spesielle sirkler i NATO-land" hadde hatt "uberettigede forestillinger om Sovjetunionens intensjoner i Midtøsten".¹⁴⁴ Disse utspillene kan tolkes som uttrykk for at krisen mellom de to supermaktene var i ferd med å gli over.

¹⁴³ UN Doc. S/7930/add. 2232-2237, 27.10.1973, S/11056/add. 1-6, 28.10.-24.11.1973.

¹⁴⁴ Se Jon Glassman: Arms for the Arabs: The Soviet Union and the Middle East Crisis (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1975), s. 165.

Kart 4.5.2. UNEF II - operasjonsområde I¹⁴⁵

¹⁴⁵ Ifølge Den første egyptisk-israelske styrkeatskillelses-avtalen januar 1974, UN Doc. S/11198, 18.01.1974.

UNEFs bidrag til å trappe ned krisen var av tosidig karakter: Operativt bidrog FN-styrken til å fjerne den umiddelbare årsaken til egyptiske utbrytningsforsøk. UNEF bidrog dessuten politisk til å løse Sovjetunionen fra løftet om militær intervensjon. Det er således vanskelig å overvurdere UNEFs betydning i krisehåndteringen.

I etterkant av krisen ble UNEF tillagt nye oppgaver som bidrog til å konsolidere våpenhvilen: Mye konfliktstoff ble fjernet ved fangeutvekslingen i desember 1973. UNEF bidrog til den praktiske gjennomføringen av denne operasjonen.

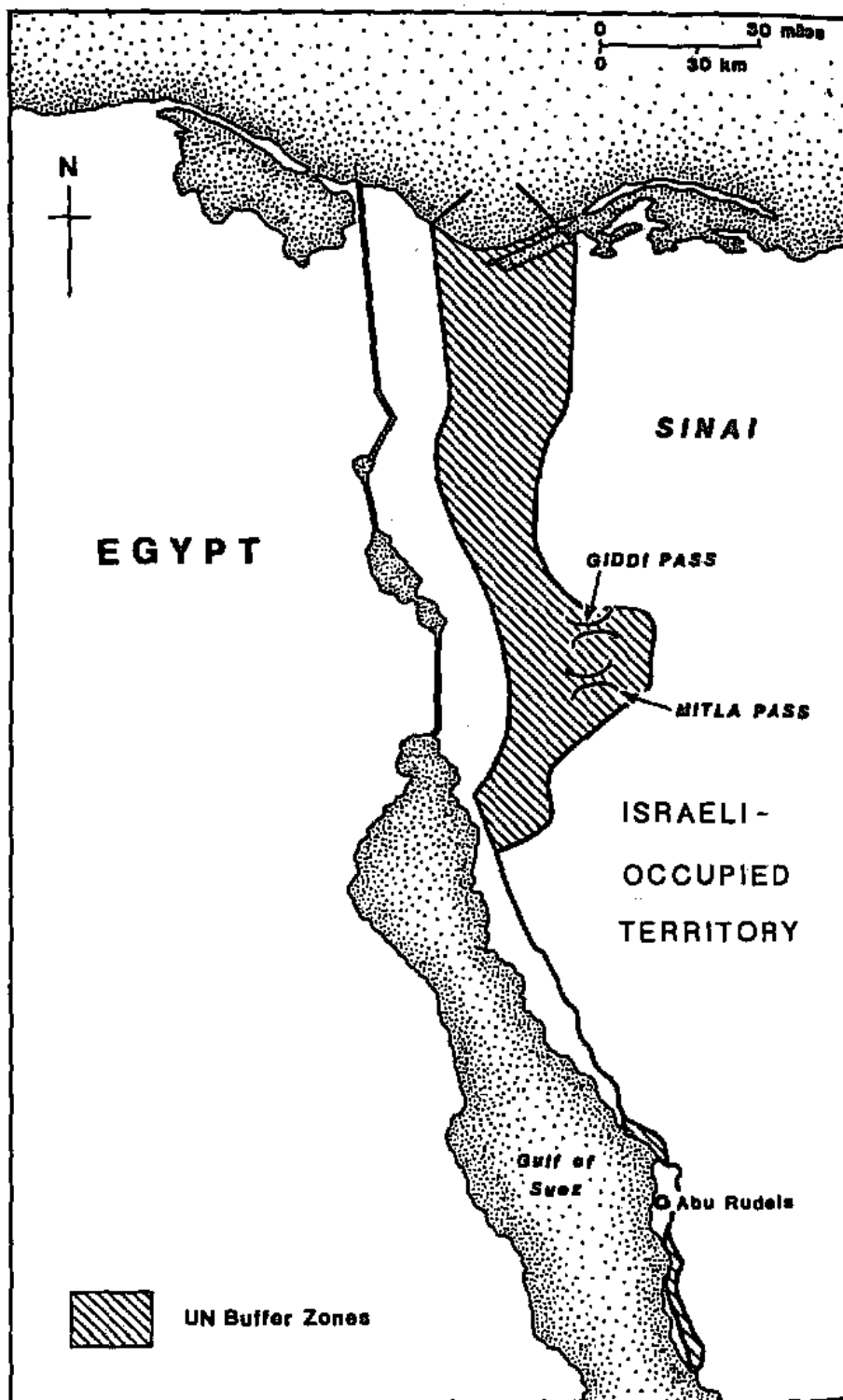
UNEF var likeledes sentral i iverksettelsen av Den første egyptisk-israelske styrkeatskillelses-avtalen fra januar 1974.¹⁴⁶ Avtalen - som i høy grad var et resultat av amerikanske meklingsbestrebelsler - innbefattet en tilbaketrekning av israelske styrker østover inntil 20 kilometer fra Suezkanalen. UNEF II bidrog sterkt til at tilbaketrekningen skjedde uten alvorlige episoder og etablerte seg i en ti kilometer bred buffersone mellom egyptiske og israelske styrker.¹⁴⁷ UNEF II var like sentral i gjennomføringen av Den andre egyptisk-israelske styrkeatskillelses-avtalen fra september 1975.¹⁴⁸ Her ble det bestemt at israelske styrker skulle trekkes tilbake lenger øst i Sinai. De etterlatte områdene ble i hovedsak overlatt UNEF i en utvidet buffer.¹⁴⁹ Foruten å holde buffersonen under kontinuer-

¹⁴⁶ For en beskrivelse av Den første egyptisk-israelske styrkeatskillelses-avtalen og forhandlingene som ledet fram til den, se Fermann: UNEF II - 1973-80: Instrument for forhandlet konfliktløsning, 1988, s. 113-146.

¹⁴⁷ Se kart 4.5.2.

¹⁴⁸ For en beskrivelse av Den andre egyptisk-israelske styrkeatskillelses-avtalen og forhandlingene som ledet fram til den, se Fermann: UNEF II - 1973-80, 1988, s. 165-184.

¹⁴⁹ Se kart 4.5.3.

Kart 4.5.3. UNEF II - operasjonsområde II¹⁵⁰

¹⁵⁰ Ifølge Den andre egyptisk-israelske styrkeatskillelses-avtalen september 1975, UN Doc. S/11818, 05.09.1975.

lig overvåkning, inspiserte UNEF ukentlig den egyptiske og israelske styrkebegrensnings-sonen vest og øst for FN-bufferen.

UNEF II ble bygget opp til 7000 mannskaper i løpet av fire måneder fra opprettelsesvedtaket. Supermaktene deltok ikke i styrken. Men for første gang deltok et øst-europeisk land - Polen - i en FN-styrke.¹⁵¹ Over de neste to årene ble styrken redusert til ca. 4000 mannskaper - en størrelse den beholdt til avviklingen i 1979.¹⁵² Mannskapsreduksjonene var forsvarlige ikke minst fordi partene i konflikten var innstilt på å respektere våpenhvilen. Men også fordi UNEF fra en klart avgrenset og nesten folketom buffer, hadde gode forutsetninger for å ivareta mandatet med færre mannskaper.

Camp David-avtalen og Den egyptisk-israelske fredsavtalen var uttrykk for at egypterne og israeleerne var villige til å *bilegge* konflikten.¹⁵³ Fredsavtalen av 26. mars 1979 bestemte at en fullstendig israelsk tilbaketrekning fra Sinai skulle være fullført i april 1982. Avtalen forutsatte dessuten at store deler av Sinai skulle demilitariseres på permanent basis. Dette var en pris Egypt måtte betale for den israelske tilbaketrekningen. En FN-styrke (UNEF) skulle kontrollere at restriksjonene på den militære aktiviteten ble overholdt. Sovjetisk motstand satte imidlertid en stopper for UNEFs fortsatte fredsbevarende innsats. Den 24. juli 1979 utløp UNEFs mandat i det sovjet-

¹⁵¹ Styrken var i utgangspunktet sammensatt av kontingenter fra 12 stater: Finland, Ghana, Indonesia, Irland, Kanada, Nepal, Panama, Peru, Polen, Senegal, Sverige og Østerrike.

¹⁵² For en grundigere dokumentasjon av styrkeutviklingen, se Fermann: UNEF II - 1973-80, 1988, s. 73-84, 88-90, 153-56, 206-208.

¹⁵³ For en beskrivelse av Den egyptisk-israelske fredsavtalen og forhandlingene som ledet fram til den, se Fermann: UNEF II - 1973-80: Instrument for forhandlet konfliktløsning, 1988, s. 216-252, 320-341.

erne ikke ønsket å bidra til "en separatfred på palestinernes bekostning". En annen kilde til sovjeternes skepsis, var det faktum at Sovjetunionen var blitt holdt utenfor hele forhandlingsprosessen siden Genève-konferansen i desember 1973.¹⁵⁴ Den rolle UNEF var tiltenkt i henhold til Fredsavtalen, ble overdratt en amerikansk-dominert flernasjonal fredsbevarende styrke. Siden april 1982 har "Multinational Force and Observers" (MFO) overvåket en buffersone i Sinai og dessuten påsett at styrkebegrensningene beskrevet i Fredsavtalen har blitt overholdt.¹⁵⁵

4.5.1. Sammenfatning

Sammen med UNSF er UNEF II sannsynligvis den mest vellykkede fredsbevarende styrken i FN-regi. Styrken oppfylte i høy grad mandatet under hele funksjonstiden fra oktober 1973 til juli 1979. Antall brudd på våpenhvilen sank drastisk etter utplasseringen av styrken, og ytterligere med etableringen av en buffersone i januar 1974. Under de kritiske oktober-dagene overtok den finske kontingenten kontroll over Kairo-Suez-veien og opprettet en forsyningskorridor til den beleirede Egyptiske tredje armé. Nesten like vesentlig som forsyningskorridoren var i å forhindre et egyptisk utbrytningsforsøk, var UNEFs organisering av fangeutveksling i forebygging av en ny israelsk offensiv. På det operative plan bidrog dessuten UNEF til å etablere en klar demarkasjonslinje mellom egyptiske og israelske styrker.

Utplasseringen av UNEF i krigssonen var det viktigste bidraget til en nedtrapping av krisen mellom Sovjetunionen og USA. UNEF ble et "face-saving device" for Sovjetunionen og gjorde

¹⁵⁴ For en drøfting av Genève-konferansens innhold og betydning, se Fermann: UNEF II - 1973-80, 1988, s. 126-33.

¹⁵⁵ MFO er beskrevet i avsnitt 4.7.

det mulig for landet å frafalle trusselen om militær intervensjon.

UNEF oppfylte sitt mandat ikke bare i krisehåndterings-fasen, men spilte dessuten en sentral rolle i organiseringen og iverksettelsen av de to israelske tilbaketrekningene i 1974 og 1975. Styrkeatskillelses-avtalene gav styrken dessuten kontroll over buffersoner som gjorde overvåkingen av våpenhvilen og kontroll av styrkebegrensningene enklere og mindre mannskapskrevende.

UNEF innfridde mandatforventningene i alle faser av funksjonstiden. Partene i konflikten - Egypt og Israel - benyttet seg av dette "pusterommet" til å forhandle fram en bileggelse av konflikten. Det er vanskelig å se hvordan Egypt og Israel skulle ha realisert en fredsavtale uten UNEFs bidrag til å sikre våpenhvilen. Og det er vanskelig å se hvordan Fredsavtalen skal garanteres uten en type fredsbevarende innsats (MFO).¹⁵⁶

¹⁵⁶ I kapittel to skilte jeg mellom tre typer konflikthåndtering: Fredsbevaring, konfliktbileggelse og konfliktløsning. (i) Fredsbevaring tar sikte på å få til et opphør i kamphandlinger. (ii) Konfliktbileggelse innebærer en endring i holdning til konflikten og i metodene for hvordan den skal "administreres". (iii) Konfliktløsning betyr at de objektive interessemotsetningene som ligger til grunn for konflikten har opphørt å eksistere. Den egyptisk-israelske fredsavtalen faller etter min oppfatning inn i den andre kategorien ("konfliktbileggelse"). Om Egypt og Israel hadde ment at alle de alvorlige interesse-motsetningene mellom de to landene hadde opphørt å eksistere ("konfliktløsning"), ville det neppe vært nødvendig med styrkebegrensninger og en fredsbevarende styrke som garanterer at begrensningene blir overholdt.

4.6. UNDOF på Golan - vokter av fientligsinnet status quo¹⁵⁷

UNDOF er, liksom UNEF II, et "ektefødt barn" av Oktoberkrigen i 1973. Israeleerne slo tidlig tilbake de syriske angrepene over Golan og erobret 600 kvadratkilometer utover de områder de okkuperte under Seksdagerskrigen i 1967.¹⁵⁸ Etter den 15. oktober gikk kamphandlingene på den israelsk-syriske fronten over i stillingskrig. Den israelske motoffensiven stoppet opp 30 kilometer fra Damaskus. Dette skyldtes minst to forhold: For det første valgte israeleerne å overføre styrker fra Golan til Sinai-fronten for å møte den egyptiske offensiven den 14. oktober. Dessuten kom irakiske og jordanske styrker syrerne til unnsetning i en "oppstiving" av fronten.¹⁵⁹ Da Sikkerhetsrådet den 22. oktober påla partene en våpenhvile, ble den i store trekk respektert på Golanfronten. I motsetning til på Suezfronten, var krigsutfallet på Golan allerede avklart. Det var her ingen omringning som skulle slutføres, så verken israeleerne eller syrerne hadde mye å vinne på ikke å respektere våpenhvilen. Dermed hadde ikke Golan-fronten det samme opptrappingspotensialet som Suez-fronten, der Sovjetunionen truet med å gripe inn militært for å heve den israelske beleiringen av Den egyptiske tredje arme.

Den syrisk-israelske våpenhvilen var likevel alt annet enn stabil. Daglige episoder kunne lett ha utartet til regulære kamphandlinger. Og kamphandlinger kunne igjen aktualisert et fordyppet supermakts-engasjement. Dette så ingen av supermaktene

¹⁵⁷ Foruten ovennevnte oversiktsverker, er framstillingen primært basert på Alan James: The UN on Golan - Peacekeeping Paradox? (Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt - NUPI-rapport Nr. 100, 1986).

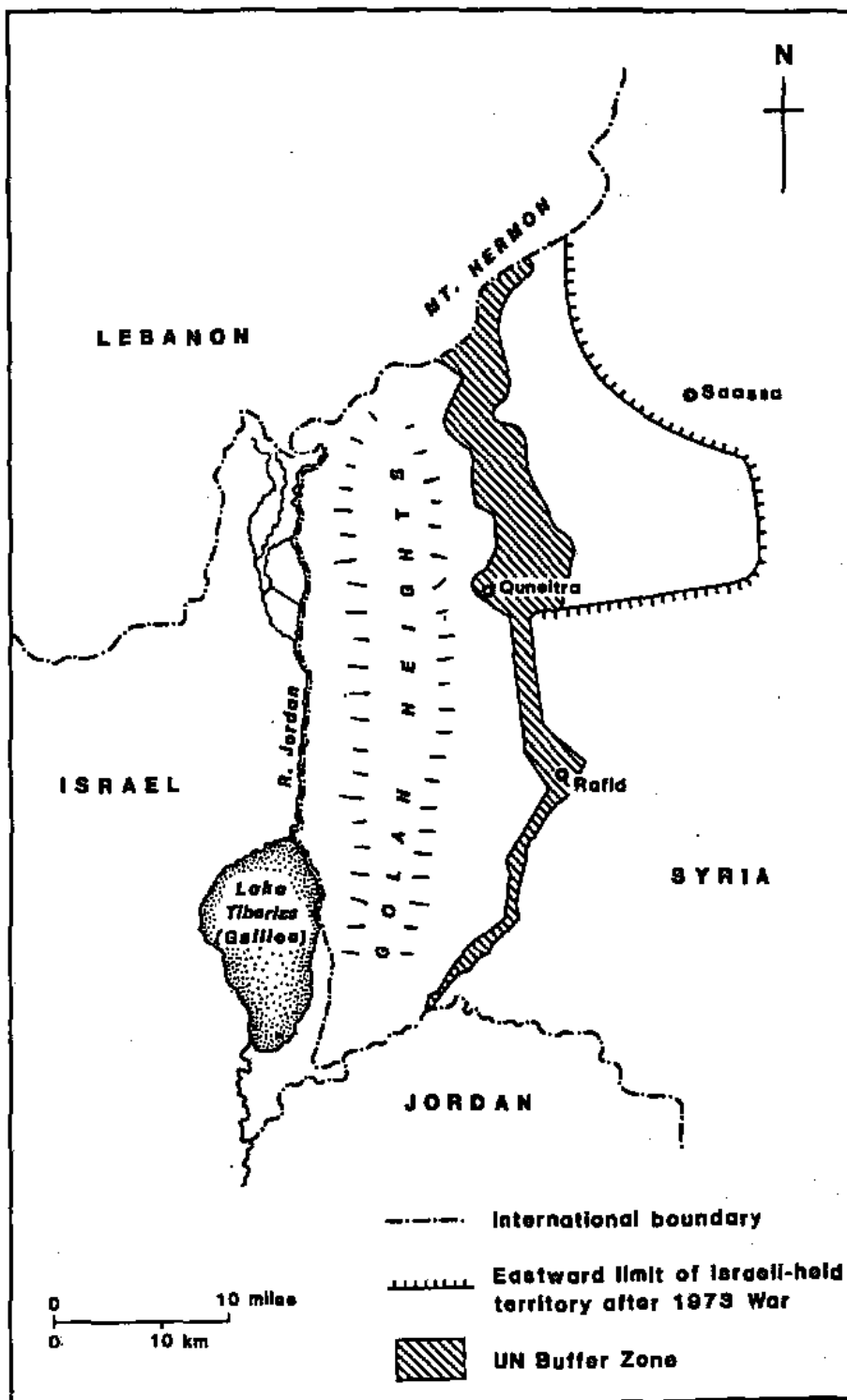
¹⁵⁸ Krigsforløpet er mer fyldig beskrevet under avsnitt 4.5.

¹⁵⁹ Irakerne stilte 22.000 soldater, 300 stridsvogner og 90 fly til rådighet mot de israelske styrkene. Den jordanske innsatsen var av større symbolsk enn militær verdi.

seg tjent med. For USA var det dessuten nødvendig å ta hensyn til koplingen mellom den syrisk-israelske frontsituasjonen og andre områder av vital interesse for amerikanerne: Om amerikanerne skulle ha håp om å få til en tilnærming mellom Israel og Egypt, var det nødvendig å få israeleme med på en begrenset tilbaketrekning fra syrisk territorium. Sadat kunne vanskelig inngå nok en styrkeatskillelseavtale med israeleme, om dette skulle skje på syrenes bekostning. Amerikanerne måtte på sin side kunne vise til resultater om deres innflytelse i den "arabiske blokken" skulle bli anerkjent. Og resultater i Sinai ble av Sadat og Assad koplet til en israelsk tilbaketrekning fra slette-landet mot Damaskus. Demest måtte amerikanerne demonstrere en evne til å presse konsesjoner ut av Israel, om OAPEC (de oljeproduserende arabiske land) skulle oppheve olje-embargoen overfor vestlige land. Amerikanerne hadde således vektige grunner for å for å få til en styrkeatskillelse også på den syrisk-israelske fronten. Det "lå i kortene" at en styrkeatskillelse ville innebære en israelsk tilbaketrekning. Hvor omfattende en slik tilbaketrekning skulle bli, var uklart da Kissinger la ut på sin "shuttle" til Midtøsten den 24. mai 1974.

Etter harde meklingsrunder i Tel Aviv og Damaskus ble en styrkeatskillelsesavtale undertegnet den 31. mai. Avtalen innebar at israelske styrker - med små justeringer - skulle trekkes tilbake til våpenhvilelinjene av juni 1967. Avtalen forutsatte dessuten at en FN-styrke skulle overvåke våpenhvilen fra en buffer. Ytterligere skulle FN-styrken kontrollere at partene overholdt styrkebegrensningene som var del av avtalen.¹⁶⁰

¹⁶⁰ Se kart 4.6.1.

Kart 4.6.1. UNDOF - operasjonsområde

UNDOF ble formelt opprettet av Sikkerhetsrådet 31. mai 1974 i overensstemmelse med et sovjetisk-amerikansk resolusjonsforslag.¹⁶¹ ¹⁶² UNDOF skulle være begrenset oppad i størrelse til 1450 mannskaper.¹⁶³ Mandatet gikk ut på å overvåke våpenhvilen fra en én til ti kilometer bred buffersone og kontrollere styrkebegrensningssonene.¹⁶⁴ UNDOF bidro dessuten til å sikre en ordnet og episodeløs tilbaketrekning av de israelske styrkene. Før utløpet av juni var tilbaketrekningsoperasjonen fullført og UNDOF etablert i buffersonen. Siden den tid har UNDOF bidratt til å forebygge episoder som kunne ha truet våpenhvilen og ledet til en gjenopptakelse av kamphandlinger. Partene har imidlertid ikke brukt denne anledningen til å forhandle seg fram til en bileggelse av konflikten. Konflikten mellom Israel og Syria har siden 1973 bare vært fraværende i sitt manifeste uttrykk. Dette påvirker imidlertid ikke vurderingen av UNDOF som en fredsbevarende styrke som i høy grad har oppfylt mandatet fra opprettelsen fram til i dag.

¹⁶¹ SC Res. 350(1974). Bare Irak stemte imot resolusjonen. Kina avstod fra å stemme - igjen av "prinsipielle grunner".

¹⁶² Betegnelsen "United Nations Disengagement and Observer Force" (UNDOF) er et terminologisk kompromiss mellom det israelske ønsket om en stor styrke og det syriske ønsket om å begrense FNs nær-vær på syrisk territorium til noen hundre militære observatører.

¹⁶³ UNDOF ble sammensatt av kontingenter fra fire stater: Kanada, Peru, Polen og Østerrike. Dessuten har 100 observatører fra en rekke forskjellige land vært tilknyttet UNDOF siden starten.

¹⁶⁴ Den israelske og den syriske styrkebegrensningssonen innbefattet et 23 kilometer bredt belte på begge sider av FN-bufferen.

4.6.1. Sammenfatning

UNDOF ble ikke som UNEF II opprettet for å håndtere en internasjonal krise. UNDOF ble primært opprettet for å forebygge opptrappingsforløp som kunne resultere i en slik krise. Etableringen av en FN-styrke var dessuten en forutsetning for å få til en israelsk tilbaketrekning fra Damaskus-sletten. UNDOF har - i likhet med UNFICYP på Kypros - ikke blitt oppfattet som en "success story of peacekeeping".¹⁶⁵ Men en slik oppfatning tenderer til å forveksle "peacekeeping" med "peacemaking": Det lå ikke i UNDOFs mandat å bringe partene til forhandlingsbordet eller mekle fram en bileggelse av konflikten ("peacemaking"). UNDOFs oppgave går ut på å innfri én av forutsetningene for at forhandlinger kan komme i gang - nemlig at "våpnene tier". UNDOF har realisert denne forutsetningen og har dermed innfridd mandatforventningene. Når partene av politiske grunner ikke har brukt dette "pusterommet" konstruktivt, kan ikke den fredsbevarende innsatsen lastes for det. UNDOF er, liksom UNFICYP, en fredsbevarende "arbeidshest" med den utakknemlige oppgave å overvåke et fiendligsinnnet status quo. Den israelske annekasjonen av Golan i 1981 har bare redusert sannsynligheten for en politisk overenskomst mellom partene. Konflikten er uløselig innen overskuelig framtid og har fortsatt et opptrappingspotensiale. Ikke minst av denne grunn vil det være uansvarlig å avvikle UNDOF.

¹⁶⁵ UNFICYP er beskrevet i avsnitt 4.4.

4.7. UNIFIL I Sør-Libanon - det politisk mulige¹⁶⁶

Den voksende konflikten mellom kristne og muslimske grupper i Libanon kulminerte i åpen borgerkrig i 1975. Bakgrunnen for borgerkrigen i Libanon er ganske kompleks og må søkes i såvel nasjonale som Libanon-eksterne forhold.

Libanon ble en selvstendig stat i 1944 etter å ha vært fransk protektorat siden Den første verdenskrig. Franskmennene - som i meget hadde framstått som en beskytter av de kristne Maronittene - trakk grensene for den nye staten betydelig lenger øst enn den Maronittiske bosettingen skulle tilsi. Hoveddelen av den Maronittiske befolkningen var bosatt langs Middelhavet og østover tom. Libanon-fjellene. Ved å trekke den libanesiske grensen mot Syria (som også var del av det franske protektoratet) godt øst for Bekaa-dalen, ønsket franskmennene å gjøre Libanon mer økonomisk levedyktig.¹⁶⁷ Men grensedragningen resulterte også i at en stor muslimsk minoritet ble inkludert i det selvstendige Libanon.¹⁶⁸ Dermed var en spire til konflikt bygget inn i den libanesiske staten allerede fra starten.

I en "Nasjonal Overenskomst" i 1943 ble det inngått et kompromiss om den politiske maktfordelingen mellom kristne og

¹⁶⁶ Foruten ovennevnte oversiktsverker, er framstillingen primært basert på (i) Kjell Skjelsbæk (Red.) UNIFIL særnummer av Internasjonal Politikk, Vol. 43, Nr. 1-2, 1985, (ii) Alan James: Interminable Interim: The UN Force in Lebanon (London: International Institute of Strategic Studies - Conflict Studies No. 210, 1988), og (iii) Bjoern Skogmo: UNIFIL: International Peacekeeping in Lebanon, 1978-1988 (Boulder and London: Lynne Rienner Publishers, 1989).

¹⁶⁷ Se kart 4.7.1.

¹⁶⁸ I følge en folketelling fra 1932 bestod den nye libanesiske staten av 55% kristne maronitter og 45% muslimer (Sunnier og Shiia). Folketellingen er av politiske grunner ikke blitt oppdatert.

muslimer: President-embetet¹⁶⁹ og sjefstillingen for hæren skulle alltid være besatt av en Maronitt. Statsministeren skulle være Sunni-muslim og parlamentets president Shii-muslim. Overenskomsten innebar dessuten at sammensetningen av det libanesiske parlamentet skulle gjenspeile resultatene fra folketellingen i 1932, med seks Maronitter for hver femte muslim. På denne måten håpet man å sikre politisk stabilitet i Libanon. Denne politiske "likningen" fungerte et par decennier, men spilte falitt i midten av 70-årene.¹⁷⁰

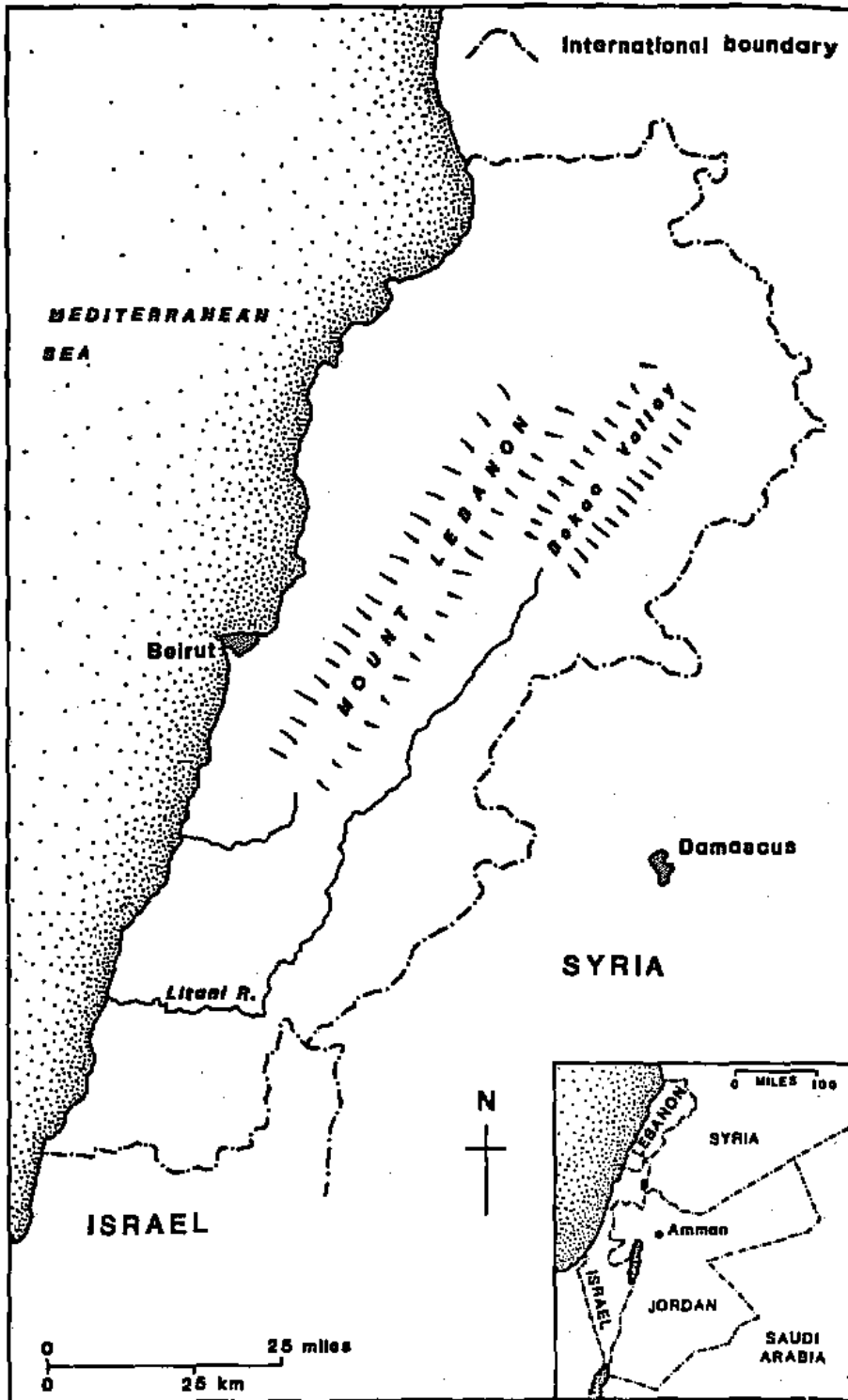
Den politiske destabiliseringen av Libanon kan ha en rekke årsaker. Jeg skal her nevne tre av de viktigste:

(i) Fordelingen av politiske posisjoner var basert på en foreldet folketelling fra 1932. Allerede i 40-årene var man klar over at fødselsraten til den muslimske del av befolkningen var langt høyere enn hos Maronittene. I dette faktum lå en tidsinnstilt bombe. I 60-årene var Maronittene demografisk sett ikke lenger en majoritet. Dette hadde ikke vært kritisk om Maronittene hadde vært villige til å reforhandle overenskomsten fra 1943.

Men Maronittene var verken villige til å oppgi kontrollen over de væpnede styrker eller å splitte presidentens dobbelte funksjon som statsoverhode og regjeringssjef. Dette førte til at den libanesiske regjeringen hadde liten legitimitet i den muslimske del av befolkningen. Maronittene - som dominerte regjeringen, statsadministrasjonen, parlamentet og de væpnede styrker - følte seg truet av det muslimske flertallet som ble mistenkt for

¹⁶⁹ I Libanon er presidenten både statsoverhode og leder av regjeringen.

¹⁷⁰ I følge Taëf-avtalen som ble inngått i 1990, skal muslimer og kristne nå ha like mange plasser i Nasjonalforsamlingen. Noe av (den kristne) presidentens myndighet er dessuten overført til (den muslimske) statsministeren.

Kart 4.7.1. Libanon

å ville gjøre Libanon til en del av et Stor-Syria.¹⁷¹ På den annen side følte sunnier og shiaer seg truet av det de oppfattet som en tiltakende maronittisk sjåvinisme, og opprettet paramilitære avdelinger for å forsvare sine interesser.

(ii) Den libanesiske staten var også truet utenfra. Syria har aldri anerkjent Libanon innenfor de grenser som ble trukket i 1944, og har understreket denne oppfatningen ved å unnlate å etablere en ambassade i Beirut. Da syrerne rykket inn med 30.000 soldater i det nordlige og østlige Libanon i 1976, var det få observatører som trodde at dette ble gjort bare for å "garantere den siste våpenhvilen" mellom muslimer og kristne. Syrias militære nærvær i Libanon de siste femten årene har tvert imot bidratt til å vanskeliggjøre en bileggelse av konflikten mellom de muslimske og kristne gruppene i Libanon.¹⁷² Delingen av Libanon i en syrisk og en israelsk interessessfære, har gjort landet til en arena for syrisk-israelske rivalisering og

¹⁷¹ Kamphandlingene i 1958 aksentuerte bare Maronittenes frykt for at den muslimske del av befolkningen skulle komme til å opptre som "quislinger" og "femtekolonner" overfor Syrias territorielle ambisjoner i Libanon. Se Rajeshwar Dayal: "The 1958 Crisis in the Lebanon - The Role of the UN and the Great Powers", India Quarterly, Vol. 26, April-June, 1970, s. 235-268.

¹⁷² Den syriske intervensjonen i Libanon ble lite verdsatt i den arabiske verden forøvrig. For å gi et skinn av å kontrollere situasjonen, etablerte den Arabiske Liga en symbolsk styrke i Libanon. I realiteten var styrken et "appendiks" til de syriske styrkene, som i 1977 noe misvisende fikk navnet "Arab Deterrent Force" (ADF). Det viste seg imidlertid raskt at verken den Arabiske Liga eller den libanesiske presidenten hadde noen reell kontroll over styrken. Dette ble åpent erkjent i 1982, da den Arabiske Liga lot være å fornye ADFs mandat. Den syriske okkupasjonen fortsatte som før, men nå under sitt rette navn. For to framstillinger som beskriver intervensjonene i Libanon, se Yair Evron: War and Intervention in Lebanon (London: Croom Helm, 1987), og Istvan Pogany: The Arab League and Peacekeeping in the Lebanon (Aldershot: Averbury, 1987).

til et aspekt ved den arabisk-israelske konfliktdimensjon. Koplingen til disse fastlåste konfliktenes, har definitivt ikke økt mulighetene for nasjonal forsoning i Libanon.

(iii) Libanon har tradisjonelt ikke vært del av det palestinske bosettingsområdet. Libanon mottok i likhet med mange andre land palestinske flyktninger under Den første arabisk-israelske krigen i 1948. Antall palestinere i Libanon økte dramatisk som følge av den israelske ekspansjonen i 1948, og spesielt i kjølvannet av Seksdagerskrigen i 1967. Krigshandlinger med derpåfølgende flyktningsstrømmer brakte den palestinske befolkningen i Sør-Libanon opp i ca. 400.000 - mer enn 10% av en total befolkning på tre millioner. Av langt større betydning for den politiske stabiliteten i Libanon, var likevel PLOs beslutning om å videreføre krigen mot Israel fra libanesisk territorium. Etter deportasjonen av palestinske soldater fra Jordan i 1970, var Libanon det eneste naboland til Israel hvorfra PLO kunne videreføre en væpnet kamp. Gjennom etableringen av baser i Sør-Libanon, ble PLO en "stat i staten". Den libanesiske hæren maktet ikke å kontrollere PLOs militære aktivitet og kunne derfor ikke hindre palestinske gerilja-angrep på bosettinger i Nord-Israel. Israel gjengjeldte angrepene med bombing av palestinske flyktningsleire og baser - og krenket med dette libanesisk territorium. PLOs militære aktivitet i Sør-Libanon var utvilsomt et viktig bidrag til destabilisering av den libanesiske staten, og den direkte årsak til at israelerne invaderte Sør-Libanon i 1978, og ytterligere i 1982. Libaneserne var til å begynne med delte i synet på det syriske militære nærværet i landet. Derimot er det bare én mening om PLOs bruk av libanesisk territorium for egne formål - ikke minst etter de to israelske invasjonene.

Den israelske invasjonen i Sør-Libanon var den direkte årsak til opprettelsen av UNIFIL i mars 1978. Siden begynnelsen av 70-årene hadde PLOs militære aktivitet med utgangspunkt i Sør-Libanon tiltatt. Den israelske bombing av palestinske stillinger var åpenbart ikke tilstrekkelig for avskrekke geriljaaksjoner over Libanons grense mot Israel. Da palestinske sol-

dater kidnappet og drepte de 37 passasjerene i en israelsk turistbuss i mars 1978, var dette nok til å utløse en lenge forberedt aksjon fra israelsk side.

Natten til den 15. mars krysset israelske styrker den libanesiske grensen og okkuperte i løpet av 24 timer libanesisk territorium i en dybde av 10 kilometer. Invasjonen avstedkom kraftige protester fra den libanesiske regjeringen.¹⁷³ Også amerikanerne reagerte sterkt på den israelske invasjonen som truet realiseringen av en fredsavtale mellom Egypt og Israel.¹⁷⁴ Allerede den 18. mars fremmet derfor USA et forslag om opprettelsen av en fredsbevarende FN-styrke i Sør-Libanon. Det amerikanske forslaget ble vedtatt i Sikkerhetsrådets resolusjon 425(1978) den 19. mars. Sovjetunionen markerte sin skepsis ved å avstå fra å stemme.

Sikkerhetsrådet gav UNIFIL et tredelt mandat: Styrken skulle (i) overvåke tilbaketrekkingen av israelske styrker fra Sør-Libanon, (ii) gjenopprette ro og orden, og (iii) hjelpe den libanesiske regjeringen i å gjenopprette suvereniteten i området.¹⁷⁵ Den libanesiske regjeringen hadde naturlig nok ingen problemer med å gi sin støtte til dette mandatet. Israelerne derimot markerte sin motstand mot det amerikanske initiativet

¹⁷³ UN Doc. S/12600, 15.03.1978.

¹⁷⁴ Den amerikanske presidenten Jimmy Carter la stor prestisje i å mekle fram en fredsavtale mellom Egypt og Israel. Forhandlingene er beskrevet i Fernann: UNEF II - 1973-80: Instrument for forhandlet konfliktløsning, 1988, s. 216-252.

¹⁷⁵ FN-Sekretariatet var skeptisk til opprettelsen av en fredsbevarende FN-styrke i Sør-Libanon, ettersom viktige politiske forutsetninger for fredsbevaring ikke var oppfylt. Viktigst blant disse var det forhold at både Israel og PLO som de facto parter i konflikten var imot introduksjonen av en FN-styrke i området.

ved å beordre sine styrker nordover fram til Litani-elven - 25 kilometer fra den internasjonale grensen.¹⁷⁶

FNs generalsekretær foreslo at UNIFIL skulle bestå av 4000 mannskaper.¹⁷⁷ Men allerede etter en måned ble dette tallet økt til 6000. Og i 1982 hevet Sikkerhetsrådet styrketaket ytterligere til 7000 mannskaper. Østerrike og Øst-Europeiske land avsto Generalsekretærens invitasjon til å delta i UNIFIL. Det samme gjorde Latin-Amerikanske land. UNIFIL ble likefullt hurtig etablert med kontingenter fra land som hadde utstrakt erfaring fra fredsbevaring.¹⁷⁸ Pga. landets spesielle tilknytning til Libanon, fikk Frankrike anledning til å delta i UNIFIL. Dette var andre gang Sikkerhetsrådet fravek den uskrevne regelen om at permanente medlemmer av Sikkerhetsrådet ikke deltar i fredsbevarende styrker.¹⁷⁹

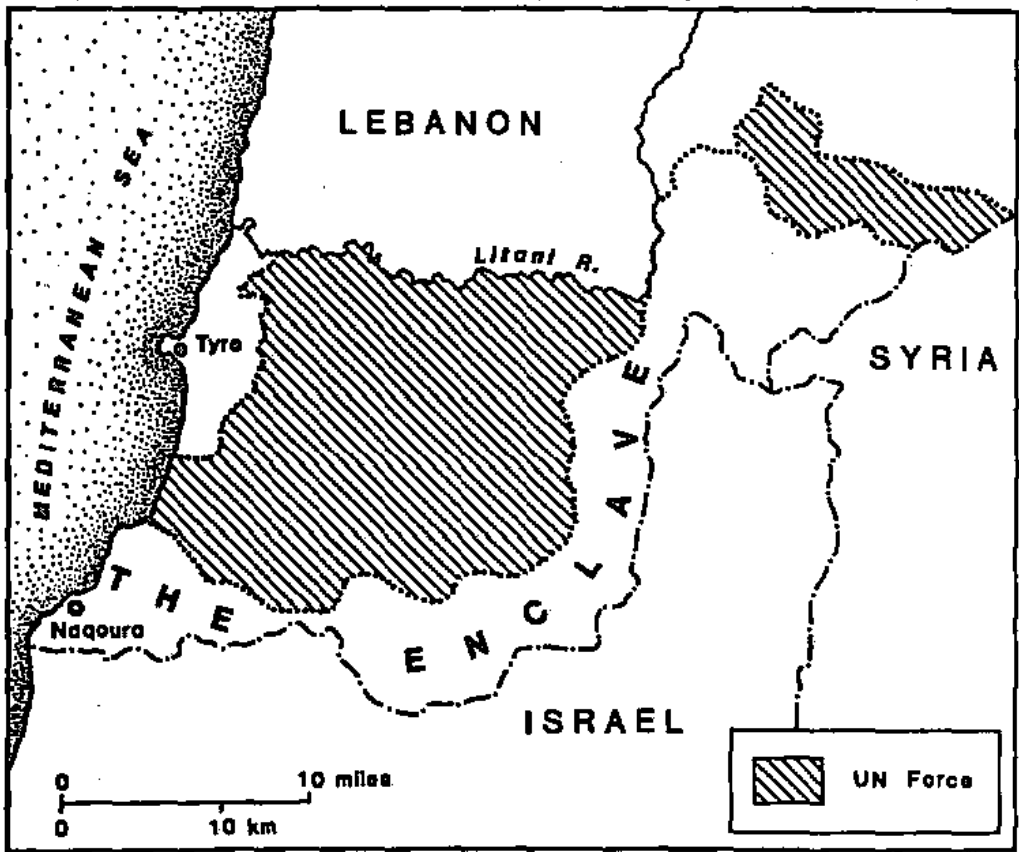
De første kontingentene ankom Beirut i slutten av mars. I begynnelsen av mai var UNIFIL vokst til en styrke på over 4000 mannskaper, men var enda ikke operativ i påvente av den israelske tilbaketrekkingen. Den første del av UNIFILs mandat - den israelske tilbaketrekkingen - ble gjennomført i faser fra 8. april og sluttført - om ikke *fullført* - i begynnelsen

¹⁷⁶ Se kart 4.7.1.

¹⁷⁷ UN Doc. S/12611, 20.03.1978.

¹⁷⁸ Til enhver tid har kontingenter fra 9 til 10 land deltatt i UNIFIL. Over tid har 14 land deltatt i den fredsbevarende styrken: Fiji, Finland, Frankrike, Ghana, Iran, Irland, Italia, Kanada, Nepal, Nederland, Nigeria, Norge, Senegal og Sverige.

¹⁷⁹ Første gang Sikkerhetsrådet brøt med prinsippet om at de permanente medlemmene ikke skal delta i fredsbevarende operasjoner, var da Storbritannia fikk delta i UNFICYP på Kypros. Storbritannia fikk dessuten i 1989 anledning til å delta i UNTAG. Se avsnitt 4.2. og 4.11.

Kart 4.7.2. UNIFIL - operasjonsområde 1978-82

av juni.¹⁸⁰ UNIFIL overtok israelske posisjoner og stillinger etterhvert som IDF trakk seg sørover. UNIFIL kontrollerte nå to separate operasjonsområder: Én 600 kvadratkilometer stor sone sør for Litani-elven og en 50 kvadratkilometer sone lenger nordøst.^{181 182} To forhold voldte UNIFIL problemer allerede fra starten:

(i) På tvers av Sikkerhetsrådets intensjoner valgte Israel i siste fase av tilbaketrekningen å overlate sine stillinger, ikke til UNIFIL, men til en kristen-dominert milits ledet av en offiser fra den libanesiske hæren - Major Haddad.¹⁸³ På denne måten opprettholdt israelerne den militære kontrollen over den aller sørligste del av Libanon i en dybde på én til ti kilometer fra den internasjonale grensen.¹⁸⁴ I denne "enklaven" forbeholdt israelerne seg retten til å rykke inn med forsterkninger om nødvendig. Denne "retten" benyttet israeleme seg av ved flere anledninger i årene som fulgte, enten det dreide seg om å forhindre PLO-infiltrasjon eller å "disiplinere" lokalbefolkningen. Således ble UNIFIL nektet adgang til "enklaven", og kunne derfor heller ikke bekrefte at en fullstendig israelsk tilbaketrekning hadde funnet sted.

¹⁸⁰ UN Doc. S/12620/Add.5, 13.06.1978.

¹⁸¹ Se kart 4.7.2.

¹⁸² Den norske kontingenten i UNIFIL - Norbatt - har vært utplassert i den nordøstlige sonen fra 1978 fram til i dag.

¹⁸³ Haddad foretrakk å kalle sine styrker for "South Lebanese Army" (SLA), men var ikke anerkjent som det av den libanesiske regjering - og følgelig heller ikke av FN. Selv om Haddad militsen ikke hadde politisk legitimitet, var styrken likefullt en militær maktfaktor som UNIFIL måtte forholde seg til. Den kristne militsen ble i FN-terminologi kalt "De facto Forces" (DFF).

¹⁸⁴ Se kart 4.7.2.

(ii) UNIFIL hadde dessuten tildels store problemer med å opprettholde ro og orden *nord* for "enklaven" - i de to sonene som nå utgjorde UNIFILs reelle operasjonsområde.¹⁸⁵ Under den israelske okkupasjonen hadde hovedtyngden av de palestinske styrkene konsolidert i områdene rundt havnebyen Tyr. "The Tyre-pocket" ble aldri erobret av israeleerne og falt dessuten utenfor UNIFILs operasjonsområde. PLO kontrollerte dessuten fortsatt stillinger innenfor UNIFILs operasjonsområde. Veiblokkeringer, observasjonsposter og dag- og nattpatruljering, var ikke nok til å hindre palestinsk militær aktivitet i og igjennom (fra Tyr eller nord for Litani-elven) UNIFILs operasjonsområde. UNIFILs forsøk på å blokkere de palestinske infiltrasjonsveiene førte til en rekke alvorlige episoder med tap av menneskeliv. Da Haddad-militsen dessuten heller ikke unnlot å bevege seg nord for "enklaven" og inn i UNIFILs operasjonsområde, var det illusorisk å forvente at UNIFIL skulle kunne sikre lov og orden i en tilnærmet fullstendig betydning. UNIFIL forsøkte å forhindre at palestinske og kristne militser brukte FN-sonene som kamp-arena. Denne innsatsen resulterte desverre så altfor ofte i at UNIFIL selv ble et mål for militær aggresjon.

En oppsummering av UNIFILs innsats før den andre israelske invasjonen i april 1982 er nedslående. UNIFIL var verken istand til å sikre en fullstendig israelsk tilbaketrekning fra Libanon, sikre lov og orden innenfor sitt operasjonsområde eller å gjenopprette den libanesiske regjeringens kontroll over Sør-Libanon. Betydningen av UNIFILs humanitære arbeid skal ikke undervurderes, selv om dette ikke inngår som del av styrkens mandat.

Israel invaderte Sør-Libanon påny i april 1982. Invasjonen var igjen rettet mot å fjerne det palestinske militære nærværet i Sør-Libanon. Men denne gang rykket de israelske styrkene helt fram til Beirut som ble lagt under beleiring og bombet. Dette

¹⁸⁵ Se kart 4.7.2.

førte til opprettelsen av en flernasjonalt fredsbevarende styrke - "Multinational Force" - og evakuering av 14.400 palestinske soldater fra Beirut.¹⁸⁶ Den israelske okkupasjonen skulle likevel komme til å vare i tre år.

UNIFIL ytet den israelske invasionsstyrken liten motstand.¹⁸⁷ Den israelske okkupasjonsmakten bidrog til en drastisk forverring av UNIFILs arbeidsvilkår - en styrke som allerede hadde store vanskeligheter med å oppfylle mandatforventningene.¹⁸⁸ Etter den israelske invasjonen opererte UNIFIL i okkupert område. PLO var fjernet fra UNIFILs operasjonsområde, men var blitt erstattet av Haddads kristen-dominerte militis. Mange røster mente FN-styrken burde avvikles. Men både Sikkerhetsrådet og Sekretariatet gikk inn for en fornyelse av styrkens mandat, ettersom UNIFILs nærvær var det eneste som kunne forhindre en de facto israelsk anneksjon av Sør-Libanon. UNIFILs innsats bestod nå i å begrense overgrepene fra Haddad-militisen, yte passiv motstand og å drive humanitært arbeid blant lokalbefolkningen.¹⁸⁹

UNIFILs fredsbevarende innsats gikk inn i en ny fase i 1985 da israelerne annonserte at de ville trekke sine styrker ut av Libanon. Men tilbaketrekningen viste seg raskt å bli enda

¹⁸⁶ For en beskrivelse av MNF og styrkens mandat, se avsnitt 4.10.

¹⁸⁷ UNIFIL var da heller ikke utstyrt - verken fysisk eller politisk - for å yte militær motstand. Styrken begrenset sin motstand til vei-blokkeringer og obstruksjon.

¹⁸⁸ UNIFILs mandat ble ikke endret etter den israelske invasjonen, da dette ville kunne oppfattes som en anerkjennelse av den israelske okkupasjons-politikken.

¹⁸⁹ Det var netto innflytting til UNIFILs operasjonsområde også etter den andre israelske invasjonen. Dette er en indikasjon på at UNIFIL - tross alt - ytet lokalbefolkningen en større grad av beskyttelse enn det som var vanlig i Libanon på denne tiden.

mindre fullstendig enn i 1978. Ved tilbaketrekningen erklærte israelerne store deler av Sør-Libanon som israelsk "sikkerhets-sonen".¹⁹⁰ Sonen strekker seg nordover til Jezzine ved Awali-elven, og overlapper deler av UNIFILs vestre operasjonsområde og hele NORBATTs operasjonsområde i nordøst. Den kristne militsen (DFP) gjorde seg sterkt gjeldende i dette området etter å ha blitt opprustet av israelerne under okkupasjonen. DFP ble med rette oppfattet som Israels forlengede militære arm i "sikkerhetssonen" og fikk støtte av israelske styrker etter behov - også etter 1985.

UNIFIL var ikke istand til å forhindre kamper mellom DFP og den muslimske motstandsbevegelsen. UNIFIL var likeledes ut av stand til å forhindre kamphandlinger som følge av en splittelse i den shia-muslimske befolkning. Amal ble støttet av Syria og framstod inntil 1986 som en de facto regjering i området mellom Awali- og Litani-elven. Fra 1986 møtte Amal konkurranse fra den iransk-støttede Hezzbollah-militsen, som ikke bare ønsket en fullstendig israelsk tilbaketrekning fra Libanon, men var dessuten ideologisk forpliktet til kamp mot den israelske statsdannelsen. I 1986 kom det til kraftige kamper mellom disse to motstandsgruppene innenfor UNIFILs operasjonsområde. Den franske UNIFIL-battaljonen ble involvert på en måte som klart lå på kanten av hva som kan beskrives som fredsbevaring.

4.7.1. Sammenfatning

UNIFIL er et "ektefødt barn" av den libanesiske borgerkrigen. Uten sammenbruddet i den libanesiske statsdannelsen ville ikke PLO kunnet bruke Sør-Libanon som utgangspunkt for aksjoner mot Israel og på den måten framprovosert israelske invasjon.

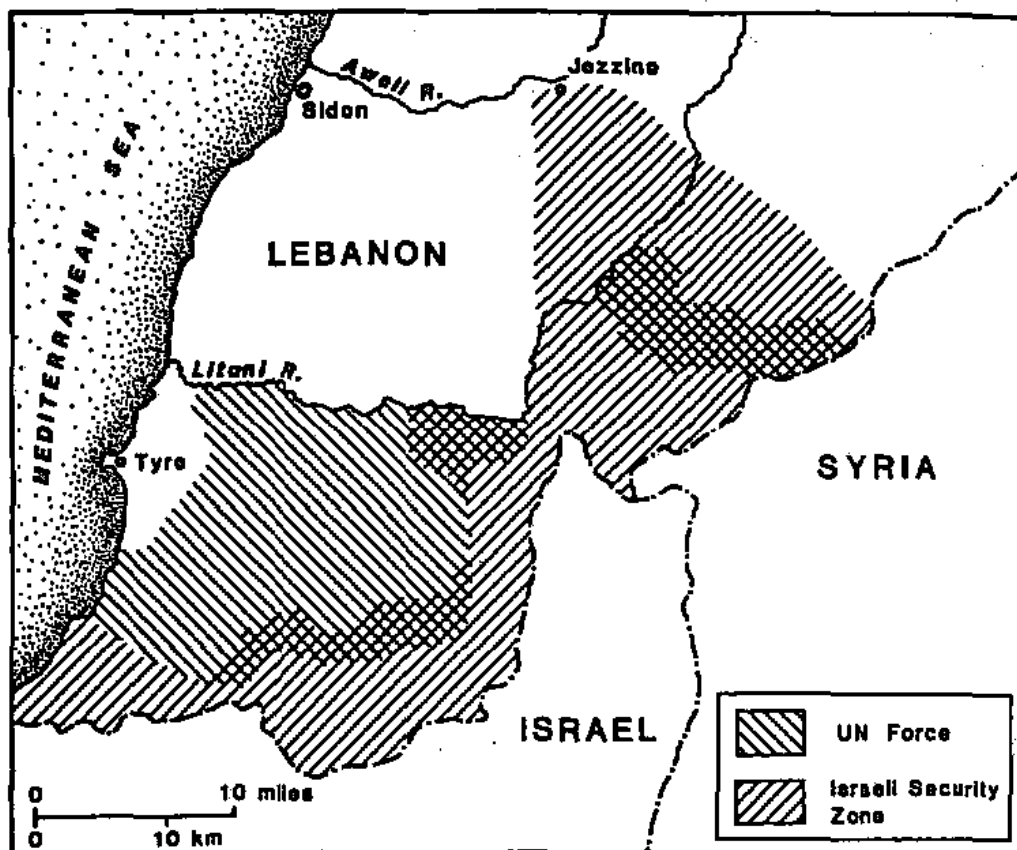
¹⁹⁰ Se kart 4.7.3.

UNIFILs nærvær i Sør-Libanon har vært verdifullt på flere måter. Gjennom humanitært arbeid og patruljering har UNIFIL gjort sitt operasjonsområde til et bedre og tryggere sted å bo for lokalbefolkningen. Til tross for at hyppige overgrep har forekommet fra de ulike parter i området (israelere, DFF, PLO, Amal og Hezzbollah), er det liten tvil om at Sør-Libanon ville vært et langt mer usikkert sted uten UNIFILs konfliktdependende innsats.

Likefullt har UNIFIL bare i begrenset grad maktet å fungere som en effektiv buffer mellom Israel og PLO. UNIFIL-"bufferen" kommer definitivt dårlig ut ved sammenlikning mot UNEF II-bufferen i Sinai og UNDOF-bufferen på Golan. For begrepet "buffer" er lite forenlig med et operasjonsområde som er "gjennomhullet" av militær aktivitet fra en okkupasjonsmakt og en rekke etnisitets-baserte paramilitære grupper.

Det er imidlertid grunn til å anta at Israel ville okkupert Sør-Libanon på en langt mer håndfast måte *uten* UNIFILs stabiliserende innsats. Dette ville brakt israelske styrker i direkte kontakt med PLO og syrene. Om man på denne måten fokuserer *alternativene* til et FN-nærvær i Sør-Libanon, framstår UNIFIL som et vesentlig bidrag til å forebygge konfliktopptrapping i området.

En nøktern vurdering av UNIFILs innsats kan likevel ikke forbigå det forhold at styrken ikke har innfridd mandatforventningene: UNIFIL har ikke kunnet bekrefte en fullstendig israelsk tilbaketrekning fra Sør-Libanon, har bare i begrenset grad maktet å opprettholde ro og orden i operasjonsområdet, og har i liten grad maktet å gjenopprette den libanesiske regjeringens kontroll over Sør-Libanon. Denne vurderingen rokkes ikke av at det ble stilt urealistiske forventninger til hva styrken kunne oppnå eller av at mangelfull mandatoppfyllelse skyldes faktorer utenfor UNIFILs kontroll. Slike forhold bidrar bare til å *forklare* hvorfor det gikk som det gjorde.

Kart 4.7.3. UNIFIL - operasjonsområde 1985-

4.8. CMF i Rodesia/Zimbabwe - med ledsager til politisk uavhengighet¹⁹¹

Det hvite mindretallsregimet i det selvstyrte Rodesia erklærte landet selvstendig i 1965. Verken Storbritannia eller andre land anerkjente den nye staten. Sanksjoner ble iverksatt i regi av FN. Den svarte frigjøringskampen kom snart igang under ledelse av "Patriotic Front" (PF). Det hvite mindretallsregimet under Ian Smith skulle likevel overleve i fjorten år.

Den 10. september 1979 åpnet Lancaster-konferansen som markerte begynnelsen på slutten for det hvite mindretallsregimet i Rodesia. Det sterke internasjonale presset og den stadig mer omfattende borgerkrigen hadde omsider brakt mindretallsregimet til forhandlingsbordet. Samtalene mellom representanter fra mindretallsregimet, PF og Storbritannia, resulterte i en avtale (21. desember) for en fredelig overgang til svart flertallsstyre. Lancaster-avtalen bestemte at Storbritannia skulle styre Rodesia i en kort overgangsperiode og forberede frie valg.¹⁹² De krigførende parter i borgerkrigen forpliktet seg på sin side til å respektere en våpenhvile under denne tiden. En fredsbevarende styrke ble stilt til rådighet for den britiske guvernøren til Rodesia, Lord Soames. "Commonwealth Monitoring Force" (CMF) skulle overvåke våpenhvilen og ivareta lov og orden under valget.

De første medlemmene av den fredsbevarende styrken ankom Rodesia allerede før Lancaster-avtalen var formelt undertegnet. CMF var hovedsaklig en britisk styrke: Fem sjetteparter av

¹⁹¹ Foruten ovennevnte oversiktsverker, er framstillingen primært basert på Alastair M. Taylor & Henry Wiseman: From Rhodesia to Zimbabwe: The Politics of Transition (New York: Pergamon Press, 1981).

¹⁹² Lancaster-avtalen er gjengitt i Wiseman & Taylor: From Rhodesia to Zimbabwe, 1981, s. 157-161.

den 1500 soldater store styrken kom fra Storbritannia. Etter initiativ fra PF ble mindre kontingenter fra fire andre Samveldeland inkludert i styrken.¹⁹³ CMF var altså formelt en flernasjonalt Samvelde-styrke, og sto i realiteten under britisk kommando. Styrkens militære sjef var en brite, som var direkte underordnet den britiske guvernørens kommando.

CMF viktigste bidrag til sikring av våpenhvilen bestod i å samle de løst organiserte og vidt spredte svarte geriljastyrkene. CMF bevoktet dessuten de baser, forlegninger og flyplasser som de rodesiske styrkene disponerte.

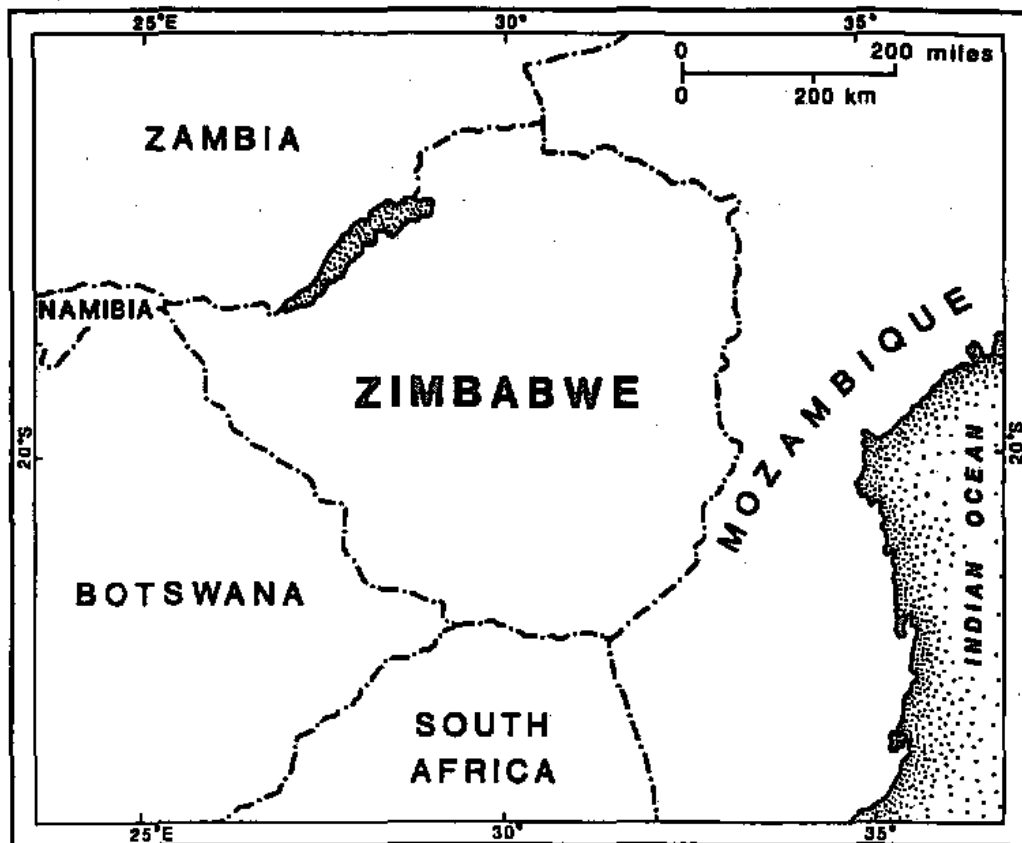
Med annonseringen av valgresultatet i februar 1980, hadde CMF fullført sin oppgave. Styrken trakk seg ut av Rodesia (nå Zimbabwe) i begynnelsen av mars. Det er ikke tvil om at CMF i høy grad innfridde mandatforventningene. Til tross for 207 rapporterte brudd på våpenhvilen, var ingen av episodene såpass alvorlige at de kunne true en oppfatning av at styrken "enjoyed a remarkable degree of success".¹⁹⁴

4.8.1. Sammenfatning

CMF var utplassert i Rodesia over en tre-måneders periode for å sikre en fredelig overgang til svart flertallsstyre. Ved å overvåke våpenhvilen bidro CMF til å fullføre avviklingen av et kolonistyre foreløpig utsatt av etterkommere etter hvite setlere. CMF var ingen buffer-styrke. Styrken var, i likhet med ONUC, UNSF og UNFICYP (de ti første årene), spredt i et tynt lag over et større område. Og i likhet med ONUC og UNFICYP, var CMF engasjert i en borgerkrigsliknende konflikt. Men til forskjell fra i Kongo og på Kypros, foretrakk partene i Rodesia-konflikten en forhandlingsløsning framfor

¹⁹³ Australia, Fiji, Kenya og New Zealand.

¹⁹⁴ Wiseman & Taylor: From Rhodesia to Zimbabwe, 1981, s. 97.

Kart 4.8.1. CMF - operasjonsområde

fortsatte kamphandlinger. Dette må være en hovedårsak til CMFs relative suksess.

4.9. MFO i Sinai - anonym vokter av Den egyptisk-israelske fredsavtalen¹⁹⁵

Det trengtes et alternativ til UNEF II da det ble klart at Sovjetunionen ville nedlegge veto i Sikkerhetsrådet mot en fortsatt FN-rolle i Sinai.¹⁹⁶ For en fredsbevarende styrke inngikk som et viktig element i Den egyptisk-israelske fredsavtalen fra 1979: Styrken skulle (i) organisere tilbaketrekningen av israelske styrker til den internasjonale grensen, (ii) etablere en buffersone hovedsakelig på egyptisk side av den internasjonale grensen,¹⁹⁷ (iii) sikre navigasjonsfrihet gjennom Tiran-stredet ved kontroll av Sharm-el-Sheik, og (iv) kontrollere at partene respekterte de avtalte styrkebegrensningene. Det var vanskelig å tenke seg realisering av Fredsavtalen uten en nøytral tredje-part som kunne stadfeste at de enkelte bestemmelser i avtalen ble respektert. Det var spesielt vanskelig å tenke seg at israelerne ville trekke sine styrker ut av de østlige deler av Sinai, uten å kunne være sikker på at Egypt over-

¹⁹⁵ Foruten ovennevnte oversiktsverker, er framstillingen primært basert på Frank Gregory: The Multinational Force - Aid or Obstacle to Conflict Resolution? (London: Institute for the Study of Conflict, 1984), Mala Tabory: The Multinational Force and Observers in the Sinai - Organization, Structure, and Function (London: Westview Press, 1986), og John MacKinlay: The Peacekeepers: An Assessment of Peacekeeping Operations at the Arab-Israeli Interface (London: Unwin Hyman, 1989), s. 160-198.

¹⁹⁶ Se avsnitt 4.5.

¹⁹⁷ Se kart 4.7.1.

holdt styrkebegrensningene.¹⁹⁸ Fredsavtalen sto og falt mao. med at amerikanerne kunne mekle fram et sikkerhetsarrangement som ble oppfattet som en fullgod erstatning for UNEF II.

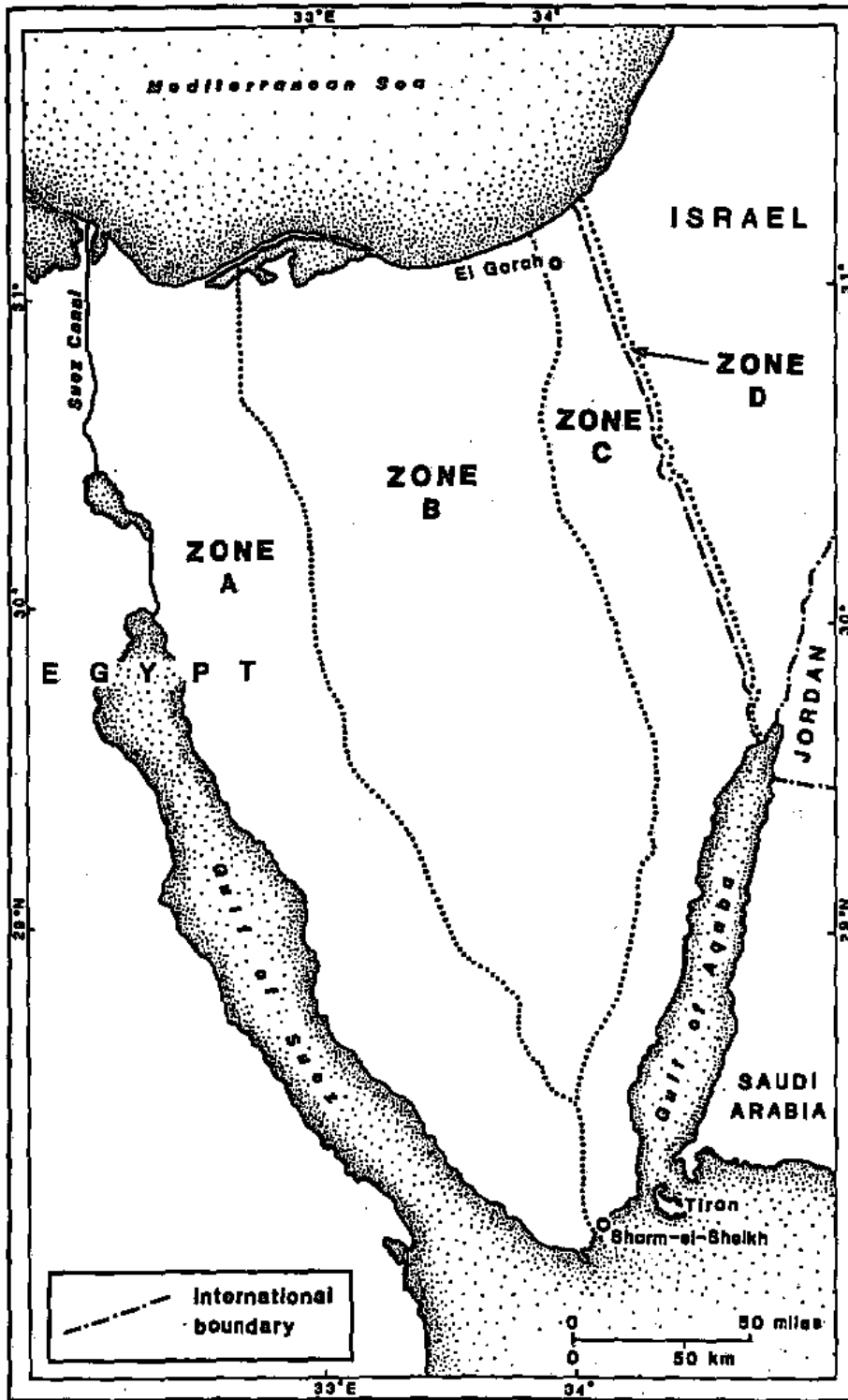
Egypterne og israelerne delte seg i dette spørsmålet. Egypterne mente at UNEF kunne erstattes av militære FN-observatører som allerede var utplassert i regionen (UNTSO).¹⁹⁹ Israelerne ønsket et sterkere amerikansk militært engasjement på 5000 soldater. Amerikanerne var enige med israelerne i at noen hundre observatører ikke ville kunne stadfeste om styrkebegrensningene ble overholdt. Men amerikanerne var samtidig skeptiske til at USA alene skulle garantere avtalen. Fredsavtalen var meget upopulær blant de fleste araberstater og i Kongressen var det politiske klima (etter Vietnam) lite fruktbart for nye amerikanske militære engasjementer. Amerikanerne foretrakk derfor en bredt sammensatt flemasjonal styrke. Denne posisjonen lå omtrent midtveis mellom det egyptiske og det israelske forslaget og ble akseptert.

MFO overtok det mandat som UNEF II var tiltenkt i Den egyptisk-israelske fredsavtalen. Styrken skulle bestå av 2500 soldater.²⁰⁰ Og selv om MFO ville være dominert av amerikan

¹⁹⁸ Fredsavtalen bestemte følgende styrkebegrensninger: Vest for buffersonen (sone C) kunne Egypt holde tilsammen 26.000 soldater, fordelt på 22.000 i sone A og 4000 i sone B. Israelerne forpliktet seg til å begrense sine styrker til 4000 mannskaper i en smal sone (sone D) øst for bufferen og den internasjonale grensen. Se forøvrig kart 4.7.1.

¹⁹⁹ "United Nations Truce Supervision Organization" (UNTSO) består av noen hundre militære observatører som har vært utplassert i Midtøsten siden 1948. Observatørene ivaretar kontinuiteten i FNs tredje-part rolle i regionen, og har vært knyttet til flere av FNs fredsbevarende styrker i Midtøsten.

²⁰⁰ Protokollen for opprettelse av MFO er gjengitt i Mala Tabory:

Kart 4.9.1. MFO - operasjonsområde

The Multinational Force and Observers, 1986, s. 145-156.

erne, ville den bli relativt bredt sammensatt med deltakelse av alliansefrie og Vest-Europeiske land.²⁰¹ MFO var operativ tidsnok til å veilede tilbaketrekningen av de israelske styrkene den 25. april 1982. Siden den tid har MFO overvåket våpenhvilen og kontrollert styrkebegrensningene på en effektiv måte.

4.9.1. Sammenfatning

MFO ble UNEFs arvtaker og har helt siden den israelske tilbaketrekningen fra Sinai maktet å fylle forventningene nedtegnet i Den egyptisk-israelske fredsavtalen. MFO er et eksempel på at vellykket fredsbevaring også kan skje utenfor FN-systemet. Det er likevel klart at den flemasjonale styrken på mange måter "står på skuldrene" av forgjengerens innsats (UNEF II). For det er en langt mindre komplisert oppgave å bevare freden på grunnlag av en fredsavtale, enn å etablere og sikre en våpenhvile der partene fortsatt skyter på hverandre.

4.10. MNF i Beirut - exit PLO²⁰²

I juni 1982 invaderte Israel Sør-Libanon for andre gang på mindre enn fem år. Den israelske invasjonen i 1978 tok sikte på å ødelegge de palestinske basene i Sør-Libanon slik at de

²⁰¹ MFO var fra starten sammensatt av kontingenter fra følgende 10 stater: Australia, Fiji, Frankrike, Italia, Kolumbia, Nederland, New Zealand, Storbritannia, Uruguay og USA. Norge er ikke formelt en deltaker i styrken, men har i to perioder bidratt med MFOs militære sjef.

²⁰² Foruten ovennevnte oversiktsverker, er framstillingen primært basert på Kjell Skjelsbaek & Anthony McDermott (Red.): The Multinational Force in Lebanon (Oslo: Norwegian Institute of International Affairs - NUPI-rapport Nr. 121, 1988).

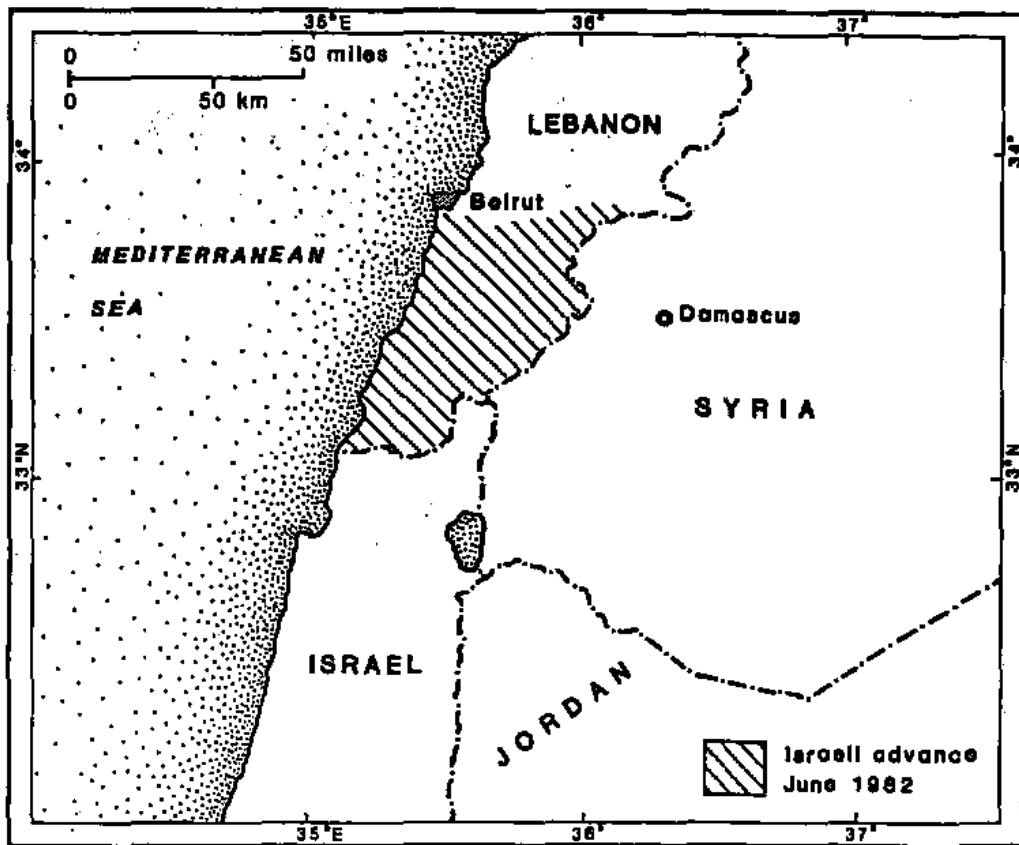
palestinske angrepene på bosettinger i Nord-Israel opphørte.²⁰³ Målsettingen for invasjonen i 1982 var mer ambisiøs²⁰⁴: Den langt mer omfattende offensiven tydet på at israelerne denne gang tok sikte på å fjerne det palestinske militære nærværet i Libanon overhodet. Allerede et par uker etter invasjonen nådde israelske styrker utkanten av Beirut. I de påfølgende uker beleiret israelske styrker det muslimske Vest-Beirut samtidig som byen ble utsatt for tungt bombardement fra artilleri og fly.

Det israelske bombardementet av Beirut vakte internasjonal oppsikt. De israelske angrepene hadde dessuten et internasjonal opptrappingspotensiale idet flere tusen syriske styrker var posisjonert i og nord for Beirut. Den israelske beleiringen av Beirut var en politisk belastning for amerikanerne, tatt i betraktning USAs nære forbindelser til Israel. Forslaget om en fredsbevarende styrke ble snart brakt på bane. I den rådende situasjonen valgte de ulike parter i konflikten å akseptere forslaget:

Israelerne gav støtte til opprettelsen av en fredsbevarende styrke i Beirut om de palestinske styrkene gjennom dette ble deportert fra Libanon. Om israelerne kunne oppnå sin militære målsetting gjennom innsatsen til en fredsbevarende styrke, var det langt å foretrekke framfor tapsbringende kamper i Beiruts gater. Israelerne satte imidlertid som betingelse at styrken ikke skulle etableres i regi av FN. Aller helst ønsket man - som i Sinai - en stor amerikansk komponent i en flernasjonal fredsbevarende styrke.

²⁰³ Den israelske invasjonen i 1978 førte til opprettelsen av UNIFIL. Se avsnitt 4.7.

²⁰⁴ Se kart 4.10.1.

Kart 4.10.1. Israels invasjon av Sør-Libanon 1982

Den kristen-dominerte libanesiske regjeringen ønsket - som israelerne - å fjerne det palestinske militære nærværet på libanesiske territorium. Fra begynnelsen av sytti-tallet hadde PLO etablert seg som en "stat i staten" i Sør-Libanon. Fra det tidspunkt hadde PLOs kamp mot Israel og for en palestinsk stat i høy grad skjedd på Libanons bekostning. Forutsigelige israelske gjengjeldelsesaksjoner (og invasjon) hadde gjort Libanon til hovedarena for den israelsk-palestinske konflikten. Som en motvekt til syrernes innflytelse i Libanon foretrakk den libanesiske regjeringen at USA deltok i den fredsbevarende styrken.

PLO på sin side var villig til å akseptere enhver fredsbevarende styrke som bidrog til at palestinske soldater fikk fritt leide ut av det beleirede Beirut. For PLO var det dessuten vesentlig at dette kunne skje med minst mulig tap av prestisje.

Amerikanerne var svært interessert i å oppheve den politisk sett kostbare beleiringen av Beirut. USA ville delta i en fredsbevarende styrke under forutsetning av (i) at amerikanske styrker sto under amerikansk kommando, (ii) at den libanesiske regjering aksepterte styrken, (iii) at man fikk forsikringer om samarbeid fra øvrige libanesiske grupperinger, og (iv) på betingelse av at evakueringen av palestinske (og syriske) styrker kunne skje i løpet av en måned. Da disse kravene ble imøtekommet og en rekke araberstater dessuten aksepterte å ta imot evakuerte PLO-soldater, lå forholdene til rette for etableringen av "Multinational Force" (MNF).

MNF ankom Beirut den 21. august 1982 - samme dag som våpenhvile trådte i kraft. MNF bestod av 2000 soldater og var sammensatt av kontingenter fra Frankrike, Italia og USA.²⁰⁵ Kontingentene var ikke under felles kommando, men liaisonarrangementer la likevel forholdene til rette for tett koordinering.

²⁰⁵ 800 franskmenn, 400 italienere og 800 amerikanere.

Styrkens mandat gikk ut på å sikre en fredelig tilbaketrekning av palestinske og syriske soldater fra Vest-Beirut. Ved etablering av evakuerings-korridorer (buffer) gjennom de israelske stillingene, klarte MNF på mindre enn tre uker å organisere en episodefri evakuering av 14.400 palestinske (dobbelte så mange som antatt) og 7000 syriske soldater.²⁰⁶ Etter å på denne måten å ha innfridd mandatforventningene, trakk styrken seg ut av Beirut den 12. september 1982.²⁰⁷

4.10.1. Sammenfatning

Liksom CMF og MFO, demonstrerer MNF at vellykket fredsbevaring kan skje innenfor andre organisatoriske rammer enn FN.²⁰⁸ MNFs fredsbevarende innsats var imidlertid mindre krevende enn CMFs innsats i Zimbabwe og av langt kortere varighet enn MFOs engasjement i Sinai. Hovedårsaken til MNFs suksess kan sannsynligvis spores i styrkens svært konkrete og tidsbegrensede mandat. Disse egenskapene ved mandatet gjorde det lettere for partene i konflikten å akseptere den fredsbevarende styrken og lettere for MNF å utføre sine operative funksjoner på en effektiv måte.²⁰⁹

²⁰⁶ Halvparten av de palestinske soldatene ble evakuert til Syria. De øvrige palestinerne ble tatt imot av Algerie, Irak, Saudi-Arabia, Sudan, Sør- og Nord-Jemen og Tunisia.

²⁰⁷ Israelerne valgte - til tross for den palestinske evakueringen - å okkupere Sør-Libanon i tre år til. Se avsnitt 4.7.

²⁰⁸ I vedlegg 5 prøves denne påstanden gjennom systematisk anvendelse av komparativ (sammenliknende) metode. Se avsnitt 4.8. og 4.9. for en beskrivelse av CMF og MFO.

²⁰⁹ MNF fikk en etterfølger i MNF II: Kort tid etter tilbaketrekningen av MNF fra Beirut, ble den libanesiske presidenten myrdet i et attentat (14. september 1982). Israel reagerte med å invadere Vest-

4.11. UNTAG i Namibia - fra sør-afrikansk oppland til selvstendig stat²¹⁰

Namibia²¹¹ var tysk koloni (Tysk Sørvest-Afrika) fra 1884 fram til Den første verdenskrig. Etter Verdenskrigen ble Namibia administrert av Sør-Afrika som et av Folkeforbundets mandat-

Beirut - den muslimske del av den libanesiske hovedstaden. Med israelernes tillatelse fikk de kristne Falangistene adgang til de palestinske flyktningeleirene Sabra og Shatila, der de myrdet hundrevis av sivile. Denne serien av hendelser ble foranledning til opprettelsen av MNF II. MNF II var sammensatt av kontingenter fra Frankrike, Italia, Storbritannia og USA, og var mer enn dobbelt så stor som forgjengeren. MNF II var i utgangspunktet en fredsbevarende styrke som skulle (i) fungere som en buffer mellom israelske styrker og muslimske paramilitære grupper, og (ii) dessuten assistere Den libanesiske hæren med opprettholdelse av lov og orden. Gitt at Den libanesiske hæren var dominert av kristne styrker, framstår den andre del av MNFs mandat som mye av årsaken til at MNF i løpet av få måneder degenererte til en militær deltaker i konflikten. Amerikanske og franske styrker ble deltakere i en militær opptrapningsspiral som kulminerte i attentater mot det amerikanske og det franske militærhovedkvarteret (241 og 58 døde) i oktober 1983, og med MNFs evakuering i januar 1984. MNF II maktet verken å oppfylle mandatet eller å innordne seg de militære begrensninger som forbindes med fredsbevaring. Sistnevnte er årsak til at MNF II ikke inngår i min sammenliknende analyse av internasjonal fredsbevaring. For en studie av MNF II, se John Mackinlay: The Peacekeepers: An Assessment of Peacekeeping Operations at the Arab-Israeli Interface (London: Unwin Hyman, 1989), s. 68-118.

²¹⁰ Foruten ovennevnte oversiktsverker, er framstillingen primært basert på Henry Wiseman: "The United Nations and International Peacekeeping: A Comparative Analysis", i United Nations Institute for Training and Research: The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security (Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1987), s. 263-336.

²¹¹ FNs generalforsamling bestemte i 1968 at Sørvest-Afrika heretter skulle betegnes "Namibia".

områder. I kjølvannet av Den annen verdenskrig annekterte Sør-Afrika mandatområdet. Anneksjonen framprovoserte sterke reaksjoner internasjonalt og FNs generalforsamling har fra 1966 regelmessig bestridt Sør-Afrikas rett til å kontrollere området.²¹² ²¹³ I 1970 sluttet Sikkerhetsrådet seg til Generalforsamlingens oppfatning, og ba dessuten Den internasjonale domstolen i Haag å uttale seg om de rettslige konsekvensene av Sør-Afrikas okkupasjon.²¹⁴ I en "rådgivende uttalelse" ("advisory opinion") erklærte Den internasjonale domstolen at Sør-Afrikas "okkupasjon" var "ulovlig" og at FNs medlemsstater var pliktige til å avstå fra enhver kontakt som kunne bidra til å opprettholde Sør-Afrikas okkupasjon av Namibia. I 1976 gikk FNs generalforsamling endelig til det skritt å anerkjenne SWAPO²¹⁵ som "*the sole and authentic representative of the Namibian people*".²¹⁶ De tre institusjonenes (Generalforsamlingen, Sikkerhetsrådet og Domstolen) vedtak og uttalelser var uttrykk for et tiltakende internasjonalt press på Sør-Afrika. Dette presset bidrog - sammen med den intensiverte motstandskampen i Namibia - til at Sør-Afrika i 1978 aksepterte å delta i samtaler om Namibias politiske framtid. Samtalene - som inkluderte representanter fra Sør-Afrika, SWAPO, de afrikanske "frontlinjestatene" og en vestlig "kontaktgruppe"²¹⁷ -

²¹² GA Res. 2145(XXI) - oktober 1966.

²¹³ Namibia har ca. 1,4 millioner innbyggere fordelt på et areale som tilsvarer Frankrike og Storbritannia tilsammen. Se kart 4.11.1.

²¹⁴ SC Res. 276(1970).

²¹⁵ SWAPO - "South West African People's Organization".

²¹⁶ GA Res. 146(XXXI) - oktober 1976.

²¹⁷ "Kontaktgruppen" betod av Frankrike, Kanada, Storbritannia, USA og Vest-Tyskland.

resulterte i en plan for en løsning av konflikten.²¹⁸ Den 29. august la FNs generalsekretær fram en rapport om iverksettelse av dette "forslag(et) til en løsning av Namibia-situasjonen".²¹⁹ FNs sikkerhetsråd godkjente de to dokumentene i resolusjon 435 av den 29. september 1978. Rådet var samstemt i sitt vedtak.

Det skulle likevel gå mer enn ti år før planen ble realisert. Først i 1989 - etter voldsomt press fra USA og Sovjetunionen, og etter å ha koplet realiseringen av planen til en kubansk tilbaketrekning fra Angola - var Sør-Afrika villig til å innfri bestemmelsene i den ti år gamle planen. Gjennom et konglomerat av avtale-presiseringer²²⁰ hadde Sør-Afrika gått med på å oppgi suverenitetskravet over Namibia og trekke sine styrker ut av landet.²²¹ Avviklingen av det Sør-Afrikanske styret i Namibia skulle ikke skje umiddelbart, men i kontrollerte former i en overgangsperiode på ett år fra den 1. april 1989.

FN ble tildelt en sentral rolle i forberedelsene til opprettelsen av den nye staten: Under overgangsperioden skulle FN - ved UNTAG - forberede og arrangere frie politiske valg i Namibia.²²² Det var ventet at SWAPO ville vinne en majoritet av

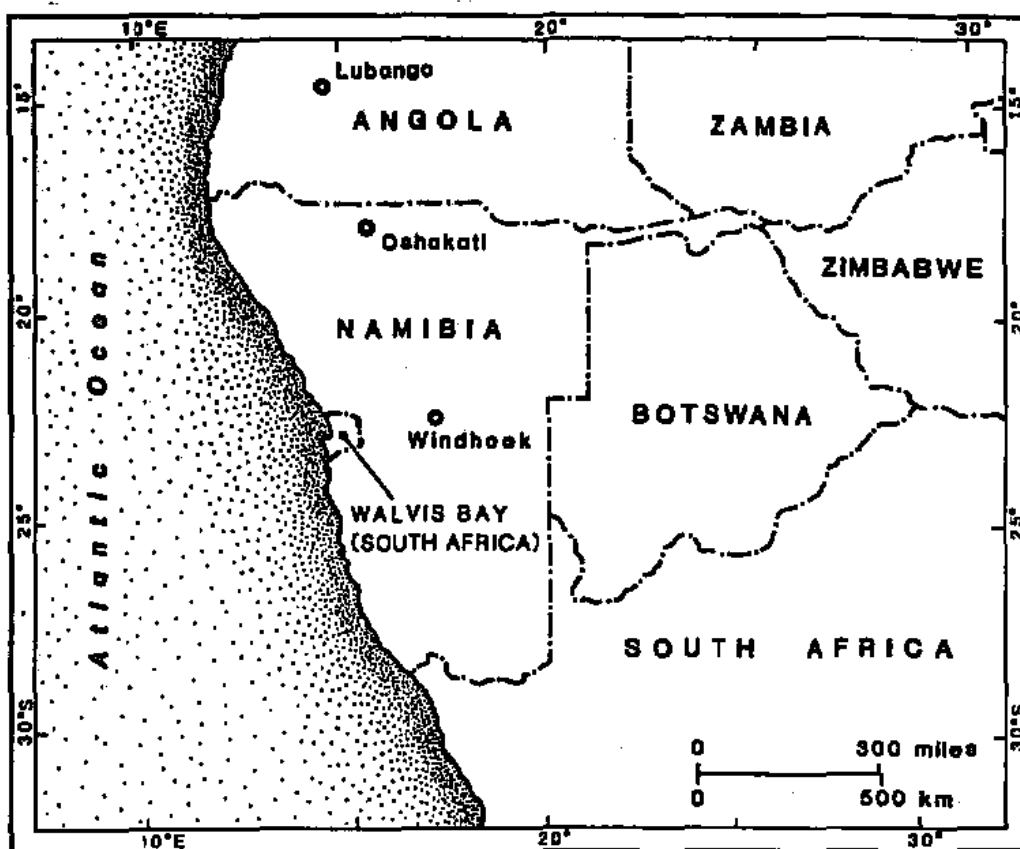
²¹⁸ Dokumentet "Proposal for a settlement of the Namibian situation" er gjengitt i UN Doc. S/12636, 10.04.1978.

²¹⁹ UN Doc. S/12827, 29.08.1978.

²²⁰ Den opprinnelige planen fra 1978 ble under årenes løp spesifisert i en rekke tilleggsavtaler. Det fører for langt å referere disse i detalj. Avtalene er gjengitt i UN Doc. S/15287(19-82), S/15776(19-82), S/17658 (1985), og S/20635(1989).

²²¹ Sør-Afrika insisterer imidlertid på å beholde suvereniteten over Walvis Bay. Se kart 4.11.1.

²²² I henhold til Sikkerhetsrådets resolusjon 435(1978) av 29. september og resolusjon 632(1989) av 16. februar, var UNTAGS mandat: "Assist the Special Representative of the Secretary-General

Kart 4.11.1. UNTAG - operasjonsområde

to ensure the early independence of Namibia through free and fair elections under the supervision and control of the United Nations".

plassene i parlamentet og dermed overta regjeringsansvaret i et selvstendig Namibia.

UNTAGs overordnede oppgave var å legge forholdene til rette for gjennomføringen av frie og rettferdige valg i Namibia. For dette formål var UNTAG organisert i en sivil og en militær komponent. Den *sivile komponenten* bestod av (i) 450 internasjonale tjenestemenn (fra 91 nasjoner) som gjennom distrikts-kontorer og kringkasting informerte om det forestående valget, (ii) 850 valgtekniske eksperter (fra 27 nasjoner) som ved bemanning av 215 stasjonære og 143 mobile valgstasjoner skulle sikre den praktiske gjennomføringen av valget,²²³ og (iii) 1500 profesjonelle politimannskaper som skulle bidra til å opprettholde lov og orden, og kontrollere at det lokale politi opptrådte upartisk.

UNTAGs *militære komponent* bestod av 4650 lett bevæpnede soldater og 300 ubevæpnede militære observatører.²²⁴ Den fredsbevarende styrken var sammensatt av kontingenter fra tyve land.²²⁵ Styrkens spesifikke oppgaver var alle rettet inn på å oppfylle UNTAGs overordnede mandat - å bidra til gjen-

²²³ De valgtekniske ekspertene ble under valgdagene 7.-11. november 1989 supplert av 500 tjenestemenn (og kvinner) fra FN sekretariatet og 350 mannskaper fra UNTAGs militære komponent.

²²⁴ I avtalen fra 1978 var det forutsatt at UNTAGs militære komponent skulle bestå av 7500 soldater. Under årenes løp presset imidlertid Sikkerhetsrådets permanente medlemmer på for å redusere styrken. Generalsekretæren måtte motstridende imøtekomme kravene om en mer beskjeden styrke.

²²⁵ Bangladesh, Finland, Jugoslavia, Kenya, Malaysia, Togo, og Venezuela bidrog med infanteri-bataljoner, mens Danmark, Italia, Kanada, Polen, Spania og Storbritannia bidrog med UNTAGs logistiske elementer. Foruten noen av de ovennevnte landene, bidrog India, Irland, Pakistan, Peru, Sudan og Tsjekkoslovakia med militære observatører.

nomføringen av frie valg og en fredelig overgang til svart flertallsstyre i Namibia:

For det første overvåket UNTAG våpenhvilen fra den formelt trådte i kraft 1. april 1989 til den namibiske selvstendigheten den 21. mars 1990.²²⁶

Dermed overvåket UNTAG tilbaketrekningen av 30.000 SADF-soldater fra Namibia over en tre-måneders periode.²²⁷ I overgangsperioden fram til den namibiske selvstendigheten fikk Sør-Afrika adgang til å beholde 1500 soldater i Namibia forlagt på UNTAG-bevoktede kaserner. SWAPOs styrker var i henhold til avtaler forpliktet til å bli på sine baser nord for den namibisk-angolanske grensen (dvs. i Angola) inntil uavhengighet.

For det tredje bidrog UNTAG - i samarbeid med den sørafrikanske generalguvernøren - til å sikre lov og orden i et så nær som demilitarisert Namibia. UNTAG påtok seg et ielt ansvar for å beskytte strategisk viktige installasjoner (kommunikasjonssentra og vannkraftverk) og repatriere flyktinger. UNTAGs lov og orden-funksjon gled - som for så mange andre fredsbevarende styrker - over i et humanitært engasjement.

For det fjerde opererte UNTAG som buffer i grenseområdene for å hindre at en fredelig og kontrollert overgang til et uavhengig Namibia ble sabotert utenfra. Overvåkingen av grensen mot Botswana og Zambia bød ikke på problemer av noen art. Det samme gjaldt de mer spente områdene mot Sør-Afrika og Walvis Bay. En alvorlig episode i grenseområdene mot Angola satte imidlertid hele overgangsprosessen i fare. En

²²⁶ I realiteten hadde Sør-Afrikanske styrker og SWAPO-styrker respektert en våpenhvile fra august 1988.

²²⁷ SADF - "South African Defence Forces".

hurtigere utplassering av UNTAG kunne muligens ha forhindret dette:

Det var forutsatt at overgangen til et selvstendig Namibia skulle skje over en ett-års periode fra 1. april 1989. Det var videre forutsatt at UNTAG i sin helhet skulle være utplassert fra denne dato. Men da en 1000 mannskaper sterk SWAPO-styrke krysset grensen fra sine baser i Angola den 1. april, var UNTAG enda ikke operativ.²²⁸ En forsinkende tautrekking i Sikkerhetsrådet om økonomiske sider ved det fredsbevarende engasjementet, var hovedårsaken til at Generalsekretæren først på et sent tidspunkt kunne gi klarsignal til en overføring av nasjonale kontingenter til Namibia. Den sør-afrikanske guvernøren insisterte på å få slå SWAPO-infiltrasjonen tilbake. I mangel av alternative styrker aksepterte FNs generalsekretær dette kravet. Dette førte til de hardeste kamper mellom SWAPO og sør-afrikanske styrker på mange år og til at SWAPO-styrkene ble trukket tilbake til Angola med store tap.

Med unntak av denne alvorlige episoden, innfridde UNTAG mandatet under hele funksjonstiden fra 1. april 1989 til uavhengighets-dagen den 21. mars 1990. Valget til det nye namibiske parlamentet ble avviklet fra den 7. til den 11. november 1989, og gav SWAPO et absolutt flertall.²²⁹ Det entydige valgresultatet er utvilsomt et viktig skritt mot en konsolidering av den unge namibiske staten.

²²⁸ Den 1. april 1989 var bare 1000 soldater av UNTAG-styrken ankommet Namibia.

²²⁹ SWAPO vant 41 av parlamentets 72 plasser. Hele 97% av det 700.000 store elektoratet stemte og valget ble av Generalsekretærens spesielle utsending karakterisert som "fritt og rettferdig".

4.11.1. Sammenfatning

UNTAG ble opprettet av et samlet Sikkerhetsråd og utplassert i Namibia under en overgangsperiode på ett år for å "lose" den Sør-Afrikanske kolonien gjennom frie valg til politisk uavhengighet. UNTAG bidrog til dette gjennom overvåkning av våpenhvilen, ivaretagelse av lov og orden-funksjoner, humanitært arbeid og ved å etablere en buffer i grenseområdet mot Angola. Med unntak av kampene ved den namibisk-angolanske grensen i begynnelsen av april 1989, maktet UNTAG å forhindre at lokale episoder utartet til å true våpenhvilen og den politiske prosessen fram mot namibisk uavhengighet.

Det er i første rekke SWAPO som må påta seg ansvaret for bruddene på våpenhvilen i april. Overføringen av styrker fra basene i Angola til Namibia synes å være basert på sviktende politisk skjønn ettersom offensiven truet en prosess som helt konkret ville innfri det frigjøringsorganisasjonen hadde kjempet for i tyve år - namibisk selvstendighet fra Sør-Afrika. Det er vanskelig å kritisere FNs generalsekretær for å akseptere bruk av makt fra SADF sin side så lenge SWAPO tok initiativ til å bryte våpenhvilen. FN - og spesielt Sikkerhetsrådet - må imidlertid ta kritikk for at UNTAG ikke var operativ på datoen for iverksettelse av våpenhvilen. Som fredsbevarende styrke var UNTAG verken politisk eller militært utstyrt for hindre tyngre brudd på våpenhvilen (som f.eks. infiltrasjonen av 1000 SWAPO-soldater). Hvis UNTAG hadde vært utplassert på et tidligere ville det vært mindre attraktivt for SWAPOs militære kommandanter å demonstrere militær styrke.

Bruddene på våpenhvilen i april minner om hvor viktig det er å raskt iverksette de fredsbevarende tiltak partene i prinsippet har sluttet seg til. Styrken må være operativ før "*second thoughts*" får partene til å forandre mening. Om UNTAG hadde blitt utplassert i overensstemmelse med Generalsekretærens tidsskjema, er det gode muligheter for at styrken kunne blitt gitt en like udiskutabelt høy karakter som UNEF I, UNEF II

og MFO i Sinai, UNSF på Vest-Ny-Guinea, UNDOF på Golan, CMF i Zimbabwe, og MNF i Beirut.

4.12. Klassifisering av styrker etter effektiviteten av den fredsbevarende innsatsen

I kapittel to ble *effektiviteten* av styrkenes innsats knyttet til kriteriet *mandatoppfyllelse*. Beskrivelsen ovenfor (4.1.- 4.11.) har søkt å kartlegge variasjonen i effektivitet nettopp i forhold til dette kriteriet.²³⁰

Det har ingen betydning for effektivitets-vurderingen om en styrke bidrog til krisehåndtering eller forhandlingsløsninger. Slike *mandat-eksterne virkninger* av fredsbevaringen er kommentert i den forutgående beskrivelsen, men har ikke vært avgjørende for vurderingen av den enkelte styrkens fredsbevarende innsats.

Klassifikasjonen har likeledes vært skjermet for tilbakeskuende ("etterpå-kloke") antakelser om hvor *realistisk* det var for den enkelte styrke å oppfylle mandatet. En slik vurdering er helt irrelevant for bestemmelsen av styrkenes effektivitet. Derimot vil en type årsaks-vurderinger være sentrale i et senere forsøk på å *forklare* variasjoner i effektiviteten av den fredsbevarende innsats.

Endelig må vurderingen av enkelte styrker som "*mindre effektive*", ikke tas til inntekt for å *avvikle* disse styrkene. Klassifikasjonen av en fredsbevarende innsats (som "*mindre effektiv*") sier nemlig ikke noe om *alternativene* til fredsbevaring eller noe om *konsekvensene* av å fjerne styrkene. Om fredsbevarende styrker - til tross for slett mandatoppfyllelse - representerer det beste av flere mindre gode alternativer til håndtering av konflikt, er det uforsvarlig å avvikle dem.

²³⁰ Klassifikasjonen av styrkene er presentert i fig. 4.12.1.

EFFEKTIVITETEN AV DEN FREDSBEVARENDE INNSATSEN

1

0

Høy grad av mandat-oppfyllelse	Lav grad av mandat-oppfyllelse
UNEF I UNSF UNEF II UNDOF UNFICYP 1974- CMF MFO MNF UNTAG	ONUC UNFICYP -1974 UNIFIL

Egenskaps-relevant univers: 12 enheter

Problematisk klassifikasjon: UNTAG

Figur 4.12.1.

Når dette er sagt, tegner den forutgående beskrivelsen likevel et ganske optimistisk bilde av den fredsbevarende erfaring:

Hele ni av tolv enheter har i alt overveiende grad innfridd mandatforventningene. Bare tre enheter kan klassifiseres som mindre effektive.²³¹

De ni "overveiende effektive" styrkene (enhetene) maktet å oppfylle mandatets ulike deler under hele funksjonsperioden.²³² Derimot har de tre "mindre effektive" enhetene under større

²³¹ Det er redegjort for *oppsplittingen* av UNFICYP i to enheter (før og etter den tyrkiske invasjonen av Kypros i 1974) i vedlegg 3.

²³² UNTAG er et tvilstille ettersom styrken ikke var istand til å forhindre at SWAPO krysset grensen til Namibia fra Angola.

deler av funksjonstiden hatt betydelige vanskeligheter med å oppfylle én eller flere deler av mandatet.

La meg nå fullføre beskrivelsen ved å klassifisere det empiriske materialet langs de seks forklarings-dimensjonene.

4.13. Klassifisering av styrker etter mandatgivende organ I - FN vs. andre sammenslutninger av stater

Åtte av elleve styrker (enheter) er opprettet i regi av FN. Alle enhetene i det egenskaps-relevante universet falt utvetydig på plass i klassifikasjons-skjemaet:

MANDATGIVENDE ORGAN I	
1	0
FN	Andre sammenslutninger av stater
UNEF I ONUC UNSF UNFICYP UNEF II UNDOF UNIFIL UNTAG	CMF MFO MNF

Egenskaps-relevant univers: 11 enheter

Figur 4.13.1.

4.14. Klassifisering av styrker etter mandatgivende organ II - Sikkerhetsrådet vs. Generalforsamlingen

Seks av åtte styrker (enheter) er opprettet av FNs sikkerhetsråd. Alle enhetene i det egenskaps-relevante universet falt utvetydig på plass i klassifikasjons-skjemaet:

MANDATGIVENDE ORGAN II	
1	0
FNs sikkerhetsråd	FNs generalforsamling
ONUC UNFICYP UNEF II UNDOF UNIFIL UNTAG	UNEF I UNSF

Egenskaps-relevant univers: 8 enheter

Enheter utelukket fordi de ikke er relevante å klassifisere langs denne egenskaps-dimensjonen: CMF, MFO og MNF.

Figur 4.14.1.

4.15. Klassifisering av styrker etter konsensus i FNs organer - samstemmlighet vs. dissens

Fem av åtte styrker (enheter) ble opprettet av et samstemt Sikkerhetsråd eller en samstemt Generalforsamling (slik konsensus er operasjonalisert i avsnitt 3.2.). Alle enhetene i det egen-skaps-relevante universet falt utvetydig på plass i klassifika-sjons-skjemaet:

KONSENSUS I FN	
1	0
Samstemt	Dissens
UNSF UNFICYP UNEF II UNDOF UNTAG	UNEF I ONUC UNIFIL

Egenskaps-relevant univers: 8 enheter

Enheter utelukket fordi de ikke er relevante å klassifisere langs denne egen-skaps-dimensjonen: CMF, MFO og MNF.

Figur 4.15.1.

4.16. Klassifisering av styrker etter konflikt-type - borgerkrig vs. mellomstatlig konflikt

Fem av elleve enheter har vært engasjert i en primært borgerkrigsliknende konflikter. UNIFIL og MNF er problematiske klassifikasjoner. UNTAG falt utenfor klassifikasjons-skjemaet. De øvrige enhetene i det egenskaps-relevante universet fordelte seg som følger:

KONFLIKT-TYPE	
1	0
Mellom- statlig konflikt	Borgerkrig- liknende konflikt
UNEF I UNSF UNEF II UNDOF UNFICYP 1974- MFO	ONUC UNFICYP -1974 UNIFIL CMF MNF

Egenskaps-relevant univers: 11(12) enheter

Problematiske klassifikasjoner: UNIFIL og MNF.

Enhet utelukket fordi den knapt lar seg inn-passe i klassifikasjons-kategoriene: UNTAG.

Figur 4.16.1.

4.17. Klassifisering av styrker etter antall deltakere i konflikten - to vs. flere aktører

Åtte av tolv enheter har vært engasjert i konflikter med bare to militært deltagende aktører. UNFICYP er en problematisk klassifikasjon. De øvrige enhetene i det egenskaps-relevante universet falt derimot utvetydig på plass i klassifikasjons-skjemaet:

ANTALL DELTAKERE I KONFLIKTEN
1 0

To aktører	Flere enn to aktører
UNEF I -1957 UNSF UNFICYP UNEF II UNDOF CMF MFO UNTAG	UNEF I 1957- ONUC UNIFIL MNF

Egenskaps-relevant univers: 12 enheter

Problematisk klassifikasjon: UNFICYP.

Figur 4.17.1.

4.18. Klassifisering av styrker etter operativt konsept - bufferstyrke vs. annen

Syv av tretten enheter har fungert som en buffer mellom partene i konflikten. UNTAG er en problematisk klassifisering. De øvrige enhetene i det egenskaps-relevante universet falt derimot utvetydig på plass i klassifikasjons-skjemaet:

OPERATIVT KONSEPT	
1	0
Bufferstyrke	Annen
UNEF I 1957- UNFICYP 1974- UNEF II UNDOF MFO MNF UNTAG	UNEF I -1957 ONUC UNSF UNFICYP -1974 UNIFIL CMF

Egenskaps-relevant univers: 13 enheter

Problematiske klassifisering: UNTAG.

Figur 4.18.1.

4.19. Data-matrisen - samlet klassifikasjon av det empiriske materialet

Ovenfor er det empiriske materialet (enhetene) klassifisert langs hver enkelt av de syv egenskaps-dimensjonene (seks årsaks-faktorer og forholdet som søkes forklart) som inngår i den sammenliknende analysen. I fig. 4.19.1. er klassifikasjonene slått sammen i en *data-matrise*. Matrisen består av 91 "celler" som produkt av 13 enheter og 7 egenskaps-dimensjoner. 7 av "cellene" er tomme, enten fordi klassifikasjon er empirisk *irrelevant* (6 "celler" merket "--") eller fordi enheter ikke lar seg *innpasse* i klassifikasjons-kategoriene (1 "celle" merket "?"). Det første forholdet skaper ingen problemer, mens det andre kunne vært alvorlig om antallet uklassifiserte enheter hadde vært større. Til slutt oppfattes 6 klassifikasjoner som *problematiske* (merket "()"). Det dreier seg her om enheter som under en viss tvil er tilordnet en spesiell verdi på en egenskaps-dimensjon. Dette representerer et reliabilitets-problem som det redegjøres for i vedlegg 8.

DATA-MATRISSE

	H1(X)	H2(X)	H3(X)	H4(X)	H5(X)	H6(X)	H1-6(Y)
UNEF I -1957	FN	GF	D	MS	>2	A	H
UNEF I 1957-	FN	GF	D	MS	2	BS	H
ONUC	FN	SR	D	BK	>2	A	L
UNSF	FN	GF	S	MS	2	A	H
UNFICYP -1974	FN	SR	S	BK	(2)	A	L
UNFICYP 1974-	FN	SR	S	MS	(2)	BS	H
UNEF II	FN	SR	S	MS	2	BS	H
UNDOF	FN	SR	S	MS	2	BS	H
UNIFIL	FN	SR	D	(BK)	>2	A	L
CMF	A	--	--	BK	2	A	H
MNF	A	--	--	(BK)	>2	BS	H
MFO	A	--	--	MS	2	BS	H
UNTAG	FN	SR	S	?	2	(BS)	(H)
Egenskaps- relevant univers	11	8	8	11	12	13	12

- H1(X): Mandatgivende organ I
 - FN = Forente nasjoner, A = Annen sammenslutning av stater
- H2(X): Mandatgivende organ II
 - SR = FNs sikkerhetsråd, GF = FNs generalforsamling
- H3(X): Konsensus i FN
 - S = Samstemt, D = Dissens
- H4(X): Konflikt-type
 - MS = Mellomstatlig konflikt, BK = Borgerkrig-liknende konflikt
- H5(X): Antall deltakere i konflikten
 - 2 = To deltakere, >2 = Mer enn to deltakere
- H6(X): Styrkens operative konsept
 - BS = Bufferstyrke, A = Annen
- H1-6(Y): Effektiviteten av den fredsbevarende innsatsen
 - H = Høy, L = Lav
- () = Problematisk klassifikasjon/verdi
 ? = Uklassifisert
 -- = Klassifikasjon irrelevant

Tabell 4.19.1.

5. Konklusjoner²³³

Det gjenstår nå bare å trekke slutninger på grunnlag av analyse-resultatene i tab. V.5.2.-V.5.7.²³⁴ Det *umiddelbare inntrykket* er klart nok: *Det gis betydelig empirisk støtte for påstandene i H4, H5 og H6* slik de ble formulert i kapittel tre (positive sammenhenger). Derimot finner jeg *ingen støtte for påstandene i H1, H2 og H3*. H1 og H2 blir avkreftet ved at sammenhengene mellom årsaks-faktorene (explanans) og fredsbevaring (explanandum) viser seg å være (svakt) negative. H3 blir avkreftet ved at det ikke registreres noen sammenheng overhodet:

		SAMMENHENG	
		Ja	Nei
TYPE SAMMEN- HENG	Positiv	H4, H5, H6	H3
	Negativ	H1, H2	

Figur 5.1.

Slutnings-mulighetene er ikke uttømt med dette. Jeg har målt den *relative styrken* i sammenhengene mellom de enkelte år-

²³³ Det er redegjort for de komparative teknikkene og den komparative analysen i vedlegg 4 og 5. Mulige feilkilder til analyse-resultatene er drøftet i vedlegg 8.

²³⁴ Se vedlegg 5.

saks-faktorene og den fredsbevarende innsatsen. Styrke-målet (koeffisienten) varierer mellom -1.00 og 1.00,²³⁵ og er for:

- H1 = -0.17 (hypotese avkrefitet)
- H2 = -0.14 (hypotese avkrefitet)
- H3 = 0.00 (hypotese avkrefitet)
- H4 = 0.58 (hypotese styrket)
- H5 = 0.38 (hypotese styrket)
- H6 = 0.36 (hypotese styrket)

* I *klartekst* viser undersøkelsen at effekten av *mandatgivende organ I* på den fredsbevarende innsatsen er svakt negativ (H1): *Om en styrke er opprettet av andre sammenslutninger av stater enn FN, øker dette sannsynligheten for at mandatet skal oppfylles.* Dette resultatet står i *opposisjon* til min egen og andres antakelse om sammenhengens art:

A careful look at recent history demonstrates that peace-keeping under UN auspices, ... can be more successful than unilateral and bloc-related efforts to dampen military conflicts.²³⁶

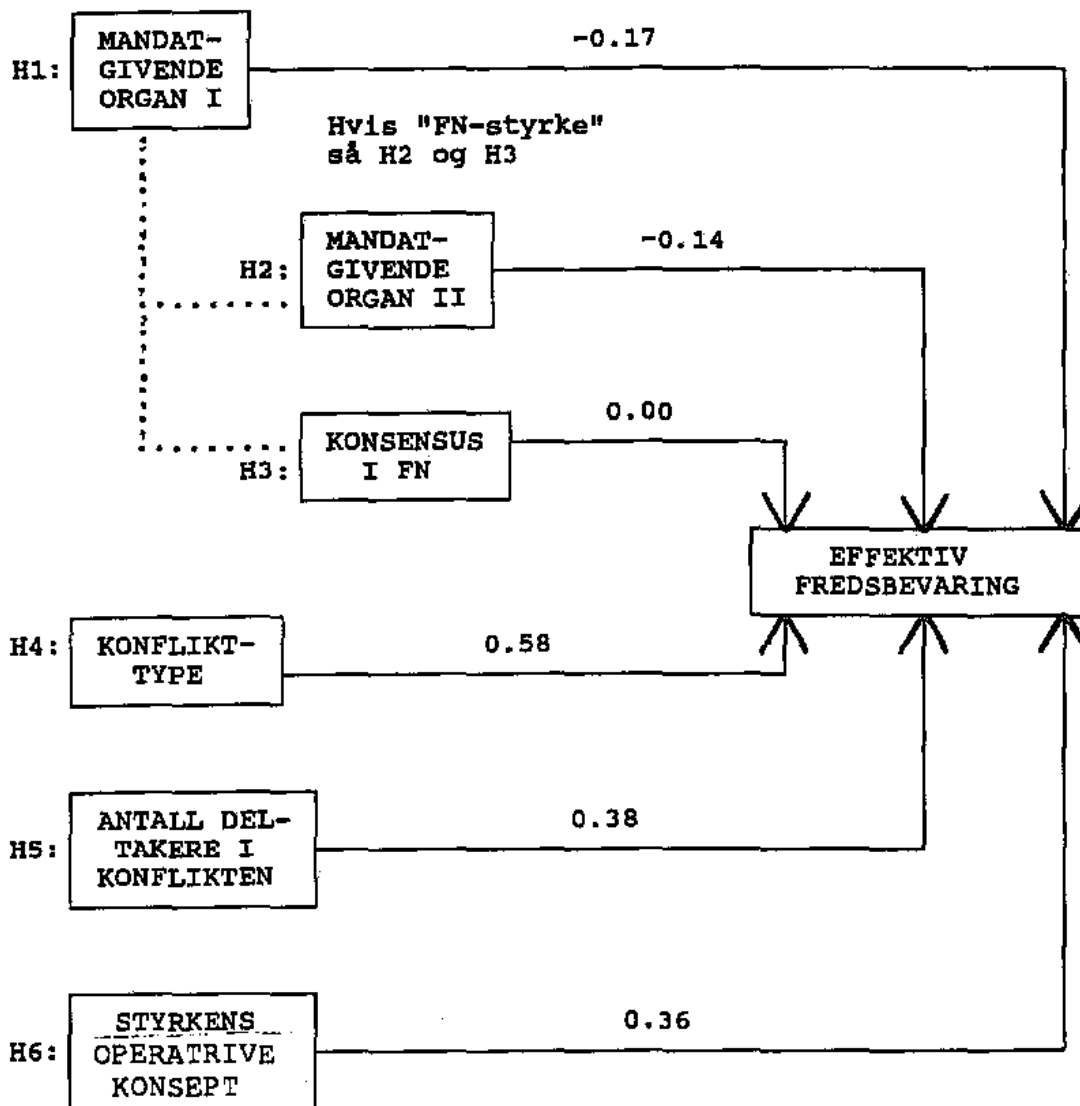
Undersøkelsen taler altså for at FN-operasjoner har vært noe mindre effektive (mandatoppfyllelse) enn operasjoner i regi av

²³⁵ Tallene framkommer ved å "utligne" komparasjoner som indikerer "positiv" sammenheng (p) mot komparasjoner som indikerer "negativ" sammenheng (n) (se vedlegg 5). De "gjenværende" "positive" eller "negative" komparasjonene divideres deretter med slutnings-basis (T) for den enkelte hypotese:

$$\frac{p - n}{T}$$

²³⁶ Robert C. Johansen: "UN Peacekeeping: The Changing Utility of Military Force", Third World Quarterly, Vol. 12, No. 2, 1990, s. 53-70.

ÅRSAKS-MODELL

Figur 5.2.

andre sammenslutninger av stater. Men det er lov til å stille seg kritisk overfor et slikt funn: Det kan nemlig ikke utelukkes at et *bakenforliggende forhold* reduserer FN-operasjonenes mulighet til å oppfylle mandatet. Det kan f.eks. tenkes at FN blir brukt som "en siste mulighet" i håndteringen av konflikter ingen andre sammenslutninger av stater tør eller har mulighet til å engasjere seg i. Hvis FN på denne måten *systematisk tildeles relativt vanskeligere oppdrag*, er det ikke overraskende at FN-operasjoner i noen mindre grad og noe sjeldnere makter å innfri mandatforventningene. La meg illustrere med et engasjement av helt ny dato og som ikke omfattes av undersøkelsen - borgerkrigs-konfliktene i Jugoslavia:

Forvitringen av den jugoslaviske statsdannelsen ble lenge søkt håndtert innenfor en (snever) europeisk ramme. "Jugoslavia-konflikten" ble av mange oppfattet som en "prøvesten" på EFs evne til å opptre som en aktiv sikkerhetspolitisk aktør på den "all-europeiske arena" etter "Berlin-murens fall". EFs håndteringsforsøk spilte på mange måter falitt. Politiske motsetninger innenfor Fellesskapet og motstand fra spesielt Serbia, gjorde et tyngre fredsbevarende engasjement i regi av EF helt uaktuelt. Dermed ble "ballen" for alvor spilt over til FN. Og i disse dager er det klart at en FN-styrke på 14.000 mannskaper vil bli utplassert i Kroatia. FN er ikke - som Tyskland - historisk belastet med et krigsengasjement på Balkan, og er ikke minst av den grunn bedre rustet politisk til å påta seg en fredsbevarende tredje-parts rolle i området. Samtidig er det - av grunner jeg skal påpeke til slutt - mye som taler for at *enhver* fredsbevarende styrke på Balkan skal få store problemer med å oppfylle et meningsfullt mandat. Om FN-styrken mislykkes, er det uansett liten grunn til å anta at en EF-styrke ville være rustet til å gjøre en bedre jobb. Om Fellesskapet hadde ment det, hadde det grepet anledningen på et tidligere tidspunkt.

* Effekten av *mandatgivende organ II* på den fredsbevarende innsatsen er svakt negativ (H2): *Om en styrke er opprettet av FNs generalforsamling (snarere enn Sikkerhetsrådet), øker dette sannsynligheten for at mandatforventningene innfris.*

* *Undersøkelsen gir ingen støtte for at konsensus-forhold i FN påvirker effektiviteten av den fredsbevarende innsatsen (H3).*

* *Effekten av konflikt-type på de fredsbevarende styrkenes evne til å oppfylle mandatet er betydelig og i overensstemmelse med antakelsen i H4 (positiv sammenheng): Om en styrke utplasseres i en mellomstatlig konflikt (snarere enn i en borgerkrig), øker dette sannsynligheten for at mandatet ivaretas på en effektiv måte.*

* *Effekten av antall deltakere i konflikten på den fredsbevarende innsatsen er moderat positiv og dermed i overensstemmelse med antakelsen i H5: Om en styrke engasjeres i en konflikt med få (to) militære deltakere, øker dette sannsynligheten for mandatoppfyllelse.*

* *Og endelig: Effekten av styrkens operative konsept på den fredsbevarende innsatsen er moderat positiv og i overensstemmelse med formuleringen av H6: Om en styrke behersker et operasjonsområde som utgjør en buffer mellom partene, øker sannsynligheten for at mandatet oppfylles.*

Det må understrekes at de to første sammenhengene (H1 og H2) er temmelig *svake* og at de derfor er ganske sårbare for de metodologiske usikkerhets-faktorene som påpekes i vedlegg 8. Jeg har derimot større tillit til at de *sterkere* positive sammenhengene i H4, H5 og H6 avspeiler reelle empiriske forhold.²³⁷ Men *rekkevidden* av tilliten skal ikke strekkes *ut-over* det gyldighets-området som påpekes i ovennevnte vedlegg. Det må dessuten presiseres at forklarings-faktorene (explanans) i H1, H2, H4, H5 og H6 er - ikke nødvendige

²³⁷ Det er derfor ikke overraskende at målene for gamma og sentral-tendens taler for at årsaks-modellen som helhet har en ikke ubetydelig forklaringskraft. Se vedlegg 5 og 7.

eller tilstrekkelige - men *medvirkende* årsaker.²³⁸ De bidrar ikke til noe mer enn å øke eller svekke *sannsynligheten* for at fredsbevarende innsatser skal oppfylle mandatforventningene.

Dermed er mye allerede sagt om *den praktiske bruk av resultatene* fra undersøkelsen. Undersøkelsen er *tilbakeskuende* (retrospektiv) - den omfatter den fredsbevarende *erfaring* fra 1956 til 1990. Undersøkelsen kan derfor ikke brukes til å trekke *bombastiske* slutninger om *framtidige* fredsbevarende engasjementer. *Mye taler likevel for at forhold knyttet til "arten konflikt" (H4), "antall konflikt-parter" (H5) og "operativt konsept" (H6) bør gis en seriøs vurdering ved planlegging av nye fredsbevarende innsatser.* Det er vanskelig å se at disse faktorene er "overtaken by events" - av Gulf-krigen og oppløsningen av Sovjet-staten - selv om de historiske omveltningene ganske sikkert vil påvirke såvel *innholdet* som *omfanget* av internasjonal fredsbevaring i tiden som kommer. Virkningen (implikasjonene) av disse historiske hendelsene er fortsatt lite forstått og bør gjøres til gjenstand for nye undersøkelser. Men noen innsikter vil være "robuste" for omveltninger, endrede rammebetingelser og "tidens tann". Og om man "glemmer" de bestandige og elementære betingelsene for effektiv fredsbevaring, er sjansen stor for at vi får et nytt "Kongo" (ONUC) eller "Libanon" (UNIFIL og MNF II). Borgerkrigs-konfliktene i Jugoslavia kan bli en *prøvesten* på om "gammel" kunnskap holder i en "ny" verden. Undersøkelsen gir en fredsbevarende styrke i Jugoslavia dårlige odds. For styrken vil sannsynligvis få "ufordelaktige" verdier på såvel "konflikt-type" som "antall konfliktparter" og "operativt konsept". Den fredsbevarende styrken i Jugoslavia vil bli fulgt med argus-øyne i tiden som kommer.

²³⁸ Se fig. 5.2.

Vedlegg 1:

Litteraturen om internasjonal fredsbevaring²³⁹

Fenomenet internasjonal fredsbevaring ble knapt foregrepet som *idé*. Fredsbevaring er derfor et like nytt forskningsfelt som fenomenet selv - ca. 40 år gammelt. Litteraturen om internasjonal fredsbevaring er idag likefullt ganske omfattende. Med utgangspunkt i en relativt streng definisjon av internasjonal fredsbevaring, har jeg funnet ca. 1200 bidrag av akademisk interesse.^{240 241} Under arbeidet med en bibliografi om internasjonal fredsbevaring hadde jeg stor nytte av mindre bibliografier i bøker og avhandlinger. Utenriksdepartementets bibliotek gav meg dessuten vederlagsfritt anledning til å søke etter litteratur i internasjonale databaser. NUPIs bibliotek, Universitetsbiblioteket og Nobel Instituttets bibliotek var til stor hjelp i anskaffelse av bibliografisk materiale. Forsvars- og utenriksdepartementet bekostet dessuten reiser til New York

²³⁹ Alle karakteristikker av litteraturen om internasjonal fredsbevaring er basert på et pågående bibliografisk arbeid ved Institutt for Forsvarsstudier (IFS). Prosjektet er finansiert av IFS, Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet. Hoveddelen av arbeidet er utført på Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) i perioden august 1989 til august 1990. Den engelskspråklige annoterte bibliografien vil utgis over et internasjonalt forlag i 1992, men foreligger i en foreløpig utgave på NUPIs bibliotek: Gunnar Fermann: International Peacekeeping - A Selectively Annotated Bibliography (Oslo: Norwegian Institute of International Affairs - Draft, October 1990).

²⁴⁰ Jeg har benyttet den samme definisjon som er lagt til grunn i den sammenliknende undersøkelsen. Se kapittel to.

²⁴¹ Materialet innbefatter engelsk, fransk, tysk- og skandinavisk-språklige bøker, avhandlinger og artikler fra anerkjente fagtidsskrifter. Artikler fra aviser og magasiner er ikke inkludert i bibliografien.

og Paris der jeg kompletterte det innsamlingsarbeidet jeg hadde bak meg i Oslo.

En bibliografi tar sikte på å gjøre et avgrenset litterært materiale alment tilgjengelig gjennom klassifisering, annotering og indeksering. I forkant av innsamlingsarbeidet opererte jeg med et klassifikasjonsskjema som måtte justeres flere ganger i "møte" med litteraturen. I forskning er det et krav at fenomener skal klassifiseres i et sett av *gjensidig utelukkende kategorier*. Dette kravet vil imidlertid ikke fullt ut kunne innfris i klassifiseringen av et *litterært* materiale. Et system av gjensidig utelukkende kategorier vil forutsette en type uniformitet det sjelden er empirisk grunnlag for.

I tvilstilfeller har jeg benyttet to løsnings-strategier: Der *mange* av grensetilfellene er relativt like, er det blitt opprettet en *ny* kategori. Der det ikke er grunnlag for opprettelse av nye kategorier, er innførselen plassert i to eller flere av de *eksisterende* kategoriene. Studier som omhandler både juridiske og økonomiske aspekter ved fredsbevaring, vil således innføres både under "Case studies: Judicial and institutional" og "Case studies: Financial". Om studiens *primære* fokus er juridisk, vil dette markeres ved at innførselen *annoteres* under kategorien "Case studies: Judicial and institutional". I kategorien "Case studies: Financial" vil studien likefullt stå oppført med fullstendige bibliografiske data, og med emne-ord og beskjed om alternativ klassifikasjon.

Det bibliografiske materialet er klassifisert som følger:

1. General
2. Theoretical and conceptual
3. Case studies: Comparative
4. Case studies: Comprehensive
5. Brief reviews of several operations, conflicts, missions or institutions
6. Brief reviews of singel operation, conflict, mission or institution

7. Case studies: Judicial and institutional emphasis
8. Case studies: Financial emphasis
9. Case studies: Military emphasis
10. Case studies: Political emphasis
11. Biographies and memoirs
12. Book reviews
13. Documentary collections
14. Bibliographies

En sortering av materialet etter profesjonsgrenser viser at litteraturen er dominert av jurister, historikere og militære fagfolk. I det siste ti-året er imidlertid fredsbevaring i tiltakende grad blitt gjenstand for politiske analyser og antropologiske studier. Juristenes bidrag er i hovedsak samlet i kategori 7, mens historikernes bidrag er spredt på tvers av klassifikasjonssystemet. Bidrag fra militære "praktikere" faller i hovedsak inn i kategoriene 9 og 11.

En annen observasjon er dominansen av beretninger, orienteringer og sammenfatninger av rent *empirisk* karakter. Mye av litteraturen har - ikke overraskende - oppstått som en refleks av en politisk utvikling: Da UNEF I ble opprettet av FNs generalforsamling - og ikke Sikkerhetsrådet - gav dette støtet til en juridisk debatt om *lovligheten* av dette vedtaket. Da ONUC ble involvert i kamphandlinger i Kongo, resulterte dette i en diskusjon om *grensene* for fredsbevaringsteknikken. Erfaringene med UNFICYP og UNDOF har dessuten ført til påstander om at fredsbevaring er *kontraproduktivt* - at fredsbevaring fastfryser konflikter, snarere enn å gi et positivt bidrag til løsning av dem. Det er likeledes ikke tilfeldig at norske bidrag til litteraturen om fredsbevaring er konsentrert om de fredsbevarende styrker og observatørkorps hvor norske kontingenter har medvirket. Spissformulert kan man si at forskningen omkring internasjonal fredsbevaring i hovedsak har vært en *refleks* av politiske, juridiske og militære *behov* knyttet til en økt etterspørsel etter fredsbevarende innsatser. Mye av litteraturen er av informasjonssøkende og utredende

karakter. Bare svært få bidragsytere har forsøkt å kople fredsbevaring til innsikter fra konfliktforskningen og andre teori-tunge forskningsfelt.²⁴²

Ovenfor nevnte jeg at den store majoritet av bidrag til litteraturen om internasjonal fredsbevaring er av rent *dokumentarisk* og *deskriptiv* karakter. De fleste bidrag kan således innpasses i et empirisk-induktivt kunnskapsprosjekt der formålet er å utvikle begreper for å beskrive fenomenet, og generere hypoteser i forsøk på å forstå/forklare det. Bare et begrenset antall bidrag har et *hypotesetestende* siktemål. Denne dominansen av empirisk-induktive studier bør ikke uten videre oppfattes som en svakhet ved litteraturen. Snarere kan det hevdes at rent sonderende ("exploratory") og beskrivende studier er en *forutsetning* for overhodet å kunne iscenesette systematiske kunnskapsverifiserende studier. Jeg skal utdype denne oppfatningen:

Et *empirisk-induktivt kunnskapsprosjekt*, innbefatter fire trinn:

(i) Definere fenomenet - spesifisere på hvilken måte fenomenet er *unikt* i relasjon til andre klasser av fenomener.

(ii) Kartlegge den *empiriske forekomsten* av fenomenet (avgrense universet/identifisere enheter) med utgangspunkt i ovennevnte definisjon.

(iii) Kartlegge fenomenets *samvariasjon* med andre fenomener.

²⁴² Interessante unntak er (i) Jack Citrin: "United Nations Peacekeeping Activities: A Case Study in Organizational Task Expansion", i Robert W. Gregg & Michael Barkum (Red.): The United Nations system and its Functions (New Jersey: Princeton, 1968), s. 281-317, (ii) Oran R. Young: Trends in International Peacekeeping (New Jersey: Princeton, 1966), (iii) Johan Galtung: "Institutionalized Conflict Resolution: A Theoretical Paradigm", Journal of Conflict Resolution, Vol. 9, No. 4, 1965, s. 348-396, og Jesper Jacobsen & Henning H. Lund: FNs fredsbevarende aktioner (København: Akademisk Forlag, 1990).

(iv) På grunnlag av observert samvariasjon *utvikle (generere) hypoteser* der fenomenet definert under pkt. (i) inngår som explanans eller explanandum.

En empirisk-induktiv tilnærming er en *fenomenidentifiserende, informasjonsproduserende og hypotesegenererende prosess*, og det forstås at hvert enkelt trinn i denne tilnærmingen forutsetter forgående trinn. Det er knapt mulig å generere hypoteser om et fenomen man ikke har utviklet et analytisk begrep for. Den analytiske avgrensningen av fenomenet (pkt. i) er i prinsippet dessuten *ikke endelig*, men kan forbedres gjennom en *løpende sammenholding* av analytisk definisjon og empirisk univers. En god analytisk definisjon er en formulering som fanger opp flest mulig genuint unike trekk (eller kombinasjon av egenskaper) ved en *type* fenomen - dvs. egenskaper fenomenet ikke deler med tilgrensende fenomener. Definisjonen avgrensner fenomener som en *klasse* objekter.

Et *hypotetisk-deduktivt kunnskapsprosjekt* kan starte i *forlengelsen* av en empirisk-induktive tilnærming:

(v) *Verifisere/teste begrunnede hypoteser* generert i empirisk induktivt orientert litteratur eller i egen forskning.

(vi) Vurdere reformulering eller forkasting av hypoteser i lys av analyseresultatene. Eventuelt formulere forklaringsmodell som knytter hypotesene sammen, foreslå nye forklaringsfaktorer eller problemstillinger som kan forfølges i videre forskning. Og dessuten: Identifisere "ubrukt" empirisk materiale for ytterligere prøving av hypoteser.

Jeg ønsker her å understreke *kontinuiteten* - ikke motsetningsforholdet - mellom en empirisk-induktiv og en hypotetisk-ded-

aktiv tilnærming:²⁴³ *Det hypotetisk-deduktive prosjekt betinger en forutgående empirisk-induktiv fase.* I realiteten vil vel enhver forsker i sitt møte med et - for ham - nytt forskningsfelt, ha en empirisk-induktiv orientering. Før man overhodet kan starte en hypotese-prøvende prosess, må man utdanne seg i forskningsfeltets sentrale begreper, problemstillinger, empiri (fakta og hendelser) og hypoteseforslag.²⁴⁴ Hypotesetesting bygger således på *resultatene* av en empirisk-induktiv tilnærming: Systematisk hypoteseprøving forutsetter og skjer nettopp i forlengelsen av de begreper, data og teoretiske idéer som er generert innenfor en ofte urettmessig diskreditert pionerlitteratur.²⁴⁵

Liksom en forsker i sitt første møte med et forskningsfelt av pur uvitenhet ofte vil ha en empirisk-induktiv orientering, kan man forvente at et kollektivt nytt eller ungt forskningsfelt er dominert av fenomenidentifiserende, informasjonsproduserende

²⁴³ Jan-Erik Lane gjør en tilsvarende observasjon i "Data Archives as an Instrument for Comparative Research", i Else Øyen (Red.): *Comparative Methodology - Theory and Practice in International Social Research* (London: SAGE, 1990), s. 187-202.

²⁴⁴ Såkalte "pilotprosjekter" har ofte en empirisk-induktiv karakter, idet slike forprosjekter ofte har et *problemsøkende* (problem-identifiserende) siktemål - dvs. tar sikte på å skaffe nok kunnskap til å formulere en relevant og interessant problemstilling. Det påfølgende hovedprosjektet vil ofte ha en hypotetisk-deduktiv karakter ved at siktemålet her er *problemforklaring*.

²⁴⁵ For en framstilling som vektlegger *samspeillet* mellom et empirisk-induktivt og et hypotetisk deduktivt prosjekt ("forskningsspiralen"), se Catherin Marshall & Gretchen B. Rossman: *Designing Qualitative Research* (London: Sage Publications Inc., 1989), s. 21-26. For en drøfting som fokuserer de *uforenlig*e elementer i en induktivistisk og en deduktivistisk tilnærming, se A.F. Chalmers: *What is This Thing Called Science? An Assessment of the Nature and Status of Science and Its Methods* (Milton Keynes - Philadelphia: Open University Press, 1988), s. 1-59.

og hypotese-genererende studier. Og det er nettopp dette som altoverveiende kjennetegner litteraturen om internasjonal fredsbevaring. En kritikk av litteraturen kan knapt skje med henvisning til at den er dominert av empirisk-induktivt orienterte studier. Ethvert forskningsfelt *trenger* en "underskog" av slike studier å bygge mer systematisk og kontrollert kunnskap på.

Langt mer berettiget er det å kritisere det forhold at flere bidrag fra det mindretall av studier som pretenderer å være hypotese-prøvende, lider av fundamentale formale og metodologiske svakheter. Det finnes en rekke eksempler på at såkalt komparativt hypotese-prøvende studier er uklare eller uforpliktende overfor en eller flere faser av en hypotese-prøvende prosess:

- * Definisjon av fenomenet "internasjonal fredsbevaring" og avgrensning av univers.
- * Teoretisk begrunnelse av hypoteser satt opp for empirisk prøving.
- * Begrunnet valg av metode-verktøy og enheter. Systematisk kontroll for innvirkningen av tredje variabler.

I de minst etterrettelige tilfeller kan man se at studier som pretenderer å teste hypoteser komparativt, i realiteten framstår som en *serie med case-studier satt ved siden av hverandre*.²⁴⁶ Om det her kan snakkes om komparasjon, dreier det seg om en type *intuitiv* komparasjon - ikke *systematisk og etterprøvable* sammenlikning. Slike studier resulterer ikke i mer systematisk og sikker (verifisert) kunnskap, men fører typisk til en bekreft-

²⁴⁶ Se f.eks. Henry Wiseman: "The United Nations and International Peacekeeping: A Comparative Analysis", i United Nations Institute for Training and Research: The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security (Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1987), s. 263-336.

else av forskerens implisitte forventninger. "Nytten" og "originaliteten" av slike studier ligger ikke i bidraget til en kumulativ kunnskapsprosess, men snarere i gjentakelsen av fagfeltets "etablerte kunnskap" i litt ny språkdrakt og terminologi. Hva man trenger, er definitivt ikke reformuleringer av denne karakter. Snarere enn å presentere virtuose omskrivninger av ukontrollerte hypoteser, bør man *ta fatt i hypotesene* og *systematisk* prøve dem mot et *bredere* empirisk materiale. Min egen undersøkelse har vært et forsøk på å gjøre nettopp dette.

Vedlegg 2:

Krav til en almen vitenskapelig forklaring - epistemologiske presiseringer

Empirisk samvariasjon og spekulativ "mekanisme"

Å studere betingelsene for effektiv fredsbevaring er å undersøke hvilke *almene* forhold som *forårsaker* variasjon i den avhengige variabel. Men hvilke krav bør mer spesifikt stilles til en *vitenskapelig* forklaring? Hva innebærer det å forklare variasjon i en klasse fenomener, uttrykk eller hendelser? I den foreliggende undersøkelsen skal variasjonen i den avhengige variabel Y (den fredsbevarende innsats) forklares:

- (i) ved å påvise empirisk *samvariasjon* mellom en X og Y,²⁴⁷
- (ii) og ved å gi en teoretisk *begrunnelse* ("mekanisme") for at X forårsaker variasjon i Y.²⁴⁸

Forklaring er å empirisk demonstrere (gjennom en kontroll for tredje variabler) at et fenomen X samvarierer med Y, og å formulere en teoretisk *mekanisme* som kopler X og Y kausalt,

²⁴⁷ Se Carl G. Hempel: Philosophy of Natural Science (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1966).

²⁴⁸ Jon Elster er en samtidig eksponent for mekanisme-kriteriet, men det er foregrepet av John Stuart Mill: A System of Logic (London: Longmans, Green, and Co., 1893), s. 315-316. Mekanisme-metaforen er drøftet i Elsters: Explaining Technical Change - A Case Study in the Philosophy of Science (Cambridge: Cambridge University Press, 1983), s. 20-24, og i Nuts and Bolts for the Social Sciences (Cambridge: Cambridge University Press, 1989), s. 3-10.

intensjonalt eller funksjonelt til hverandre. En påvisning av samvariasjon, er ikke alene nok til å konstituerer en forklaring. For å slutte fra en samvariasjon til *årsak*, kreves i tillegg et spekulativt element - en mekanisme - som beskriver *hvordan* samvariasjonen mellom X og Y formidles. Et fenomen er mao. forklart dersom det kan demonstreres *at* Y faktisk samvarierer med en X (empirisk bekræftelse) og gis en troverdig anvisning av *hvordan* X og Y er korrelert (teoretisk begrunnelse).²⁴⁹ ²⁵⁰ En "forklaring" som unnlater å innfri ett eller to

²⁴⁹ Bare unntaksvis kan én faktor forklare *hele* variasjonen i Y. Det er således mer realistisk å si at en X forklarer en *del* av variasjonen i Y.

²⁵⁰ Karakteriseringen av hypoteser som "empirisk (*u*)bekreftet" og "teoretisk (*u*)begrunnet", er upresis og kan bare forsvares i forenklingens hensikt om det uttrykkelig informeres om dette: Vitenskapsteoretisk litteratur forteller at empirisk bekræftelse og teoretisk begrunnelse *ikke* kan forstås i en *absolutt, fullstendig* eller *endelig* forstand. Når jeg sier at en hypotese er empirisk bekræftet, mener jeg i realiteten at hypotesen er *styrket* eller *sannsynliggjort*. En endelig empirisk bekræftelse er i prinsippet uoppnåelig pga. problemer knyttet til validitet, reliabilitet, generalisering og spuriøsitet: (i) En måling av et fenomen/en variabel er *valid*, dersom (de operasjonelle) indikatorene som "representerer" den teoretiske definisjonen i høyest mulig grad tar vare på meningsinnholdet i den teoretiske definisjonen. Særlig i tilfeller der de teoretiske definisjonene (begrepene) befinner seg på et høyt abstraksjonsnivå, vil det være vanskelig å fastslå om (de operasjonelle) indikatorene virkelig måler det vi tror og ønsker de skal måle (relevans). (ii) Det er videre vanskelig å fullstendig gardere testingen av hypoteser mot målingsfeil (lav *reliabilitet*). En bekræftelse av hypotesen *kan* skyldes dårlig skjønn i klassifiseringen av det empiriske materialet. (iii) For det tredje ligger det en feilkilde i at almene empiriske utsagn (hypoteser) ofte pretenderer en gyldighet *utover* det empiriske materialet som inngår i prøvingen. Spesielt ved bruk av komparative analyseteknikker, er det problematisk å *generalisere* bekræftelsen av en hypotese utover de komparerte enheter (se vedlegg 8). (iv) Til slutt er det umulig å *utelukke* at påvist samvariasjon mellom en X og en Y *ikke* skyldes et felles bakenforliggende fenomen eller forhold (spuriøsitet). Vi kan redusere sjansen

av de ovennevnte kriteriene, må således oppfattes som ufull-

for at en sammenheng er *spuriøs* ved å kontrollere for tredje variabler. Men ettersom universet av mulige bakenforliggende variabler i prinsippet er uendelig, kan ikke spuriøsitet utelukkes. Felles for de ovennevnte problemene, er at de ikke kan løses i en absolutt betydning. De fire feilkildene er således vektige argumenter for å oppfatte enhver empirisk bekreftelse som *tentativ*. Bl.a. på denne bakgrunn hevder Karl Popper at hypoteser bare kan *falsifiseres* - ikke verifiseres i en tidløs og rom-ubegrenset forstand.

Likeledes er det problematisk å absoluttere kravene til *teoretisk begrunnelse*. (i) For med hvilken *sikkerhet* kan vi hevde at en teoretisk begrunnelse - en mekanisme - er riktig? Teoretiske begrunnelser er per definisjon *spekulative* - de kan ikke selv settes på prøve. Det er hypotesene vi begrunner som testes empirisk - ikke begrunnelsene selv. Vi kan simpelthen ikke "bevise" at en mekanisme "a" korrekt besvarer det teoretiske "hvordan" i samvariasjonen mellom en X og Y. For det teoretiske univers av mulige mekanismer er prinsipielt uendelig, og det kan hende en *annen* besvarelse av det teoretiske "hvorfor" er riktigere. Der finnes ingen *objektive* prosedyrer for å skille den "riktige" mekanisme fra den "feilaktige". Ethvert forsøk vil ende i en regress. Vi kan bare argumentere så godt vi kan og håpe å skape en faglig konsensus. (ii) Spørsmålet om sikkerhet må skilles fra spørsmålet om begrunnelsens *tilstrekkelighet*. Enhver mekanisme er spekulativ og er dermed per definisjon usikker. Men om vi aksepterer en grad av usikkerhet - hva er en tilstrekkelig begrunnelse? Her vil jeg innta en "liberal" posisjon: Med forbehold for rene *tautologier*, vil den tilstrekkelige mekanisme "finnes" på skalaen - inkludert ytterpunktene - fra "common sense" ("folkevett") til begrunnelser med tung og formalisert teoriforankring. Når jeg er villig til å akseptere "common sense"-begrunnelser, så skyldes dette det forhold at teoribyggingen er kommet kort på mange forskningsfelt. Dette gjelder ikke minst forskningsfeltet "internasjonal fredsbevaring". På denne bakgrunn vil jeg spissformulere: En begrunnelse er *tilstrekkelig* om den - formalisert eller ikke - forankrer en hypotese om sammenheng mellom en X og Y til *andre* fenomener eller forhold. En *utilstrekkelig* begrunnelse er en tautologi eller ingen begrunnelse overhodet.

stendig eller uriktig.²⁵¹

Illustrasjoner

Jeg skal illustrere dette med utgangspunkt i figuren nedenfor:

²⁵¹ Ytterlige kan man kreve at den teoretiske begrunnelsen av en hypotese (påstand om sammenheng mellom X og Y) skal presenteres *a priori* empirisk prøving. I dette ligger en oppfordring til å unngå en "naiv induktivisme" og en forskningspraksis David Singer har kalt "empirisk fisketur" - en ateoretisk og tilfeldig søken etter korrelasjon mellom variabler. Forskningen vinner - ifølge A.F. Chalmers - lite på en tilfeldig akkumulering av korrelasjoner. Han argumenterer snarere for en "teoristyr" fremkasting (dedusering) av hypoteser for prøving. For en vitenskapsteoretisk framstilling av den "induktivistiske" og "deduktivistiske" posisjon, se A.F. Chalmers: What is This Thing Called Science? (Milton Keynes, Philadelphia: Open University Press, 1982), s. 1-37, John Hughes: The Philosophy of Social Research (London: Longman, 1990), s. 1-88, og Ottar Brox: Praktisk samfunnsvitenskap (Oslo: Universitetsforlaget, 1989), s. 82-90.

Paul Feyerabend (og tildels Thomas Kuhn) representerer en tredje (anarkisk) posisjon i det han argumenterer for at revolusjonerende vitenskaplige framskritt *ikke* har vært resultat av en lojal anvendelse av etablert teori og metode. Snarere har slike framskritt vært betinget av at forskeren gikk *utenfor* rammen av de "kanoniserte" metoder og teorier ("anything goes"). Se Paul Feyerabend: Against Method: Outline of an Anarchistic Theory of Knowledge (London: Verso - revised edition, 1988), spesielt s. 9-19. Forfatteren og historikeren Dag Solstad har i sin selvbiografi(?) nettopp beskrevet hvordan en "blind lojalitet" til de etablerte historiske metoder og tilnæringsmåter, ble opplevet som en "kreativitetens tvangstrøye". Se Dag Solstad: Roman 1987 (Oslo: Oktober Forlag A/S, 1987), s. 210-220.

		Samvariasjon	
		Nei	Ja
Mekanisme	Nei	1	2
	Ja	3	4

Figur V.2.2.1.

1. Den første kategorien innbefatter empirisk ubekreftede og teoretisk ubegrunnede påstander om sammenheng mellom en X og Y. Slike påstander gir ingen ny kunnskap om Y og har ingen forklaringskraft.

2. Den andre kategorien innbefatter empirisk bekreftede, men teoretisk uforklarte, utsagn om sammenheng mellom en X og Y. Slike empiriske sammenhenger er interessante, men innebærer ingen egentlig godtgjøring av at X forårsaker Y. En påvisning av empirisk sammenheng "roper" etter en (teoretisk) anvisning av hvordan sammenhengen nærmere bestemt formidles. Inntil en troverdig mekanisme er anvist, vil en empirisk sammenheng ha status som korrelat, ikke som forklaring i en

forårsakende forstand.²⁵² Tiril Vogts analyse av sammenhengen mellom forekomsten av aluminiumsioner i drikkevann og aldersdemens, illustrerer nettopp dette: Forskeren fant at frekvensen av aldersdemens (senilitet) systematisk varierte med forekomsten av aluminium i drikkevannet. Men hun begår ikke den feilslutning å hevde at hun dermed har funnet en viktig årsak til aldersdemens.²⁵³ Først må sammenhengen kontrolleres for andre variabler.²⁵⁴ Dernest - og viktigst i vår sammenheng - kan aluminium sies å forklare aldersdemens bare om det i tillegg kan forklares hvordan aluminium samvarierer med aldersdemens. Den medisinske litteraturen har fortsatt til gode å skissere en slik mekanisme.

²⁵² I Statistics of Deadly Quarrels (Pittsburg: Boxwood Press, 1960) har fysikeren og meteorologen L.F. Richardson samlet korrelater mellom forekomsten av krig og en rekke andre variabler. Richardson nøyer seg ikke med å oppfatte korrelatene som en *empirisk indikasjon* på et mulig årsaksforhold mellom disse variablene og krig, men begår den feilslutning å sette *likhetstegn* mellom empirisk samvariasjon og årsak.

²⁵³ Vogt konkluderer mer realistisk med å si at "resultatene fra undersøkelsen gir støtte til hypotesen om *samvariasjon* mellom aluminiumsbelastning og aldersdemens". Se Tiril Vogt: Vannkvalitet og helse - Analyse av en mulig sammenheng mellom aluminium i drikkevann og aldersdemens (Oslo: Statistisk Sentralbyrå - Sosiale og økonomiske studier, Nr. 61, 1986), s. 13.

²⁵⁴ Eventyret om storken som "dropper" barn gjennom pipa, er en fantasifull fødselsmyte som sikkert har reddet mang en foreldre fra barns nærgående spørsmål. Men eventyret kan knapt gis status som en troverdig mekanisme i forklaringen av hvorfor et stort antall storker systematisk samvarierer med store barnekull. Da sammenhengen storker-barnefødsler ble kontrollert for urbaniseringsgrad var den ikke lenger signifikant. Da det ble klart at det var urbaniseringsgraden som bestemte såvel tilgangen på hekkeplasser for stork som familiestrukturen, var det ingen barn som ville tro på den gamle fødselsmyten. Hadde det ikke vært for fødselsmytens fall, ville barn aldri fått greie på hvordan babyer blir til og studenter aldri oppdaget spuriøsitetens fallgrube.

3. Den tredje kategorien innbefatter teoretisk funderte, men empirisk ubekreftede, utsagn om sammenheng mellom en X og Y. På Popperiansk kan man si at dette innbefatter alle teoretisk avledede (deduserte) hypoteser som er falsifisert gjennom empirisk prøving.²⁵⁵ Det er f.eks. problematisk å forsvare en marxistisk-feministisk hypotese om at kvinnelig arbeidskraft *spesielt* er en salderingspost i et kapitalistiske system, om det påvises at det er relativt flere arbeidsledige menn.²⁵⁶ Teoretisk fundament er naturligvis ingen erstatning for empirisk bekreftelse. Om man fastholder teoretisk begrunnede utsagn (hypoteser) *etter* at de er falsifisert, blir påstandene en del av den vitenskapelige eller ideologiske mytedannelse som ikke forklarer, men forleder. En teoretisk begrunnelse er relativt uinteressant som element i en forklaring, om den påståtte sammenhengen ikke samvarierer.

4. Den fjerde kategorien innbefatter empirisk bekreftede og teoretisk forklarte utsagn om sammenheng mellom en X og Y. Her er både det empiriske og det teoretiske elementet i en forklaring på plass. Det finnes heldigvis en rekke forklaringer som både besvarer det empiriske "hva" og det teoretiske "hvordan". Jeg skal illustrere med et eget arbeid fordi det bringer meg tilbake til studiens substansielle anliggende - fredsbevaring. Etter å ha konstatert at internasjonal fredsbevaring er et relativt nytt fenomen - en "etterkrigsoppfinnelse skapt av nødvendighet"²⁵⁷ - observerte jeg at utviklingen av instru-

²⁵⁵ Karl Popper: The Logic of Scientific Discovery (London: Hutchinson, 1959), s. 84-87.

²⁵⁶ Anbefaler kritisk lesning av Fride Eeg-Henriksen: "Kvinner som arbeidskraftreserve", i A.M. Berg (Red.): I kvinners bilde (Oslo: Universitetsforlaget, 1977), s. 170-180.

²⁵⁷ Brian Urquhart: "Peacekeeping: A View From the Operational Center", i Henry Wiseman (Red.): Peacekeeping: Appraisals and Proposals (New York: Pergamon Press, 1983), s. 163.

mentet praktisk talt sammenfalt med forestillingen om at der fantes en kjernefysisk maktbalanse mellom Sovjetunionen og USA.²⁵⁸ Denne historiske "samtidighet" - eller samvariasjon - mellom en primitiv kjernefysisk maktbalanse og etableringen av fredsbevarende operasjoner, gjorde det interessant å spekulere i om det her dreide seg om en tilfeldighet eller om førstnevnte faktisk forårsaket sistnevnte.²⁵⁹ Da det på et bredere empirisk grunnlag dessuten ble klart for meg at flere fredsbevarende operasjoner var blitt opprettet nettopp i konflikter der kjernevåpenmakter var engasjert på ulik side, ble nysgjerrigheten vakt for alvor. Kunne utviklingen av fredsbevaringsteknikken være *forårsaket* av forhold eller egenskaper knyttet til den nye kjernefysiske maktbalansen? Samvariasjonen var i det minste en *empirisk indikasjon* på et *mulig* årsaksforhold mellom de to fenomene. Hvordan bli sikrere? Ved å besvare det teoretiske "hvordan" - ved å redegjøre for hvordan den empiriske samvariasjonen blir formidlet. For å gjøre en lengre "historie" kort - jeg "fant" at en spesiell mekanisme gjorde seg gjeldende:

²⁵⁸ Den første fredsbevarende styrken ble opprettet av FN i 1956 (UNEF I). Robert Jervis argumenterer i The Meaning of the Nuclear Revolution - Statecraft and the Prospects of Armageddon (Ithaca: Cornell University Press, 1989) for at forestillingen om en kjernefysiske maktbalanse mellom Sovjetunionen og USA fikk gjennomslag allerede på 50-tallet.

²⁵⁹ Begrepene "sammenfall i tid" og "samtidighet" er problematiske fordi de "visker" ut den grunnleggende forutsetningen om at en årsak (X) må komme forut i tid til en effekt (Y): Det er bare meningsfullt å si at X forårsaker Y, om X opptrer *før* Y i tid ("time-lag" den rette veien). Om Y opptrer før eller nøyaktig samtidig i tid som X, kan dette respektive tyde på at det snarere kan være Y som forårsaker X, eller at samvariasjonen mellom X og Y skyldes et bakenforliggende forhold. For at analysen skal være meningsfull, må jeg gjøre den forutsetning at bevisstheten om en kjernefysisk maktbalanse eksisterte noe *før* opprettelsen av den første fredsbevarende operasjon. "Samtidighet" må mao. ikke forstås i en absolutt forstand, men med et mindre "time-lag".

Fredsbevaring kan anvendes som instrument for krisehåndtering av supermaktene når trusselen om ukontrollert opptrapping med sammenbrudd i den kjernefysiske avskrekkingen overstiger en uspesifisert "terskel". Da trer supermaktene inn i det *negative interessefellesskapet* - der det å forhindre det verste utfall oppfattes som viktigere enn å forfølge rivaliserende målsettinger. Fredsbevaring er en måte å gjenoppta kontroll over opptrappingsforløpet.²⁶⁰

Etter å ha observert empirisk samvariasjon mellom en kjernefysisk maktbalanse og internasjonal fredsbevaring, og gitt en teoretisk forklaring på dette, kunne jeg med en viss tyngde slutte at det første fenomen forårsaket det andre. Denne slutningen kan naturligvis angripes fra flere vinkler: For det første kan det hevdes at samvariasjonen er *spuriøs* - at der er bakenforliggende prosesser og forhold som forklarer samvariasjonen - og at samvariasjonen ville forsvinne om det ble kontrollert for disse forholdene. Denne innvendingen er alvorlig først om det kan demonstreres at den empiriske sammenhengen mellom kjernefysisk maktbalanse og fredsbevaring forsvinner ved kontroll for tredje-variabler. For det andre kan det betviles at der eksisterer en bivariat samvariasjon overhodet. I såfall må det demonstreres at sammenhengen heller ikke er signifikant *før* kontroll for tredje-variabler. For det tredje kan det hevdes at den teoretiske redegjørelsen (mekanismen) ikke er sannsynlig eller god nok. En slik innvending aksepterer at det foreligger empirisk samvariasjon mellom de to fenomenene, men godtar ikke den *teoretiske forklaringen* på denne sammenhengen. Skal slik kritikk være seriøs, må den presentere en alternativ og mer troverdig mekanisme.

²⁶⁰ Fritt gjengitt fra Gunnar Fermann: Terrorbalanse og krisehåndtering - FNs fredsbevarende operasjoner i perspektiv av et realpolitisk kjerneparadigme (Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt - NUPI-notat Nr. 413, 1989), s. 38.

Om det kan hevdes at den kjernefysiske maktbalanse bidrar til å forklare utviklingen av fredsbevaring (overhodet), så kan ikke "terrorbalansen" forklare hvorfor noen fredsbevarende operasjoner er mer effektive enn andre. "Terrorbalansen" kan kanskje oppfattes som en "fødsels-forutsetning" for fredsbevarings-teknikken, men kan ikke svare for hvorfor noen fredsbevarende operasjoner oppfyller mandatet bedre enn andre. Effektiviteten av den fredsbevarende innsatsen vil avhenge av faktorer hvis verdi er mindre konstant tilstedeværende enn "terrorbalansen". Den foreliggende komparative undersøkelsen har søkt å analysere betydningen av seks slike faktorer.

Vedlegg 3:

Tiltak for å redusere kategori-intern variasjon - diakron utvidelse og eksklusjon av det avvikende tilfelle

Evnen til å oppfylle mandatet (det jeg søker å forklare) og én av forklarings-faktorene må betraktes som *kontinuerlige* egenskaps-dimensjoner.²⁶¹ De øvrige (fem) forklarings-faktorene er *diskrete* - dvs. egenskaps-dimensjoner som kan tilordnes "et *distinkt* antall verdier".²⁶² ²⁶³ Diskrete egenskaps-dimensjoner kan være *polytome* eller *dikotome*. En *polytom* dimensjon er tilordnet tre eller flere verdier. En *dikotom* dimensjon kun to. I min undersøkelse er det bare forklarings-faktoren i H2 (mandatgivende organ i FN) som kan sies å være en *naturlig* dikotomi: Det er ikke mulig å forestille seg at fredsbevarende styrker skulle opprettes av andre FN-organer enn Generalforsamlingen eller Sikkerhetsrådet. I sammenliknende analyse er det *fordeler* (som skal påpekes nedenfor) knyttet til å tilordne egenskaps-dimensjoner bare *to* verdier (dvs. dikotomisere dem). Jeg har derfor valgt å *forenkle* de to kontinuerlige og de fire diskrete og polytome egenskaps-dimensjonene, slik at de *alle* betraktes som dikotomiserte dimensjoner ved klassifisering av styrker (enheter).

Dette valget er ikke uproblematisk. Dikotomiseringen (todeling) av kontinuerlige og polytome diskrete egenskaps-dimen-

²⁶¹ Jeg sikter til explanans i H3 - *grad av konsensus* ("samstemthet") i FN.

²⁶² Hellevik: Forskningsmetode, 1980, s. 38-39.

²⁶³ Dvs. explanans i H1 og H2 - *typer mandatgivende organ*, i H4 *konflikt-type*, i H5 - *antall militære deltakere* i konflikten, og i H6 - *operativt konsept*.

sjoner vil nemlig kunne "skjule" variasjoner innenfor den enkelte av de to gruppene/kategoriene - og dermed innebære et tap av informasjon.²⁶⁴ Og om de kategori-interne variasjonene²⁶⁵ blir for store, blir det vanskelig å stadfeste hvorvidt samvariasjon mellom X (årsaks-faktoren) og Y (forholdet som skal forklares) skyldes reelle empiriske forhold, eller om korrelasjonen (eller mangelen på sådan) i noen grad er resultat av et for grovmasket (todelt) klassifikasjons-apparat. Det er derfor viktig å treffe tiltak som reduserer den kategori-interne variasjonen. Jeg kjenner to strategier med et slikt siktemål: Den første går veien om en forbedring av klassifikasjonssystemet. Den andre søker å overskride kategori-intern variasjon ved en utvidelse av antall enheter:

Kategori-intern variasjon kan minimaliseres gjennom å konstruere et mer finmasket klassifikasjons-system med større evne til å registrere variasjon langs en egenskaps-dimensjon. Når jeg har avstengt meg fra å gå denne veien, skyldes det tre tungtveiende forhold:

(i) Det empiriske materialet (styrkene) passer i all hovedsak inn i to klassifikasjons-kategorier. Om man f.eks. forsøkte å innordne tvilstilfellene UNTAG og UNFICYP (se fig. 4.12.1.)

²⁶⁴ Dette framkommer i fig. 4.12.1. der enhetene (styrkene) er klassifisert langs egenskaps-dimensjonen "grad av mandatoppfyllelse". Sammen med åtte andre enheter er UNTAG vurdert som en "effektiv" fredsbevarende innsats. En slik klassifikasjon fanger imidlertid ikke opp det faktum at UNTAG - pga. forsinket utplassering - ikke maktet å sikre våpenhvilen de første ukene etter at mandatet trådte i kraft. Dette er ikke nok til å plassere styrken i kategorien av "mindre effektive" innsatser, men bidrar likevel til å gjøre UNTAG til en *problematisk klassifikasjon*. UNTAG var mindre effektiv enn de andre "effektive" styrkene, og bidrar således til å øke den kategori-interne variasjonen i gruppen av "effektive" styrker.

²⁶⁵ Begrepet "kategori-intern variasjon" har jeg funnet på selv etter forgjeves leting etter en dekkende betegnelse i metode-litteraturen.

i en *midlere* kategori (dvs. trikotomisert egenskaps-dimensjon-en), ville man finne at disse to styrkene har betydelig mindre til felles i mandatoppfyllelse enn de har med enhetene innenfor de grupper hvor de nå er klassifisert.

(ii) Et finmasket klassifikasjonssystem vil øke sannsynligheten for at enkelte kategorier vil bli representert med svært få eller ingen enheter. Sannsynligheten for dette er omvendt proporsjonal med antall enheter i universet. I en liten populasjon som omfatter omkring elleve enheter, vil det derfor være problematisk å operere med tre-fire verdier for hver egenskaps-dimensjon.

(iii) Ved *komparativ* kontroll for tredje-variabler skaper det *tolkningsproblemer* om det tilordnes mer enn to verdier på egenskaps-dimensjonene.²⁶⁶ For med ytterligere verdier (kategorier) blir det vanskelig å stadfeste om et "avgjørende samsvar" eller en "avgjørende forskjell" faktisk foreligger.²⁶⁷

Disse tre innvendingene veier tyngre enn fordelene knyttet til mer finmasket klassifikasjon. Jeg har derfor tatt i bruk en annen strategi for å redusere den kategori-interne variasjonen. Strategien er i den komparative analyse-tradisjonen kjent under betegnelsen "*utvidelse*", og er primært anbefalt som teknikk for å øke antall enheter opp til et nivå der *statistisk* kontroll for tredje-variabler kan forsvares.²⁶⁸ Etter min oppfatning er

²⁶⁶ *Kontroll* består i å *isolere* en sammenheng mellom en X og en Y fra *innvirkningen* av andre og utenforliggende (dvs. bakenfor- og mellomliggende) forhold (faktorer).

²⁶⁷ Mer om dette i vedlegg 4: "Komparasjon som metode for testing av hypoteser".

²⁶⁸ Se Arend A. Lijphart: "The Comparable-Cases Strategy in Comparative Research", Comparative Political Studies, Vol. 8, July, 1975, s. 161-163.

teknikken like egnet til å redusere den kategori-interne variasjonen. Og det er i denne egenskap teknikken skal utlegges.

Betegnelsen "utvidelse" sikter til en *utvidelse i antall enheter*. Populasjonen (antall enheter i universet) kan økes på to prinsipielt forskjellige måter:

(i) *Synkront* ved å inkludere nye (definitivt likeartede) enheter på *samme* analyse-nivå (f.eks. fra *noen* stater til *flere* stater), eller ved å splitte opp enheter (f.eks. land) i flere enheter på et *underliggende* analysenivå (f.eks. landets ulike regioner). Felles for disse formene for "*utadvendt*" og "*innadvendt*" utvidelse, er at søking etter flere enheter skjer langs en *samtidig rom-akse* - i et "ytre" eller et "indre" rom.

(ii) Endelig kan universet utvides *diakront* ved å splitte opp enheter langs en *tids-akse*. Om en slik oppsplitting av enheter i *historiske faser* skal bidra til å redusere den kategori-interne variasjonen, må det demonstreres *at* en enhets verdi på en egenskaps-dimensjon har *endret seg vesentlig* over tid. Det må dessuten angis et tidspunkt (et års-tall) for *når* denne endringen fant sted.

Om utvidelse skal anvendes for å redusere den kategori-interne variasjonen må teknikken være *forenlig med problemstillingen* og kunne *begrunnes empirisk*. Problemstillingen "betingelser for effektiv fredsbevaring" utelukker verken synkron eller diakron utvidelse. Derimot er det vanskelig å se at der er empirisk grunnlag for utvidelse langs en rom-akse (synkron utvidelse). Slik jeg har definert "internasjonal fredsbevaring" er det knapt flere enheter "å hente" i et "ytre rom".²⁶⁹ Hele populasjonen er allerede med i undersøkelsen. Det er dessuten vanskelig å se hvordan en fredsbevarende styrke skal kunne splittes opp langs en rom-akse ("indre rom"). Skulle

²⁶⁹ Se avsnitt 2.1.

man legge et geografisk eller et funksjonelt kriterium til grunn? Og hvordan skulle disse kunne begrunnes?

Synkron utvidelse lar seg altså vanskelig forsvare som strategi for å redusere den kategori-interne variasjonen. Heldigvis er *diakron* utvidelse desto mer egnet. Det viser seg nemlig at enkelte styrker varierer betydelig *over tid* på noen av egenskaps-dimensjonene. Ved å *splitte opp* enheter langs en tids-akse, vil jeg ikke bare få flere enheter og ta bedre vare på de informasjonen som ligger i det empiriske materialet. Ved samme grep reduseres dessuten den kategori-interne variasjonen. Dette illustreres i fig. 4.12.1. der det opprinnelige universet på elleve enheter er utvidet til tolv som følge av en diakron oppsplitting av UNFICYP. Den empiriske beskrivelsen fortalte at UNFICYPs evne til å oppfylle mandatet varierte betydelig over tid.²⁷⁰ UNFICYP var en langt mer effektiv styrke *etter* delingen av Kypros i 1974. Ved å splitte opp styrken i *to* enheter - et UNFICYP før og et UNFICYP etter 1974 - ble det mulig å fange opp denne variasjonen i effektivitet selv innenfor et "minimalistisk" (dikotomisert) klassifikasjons-system.

Enhver diakron oppsplitting av enheter må være forankret i en *dokumentert* variasjon over tid. Dette innebærer at det empiriske universets størrelse (antall enheter) vil kunne variere noe fra egenskaps-dimensjon til egenskaps-dimensjon. På dimensjonen "effektiviteten av den fredsbevarende innsats" opererer jeg med et univers på tolv enheter, mens jeg på én av de to egenskaps-dimensjonene knyttet til "mandatgivende organ" (FN eller andre) bare har elleve.

Variasjonen i størrelsen av de *egenskaps-relevant universene* vil dessuten forsterkes som følge av at noen hypoteser adresserer alle de elleve styrkene, mens andre hypoteser bare er

²⁷⁰ Se avsnitt 4.4.

relevante å prøve mot en *undergruppe* av enhetene.²⁷¹ ²⁷² Dette skaper ikke problemer i den komparative prøvingen av den enkelte hypotese, men vil komplisere testingen av *totalmodellens forklaringskraft*.²⁷³

Endelig kan den kategori-interne variasjonen reduseres ved å *ekskudere det avvikende tilfelle* - dvs. den eller de enheter som vanskelig lar seg innpasse innenfor et dikotomisert klassifikasjons-skjema.²⁷⁴ Når dette må oppfattes som en lite heldig vei å gå, skyldes det naturligvis at en slik prosedyre begrenser muligheten til å *generalisere* analyse-resultatene. Og det er jo nettopp *almen* kunnskap om internasjonal fredsbevaring jeg søker gjennom denne sammenliknende undersøkelsen. Ikke desto mindre har jeg på én av egenskaps-dimensjonene unnlatt å klassifisere én av enhetene.²⁷⁵ Og for andre egenskaps-dimensjoner finner jeg klassifikasjonen av enkelte enheter såpass diskutabel at jeg har valgt å informere om dette.²⁷⁶ Disse enheten blir imidlertid behandlet på lik linje med de

²⁷¹ F.eks. vil det egenskaps-relevante univers knyttet til "mandat-oppfyllelse" bestå av elleve enheter, mens det for "grad av samstemthet i Sikkerhetsrådet" bare består av åtte.

²⁷² Antall enheter i de egenskaps-relevante universene er oppgitt sammen med klassifiseringen av enhetene (under klassifikasjons-figurene).

²⁷³ Se vedlegg 5.

²⁷⁴ Det er under ingen omstendighet tilrådelig å "tilpasse terrenget til kartet". Om en enhet ikke passer inn i noen kategori, er det bedre å unnlate å klassifisere enheten langs denne egenskaps-dimensjonen, enn å "tre kategorien ned over hodet på data". Det bør dessuten *informeres* om tvilsomme klassifikasjoner.

²⁷⁵ Se avsnitt 4.16.

²⁷⁶ Se avsnitt 4.16., 4.17. og 4.18.

andre enhetene i den komparative analysen.²⁷⁷ Men om enheten kommer i en form for "vippe-posisjon", vil dette måtte få konsekvenser for *tolkningen* av analyse-resultatet.²⁷⁸

²⁷⁷ Se vedlegg 5.

²⁷⁸ Se vedlegg 8.

Vedlegg 4:

Komparasjon som metode for testing av hypoteser

Ceteris paribus - metoder for kontroll av tredje variabler

John Frendreis skriver i et arbeid:

The purpose of science is to explain variation. The method is detection of covariation.²⁷⁹

Det er ikke vanskelig å innpasse min problemstilling i denne beskrivelsen: Formålet er (fortsatt) å forklare variasjonen i den fredsbevarende innsats ved påvisning av samvariasjon med et knippe uavhengige variabler (jfr. hypotesene). Om jeg følger Frendreis', trengs nå en *metode for påvisning av samvariasjon* mellom ovennevnte variabler og fenomenet jeg har satt meg fore å forklare.

Felles for metoder som søker å stadfeste samvariasjon, er at de innfører en type *kontroll* for at samvariasjonen mellom en X og Y ikke skyldes påvirkning fra *andre X'er*.^{280 281} Ved å

²⁷⁹ John P. Frendreis: "Explanation of Variation and Detection of Covariation - The Purpose and Logic of Comparative Analysis", Comparative Political Studies, Vol. 16, No. 2, 1983, s. 264.

²⁸⁰ Eller som Arend Lijphart i "The Comparable-Cases Strategy in Comparative Research", Comparative Political Studies, Vol. 8, July, 1975, s. 168, uttrykker det: "Control is the sine qua non of all scientific procedure".

²⁸¹ Disse "andre X'er" skal i det følgende - og med synonyme betydninger - benevnes "tredje-variabler", "kontekst" og "kontroll-variabler".

holde verdien på identifiserte tredje variable *konstante*, er det mulig å få et kontrollert uttrykk for (den egentlige) sammenheng mellom X og Y.²⁸² Om en sammenheng mellom en X og Y fortsatt samvarierer etter kontroll for tredje variabler, tør vi slutte at deler av variasjonen i Y kan være *forårsaket* av X.²⁸³ Om samvariasjonen bortfaller ved kontroll for kontekst, sier vi at samvariasjonen mellom X og Y er *spuriøs* og *forkaster* hypotesen om en spesiell årsaks-kopling mellom X og Y.

Vi kjenner tre metoder for kontrollert empirisk prøving av almene utsagn (hypoteser): Det laboratorieanaloge *eksperiment*, *statistisk korrelasjonsanalyse* og *komparativ metode*. Det skulle ikke være kontroversielt å si at metodene er listet i en rekkefølge med avtakende prestisje:²⁸⁴ For metodene innfrir ikke med samme sikkerhet *ceteris paribus-tesen* - kravet om samvariasjon "under ellers like forhold".²⁸⁵

Det er egenskaper ved fenomenet vi studerer (analyse-enheten), som er avgjørende for hvilken kontrollmetode som kan anvendes. Eksperimentell kontroll kan f.eks. nyttiggjøres om vi ønsker å undersøke reaksjonen mellom grunnstoffet oksygen

²⁸² Man har ingen garanti for at *alle* relevante tredje-variabler er identifisert og spesifisert i årsaks-modellen. Samvariasjonen mellom en X og Y *kan* derfor skyldes *modell-eksterne forhold* det ikke er kontrollert for. Se vedlegg 2 note 250 for en utdypning.

²⁸³ Vi kan bare slutte at X er *én av flere mulige årsaker* til variasjonen Y. Om andre X'er samvarierer med Y, kan bare stadfestes ved å la disse "gjennomgå" samme prosedyre (kontroll) som den første X.

²⁸⁴ Dette er negativt formulert. For en framstilling som framhever den komparative metodens fordeler, se Frensdreis: "Explanation of Variation", 1983, s. 258-260.

²⁸⁵ For en drøfting av de tre metodene, se Lijphart: "The Comparable-Cases Strategy", 1975, s. 158-163.

og grunnstoffet fosfor (antenneing). Statistisk analyse kan være optimal for undersøkelse av sosiale fenomener der store populasjoner er involvert. I studiet av internasjonal fredsbevaring er vi imidlertid avskåret fra å bruke noen av disse metodene. Variasjonen i Y (fredsbevaring) lar seg ikke kontrollere i et laboratorie-analøgt eksperiment. Populasjonen av fredsbevarende styrker er dessuten såpass liten at det skaper problemer å anvende statistisk kontroll for tredje variabler. Tilbake står komparative metode - en teknikk for prøving av almene empiriske utsagn der antall enheter i universet er for *lite* til å forvare bruk av statistiske analyse-teknikker.²⁸⁶

To komparative teknikker: Overensstemmelsesmetoden og forskjellsmetoden

Det er litt misvisende å snakke om *den* komparative metode, ettersom det finnes *to* komparative analyse-teknikker. Desverre er ikke litteraturen konsistent i benevning av de to teknikkene. Dette går fram av fig. V.4.1.

Det er faghistoriske grunner for å velge Kjelstadlis betegnelse "overensstemmelsesmetoden" som benevning for teknikk "A", og "forskjellsmetoden" som benevning for teknikk "B". Kjelstadlis begrepsbruk er nemlig best i overensstemmelse med John Stuart Mills *opprinnelige* formulering av de to teknikkene.²⁸⁷ Forskjellene i Kjelstadli/Mill og Frenndreis' begreps-

²⁸⁶ Litteraturen om internasjonal fredsbevaring er fattig på komparative undersøkelser. De komparative studier som finnes er gjennomgående *improviserte* og mangler den *systematikk, formalitet og rigiditet* som er påkrevet om det skal festes lit til resultatene. Se vedlegg 1: "Litteraturen om internasjonal fredsbevaring", for en evaluering av litteraturen.

²⁸⁷ I A System of Logic (London: Longmans, Green, and Co., 18-93), s. 253, gir John Stuart Mill en fortettet karakteristikk av de to teknikkene:

KOMPARASJON

Forfatter	Teknikk A	Teknikk B
Mill	"Method of Agreement"	"Method of Difference"
Lijphart		"Comparable-Cases Strategy"
Freudreis	"Most Different System Strategy"	"Most Similar System Strategy"
Kjelstadli	"Overensstemmelsesmetoden"	"Forskjellsmetoden"

Figur V.4.1.²⁸⁸

bruk, skyldes sannsynligvis at de første tar utgangspunkt i om det på tvers av enheter foreligger et såkalt "avgjørende samsvar/forskjell" mellom forklaring- (explanans) og effektvariabelen (explanandum). Freudreis derimot navngir teknikkene med referanse til om enhetene ("systems") er relativt like

The simplest and most obvious modes of singling out from among the circumstances which precede or follow a phenomenon those with which it is really connected by an invariable law are two in number: One is, by comparing together different instances in which the phenomenon occurs. The other is, by comparing instances in which the phenomenon does occur, with instances in other respects similar in which it does not. These two methods may be respectively denominated the Method of Agreement and the Method of Difference.

²⁸⁸ Se (i) Mill: A System of Logic, 1893, s. 253-256, (ii) Lijphart: "The Comparable-Cases Strategy", 1975, s. 158-77, (iii) Freudreis: "Explanation of Variation", 1983, s. 255-272, og (iv) Knut Kjelstadli: "Nytten av å sammenlikne", Tidsskrift for samfunnsforskning, Vol. 29, 1988, s. 435-448.

eller forskjellige på de egenskaps-dimensjoner som samlet utgjør den kontekst man ønsker å kontrollere for. Denne uenigheten om kriteriet for navnsetting berører imidlertid ikke den komparative *logikk*, og er således ikke alvorlig - bare irriterende. I det følgende skal teknikkene skisseres i samsvar med Kjelstadlis begrepsbruk.

Om det skal sannsynliggjøres at den uavhengig variabelen X forårsaker variasjon i en avhengig variabel Y, må sammenhengen *isoleret* fra den mulige virkningen av andre variabler. I komparativ metode innføres kontroll for virkningen av tredje variabler (kontrollvariabler) gjennom en *selektiv utvelgning* (eller "matching") av enheter utfra kriterier om likhet i kontekst og variasjon i forklarings-variabelen. Felles for både *overensstemmelses-* og *forskjellsmetoden*, er at konkurrerende eller irrelevante variabler blir eliminert gjennom å påvise en mangel på samvariasjon mellom disse og den avhengige variabel. Heri ligger kontroll-elementet. I tillegg må der for begge metoders vedkommende demonstreres at den kontrollerte X og Y "fortsatt" samvarierer. Om så ikke er tilfelle, vil vi kunne slutte at samvariasjonen mellom X og Y ikke holdt ved kontroll for tredje variable.

Så til forskjellene. Ved *overensstemmelsesmetoden*²⁸⁹ velges enheter der forklarings-variabelen X har samme verdi, men der enhetene *ellers* er mest mulig forskjellige. *Idéelt* skal *alle* kontroll-variablene (konteksten) ha ulik verdi på tvers av de komparerte enheter. Om det så kan påvises at forklarings-variabelen (X) og den avhengige variabelen (Y) samvarierer (det avgjørende samsvar), kan vi med større sikkerhet slutte at X forårsaker Y. Om det derimot viser seg at forekomsten av en bestemt verdi på X ikke svarer til forekomsten av en bestemt verdi på Y, forkaster vi hypotesen om et årsaksforhold mellom X og Y.

²⁸⁹ Fig. V.4.2.

"OVERENSSTEMMELSESMETODEN"

	Enhet 1	Enhet 2	Enhet n	
Kontroll/ kontekst- variabler	a	d	g) Relativ ulikhet i kontekst
	b	e	h	
	c	f	i	
Forklarings- variabel	X	X	X) Det avgjørende samsvar (på tvers av enheter)
Effekt-variabel/ forklart fenomen	Y	Y	Y	

Figur V.4.2.²⁹⁰

Ved *forskjellsmetoden*²⁹¹ velges enheter der forklarings-variabelen X har ulike verdier, men der enhetene ellers er mest mulig like på tvers av enheter (kontekstlikhet). I motsetning til overensstemmelsesmetoden, er det i forskjellsmetoden avgjørende at kontroll-variablene har mest mulig like verdier (er konstante) på tvers av enheter. Om det så kan påvises at forekomsten av ulike verdier på forklarings-variabelen svarer til parvis ulike verdier på den avhengige variabelen Y (den avgjørende forskjell), slutter vi at variasjonen i Y kan være forårsaket av variasjonen i X. Viser det seg derimot at variasjonen i Y ikke "følger" variasjonen i X, forkastes hypotesen om et årsaksforhold mellom X og Y.

²⁹⁰ Fig. V.4.2. og V.4.3. er omarbeidet fra Knut Kjelstadli.

²⁹¹ Fig. V.4.3.

"FORSKJELLSMETODEN"

	Positive tilfelle	Negative tilfelle	
Kontroll/ kontekst- variabler	a b c	a b c) Relativ ulikhet i kontekst
Forklarings- variabel	X	ikke X) Den avgjørende forskjell (på tvers av enheter)
Effekt-variabel/ forklart fenomen	Y	ikke Y	

Figur V.4.3.

I en og samme undersøkelse bør man *aldri* finne at *samme* parkombinasjon enheter kan kompareres både under overensstemmelses- og forskjellsmetoden. For i såfall måtte verdiene på kontroll-variablene være *både* relativt forskjellige og relativt like på tvers av samme sett enheter. Om kravene til sammenliknbarhet - som drøftes grundig i vedlegg 5 - er så "liberale" at samme parkombinasjon enheter tilfredsstillter kravene til kontekst både under overensstemmelses- og forskjellsmetoden, betyr dette at man har mistet selv den svakeste kontroll for innvirkningen av tredje variabler. Forekomsten av *to* komparative teknikker gir oss altså ikke anledning til å "dobbelkomparere" én og samme parkombinasjon enheter. To alternative teknikker gjør det derimot mulig å konstruere *flere* unike parkombinasjoner enn det som er mulig med én teknikk alene. Dermed blir det mulig å fange opp flere enheter i universet og styrke den empiriske basis for analyse-resultatene.

Vedlegg 5:

Komparativ analyse - prøving av hypoteser og testing av årsaksmodellens forklaringskraft

Ved komparativ prøving av almene empiriske utsagn (hypoteser) søkes det etter *parkombinasjoner* av enheter som er;

(i) relativt *forskjellige* i verdiene på kontroll-variablene (kontekst), men *like* i verdien på forklarings-variabelen,²⁹²

eller er;

(ii) relativt *like* i verdiene på kontroll-variablene (kontekst), men *forskjellige* i verdien på forklarings-variabelen.²⁹³

Når en unik kombinasjon av enheter er konstruert utfra én av disse to kriteriene, konsulteres data-matrisen for å stadfeste om det foreligger respektive (i) et avgjørende samsvar eller (ii) en avgjørende forskjell, mellom forklarings-variabelen (X) og effekt-variabelen (Y) på tvers av parkombinasjonen. Om et avgjørende samsvar eller en avgjørende forskjell faktisk foreligger, vil dette styrke hypotesen jeg har framkastet. Denne prosedyren gjentas for *alle* parkombinasjoner av enheter som innfrir *ett* av de to kravene til sammenliknbarhet.

²⁹² Overenstemmelsesmetoden.

²⁹³ Forskjellsmetoden.

Motstridende krav til sammenliknbarhet og empirisk basis

Når man forsøker å *spesifisere* kravene til *sammenliknbarhet* - dvs. søker å bestemme nøyaktig *hvor* forskjellig eller lik konteksten skal være på tvers av de komparerte enheter - stilles man uvegerlig overfor et *metodologisk dilemma*: Om kravet til sammenliknbarhet tolkes for strengt, vil det føre til at mange enheter i det empiriske universet aldri kommer til den komparative "test-benken". Flere enheter vil utelukkes fra den komparative prøvingen av hypoteser simpelthen fordi de ikke innfrir kravene til kontekstuell ulikhet eller likhet i *noen* teoretisk mulig parkombinasjon.

Dette er naturligvis en alvorlig begrensning i undersøkelser som søker å trekke slutninger på vegne av *hele* universet av enheter. Svekkelsen av den empiriske basis (n/N) er dessuten spesielt betenkelig i en *komparativ* studie fordi valg og eksklusjon av enheter her *ikke* er basert på en *tilfeldig* utvelgingsprosedyre.²⁹⁴ Det er derfor grunn til å anta at analyse-resultater som er fundert på en empirisk basis *mindre* enn *hele* universet av enheter, vil kunne avvike *systematisk* fra hva man ville finne om universet som *helhet* hadde blitt undersøkt. Og etter-som de fleste komparative undersøkelser dessuten opererer med *små* empiriske univers, vil enhver eksklusjon av enheter kunne føre til at de systematiske avvikene blir temmelig *store*.

Slike forhold taler for stor varsomhet i å *generalisere* komparative analyse-resultater utover de enheter man faktisk har undersøkt. Om man - som jeg - pretenderer å slutte om *hele* universet av enheter, er det påkrevet å inkludere *alle* disse enhetene i analysen. Dette kan jeg få til bare om jeg er villig

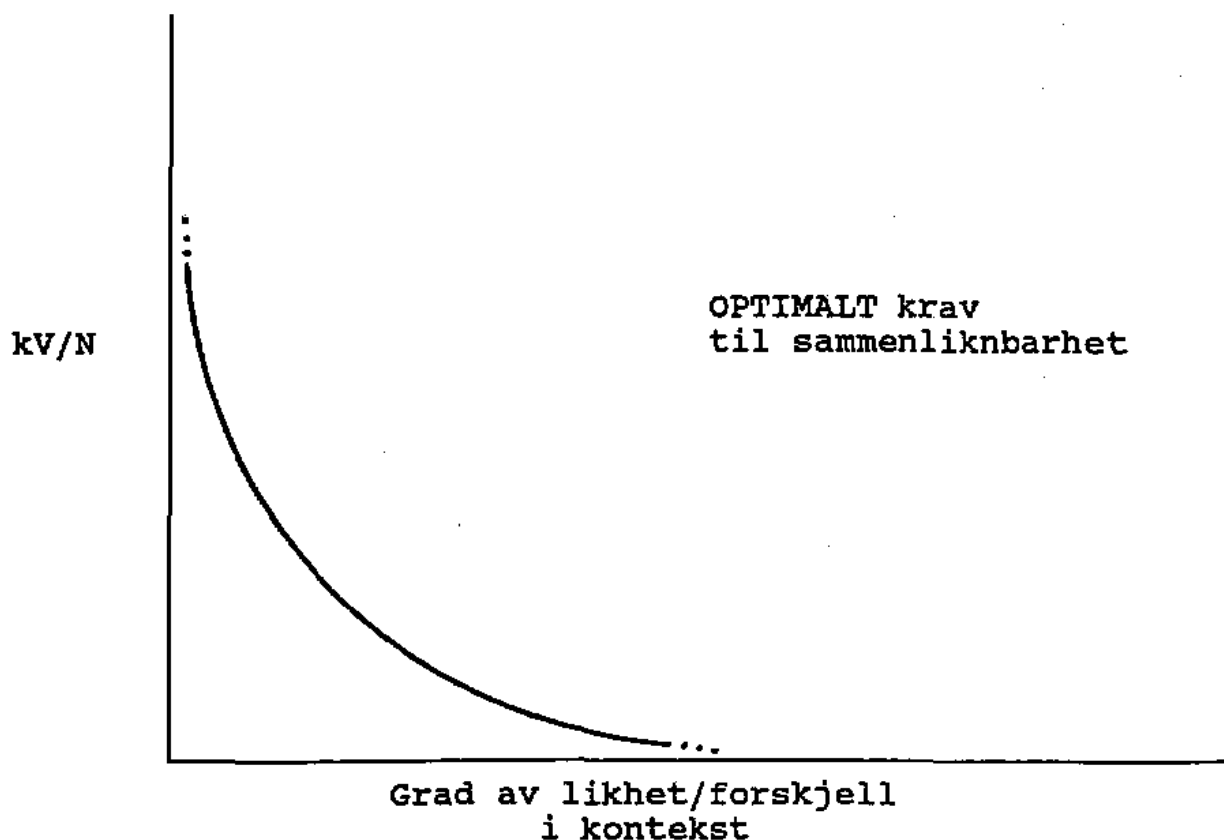
²⁹⁴ Distinksjonen mellom empirisk univers (eller egenskaps-relevant univer) og empirisk basis skal presiseres: Det empiriske universet er definert som N , empirisk basis som n/N .

til å stille mindre enn *absolutte* krav til enhetenes sammenliknbarhet langs de egenskaps-dimensjoner som for den enkelte hypotese utgjør kontekst. Men stiller jeg på den annen side for *små* krav til sammenliknbarhet, vil jeg ikke kunne stole på at det virkelig er kontrollert for virkningen av vesentlige tredje variabler. En *maksimering* av den empirisk basis vil nødvendigvis skje på bekostning av hensynet til sammenliknbarhet - og omvendt. Jeg må derfor etterstrebe en *optimal avveining* - eller "trade off" - mellom ovennevnte fordringer.

En slik avveining må ta hensyn til *forholdet* mellom antall variabler og enheter i undersøkelsen. *Generelt* vil man - som en "tommelfinger"-regel - måtte stille svakere krav til sammenliknbarhet i undersøkelser som innbefatter relativt *mange* kontroll-variable (kontekst) og relativt *få* enheter (dvs. få "frihetsgrader"). Om man f.eks. stilte idéelle krav til sammenliknbarhet i en undersøkelse som innbefatter ti uavhengige variabler og bare tre enheter, ville man ved testing av den enkelte sammenheng måtte kreve at enhetene parvis enten hadde like eller ulike verdier på *alle* de ni kontroll-variablene. Det sier seg selv at det skal mye til om et såpass strengt krav til sammenliknbarhet skal innfris.²⁹⁵ Man vil måtte *slakke* på kravene til sammenliknbarhet ikke minst fordi tre enheter bare gir tre kombinasjonsmuligheter. Et større antall *enheter* vil øke sjansen for å finne sammenliknbare kombinasjoner av enheter. Et mindre antall *kontekst-variabler* vil virke i samme retning og gjøre det mulig å *skjerpe* kravene til sammenliknbarhet.

Dette kan illustreres grafisk som i fig. V.5.1., der sannsynligheten for å finne sammenliknbare enheter er omvendt proporsjonal med størrelsen av antall kontroll-variable (kV) dividert på antall enheter i universet (N). Jo større denne

²⁹⁵ Rent bortsett fra den usikkerhet som skapes av at man ikke har noen "garanti" for at alle relevante kontekstuelle forhold er spesifisert/innbefattet blant de ni kontroll-variablene. Se forøvrig vedlegg 2, note 250.

Figur V.5.1.

brøken er, desto mer må kravet til sammenliknbarhet modereres. Det optimale krav til sammenliknbarhet - dvs. det krav som forener en bred empirisk basis med en høyest mulig grad av sammenliknbarhet - vil - så langt jeg kan se - for enhver undersøkelse befinne seg på et punkt langs kurven i figuren.

Undersøkelses-spesifikke krav til sammenliknbarhet

Jeg har satt meg fore å teste seks hypoteser. Under prøvingen av den enkelte hypotese vil jeg operere med (opp til) *fem* kontroll-variable (seks uavhengige variabler *minus* forklaringsvariabelen). Et *strengt* - eller *idéelt* - krav til sammenliknbarhet vil fordre at komparerte enheter har like (iht. forskjellsmetoden) eller forskjellige (iht. overensstemmelsesmetoden)

verdier på *alle* de fem kontroll-variablene. Et slikt krav er *urimelig* av to årsaker:

For det første vil det sette meg helt ut av stand til å teste H2 og H3. Ved nærmere undersøkelse viser det seg nemlig at *ingen* kombinasjon av enheter innfrir idéelle krav til sammenliknbarhet ved testing av nettopp disse hypotesene.²⁹⁶ Og for de øvrige hypotesene viser det seg at bare mellom 33 og 75% av enhetene er i stand til å innfri det strenge kravet.²⁹⁷

Dessuten vil ikke alle de fem kontekst-variablene være *relevante* for alle kombinasjoner av enheter. Jeg kan vanskelig kreve at parkombinasjoner som inkluderer CMF, MFO eller MNF, skal være sammenliknbare på egenskaps-dimensjoner som "Type FN-organ" (H2) eller "Konsensus i FN" (H3), ettersom disse styrken jo ikke ble opprettet av FN og derfor heller ikke er tilordnet en verdi på disse variablene. Det går dessuten fram av data-matrisen at UNTAG bare er klassifisert langs fem egenskaps-dimensjoner og derfor bare kan kontekstbeskrives langs fire kontroll-variabler.²⁹⁸

Ovennevnte taler for at også i min undersøkelse vil det *optimale* krav til sammenliknbarhet være forskjellig fra det *strengeste* krav til sammenliknbarhet. Et optimalt - og åpenbart svakere - krav til sammenliknbarhet, vil gi meg en langt mer *solid empirisk basis* for hypoteseprøvingen enn det jeg kan få til ved å anvende det idéelle kravet alene. Jeg legger derfor til grunn at alle parkombinasjoner av enheter som innfrir et idéelt eller et *reduisert* krav til kontekstuell sammenliknbarhet, vil

²⁹⁶ Se tab. V.6.2. og V.6.3. i vedlegg 6.

²⁹⁷ Se tab. V.6.1, V.6.4, V.6.5. og V.6.6. i vedlegg 6.

²⁹⁸ Se tab. V.5.1.

kunne inngå i den empiriske basis for prøving av de seks framkastede hypotesene:²⁹⁹

KODET DATA-MATRISE

	H1 (X)	H2 (X)	H3 (X)	H4 (X)	H5 (X)	H6 (X)	H1-6 (Y)
UNEF I -1957	1	0	0	1	0	0	1
UNEF I 1957-	1	0	0	1	1	1	1
ONUC	1	1	0	0	0	0	0
UNSF	1	0	1	1	1	0	1
UNFICYP -1974	1	1	1	0	1	0	0
UNFICYP 1974-	1	1	1	1	1	1	1
UNEF II	1	1	1	1	1	1	1
UNDOF	1	1	1	1	1	1	1
UNIFIL	1	1	0	0	0	0	0
CMF	0	--	--	0	1	0	1
MNF	0	--	--	0	0	1	1
MFO	0	--	--	1	1	1	1
UNTAG	1	1	1	?	1	1	1
Egenskaps- relevant univers	11	8	8	11	12	13	12

- H1(X): Mandatgivende organ I
 - 1 = Forante nasjoner, 0 = Annen sammenslutning av stater
- H2(X): Mandatgivende organ II
 - 1 = FNs sikkerhetsråd, 0 = FNs generalforsamling
- H3(X): Konsensus i FN
 - 1 = Samstemt, 0 = Dissens
- H4(X): Konflikt-type
 - 1 = Mellomstatlig konflikt, 0 = Borgerkrig-liknende konflikt
- H5(X): Antall deltakere i konflikten
 - 1 = To deltakere, 0 = Flere enn to deltakere
- H6(X): Styrkens operative konsept
 - 1 = Bufferstyrke, 0 = Annen
- H1-6(Y): Effektiviteten av den fredsbevarende innsatsen
 - 1 = Høy, 0 = Lav
- ? = Uklassifisert
 -- = Klassifikasjon irrelevant

Tabell V.5.1.

²⁹⁹ Det forutsettes dessuten at disse parkombinasjonene innfrir kravene til *forklaringsvariabelen* (eller den operative variabelen) formulert i forgående vedlegg og i innledningen til herværende vedlegg.

1. *Idéelt krav til sammenliknbarhet*: De komparerte enhetene er,

(i) under forskjellsmetoden parvis tilordnet *samme* verdi,

eller;

(ii) under overensstemmelsesmetoden parvis tilordnet *forskjellige* verdier,

på *alle* egenskaps-dimensjonene som inngår i konteksten (kV) - dvs. 5 av 5, 4 av 4, eller 3 av 3 kontroll-variabler.

2. *Redusert krav til sammenliknbarhet*: De komparerte enhetene er,

(i) under forskjellsmetoden parvis tilordnet *samme* verdi,

eller;

(ii) under overensstemmelsesmetoden parvis tilordnet *forskjellige* verdier,

på alle *så nær som én* av egenskaps-dimensjonene som inngår i konteksten (kV - 1) - dvs. 4 av 5, 3 av 4, eller 2 av 3 kontroll-variabler.

Variasjoner i emprisk basis og komparativ slutnings-basis på tvers av hypoteser

Det framgår av tab. V.6.1.- V.6.6. at et reduserte krav til sammenliknbarhet vil sikre at hele universet av enheter fanges opp under prøving av H1, H3, H5 og H6. Den *empiriske slutnings-basis* (n/N) er også akseptabel for testing av H2 og H4, der alle så nær som én enhet inngår i en eller flere unike

parkombinasjoner. Om den gjenstående enheten skulle fanges opp, ville det kreve en ytterligere "nedskrivning" av kravet til sammenliknbarhet. Dette ville innebære en ganske kraftig svekkelse av kontrollen for tredje variabler og er ikke forsvarlig.

Det *empiriske universet* (N) varierer noe fra hypotese til hypotese. For H1, H5 og H6 består universet av 13 enheter, for H4 av 12, og for H2 og H3 av 10 enheter. Disse variasjonene skyldes (i) at ikke alle enheter er relevante å medregne for alle hypoteser, (ii) at den diakrone oppsplittingen av enheter slår ut forskjellig for ulike hypoteser, og (iii) at jeg har unnlatt å klassifisere UNTAG langs én av egenskaps-dimensjonene. Jeg har vanskelig for å se at ovennevnte variasjoner representerer et problem i analyse-fasen.

Jeg har argumentert for at den empiriske slutnings-basis (n/N) bør være størst mulig - gjerne lik det empiriske universet (N) - fordi det er problematisk å slutte utover de komparerte enhetene. Om analyse-resultatene ikke skal beheftes med systematiske feil, er det dessuten avgjørende at jeg komparerer *alle de parkombinasjoner* som lar seg konstruere *innenfor* de krav jeg satte til kontekstuell sammenliknbarhet. Om to enheter allerede er komparert med hver sin enhet i unike parkombinasjoner, er ikke dette et argument for å unnlate å komparere dem i *nye* unike parkombinasjoner: For det kan *ikke forutsettes* at n1 komparert med n2 gir samme resultat som n1 komparert med n3 eller n2 komparert med n4. Om den komparative analysen skal være *uttømmende* og yte det empiriske materialet rettferdighet, må *alle* sammenliknbare parkombinasjoner i universet analyseres.

Men med ett *forbehold*. I kapittel fire gjennomførte jeg en *diakron utvidelse* av UNFICYP og UNEF I. Disse *styrkene* ble på substansielt grunnlag splittet i et UNFICYP før og etter 1974, og i et UNEF I før og etter 1957. Vesentlige endringer

inntraff i styrkenes livssyklus nettopp på disse tidspunktene.³⁰⁰ Endringer ble registrert langs enkelte av de syv egenskapsdimensjonene (én avhengig og seks uavhengige variabler) som undersøkelsen omfatter. Ved å foreta to diakrone utvidelser oppnådde jeg ikke bare å fange opp mer av variasjonen i det empiriske materialet, men klarte dessuten ved samme grep å redusere - hva jeg kalte - den kategori-interne variasjonen.³⁰¹ Så til poenget: Jeg har full anledning til å komparere begge "de to UNFICYP" og begge "de to UNEF I" mot *alle andre* enheter som innfrir kravet til sammenliknbarhet. Jeg vil derimot avstå fra å komparere UNFICYP -74 med UNFICYP 74-, eller UNEF I -57 med UNEF I 57-. En slik *styrke-intern* komparasjon er problematisk fordi sammenhengen kan være *historisk betinget*. En statistiker ville kunne hevde at sammenhengen var under innflytelse av "*auto-korrelasjon*" (eller "*serie-korrelasjon*").³⁰² Styrke-intern komparasjon er uheldig fordi enhetene ikke uten videre kan oppfattes som *uavhengige observasjoner*. Selv om det var variasjoner over tid som var rasjonalet for å splitte UNFICYP i to enheter, må man ikke glemme at UNFICYP 74- - tross forskjellene - har "videreført" verdier på flere egenskapsdimensjoner fra den "klassifikatoriske forgjengeren" UNFICYP -74: Verdiene for "de to UNFICYP" er like for explanans i fire av hypotesene, og i minst tre av tilfellene (H1, H2 og H3) har de *felles opprinnelse*. Når så mange av egenskapsdimensjonene i konteksten opptrer som *historiske kontinuiteter*, er det ikke uproblematisk å tolke kontekstuell sammenliknbarhet som kontroll for tredje variabler. Enheter som tilhører samme historiske forløp vil derfor ikke bli komparert i *samme* parkombinasjon.

³⁰⁰ Se avsnitt 4.1. og 4.4.

³⁰¹ Se vedlegg 3.

³⁰² Se Thomas H. Wonnacott & Ronald J. Wonnacott: Introductory Statistics For Business and Economics (New York: John Wiley & Sons, 1984), s. 629, 649.

Til slutt må det presiseres at de ulike kontroll-variablene vil tillegges *samme vekt* i den komparative analysen. Det er vanskelig å begrunne hvorfor én del av konteksten skulle tillegges større vekt enn en annen. Enda vanskeligere er det å bestemme nøyaktig *hvor mye mer* én variabel skal veie enn en annen.

Presentasjon av komparative analyse-resultater

Det gjelder for alle hypoteser - så nær som for H1 - at *antall parkombinasjoner* er større eller like stort som den empiriske slutnings-basis (n/N) og det empiriske universet (N). 12 unike parkombinasjoner enheter er komparert for H1, 14 for H2, 10 for H3, 19 for H4, 21 for H5 og 22 for H6. Tilsammen 98 parvise komparasjoner.³⁰³ Disse størrelsene er *slutnings-basis* for den enkelte hypotese og for den komparative analysen sett under ett.

Analyse-resultatene for den enkelte hypotese er klassifisert i tre uttømmende og gjensidig utelukkende kategorier:

		SAMMENHENG	
		Ja	Nei
TYPE SAMMEN- HENG	Positiv	1	3
	Negativ	2	

Figur V.5.2.

³⁰³ Se tab. V.5.2.- V.5.7.

Komparasjoner i kategori 1 *bekrefter hypotesen* og bidrar samlet til å *styrke* den. Dette omfatter komparasjoner hvor det kan stadfestes et det foreligger en avgjørende forskjell (forskjellsmetoden) eller et avgjørende samsvar (overensstemmelsesmetoden), og der verdiene på forklarings- og effektvariabelen dessuten parvis er organisert (1, 1) eller (0, 0) (*positiv sammenheng*).

Komparasjoner i kategori 2 *avkrefter hypotesen* og bidrar samlet til å *svekke* den. Dette omfatter komparasjoner hvor det kan stadfestes et det foreligger en avgjørende forskjell (forskjellsmetoden) eller et avgjørende samsvar (overensstemmelsesmetoden), og der verdiene på forklarings- og effektvariabelen dessuten parvis er organisert (1, 0) eller (0, 1) (*negativ sammenheng*).

Komparasjoner i kategori 3 *avkrefter hypotesen* og bidrar samlet til å *svekke* den. Dette omfatter komparasjoner hvor det kan stadfestes et en avgjørende forskjell (forskjellsmetoden) eller et avgjørende samsvar (overensstemmelsesmetoden) *ikke* foreligger (*ingen sammenheng*).

Analyse-resultatene for den enkelte hypotese er presentert i tab. V.5.2.- V.5.7. Komparativ teknikk og innfridd krav til sammenliknbarhet er referert til høyre for hver av de tre resultat-kolonnene. Om man ønsker å *etterprøve* analyse-resultatene, er det ingen vei utenom å kontrollere den enkelte komparasjon (98 stk.) mot den kodete data-matrisen i tab. V.5.1. Analyse-resultatene er presentert i kapittel fem og kommenteres i vedlegg 8.

H1 - TEST-RESULTAT

HYPOTESE STYRKET		HYPOTESE SVEKKET			
PARKOMBINASJONER I OVERENSSTEMMELSE MED HYPOTESE		PARKOMBINASJONER SOM INDIKERER NEGATIV SAMMENHENG		PARKOMBINASJONER SOM INDIKERER INGEN SAMMENHENG	
H1: Mandatgivende organ I					
UNEF I -57 vs. UNTAG	OM 4/4	UNFICYP -74 vs. CMF	FM 3/3	MFO vs. UNEF I 57-	FM 3/3
		MNF vs. ONUC	FM 2/3	MFO vs. UNEF II	FM 3/3
		MNF vs. UNIFIL	FM 2/3	MFO vs. UNDOF	FM 3/3
				MFO vs. UNFICYP 74-	FM 3/3
				UNSF vs. ONUC	OM 4/5
				UNSF vs. UNIFIL	OM 4/5
				UNIFIL vs. UNTAG	OM 3/4
				UNEF I 57- vs. ONUC	OM 4/5

AGGREGERT: 1

3

8

13 av 13 enheter i 12 parkombinasjoner.

"FM": Komparert ved "forskjellsmetoden".

"OM": Komparert ved "overensstemmelsesmetoden".

4/5, 4/4 etc. angir hvor mange kontroll-variable som innfrir til sammenliknbarhet av de kontroll-variable som har relevans to enhetene.

Tabell V.5.2.

H2 - TEST-RESULTAT

HYPOTESE STYRKET	HYPOTESE SVEKKET			
PARKOMBINASJONER I OVERENSTEMMELSE MED HYPOTESE	PARKOMBINASJONER SOM INDIKERER NEGATIV SAMMENHENG		PARKOMBINASJONER SOM INDIKERER INGEN SAMMENHENG	
H2: Mandatgivende organ II				
	UNEF I -57 vs. ONUC	FM 4/5	ONUC vs. UNEF II	OM 4/5
	UNEF I -57 vs. UNIFIL	FM 4/5	ONUC vs. UNDOF	OM 4/5
			ONUC vs. UNTAG	OM 3/4
			UNIFIL vs. UNFICYP 74-	OM 4/5
			UNIFIL vs. UNEF II	OM 4/5
			UNIFIL vs. UNTAG	OM 4/5
			UNEF I 57- vs. UNEF II	FM 4/5
			UNEF I 57- vs. UNDOF	FM 4/5
			UNSF vs. UNEF II	FM 4/5
			UNSF vs. UNDOF	FM 4/5
			UNSF vs. UNTAG	FM 3/4
			UNSF vs. UNFICYP 74-	FM 4/5

EGERT: 0

2

12

9 av 10 enheter i 14 parkombinasjoner.

Tabell V.5.3.

H3 - TEST-RESULTAT

HYPOTESE STYRKET		HYPOTESE SVEKKET			
PARKOMBINASJONER I OVERENSSTEMMELSE MED HYPOTESE		PARKOMBINASJONER SOM INDIKERER NEGATIV SAMMENHENG		PARKOMBINASJONER SOM INDIKERER INGEN SAMMENHENG	
H3: Konsensus i FN					
				UNEF I -57 vs. UNSF	FM 4/5
				UNEF I 57- vs. ONUC	OM 4/5
				UNEF I 57- vs. UNSF	FM 4/5
				UNEF I 57- vs. UNFICYP 74-	FM 4/5
				UNEF I 57- vs. UNEF II	FM 4/5
				UNEF I 57- vs. UNDOF	FM 4/5
				UNEF I 57- vs. UNIFIL	OM 4/5
				UNEF I 57- vs. UNTAG	FM 3/4
				UNFICYP -74 vs. ONUC	FM 4/5
				UNFICYP 74- vs. UNIFIL	FM 4/5

REGERT: 0

0

10

10 av 10 enheter i 10 parkombinasjoner.

Tabell V.5.4.

H4 - TEST-RESULTAT

HYPOTESE STYRKET		HYPOTESE SVEKKET			
PARKOMBINASJONER I OVERENSSTEMMELSE MED HYPOTESE.		PARKOMBINASJONER SOM INDIKERER NEGATIV SAMMENHENG		PARKOMBINASJONER SOM INDIKERER INGEN SAMMENHENG	
H4: Konflikt-type					
UNEF I -57 vs. MFO	OM 3/3			ONUC vs. CMF	OM 2/3
UNEF I -57 vs. UNFICYP 74-	OM 4/5			ONUC vs. MNF	OM 2/3
UNEF I -57 vs. UNEF II	OM 4/5			UNIFIL vs. CMF	OM 2/3
UNEF I -57 vs. UNDOF	OM 4/5			UNIFIL vs. MNF	OM 2/3
UNEF I -57 vs. UNIFIL	FO 4/5			MFO vs. CMF	OM 2/3
UNEF I -57 vs. ONUC	FO 4/5			MFO vs. MNF	FM 2/3
UNFICYP -74 vs. UNSF	FM 4/5			UNSF vs. CMF	FM 2/3
UNFICYP -74 vs. UNEF II	FM 4/5			UNFICYP -74 vs. MNF	OM 3/3
UNFICYP -74 vs. UNDOF	FM 4/5				
CMF vs. MFO	FM 2/3				
MFO vs. UNSF	OM 2/3				

SGREGERT: 11

0

8

11 av 12 enheter i 19 parkombinasjoner.

Tabell V.5.5.

H5 - TEST-RESULTAT

HYPOTESE STYRKET		HYPOTESE SVEKKET			
PARKOMBINASJONER I OVERENSSTEMMELSE MED HYPOTESE.		PARKOMBINASJONER SOM INDIKERER NEGATIV SAMMENHENG		PARKOMBINASJONER SOM INDIKERER INGEN SAMMENHENG	
H5: Antall deltakere i konflikten					
UNEF I 57- vs. CMF	OM 3/3	UNEF I -57 vs. MNF	OM 3/3	UNFICYP -74 vs. MFO	OM 3/3
UNFICYP 74- vs. CMF	OM 3/3	UNFICYP -74 vs. MNF	MF 2/3	UNEF I -57 vs. UNSF	FM 4/5
CMF vs. UNEF II	OM 3/3			UNEF I 57- vs. UNFICYP -74	OM 4/5
CMF vs. UNDOF	OM 3/3			ONUC vs. UNFICYP -74	FM 4/5
UNSF vs. CMF	OM 2/3			ONUC vs. MNF	OM 2/3
UNSF vs. MFO	OM 2/3			UNFICYP -74 vs. UNIFIL	FM 4/5
MFO vs. CMF	OM 2/3			MNF vs. UNIFIL	OM 2/3
CMF vs. UNTAG	OM 2/3			MNF vs. CMF	FM 2/3
CMF vs. ONUC	FM 2/3			MNF vs. MFO	FO 2/3
CMF vs. UNIFIL	FM 2/3				

AGGREGERT: 10

2

9

13 av 13 enheter i 21 parkombinasjoner.

Tabell V.5.6.

H6 - TEST-RESULTAT

HYPOTESE STYRKET		HYPOTESE SVEKKET			
PARKOMBINASJONER I OVERENSSTEMMELSE MED HYPOTESE		PARKOMBINASJONER SOM INDIKERER NEGATIV SAMMENHENG		PARKOMBINASJONER SOM INDIKERER INGEN SAMMENHENG	
H6: Styrkens operative konsept					
UNEF I 57- vs. MNF	OM 3/3	UNEF I -57 vs. CMF	OM 3/3	UNSF vs. MNF	FM 3/3
UNFICYP -74 vs. UNTAG	FM 4/4	UNSF vs. CMF	OM 2/3	UNEF I -57 vs. UNFICYP -74	OM 4/5
UNFICYP 74- vs. MNF	OM 3/3			UNEF I 57- vs. UNSF	FM 4/5
MNF vs. UNEF II	OM 3/3			ONUC vs. UNSF	OM 4/5
MNF vs. UNDOF	OM 3/3			UNSF vs. UNFICYP 74-	FM 4/5
UNFICYP -74 vs. UNEF II	FM 4/5			UNSF vs. UNIFIL	OM 4/5
UNFICYP -74 vs. UNDOF	FM 4/5			CMF vs. ONUC	OM 2/3
MNF vs. UNIFIL	FM 2/3			CMF vs. UNIFIL	OM 2/3
MNF vs. MFO	OM 2/3			CMF vs. MFO	FM 2/3
MNF vs. UNTAG	OM 2/3			CMF vs. MNF	FM 2/3

AGGREGERT: 10

2

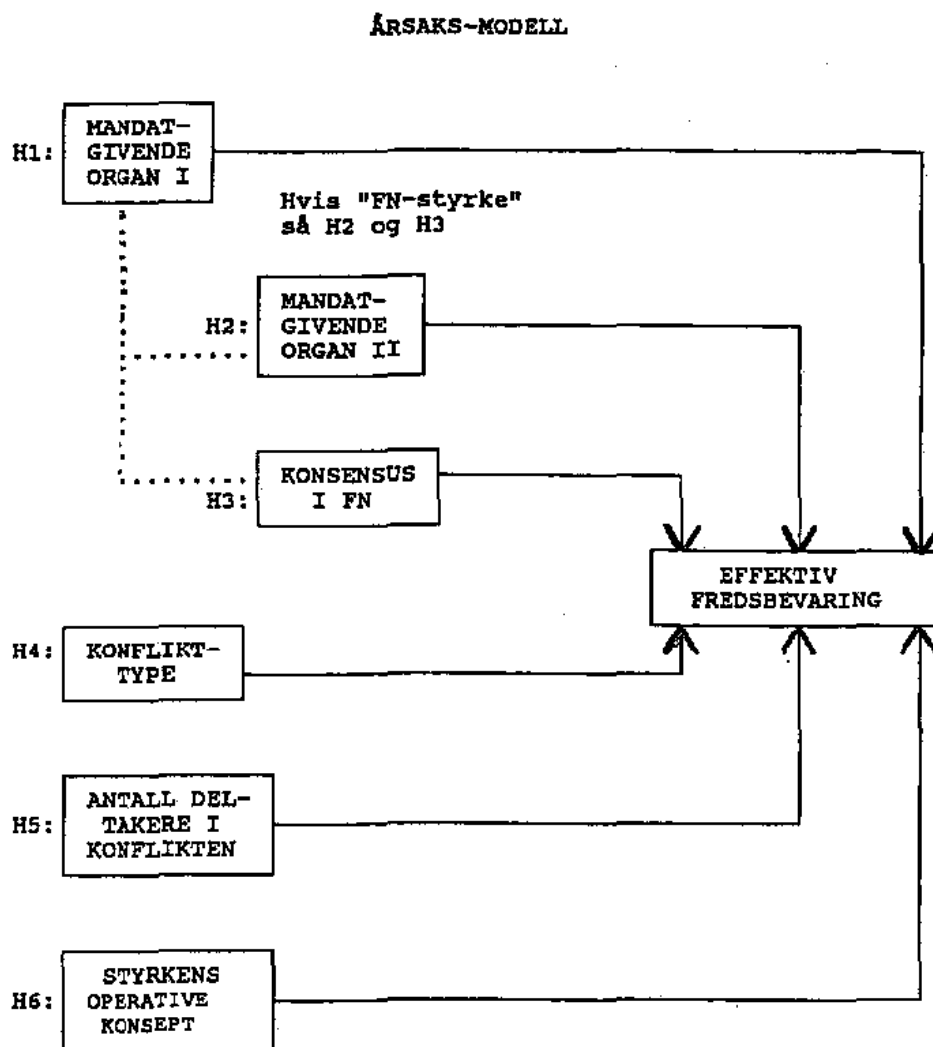
10

13 av 13 enheter i 22 parkombinasjoner.

Tabell V.5.7.

Testing av årsaks-modellens forklaringskraft

I kapittel tre formulerte jeg seks frittstående hypoteser som i det forgående er testet enkeltvis - én for én. Jeg valgte dessuten å konstruere en *årsaks-modell*, fordi explanans (årsaksfaktorene) i hypotesene alle pretenderte å forklare variansen (forskjeller) i den *samme* explanandum (fredsbevarende innsatsen):

Figur V.5.3.

Før jeg kommenterer analyse-resultatet for den enkelte hypotese, vil det være interessant å vurdere *forklaringskraften* til explanans i de seks hypotesene *sett under ett*. Om årsaksmodellen forklarer en del av variasjonen i den avhengige variabel, forventer jeg at enheter som "scorer" mange høye verdier på de uavhengige variablene, systematisk oppnår en høyere verdi på den avhengige variabelen (er mer effektive) enn enheter som "scorer" lavt på flere uavhengige variabler. Sagt med andre ord: De enheter som har en høy verdi på *alle* de seks forklarings-variablene bør være mer effektive styrker enn de enheter som har høy verdi på et *mindre antall* uavhengige variabler.

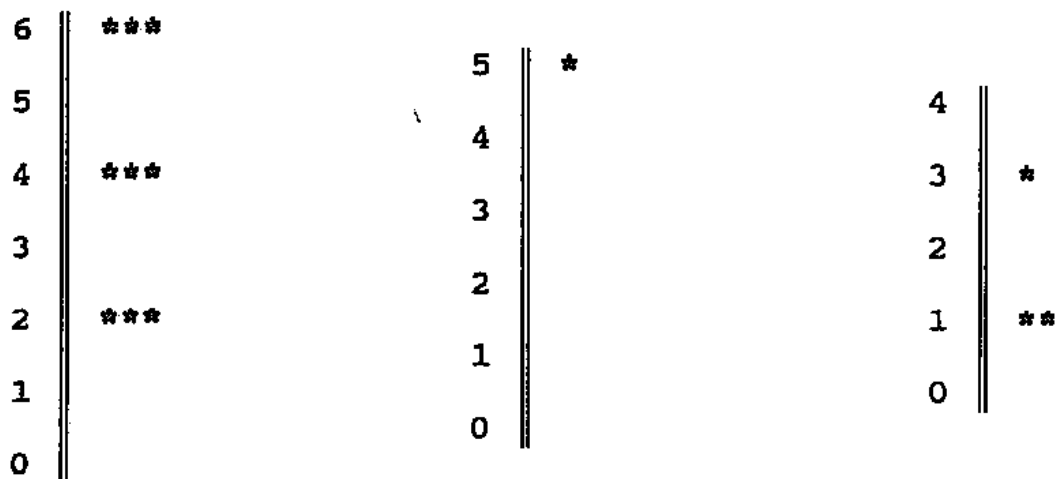
Man kan få et inntrykk av årsaksmodellens forklaringskraft ved å beregne *sentral-tendensen* - dvs. den gjennomsnittelige "scoring-rate" av høye verdier på de uavhengige variablene - for hver av de to gruppene av enheter som har henholdsvis en høy og en lav verdi på den avhengige variabel (mandatoppfyllelse). Om disse normerte gjennomsnitts-størrelsene (varierer mellom 0 og 1.00) er (vesentlig) forskjellige for de to gruppene enheter, vil dette kunne tolkes som at årsaksmodellen rent faktisk evner å forklare en del av variasjonen i den avhengige variabelen (forklaringskraft).

Målet for sentral-tendens kan dessuten suppleres av *korrelasjons-målet gamma*. Gamma brukes ved måling av bivariate sammenhenger mellom variabler på ordinalt (eller høyere) måle-nivå. For vårt formål (uttrykk for årsaksmodellens forklaringskraft) skal gamma benyttes som mål for korrelasjon mellom enhetenes verdi på den avhengige variabelen og enhetenes "scoringsevne" (høye verdier) på de uavhengige variablene (utvidet ordinal-skala).

Men før jeg presenterer resultatene av disse beregningene må det stadfestes om det empiriske materialet er *egnet* for testing av forklaringskraft. Konkret må jeg undersøke om enhetene har tilstrekkelig variasjon (spredning) i antall høye "scoringer" på de uavhengige variablene, til at måling ved sentral-tendens og

gamma er interessant. Dette kan anskueliggjøres ved å plassere enhetene langs en utvidet ordinal-skala. Om enhetene "klumper" seg sammen omkring samme verdi på ordinal-skalaen, vil materialet være lite egnet til å si noe om årsaks-modellens forklaringskraft. Om enhetene derimot har en jevnere spredning eller samler seg i hver sin ende av skalaen, vil det være meningsfullt å beregne gjennomsnittsmål og gamma som uttrykk for modellens forklaringskraft.

Et mindre problem oppstår fordi bare 9 av 13 enheter i undersøkelsen er tilordnet en verdi langs *alle* de seks uavhengige egenskaps-dimensjonene: CMF, MFO og MNF kan "score" på maksimalt 4 uavhengige variabler, UNTAG på 5. Det settes derfor opp *tre* ordinal-skalaer:

Figur V.5.4.

Sprednings-mønsteret i fig. V.5.4. tyder på at materialet kan brukes til å si noe om modellens forklaringskraft. Dermed blir det interessant å rapportere koeffisientene for sentral-tendens og gamma. Gjennomsnittsmålet omfatter *alle* enhetene i uni-

verset. Gamma er av praktiske årsaker kun beregnet for de *ni* enhetene som kan "score" på samtlige av de seks uavhengige variablene.

"Scorings"-raten (sentral-tendens) for de ti enhetene som i høy grad oppfylte mandatet, er 0.69. "Scorings"-raten for de tre enhetene som i mindre grad innfridde mandatforventningene, er betraktelig lavere - nemlig 0.44. Differansen mellom de to gruppene blir dermed 0.25. Denne forskjellen - sammen med en rimelig sterk gamma-korrelasjon på 0.86 - indikerer at årsaks-modellen forklarer en ikke ubetydelig del av den statiske variasjonen i den avhengige variabelen.³⁰⁴ Eller uttrykt litt annerledes: Det synes rimelig å slutte at årsaks-modellen "fanger opp" (innbefatter) sentrale variabler i forklaringen av den fredsbevarende innsatsen. Men jeg kan ikke med basis i målene for forklaringskraft si *hvilke* av de seks årsaks-faktorene som bidrar til å forklare variasjonen i den fredsbevarende innsatsen. Dette spørsmålet ble besvart gjennom testing av den *enkelte* hypotese.

³⁰⁴ Se vedlegg 7: "Sentral-tendens og gamma - to mål for årsaksmodellens forklaringskraft", for utregnings-operasjoner.

Vedlegg 6:

Komparativ analyse - Empirisk basis spesifisert mht. teknikk og krav til sammenliknbarhet

Forklaring: Enhetene i de fire kategoriene er komparert i én eller flere unike kombinasjoner. Enheter satt i parentes er komparert i én eller flere forutgående kategorier og regnes bare én gang til empirisk basis.

Tabell V.6.1. H1 - Mandatgivende organ I

KRAV TIL SAMMENLIKNBARHET	KOMPARATIV TEKNIKK		EMPIRISK BASIS (n/N)
	Forskjells- metoden	Overens- stemmes- metoden	
Idéelt krav innfridd	1 UNEF I 57-, UNFICYP -74, UNFICYP 74-, UNEF II, UNDOF, CMF, MFO	2 UNEF I -57, UNTAG	der idéelt krav til sammenliknbarhet er innfridd: = 9 enheter
Redusert krav innfridd	3 ONUC UNIFIL MNF	4 (UNEF I 57-), UNSF (ONUC) (UNIFIL) (UNTAG)	+ der redusert krav til sammenliknbarhet er innfridd = 4 enheter

SUM EMPIRISK BASIS = 13 av 13 enheter
i diakront utvidet univers

SLUTNINGS-BASIS: 12 komparerte par-
kombinasjoner

Tabell V.6.2. H2 - Mandatgivende organ II

KRAV TIL SAMMENLIKNBARHET	KOMPARATIV TEKNIKK		EMPIRISK BASIS (n/N)
	Forskjellsmetoden	Overensstemmelsesmetoden	
Idéelt krav innfridd	1 Ingen	2 Ingen	der idéelt krav til sammenliknbarhet er innfridd: = 0 enheter
Redusert krav innfridd	3 UNEF I -57, UNEF I 57-, ONUC, UNSF, UNFICYP 74-, UNEF II, UNDOF UNIPIL UNTAG	4 (ONUC) (UNFICYP 74-) (UNEF II) (UNDOF) (UNIPIL)	+ der redusert krav til sammenliknbarhet er innfridd = 9 enheter

SUM EMPIRISK BASIS = 9 av 10 enheter
i diakront utvidet univers

SLUTNINGS-BASIS: 14 komparerte par-
kombinasjoner

UNFICYP -74 innfrir ikke det laveste krav til sammenliknbarhet ("reduert krav") og er således utelukket fra komparasjonen.

Tabell V.6.3. H3 - Konsensus I FN

KRAV TIL SAMMENLIKNBARHET	KOMPARATIV TEKNIKK		EMPIRISK BASIS (n/N)
	Forskjellsmetoden	Overensstemmelsesmetoden	
Idéelt krav innfridd	1 Ingen	2 Ingen	der idéelt krav til sammenliknbarhet er innfridd: = 0 enheter
Redusert krav innfridd	3 UNEF I -57, UNEF I 57-, ONUC, UNSF, UNFICYP -74, UNFICYP 74-, UNEF II, UNDOF UNIPIL, UNTAG	4 (UNEF I 57-) (ONUC) (UNIFIL)	+ der redusert krav til sammenliknbarhet er innfridd = 10 enheter

SUM EMPIRISK BASIS = 10 av 10 enheter
i diakront utvidet univers

SLUTNINGS-BASIS: 10 komparerte par-kombinasjoner

Tabell V.6.4. H4 - Konflikt-type

KRAV TIL SAMMENLIKNBARHET	KOMPARATIV TEKNIKK		EMPIRISK BASIS (n/N)
	Forskjellsmetoden	Overensstemmelsesmetoden	
Idéelt krav innfridd	1 Ingen	2 UNEF I -57, UNFICYP -74, MFO MNF	der idéelt krav til sammenliknbarhet er innfridd: = 4 enheter
Redusert krav innfridd	3 (UNEF I -57), ONUC, UNSF, (UNFICYP -74), UNEF II, CMF, UNIFIL (MFO), (MNF)	4 (UNEF I -57), (ONUC) (UNSF), UNFICYP 74- UNDOF, (CMF), (MFO), (MNF), (UNIFIL)	+ der redusert krav til sammenliknbarhet er innfridd = 7 enheter

SUM EMPIRISK BASIS = 11 av 12 enheter
i diakront utvidet univers

SLUTNINGS-BASIS: 19 komparerte par
kombinasjoner

UNEF I 57- innfrir ikke det laveste krav til sammenliknbarhet ("reduert krav") og er således utelukket fra komparasjonen.

Tabell V.6.5. H5 - Antall deltakere i konflikten

KRAV TIL SAMMENLIKNBARHET	KOMPARATIV TEKNIKK		EMPIRISK BASIS (n/N)
	Forskjellsmetoden	Overensstemmelsesmetoden	
Idéelt krav innfridd	1 Ingen	2 UNEF I -57, UNEF I 57-, UNFICYP -74, UNFICYP 74-, UNEF II UNDOF CMF, MFO, MNF	der idéelt krav til sammenliknbarhet er innfridd: = 9 enheter
Redusert krav innfridd	3 (UNEF I -57), ONUC, UNSF, (UNFICYP -74), UNIFIL, (CMF), (MFO), (MNF)	4 (UNEF I 57-), (UNFICYP -74), (UNSF) (ONUC) (CMF), (MFO), (MNF), UNTAG	+ der redusert krav til sammenliknbarhet er innfridd = 4 enheter

SUM EMPIRISK BASIS = 13 av 13 enheter
i diakront utvidet univers

SLUTNINGS-BASIS: 21 komparerte par
kombinasjoner

Tabell V.6.6. H6 - Styrkens operative konsept

KRAV TIL SAMMENLIKNBARHET	KOMPARATIV TEKNIKK		EMPIRISK BASIS (n/N)
	Forskjells- metoden	Overens- stemmelses- metoden	
Idéelt krav innfridd	1 UNSF, UNFICYP -74, MNF, UNTAG	2 UNEF I -57, UNEF I 57- UNFICYP 74- UNEF II UNDOF CMF (MNF)	der idéelt krav til sammenliknbarhet er innfridd: = 10 enheter
Redusert krav innfridd	3 (UNEF I -57), (UNSF), (UNFICYP -74), (UNFICYP 74-), (UNEF II), (UNDOF), UNIFIL, (CMF), (MNF) MFO	4 (UNEF I -57), ONUC (UNSF) (UNFICYP -74), (UNIFIL) (CMF), (MNF), (MFO), (UNTAG)	+ der redusert krav til sammenliknbarhet er innfridd = 3 enheter

SUM EMPIRISK BASIS = 13 av 13 enheter
i diakront utvidet univers

SLUTNINGS-BASIS: 22 komparerte par
kombinasjoner

Vedlegg 7:

Sentral-tendens og gamma - to mål for årsaks-modellens forklaringskraft

Sentral-tendens - gjennomsnittelige "scorings-koef-
fisienter" på de uavhengige variablene for grupper
av enheter med høy og lav verdi på den avhengige
variabel (veid for å kompensere for et varierende
antall relevante variabler).

Enheter med høy verdi (1) på mandatoppfyllelse (Y)	Enheter med lav verdi (0) på mandatoppfyllelse (Y)
UNEF I -57 : 2/6 = 0.33	ONUC : 2/6 = 0.33
UNEF I 57- : 4/6 = 0.67	UNFICYP -74: 4/6 = 0.67
UNSF : 4/6 = 0.67	UNIFIL : 2/6 = 0.33
UNFICYP 74-: 6/6 = 1.00	
UNEF II : 6/6 = 1.00	
UNDOF : 6/6 = 1.00	
CMF : 1/4 = 0.25	
MNF : 1/4 = 0.25	
MFO : 3/4 = 0.75	
UNTAG : 5/5 = 1.00	

10 enheter = 6.92/10

3 enheter = 1.33/3

= 0.69

= 0.44

Differanse: 0,25

Gamma - enhetenes fordeling etter mandatoppfyllelse og antall "høye scoringer" på de seks uavhengige variablene

Gamma er normert mellom -1.00 og 1.00 og beregnes ved;

$$\frac{P - Q}{P + Q}$$

der P er antall par av enheter som er ordnet likt, og Q er antall par av enheter som er ordnet ulikt.

		MANDATOPPFYLLELSE	
		Lav (0)	Høy (1)
ANTALL "HØYE" (1) "SCORINGER" PÅ DE SEKS UAVHENGIGE VARIABLENE	TO	2	1
	FIRE	1	2
	SEKS	0	3

305

$$P = 2 \times 5 + 1 \times 3 = 13$$

$$Q = 1 \times 1 + 2 \times 0 = 1$$

$$\text{Gamma: } \frac{P - Q}{P + Q}, \quad \frac{13 - 1}{13 + 1} = \frac{12}{14} = 0.86$$

³⁰⁵ For en detaljert redegjørelse for beregning av P og Q, se Hellevik: Forskningsmetode, 1980, s. 226-227.

Vedlegg 8:

Analyse-resultatenes "robusthet" for analytiske og metodologiske innvendinger

Det må knyttes flere forbehold til analyse-resultatene presentert i kapittel 5. Gjennom analytiske avgrensninger og metodologiske avveininger har jeg søkt å komme i "kontakt" med en *empirisk* virkelighet og måle *reelle* sammenhenger. Men jeg har ingen garanti for at analyse-resultatene virkelig avspeiler mønstre i det empiriske universet. Potensielle feilkilder ligger skjult nettopp i de valg jeg har foretatt for overhodet å komme kontakt med "internasjonal fredsbevaring". De svakere sammenhengene (H1 og H2) vil være spesielt sårbare for disse valgene. Jeg skal jeg derfor innstifte i meg selv en smule ydmykhet overfor de metodologiske og epistemologiske problemene som prinsipielt og spesielt er knyttet til undersøkelsen. Ikke for å "løse" dem. Men for å bevisstgjøre innenfor hvilke *grenser* og under hvilken *usikkerhet* de substansielle slutningene må forstås.

Konkret vil jeg knytte noen korte kommentarer til spørsmålet om: (i) Analyse-resultatenes teoretiske og empiriske gyldighets-område, (ii) operasjonalisering og validitet, (iii) klassifisering og reliabilitet, og (iv) sammenliknbarhet og kontroll.

Teoretisk og empirisk gyldighets-område

I kapittel tre spesifiserte jeg seks hypoteser som pretenderte å forklare variasjoner i den fredsbevarende innsatsen - forstått som en styrkes evne til å oppfylle mandatet. Jeg har i tidligere arbeider studert effekten av "fredsbevaring" på fenomener

som "krisehåndtering" og "konfliktløsning".³⁰⁶ Men det kan være grunn til å understreke at selv om det kan være indirekte effekter mellom forklarings-variablene i H1-H6 og evnen til å håndtere kriser og løse konflikter, så gir ikke den komparative undersøkelsen grunnlag for å si noe om dette. Krisehåndtering og konfliktløsning tilhører ikke den *klassen fenomener* undersøkelsen tar sikte på å forklare. Årsaks-modellens *teoretiske gyldighets-område* er begrenset til å forklare effektiviteten av den fredsbevarende innsatsen i den mer beskjedne betydning som er presisert i kapittel to.

Likeledes må jeg vokte meg for å generalisere analyse-resultatene utover de enheter som inngår i undersøkelsen. Om jeg f.eks. forsøkte å generalisere resultatene til fredsbevarende *observatør-korps*, ville jeg slutte utenfor undersøkelsens *empiriske gyldighets-område*. Observatør-korps tilhører ikke den (sub-)klassen av enheter som kompareres i undersøkelsen. Det vil dessuten være problematisk å gi bastante tilrådinger om *framtidige* fredsbevarende styrker, ettersom ingen av de uavhengige variablene i H4-H6 innfrir kravene til en tilstrekkelig eller en nødvendig årsak.

Operasjonalisering og validitet

Hypoteser kan formuleres som påstand om (en bestemt type) sammenheng mellom to variabler. Noen ganger er variablene direkte observerbare og empirisk testing av hypotesen behøver ikke gå veien om en operasjonalisering av variablene. Andre ganger er variablene abstrakte teoretiske begreper som må operasjonaliseres før hypotesen kan prøves empirisk. Operasjonalisering består i å beskrive de framgangsmåter og indikatorer som setter en i stand til å *måle* de teoretiske variab-

³⁰⁶ Fermann: UNEF II - Oktoberkrisen 1973: Instrument for krisehåndtering, 1988, UNEF II - 1973-80: Instrument for forhandlet konfliktløsning, 1988, og Terrorbalanse og krisehåndtering, 1989.

lene i hypotesen ("operasjonell definisjon"). Operasjonalisering kan dermed oppfattes som en "bro" mellom det teoretiske og det empiriske univers. Om innholdet i de teoretiske begrepene (variablene) ivaretas i "kryssingen" av "broen", sier man at indikatorene er *valide* (relevante) mål for de begreper de sikter mot å "representere".

De seks hypotesene i undersøkelsen inneholder minst to variabler som er direkte observerbare og målingen av disse representerer derfor ikke noe validitets-problem.³⁰⁷ For flere av variablene er dessuten "veien" til det empiriske univers såpass "kort" at validitets-problemet knapt er stort.³⁰⁸ To variable er imidlertid så abstrakte at operasjonaliseringene kan oppfattes som problematiske. Jeg sikter til explanandum i H1-H6 ("effektiviteten av den fredsbevarende innsatsen") og spesielt explanans i H3 ("konsensus i FN").³⁰⁹ Jeg skal ikke "på tampen" reformulere de operasjonelle definisjonene, men bare konstatere at explanandum i H1-H6 og explanans i H3 bidrar til den usikkerhet som hefter ved analyse-resultatene. Når jeg f.eks. fant at konsensus-forhold i FN overhodet ikke betød noe for effektiviteten av den fredsbevarende innsatsen, så *kan* dette skyldes at den operasjonelle definisjonen av "samstemthet"/"dissens" ikke registrerer de relevante empiriske forhold.³¹⁰

³⁰⁷ Explanans i H1 og H2.

³⁰⁸ Explanans i H4, H5 og H6.

³⁰⁹ Se avsnitt 3.2.

³¹⁰ I "etterpå-klokskap" ser jeg at det sannsynligvis er for "snevert" å begrense "konsensus" til stormaktenes holdning under *opprettelsen* av styrken. Om jeg også hadde registrert stormaktenes stemmegivning under *mandatforlengelsene*, ville sammenhengen mellom "konsensus-forhold" og "effektiviteten av den fredsbevarende innsatsen" kunne sett annerledes ut. En *validitets-test* kan gjennomføres over en slik "lest".

Klassifisering og reliabilitet

I kapittel fire ble det empiriske materialet klassifisert langs egenskaps-dimensjonene operasjonalisert i kapittel tre. For å forebygge lav reliabilitet (nøyaktighet) i klassifiseringen av enhetene langs de syv variablene som inngår i analysen, foretok jeg en *diakron utvidelse* av universet fra elleve fredsbevarende styrker til tretten enheter. Denne operasjonen reduserte - hva jeg kalte - den kategori-interne variasjonen og dermed tve-tydigheten i klassifiseringen av materialet. Til tross for dette satt jeg likvel igjen med seks tvilsomme klassifikasjoner. Det vil hefte større usikkerhet ved komparasjoner der disse er involvert (spesielt som verdi på forklarings- eller effektvariabelen) og ved sammenhenger (hypoteser) som innbefatter variabler der disse er konsentrert (H4 og H5).

Sammenliknbarhet og kontroll

I vedlegg 5 drøftet jeg dilemmaet som oppstår av de motsetningsfylte kravene til sammenliknbarhet og kontroll for tredje variabler. Det er ikke mulig å maksimere den ene uten å svekke den andre. "Løsningen" på dilemmaet består i gjøre en fornuftig ("optimal") avveining mellom de to hensynene. For å få en bred empirisk basis for den komparative analysen, valgte jeg å redusere kravet til sammenliknbarhet fra å innbefatte *alle* kontroll-variablene i konteksten (kV) til å inkludere alle *så nær som én* av kontroll-variablene (kV -1). Dette innebærer naturligvis en svekkelse av kontrollelementet og betyr at den forklarte variasjonen (fortsatt) *kan* skyldes et bakenforliggende forhold - nemlig tredje variabelen som ble "saldert bort" gjennom det reduserte kravet til sammenliknbarhet. Dette problemet kan ikke løses uten å skape et nytt - dvs. en betydelig svekkelse av den empiriske basis.

Heldigvis er ikke dilemmaet så alvorlig som det kan se ut som ved første øyekast. En sammenholding av tabellene V.5.1. og V.5.2.-V.5.7. viser at det ikke er den *samme* tredje variab-

elen som "salderes bort" i *alle* ellers sammenliknbare par-kombinasjoner av enheter.³¹¹ Det ligger altså ingen observerbar *systematikk* til grunn for hvilke tredje variabler som "unnslipper" kontroll.

I vedlegg 2 note 250 skriver jeg at "vi kan redusere sannsynligheten for at en sammenheng er spuriøs ved å kontrollere for tredje variabler. Men ettersom universet av bakenforliggende variabler i prinsippet er uendelig, kan spuriøsitet ikke *utelukkes*". En slik konstantering "rammer" alle forklaringsprosjekter - inkludert mitt eget. Hvordan skal man forholde seg *konstruktivt* til en slik "teoretisk uendelighet av forklaringer"? I utarbeidelsen av forklarings-modellen må man "tenke hardt" og forsøke å inkludere (eksogene) variabler det er teoretiske grunner til å anta påvirker variasjonen i Y eller sammenhengen mellom en X og Y. Like viktig vil det være å styrke det teoretiske grunnlaget for de hypoteser som allerede er inkludert i forklarings-modellen. Om man ikke er istand til å anviser selv en triviell mekanisme for hvordan en X og Y samvarierer, vil selv den sterkeste samvariasjon bli møtt med skepsis.³¹²

Slike tiltak vil på langt nær *løse* problemet knyttet til "en teoretisk uendelighet av forklaringer", og det vil derfor *alltid hefte en grunnleggende usikkerhet ved analyse-resultatene*. En slik usikkerheten gjør det urealistisk å oppfatte hypoteser som "bekreftede" i en absolutt eller endelig betydning.

Kontroll-elementet svekkes også fra en annen kant. I vedlegg 5 framholdt jeg at det er problematisk å komparere enheter som inngår i samme historiske forløp, ettersom kontekstuell sammenliknbarhet da knapt representerer en kontroll for tredje

³¹¹ Rent bortsett fra at ikke alle komparasjoner opererer under et redusert krav til sammenliknbarhet.

³¹² Se den epistemologiske drøftingen i vedlegg 2.

variabler. På dette grunnlag unnlot jeg å komparere UNFICYP -74 med UNFICYP 74-, og UNEF I -57 med UNEF I 57-. Men gikk jeg *langt nok* med å forebygge det statistikere kaller "auto-korrelasjon"? Er det ikke *flere* enheter som kan sies å tilhøre samme historiske forløp og som dermed vanskelig kan oppfattes som uavhengige observasjoner? UNEF II og MFO er ganske utsatt ettersom sistnevnte "overtok" for UNEF II da denne styrken ble trukket ut av Sinai i 1980. Men nå viser det seg ved konsultasjon av tab. V.5.2.-V.5.7., at den unike parkombinasjonen UNEF II vs. MFO ikke under noen komparativ teknikk eller for noen hypotese innfrir de formelle kravene til sammenliknbarhet. Dermed bidrar ikke det "historiske slektskapet" mellom disse to enhetene til å øke usikkerheten knyttet til analyse-resultatene.

Vedlegg 9:

Midtøsten og fredsbevaring: Konfliktstruktur og konflikthåndtering

"Internasjonal fredsbevaring" er en teknikk for *konflikthåndtering* der soldater eller observatører overvåker en våpenhvile mellom to eller flere stridende parter. Fredsbevarende operasjoner avviker fra regulære kampstyrker og tvangs-aksjoner ved at de er (i) lett bevæpnet, (ii) bruker makt primært i selvforsvar (inkludert forsvar av stillinger), (iii) opptrer nøytralt og upartisk i relasjon til partene i konflikten, (iv) er utplassert med konflikt-partenes godkjenning (konsensusbasert rolle), og (v) er under en type internasjonal kommando.

Den fredsbevarende innsatsen er ikke primært rettet mot å (a) fjerne det *objektive grunnlaget for konflikt* (konfliktløsning), eller mot å (b) endre partenes *erkjennelse* (preferanser) av hvordan konflikten best kan "administreres" (konfliktbileggelse). Fredsbevaring er begrenset til å (c) sikre en type "*væpnet fred*" mellom partene (våpenhvile).³¹³ Selv om fredsbevaring dermed kan betraktes som en "sekundær aktivitet", bør ikke instrumentet undervurderes. I en rekke konflikter har fredsbevaring vært et attraktivt alternativ til væpnet konfrontasjon og opptrapping (UNFICYP på Kypros, UNDOF på Golan-høydene, UNIFIL i Sør-Libanon, MNF i Beirut etc.). I enkelte konflikter har fredsbevarende operasjoner dessuten vært et viktig supplement til forhandlinger med sikte på å finne fredeligere måter å "administrere" konflikten på (UNEF II i Sinai). Endelig kan fredsbevarende operasjoner inngå som element i fredsavtaler - som en garanti for at styrkebegrensninger respekteres (MFO i Sinai). Fredsbevaring er dog ingen universelt anvendelig konflikthåndterings-teknikk. Bruken av instrumentet må vurderes i det enkelte tilfelle med et skarpt

³¹³ Se fig. 2.2.1. og 2.2.2.

øye til sannsynligheten for at operasjonen skal kunne oppfylle et meningsfullt mandat. Det bør også vurderes hvorvidt den fredsbevarende operasjonen kan bli et påskudd til ikke å gjøre noe mer for løse konflikten det er tale om.

Midtøsten og fredsbevaring - observasjoner og spørsmål

Midtøsten framstår som et "flue-papir" for fredsbevarende innsatser. Av totalt elleve opprettede styrker (fra 1956 til 1990), er syv blitt utplassert nettopp i denne regionen. Midtøsten er dessuten en spesiell region ved at fredsbevarende styrker vanskeligere lar seg avvikle når de først er etablert i konfliktområdet. Den gjennomsnittelige funksjonstiden for fredsbevarende styrker i Midtøsten er over tolv år. Dette er syv og en halv gang mer enn styrker utplassert i øvrige regioner, og fire år lengre enn gjennomsnittet totalt.³¹⁴ Slike observasjoner bør vekke nysgjerrighet både hos Midtøsten-interesserte og mer spesielt hos de som på faglig grunnlag er opptatt av fredsbevaring. Det er interessant å undersøke (i) *hvorfor* Midtøsten så *hyppig* har vært mottaker av fredsbevarende innsatser, og ytterligere (ii) *hvorfor* regionen så *nødig "gir slipp på"* fredsbevarende styrker når de først er etablert?

Et første trinn i å besvare problemstillingen, vil være å reformulere (konkretisere) den:

- (i) Hvilke *strukturelle trekk ved Midtøsten* som konfliktområde er det som *disponerer* for fredsbevarende innsatser?

³¹⁴ Disse observasjonene er også gyldig for de fredsbevarende observatør-korpene, selv om forskjellene mellom regioner ikke er like dramatiske.

(ii) Hvilke *egenskaper ved fredsbevaring som konflikt-håndterings-teknikk* er det som gjør at den er tatt i bruk i så mange konflikter i denne regionen?

I det følgende skal jeg skissere en *forklaring* som *kopler* anvendelsen av fredsbevaring til spesielle trekk ved konfliktstrukturen i Midtøsten. Strukturene er ikke - som frekvensen og varigheten av den fredsbevarende innsatsen - umiddelbart observerbare. Jeg skal derfor *avlede* to observerbare *konsekvenser* av konfliktstrukturen. Dermed får jeg ikke bare anledning til å beskrive de "mekanismer" som "*formidler*" den antatte samvariasjonen mellom konfliktstruktur og håndterings-teknikk.³¹⁵ Konsekvensene kan dessuten innlemmes som *explans* (forklaringsvariabel) i prinsipielt testbare hypoteser. Ved hjelp av komparative analyse-teknikker kan så de empiriske utsagnene prøves mot de konflikter i Midtøsten der fredsbevarings-teknikken er tatt i bruk.

Konfliktstrukturen i Midtøsten - egenskaper og konsekvenser

"Midtøsten-konflikten" er et upresist samle-begrep for en mosaikk av konfliktdimensjoner. Det kan likevel påvises en *struk-*

³¹⁵ Anvendelsen av "mekanisme"-metaforen er i overensstemmelse med Jon Elsters redegjørelser i (i) Explaining Technical Change - A Case Study in the Philosophy of Science (Cambridge: Cambridge University Press, 1983), s. 20-24, og (ii) Nuts and Bolts for the Social Sciences (Cambridge: Cambridge University Press, 1989), s. 3-10. Metaforen kan oppfattes som synonym til *teoretisk begrunnelse*, idet en mekanisme bør redegjøre mest mulig fyldestgjørende og nøyaktig for *hvordan* samvariasjonen mellom en X og en Y formidles. Om en forklaring skal være komplett i formell forstand, må det kreves at (i) X og Y faktisk samvarierer, og at (ii) det kan redegjøres for hvordan samvariasjonen skjer. Denne epistemologiske problemstillingen er drøftet nærmere i vedlegg 2.

tur i dette empiriske landskapet. Jeg vil fremheve tre strukturelle - eller strukturelt betingete - trekk:

(i) Maktforholdene i Midtøsten er *desentraliserte og ustabile*. Selv om Israel militært sett ligger et "hestehode" foran andre regionale makter (spesielt etter "Gulf-krigen"), er landet langt fra å være en *hegemon*. Heller ikke innflytelsesrike og rivaliserende ekstra-regionale makter som Frankrike, Sovjetunionen (Russland), Storbritannia og USA, kan gis hegemonisk status. Deres innflytelse har blitt søkt balansert av aktører eller koalisjoner av aktører - enten det har dreid seg om "forbund" av regionale aktører eller de facto allianser mellom regionale og ekstra-regionale makter. Én enkelt aktør eller sammenslutning av aktører har derfor *knapt kunnet dominere regionen over tid*. Regionen har etter den Annen Verdenskrig ikke vært del av en stabil (eller "anerkjent") interessedessfære (som f.eks. ved blokkdelingen av Europa), men har - fra en eurosentrisk synsvinkel - tilhørt en *randzone preget av pulserende rivalisering*. Forsøk på å etablere eller fastholde en Pax Britannica, Americana, Judea eller Sovjetica, har møtt sterke regionale eller ekstra-regional utfordrere.

(ii) Mange av interessemotsetningene i Midtøsten er formulert som konflikter om *ikke-delbare størrelser*. Om partene oppfatter konflikter som *null-sum spill* - "den enes brød, er den andres død" - vil spørsmål om krig og (væpnet) fred primært bestemmes utfra militære parametre. Det er ikke bare den israelsk-palestinske konfliktdimensjonen som er "fanget" i en uforsonlig og kompromissløs null-sum logikk.³¹⁶ Denne spillstrukturen gjør seg også gjeldende i en rekke andre konflikter i Midtøsten: Konflikten mellom det shia-muslimske Iran og sunni-muslimske monarkier, konflikten mellom islamsk fundamentalisme og pan-arabisk sekularisme/modernisme, konflikter mellom etniske minoriteter og eksisterende statsdannelser

³¹⁶ Noam Chomsky: "Rejectionism and Accommodation", i The Chomsky Reader (New York: Pantheon Books, 1987), s. 371-405.

(f.eks. kurderne i Irak og Tyrkia), og konflikter mellom arabiske regimer som er "forpliktet" til hverandres ødeleggelse (Baath-regimene i Bagdad og Damaskus). De amerikanske og sovjetiske interessene i Midtøsten er ofte framstilt som kvalitativt uforenlige.³¹⁷ Men det er vanskelig å se at *innflytelse* (i regionen) er en ikke-delbar størrelse. Det er bare dersom kampen om innflytelse har en *hegemonisk målsetting* det kan hevdes at den enes kamp for innflytelse sikter mot å *utelukke* den andre fra *enhver* form for innflytelse.

(iii) Endelig er konfliktstrukturen i Midtøsten karakterisert ved at så mange konfliktdimensjoner *overlapper* eller *tangerer* hverandre. Rent analytisk kan det skilles mellom tre konfliktnivåer - konflikter av lokal, regional og ekstra-regional opprinnelse. Det er imidlertid typisk for Midtøsten at disse konfliktnivåene empirisk ofte er *sammenkoplet*. I det følgende skal jeg forsøke å vise hvilke føringer dette og andre strukturelle trekk ved Midtøsten kan legge på muligheten for å *kontrollere* og *løse* konflikter i regionen.

Konfliktstruktur, konsekvenser og "mekanismer"

Det kan avledes to *konsekvenser* av de strukturelle trekkene drøftet ovenfor: Konfliktstrukturen i Midtøsten *disponerer* for - eller tenderer mot - at (a) konflikter får et *betydelig opptrappingspotensiale*, og dessuten for at (b) konflikter får et *lavt løsningspotensiale*. Jeg skal drøfte disse implikasjonene nedenfor.

Det *høye* potensialet for *opptrapping* kan primært spores tilbake til den *hierarkiske koplingen av konfliktdimensjoner* (struktur-trekk iii). Sammenvevingen av konfliktnivåer disponerer for at konfliktmanifestasjon på et nivå "antenner"

³¹⁷ Se f.eks. Henry Kissinger: Years of Upheaval (London: Weidenfeld & Nicolson, 1982), s. 619.

vertikalt (eskalerer) til økt spenning og maktbruk på andre (høyere, lavere eller sideordnede) konfliktnivåer. Et slikt opptrappingspotensiale kan utløses og formidles gjennom ulike mekanismer: Ved at *andre aktører* (i) knytter prestisje og spesielle interesser til konfliktutfallet, (ii) søker å fylle et maktvakuum skapt av en pågående konflikt og dermed blir part i den, eller (iii) simpelthen forsøker å innfri allianseforpliktelser og opprettholde en lokal, regional eller global maktbalanse.

Det er ikke vanskelig å finne eksempler på opptrappingsforløp som er formidlet gjennom slike mekanismer: Oktoberkrigen (1973) startet som en regional krig mellom Israel på den ene siden og Egypt og Syria på den andre. For å sikre et fordelaktig utfall av krigen for sine allierte, iverksatte USA og Sovjetunionen store leveranser av ammunisjon og militært erstatningsmaterieell ("luftbro"). Supermaktsengasjementet tiltok i krigens tredje uke og toppet seg i en supermaktskrise som kanskje var den alvorligste siden Kuba-krisen.³¹⁸ En annen illustrasjon er borgerkrigen i Libanon, der sentralmaktens sammenbrudd la landet "åpent" for syrisk og israelsk intervensjon. I dag er Libanon en arena for to aspekter ved "Den arabisk-israelske konflikten" - den uforsonlige konflikten mellom Israel og palestinene, og rivaliseringen mellom Israel og Syria. Libanon-konflikten utviklet seg fra en én-nivå konflikt til en to-nivå konflikt. Den siste Gulf-konflikten har demonstrert tendensen til opptrapping i *to* omganger: Først ved at en *regional* konflikt mellom Irak og Kuwait trappet opp til til å innbefatte et *ekstra-regionalt* engasjement ("Den flernasjonale styrken"). Demest ved at det ekstra regionalet engasjementet gled over i *lokale* kamphandlinger (borgerkrig)

³¹⁸ Andre eksempler på konfliktopptrapping er utviklingen av borgerkrigen i Libanon til en arena for israelsk-syrisk rivalisering, og Iraks invasjon av Kuwait som engasjerte flere vestlige stormakter med USA i spissen.

mellom kurdere og irakiske styrker i Nord-Irak, og shiia-muslimere og Saddam-styrker i sør.

Det *lave* potensialet for *konfliktløsning* kan spores tilbake til alle de ovennevnte struktur-trekkene. Den omfattende overlappingen og koplingen av konfliktdimensjoner i Midtøsten, bidrar ikke bare til at konfliktmanifestasjon og spenning lettere "forplanter" seg langs en hierarkisk akse. Av samme årsak blir det desto vanskeligere å *løse* konflikter. En forhandlingsprosess bør ikke bare innbefatte *de jure* parter, men må dessuten ta hensyn til *de facto* parter og interesserte aktører på *tilkoblede* konfliktdimensjoner. Dette gjør forhandlinger meget kompliserte: Hvert trinn i prosessen må "klareres" hos parter på én eller flere *andre* konfliktdimensjoner. Forhandlingene blir dessuten sårbare: Attentater, gisseltaking, "gjengjeldelsesbombing", invasjon, "kanonbåt-diplomati" og terrorisme, har gjentatte ganger blitt en årsak eller et påskudd til sammenbrudd i politiske samtaler. Sjansen for å finne et minste felles multiplum, synker - *ceteris paribus* - med antall aktører, posisjoner og konfliktdimensjoner. *De koblede konfliktdimensjonene griper inn i hverandre og forvansker hverandres løsning.*

Man kunne tenke seg at problemer knyttet til sammenkoplingen av konflikter, kan *overskrides* av en hegemon som *pålegger* partene i konfliktene en løsning. En slik hegemon finnes imidlertid ikke i Midtøsten (struktur-trekk i).³¹⁹ De desentraliserte og ustabile maktforholdene i Midtøsten har gitt svært mange enkeltaktører *vetomakt* over "uønskede" forhandlingsløsninger, og *knapt noen* sannsynlig koalisjon av stater an-

³¹⁹ Supermaktene har - inntil nylig - ikke vært i nærheten av å inngå et såkalt "supermakts-kondominat" i Midtøsten. Tvert imot har den aggressive rivaliseringen bidratt til å svekke begge makters evne til å pålegge såvel løsninger som "løsninger".

ledning til å *pålegge* andre sine politiske visjoner for regionen.³²⁰

Løsningen av konflikter i Midtøsten kompliseres ytterligere av at så mange av motsetningene dreier seg om ikke-delbare størrelser (struktur-trekk ii). Det er ikke enkelt for partene å endre slike preferanser, om verken maktforhold eller konfliktkoplinger disponerer for det. "Bare" om det fantes stabile maktkonstellasjoner som kunne garantere kompromissløsninger samtidig langs flere konfliktdimensjoner, vil partene i en konflikt få incentiver til å *omdefinere* interessemotsetninger til delbare eller komplementære størrelser.

Fredsbevaring relatert til konflikters opptrappings- og løsnings-potensiale

Konfliktstrukturen i Midtøsten disponerer for at konflikter i området får et høyt opptrappingspotensiale og et lavt løsningspotensiale. Om konflikter har et betydelig potensiale for opptrapping og dessuten er kompliserte å løse, vil dette stille spesielle krav til *hvilke* teknikker som kan anvendes i kontroll og regulering av konfliktene. Når fredsbevaring så *ofte* og så *vedvarende* har vært brukt som teknikk for konflikthåndtering i Midtøsten, *kan* dette skyldes at fredsbevaring er *spesielt egnet* (eller det mest brukbare instrument) til å håndtere opptrappingsforløp og "uløselige" konflikter.

³²⁰ Et forbehold må tas for den siste Gulf-konflikten, der vestmaktene klarte å stable en bred allianse på bena - inkludert en majoritet av araberstatene - uten å bli alvorlig motarbeidet av Sovjetunionen. Sovjetunionens stillingtaken skyldes svekkelse og Gorbatschevs nye Midtøsten-politikk. Araberlandenes vilje til å slutte seg til alliansen, kan skyldes det faktum at to arabiske land var involvert og den trusselen Irak utgjorde mot Gulf-monarkiene. Det er god grunn til å spekulere i om Gulf-krigen representerer en alvorlig *forskyvning* av maktforholdene i Midtøsten og om USA det neste ti-året vesentlig vil styrke sin innflytelse i regionen.

Den operative målsettingen for fredsbevarende innsatser er - som nevnt - å *sikre en våpenhvile*. Gjennom en tyngre fysisk tredjeparts-rolle - rapportering, patruljering og demarkering - vil en fredsbevarende styrke være en operativ "buffer" mot at partene gjenopptar kamphandlingene. Fredsbevaring er dessuten et *konsensusbasert engasjement* som forutsetter - ikke bare at partene *i prinsippet* er villige til å respektere en våpenhvile - men at partene *aksepterer* den fredsbevarende innsatsen. Det er spesielt fire egenskaper ved fredsbevaring som er avgjørende for at en slik godkjenning skal bli gitt: Partene kan regne med (i) at den fredsbevarende styrken opptrer nøytralt og upartisk, (ii) at styrken ikke er tungt bevæpnet, (iii) at den kun bruker våpen i selvforsvar, og (iv) at styrken trekkes ut av området når partene (vertslandet/ene) ikke lenger ønsker den. Partene behøver således ikke å frykte at den fredsbevarende styrken skal bli en militær trussel. Den vil være en temmelig risikofri og lite ydmykende "opsjon" om partene i konflikten ønsker å avslutte kamphandlingene eller frykter at konflikten skal spre seg til andre konfliktdimensjoner.

Av slike årsaker kan fredsbevarings-teknikken hevdes å være spesielt egnet i håndteringen av *uønskede opptrappingsforløp*. Teknikken framstår - i mangel av realistiske alternativer - dessuten som spesielt egnet til å kontrollere at "uløselige" konflikter ikke igjen manifesteres i kamphandlinger. I konflikter med lavt løsningspotensiale vil dermed fredsbevaring kunne bli en *vedvarende erstatning* for konfliktløsning.

Sammenfatning av elementer til forklaring

Jeg har beskrevet tre trekk ved konfliktstrukturen i Midtøsten: (i) Maktstrukturen er desentralisert og ustabil, (ii) konflikter oppfattes som konkurranse om ikke-delbare størrelser (nullsum spill), og (iii) det er en stor grad av overlapping/kopling mellom ulike konfliktdimensjoner (nivåer).

Disse trekkene har to konsekvenser som relaterer til omfanget (frekvens og varighet) av den fredsbevarende innsatsen i regionen: (i) Koplingen av konfliktnivåer (trekk iii) disponerer for at maktbruk på et nivå eskalerer til andre konfliktnivåer (*høyt opptrappingspotensiale*). (ii) Koplingen av konfliktnivåer (trekk iii) bidrar dessuten til at konflikter blir vanskeligere å løse, fordi så mange aktører får innflytelse over forhandlingene. Konfliktløsning kompliseres ytterligere av at ingen enkelt aktør er mektig nok til å pålegge "løsninger"/løsninger (trekk i) og av at konfliktene ofte er uforsonlig formulert som konkurranse om ikke-delbare størrelser (trekk ii).

Det er nå mulig å avslutte argumentet og fullføre forslaget til forklaring av to viktige aspekter ved konflikthåndteringen i Midtøsten:

Når fredsbevarende styrker *så ofte* og *så vedvarende* har blitt brukt i Midtøsten, kan dette skyldes at (i) fredsbevaring er en spesielt egnet teknikk i håndteringen (begrensningen) av opptrappingsforløp, og at (ii) en slik innsats er et attraktivt og langsiktig alternativ til kamphandlinger i konflikter som er fastlåste og vanskelige å løse. Det er altså den strukturelt betingete frykten for gjenopptakelse av kamphandlinger og problemer knyttet til konfliktløsning, som *fører* og *binder* styrkene til regionen. Inntil konfliktstrukturen i regionen endres vesentlig, vil derfor behovet for fredsbevaring fortsatt være stort, men sjelden føre til mer enn stabilisering av en "væpnet fred".

Litteratur-referanser

Artikler og bøker

Barry, Brian: "Some Questions about Explanation", International Studies Quarterly, Vol. 27, No. 1, 1983, s. 17-27.

Brewer, John & Albert Hunter: Multimethod Research - A Synthesis of Styles (London: Sage Publications Inc., 1989).

Brox, Ottar: Praktisk samfunnsvitenskap (Oslo: Universitetsforlaget, 1989).

Brzezinski, Zbigniew: Power and Principle (New York: Farrar, Straus & Giroux, 1982).

Carter, Jimmy: Keeping Faith - The Memoirs of a President (London: Collins, 1982).

Chalmers, A.F.: What is This Thing Called Science? (Milton Keynes, Philadelphia: Open University Press, 1982), s. 1-37.

Chomsky, Noam: "Rejectionism and Accommodation", i James Peck (Red.): The Chomsky Reader (New York: Pantheon Books, 1987), s. 371-405.

Citrin, Jack: "United Nations Peacekeeping Activities: A Case Study in Organizational Task Expansion", i Robert W. Gregg & Michael Barkum (Red.): The United Nations-system and its Functions (New Jersey: Princeton, 1968), s. 281-317.

Clausewitz, Karl von: On War (Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books Ltd., 1832/1985).

Combacau, Jean: "The Exception of Self-Defence in U.N. Practice", i Antonio Cassese (Red.): The Current Legal

Regulation of the Use of Force (Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1986), s. 9-38.

Cox, Arthur M.: Prospects for Peacekeeping (Washington D.C.: The Brookings Institution, 1967).

Dayal, Rajeshwar: "The 1958 Crisis in the Lebanon - The Role of the UN and the Great Powers", India Quarterly, Vol. 26, April-June, 1970, s. 235-268.

Dayan, Moshe: Breakthrough (New York: Knopf, 1981).

Eeg-Henriksen, Fride: "Kvinner som arbeidskraftreserve", i A.M. Berg (Red.): I kvinners bilde (Oslo: Universitetsforlaget, 1977), s. 170-180.

Elster, Jon: Explaining Technical Change - A Case Study in the Philosophy of Science (Cambridge: Cambridge University Press, 1983).

Elster, Jon: Nuts and Bolts for the Social Sciences (Cambridge: Cambridge University Press, 1989).

Evron, Yair: War and Intervention in Lebanon (London: Croom Helm, 1987).

Fahmy, Ismail: Negotiating Peace in the Middle East (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1983).

Fermann, Gunnar: UNEF II - Oktoberkrise 1973: Instrument for krisehåndtering (Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt - NUPI-rapport Nr. 118, 1988).

Fermann, Gunnar: UNEF II - 1973-80: Instrument for forhandlet konfliktløsning (Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt - NUPI-rapport Nr. 120, 1988).

Fermann, Gunnar: Terrorbalanse og krisehåndtering - FNs fredsbevarende operasjoner i perspektiv av et realpolitisk kjerneparadigme (Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt - NUPI-notat Nr. 413, 1989).

Fermann, Gunnar: International Peacekeeping - A Selectively Annotated Bibliography (Oslo: Norwegian Institute of International Affairs - Draft, October 1990).

Fermann, Gunnar: "Gulf-konflikten - maktbruk og berettigelse", upublisert artikkel, 1991.

Fermann, Gunnar: Internasjonal fredsbevaring - komparativ analyse (Oslo: Magisteravhandling i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo, 1991).

Feyerabend, Paul K.: Against Method: Outline of an Anarchistic Theory of Knowledge (London: Verso 2. edition, 1988).

Frendreis, John P.: "Explanation of Variation and Detection of Covariation - The Purpose and Logic of Comparative Analysis", Comparative Political Studies, Vol. 16, No. 2, 1983, s. 255-272.

Frydenberg, Per (Red.): Peacekeeping - Experience and Evaluation (Oslo: Norwegian Institute of International Affairs, 1964).

Galtung, Johan: "Institutionalized Conflict Resolution: A Theoretical Paradigm", Journal of Conflict Resolution, Vol. 9, No. 4, 1965, s. 348-396.

Galtung, Johan: Theory and Methods of Social Research (Oslo: Universitetsforlaget, 1967), s. 309-340.

Galtung, Johan: "Conflict As a Way of Life", i Hugh Freeman (Red.): Progress in Mental Health (London: Churchill, 1969), s. 484-563.

Galtung, Johan: "Theory Formation in Social Research: A Plea for Pluralism" i Else Øyen (Red.): Comparative Methodology - Theory and Practice (London: SAGE, 1990), s. 96-112.

Heikal, Mohammad: The Road to Ramadan (London: Collins, 1975).

Hellevik, Ottar: Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap (Oslo: Universitetsforlaget, 1980).

Hempel, Carl G.: Philosophy of Natural Science (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1966).

Heiberg, Marianne: "Peacekeepers and Local Populations: Some Comments on UNIFIL", i Indar Jit Rikhye & Kjell Skjelsbaek: The United Nations and Peacekeeping, 1990, s. 147-167.

Holst, Johan Jørgen & Marianne Heiberg: "Peacekeeping in Lebanon: Comparing UNIFIL and the MNF", Survival, Vol. 28, No. 5, 1986, s. 399-421.

Hughes, John: The Philosophy of Social Research (London: Longman, 1990).

Jacobsen, Jesper & Henning H. Lund: FNs fredsbevarende aktioner (København: Akademisk Forlag, 1990).

Jacobson, Harold K.: Networks of Interdependence - International Organizations and the Global Political System (New York: Alfred A. Knopf, 1979).

James, Alan: Peacekeeping in International Politics (London: MacMillan, 1990).

Jervis, Robert: The Meaning of the Nuclear Revolution - Statecraft and the Prospects of Armageddon (Ithaca: Cornell University Press, 1989).

Johansen, Robert C.: "UN Peacekeeping: The Changing Utility of Military Force", Third World Quarterly, Vol. 12, No. 2, 1990, s. 53-70.

Kalleberg, Arthur L.: "The Logic of Comparison - A Methodological Note on the Comparative Study of Political Systems", World Politics, Vol. 19, No. 1, 1966, s. 69-82.

Kjelstadli, Knut: "Nytten av å sammenlikne", Tidsskrift for samfunnsforskning, Vol. 29, 1988, s. 435-448.

Koch, Ernst (Red.): Die Blauhelme Im Einsatz für den Frieden (Frankfurt am Main: Report Verlag GmbH, 1991).

Lane, Jan-Erik: "Data Archives as an Instrument for Comparative Research", i Else Øyen (Red.): Comparative Methodology - Theory and Practice in International Social Research (London: SAGE, 1990), s. 187-202.

Larsen, Stein Uglevik: "Om klassifikasjon", i Stein Uglevik Larsen (Red.): Problemer i samfunnsvitenskaplig metode (Bergen: Universitetsforlaget, 1976), s. 61-123.

Lewis, D.: "Causal Explanation", Philosophical Papers, Vol. II (New York: Oxford University Press, 1986), s. 214-240.

Lijphart, Arend: "The Comparable-Cases Strategy in Comparative Research", Comparative Political Studies, Vol. 8, July, 1975, s. 158-177.

Lipton, Peter: Inference to the Best Explanation (London: Routledge, 1991).

MacKinlay, John: The Peacekeepers (London: Unwin Hyman, 1989).

Marshall, Catherin & Rossman, Gretchen B.: Designing Qualitative Research (London: Sage Publications Inc., 1989).

Mill, John Stuart: A System of Logic (London: Longmans, Green, and Co., 1884).

Mitchell, Robert C.: The Structure of International Conflict (London: MacMillan, 1981).

Nelson, Richard W.: "Multinational Peacekeeping in the Middle East and the United Nations Model", International Affairs, Vol. 61, Nr. 1, 1985, s. 67-89.

Palmer, R.R.: "Frederick the Great, Guilbert, Bülow: From Dynastic to National War", i Peter Paret (Red.): Makers of Modern Strategy - From Machiavelli to the Nuclear Age (New Jersey: Princeton University Press, 1986), s. 91-119.

Paret, Peter: "Napoleon and the Revolution in War", i Peter Paret (Red.): Makers of Modern Strategy - From Machiavelli to the Nuclear Age (New Jersey: Princeton University Press, 19-86), s. 123-142.

Pogany, Istvan: The Arab League and Peacekeeping in the Lebanon (Aldershot: Averbury, 1987).

Popper, Karl: The Logic of Scientific Discovery (London: Hutchinson, 1959).

Quandt, William: Camp David - Peacemaking and Politics (Washington D.C.: The Brookings Institution, 1986).

Richardson, L.F.: Statistics of Deadly Quarrels (Pittsburg: Boxwood Press, 1960).

Rikhye, Indar Jit: The Theory and Practice of Peacekeeping (London: Hurst & Company, 1984).

Rikhye, Indar Jit & Kjell Skjelsbaek (Red.): The United Nations and Peacekeeping - Results, Limitations and Prospects (London: MacMillan, 1990).

Rosner, Gabriella: The United Nations Emergency Force (New York: Columbia University Press, 1963).

Rousseau, Jean-Jaques: A Lasting Peace and the State of War (New Haven: Whitlocks, Inc., udatert).

Sadat, Anwar: På jakt etter identitet (Oslo: Aschehoug, 1978).

Sartori, Giovanni: "Concept Misformation in Comparative Politics", American Political Science Review, Vol. 54, 1970, s. 1033-1053.

Sherry, George L.: "The United Nations, International Conflict, and American Security", Political Science Quarterly, 1986, s. 759-761.

Skjelsbaek, Kjell & Anthony McDermott (Red.): The Multi-national Force in Lebanon (Oslo: Norwegian Institute of International Affairs - NUPI-rapport Nr. 121, 1988).

Skjelsbæk, Kjell (Red.): UNIFIL, særnummer Internasjonal Politikk, Nr. 2/3, 1985.

Skjelsbæk, Kjell: Peacekeeping Operations: A Project Outline (Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt - NUPI-notat Nr. 316, 1985).

Skogmo, Bjoern: International Peacekeeping in Lebanon, 1978-88 (London: Lynne Rienner Publishers, 1989).

Solstad, Dag: Roman 1987 (Oslo: Oktober Forlag A/S, 1987).

Tabory, Mala: The Multinational Force and Observers in the Sinai - Organization, Structure, and Function (London: Westview Press, 1986).

Teune, Henry: "Comparing Countries: Lessons Learned", i Else Øyen (Red.): Comparative Methodology - Theory and Practice (London: SAGE, 1990), s. 38-62.

Thakur, Ramesh: International Peacekeeping in Lebanon: United Nations Authority and Multinational Force (Boulder: Westview, 1987).

Tolstoy, Leo: War and Peace (Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books Ltd., 1869/1987).

Vance, Cyrus: Hard Choices - Critical Years in America's Foreign Policy (New York: Simon & Schuster, 1983).

Vogt, Tiril: Vannkvalitet og helse - Analyse av en mulig sammenheng mellom aluminium i drikkevann og aldersdemens (Oslo: Statistisk Sentralbyrå - Sosiale og økonomiske studier, Nr. 61, 1986).

Weizman, Ezer: Kampen for fred (Oslo: Cappelen, 1983).

Wiseman, Henry & Alastair M. Taylor: From Rhodesia to Zimbabwe: The Politics of Transition (New York: Pergamon Press, 1981).

Wiseman, Henry (Red.): Peacekeeping: Appraisals and Proposals (New York: Pergamon Press, 1983).

Wonnacott, Thomas H. & Wonnacott, Ronald J.: Introductory Statistics For Business and Economics (New York: John Wiley & Sons, 1984).

Young, Oran R.: Trends in International Peacekeeping (New Jersey: Princeton, 1966).

Dokumenter

UNEF I:

GA Res. 377, 03.11.1950 - "Uniting for Peace-resolution".

GA Res. 997, 01.09.1956.

GA Res. 997(ES-I), 4.11.1956.

UNTS Vol. 271, 21.06.1957, s.136 - "Participating States Agreement".

UNTS Vol. 260, 08.02.1957, s.1 - "Status of Forces Agreement".

ONUC:

UN Doc. S/4382, 12.07.1960.

SC Res. 143, 14.07.1960.

SC Res. 145, 22.07.1960.

UN Doc. S/4389, 18.07.1960.

SC Res. 161, 21.02.1961.

SC Res. 169, 24.11.1961.

UNSF:

UN Doc. A/2694, 12.10.1954.

UN Doc. A/5170, 20.09.1962.

GA Res. 1752(XVII), 21.09.1962.

UNFICYP:

UN Doc. S/5543, 15.02.1964.

UN Doc. S/5545, 15.02.1964.

SC Res. 186, 04.03.1964.

UN Doc. S/5596, 12.03.1964.

UNEF II:

SC Res. 338, 22.10.1973.

SC Res. 339, 23.10.1973.

SC Res. 340, 25.10.1973.

UN Doc. S/7930/add. 2232-2237, 27.10.1973.

UN Doc. S/11056/add. 1-6, 28.10.-24.11.1973.

UN Doc. S/11198, 18.01.1974. - Den første egyptisk-israelske styrkeatskillelses-avtalen.

UN Doc. S/11818, 05.09.1975. - Den andre egyptisk-israelske styrkeatskillelses-avtalen.

UNDOF:

SC Res. 350, 31.05.1974.

UNIFIL:

UN Doc. S/12600, 15.03.1978.

SC Res. 425, 19.03.1978.

UN Doc. S/12611, 20.03.1978.

UN Doc. S/12620/Add.5, 13.06.1978.

MFO:

Annual Report of the Director General - April 25. 1983.

UNTAG:

GA Res. 2145(XXI) - oktober 1966.

SC Res. 276, 1970.

GA Res. 146(XXXI) - oktober 1976.

UN Doc. S/12636, 10.04.1978. - "Proposal for a settlement of the Namibian situation".

UN Doc. S/12827, 29.08.1978.

UN Doc. S/15287, 1982.

UN Doc. S/15776, 1982.

UN Doc. S/17658, 1985.

UN Doc. S/20635, 1989.
SC Res. 435, 29.09.1978.
SC Res. 632, 16.02.1989.

English summary

International Peacekeeping 1956-1990: Comparative Analysis

What are the requirements for successful peacekeeping? Which factors determine the effectiveness of peacekeeping operations?

These are the guiding questions for the present study. In order to throw light on this problem, I formulate and test six hypothesis based on experience from eleven peacekeeping operations. The analysis proceeds as follows:

In chapter 2 the concept of "International Peacekeeping" is defined as:

The prevention, containment, moderation and termination of hostilities between or within states through the medium of third-party intervention, organized and directed internationally, using multinational military, police, and civilian personnel to restore and maintain peace.

Peacekeeping operations (i) use force primarily in self-defence, (ii) carry light armaments, (iii) act as neutral and impartial parties, (iv) deploy with the consent of the conflicting parties, and (v) function under some kind of international command. Only the eleven peacekeeping forces which meet these criteria will be the subjects of analysis.

Effective peacekeeping is understood to be a peacekeeping force which is able to fulfil the expectations of its mandate.

Chapter 3 explains, formulates and specifies six hypotheses concerning the efficiency of international peacekeeping. These relate to (a) the mandating agent (I and II), (b) the conflict situation, (c) the degree of consensus in the United Nations, (d) the type of conflict, and (e) the operational concept of the

peacekeeping force. These factors are presented as a model in explanation of efficient peacekeeping.

Chapter 4 provides a description of the eleven peacekeeping forces which serve as the empirical bases for the comparative analysis. The forces are classified according to their performance on the variables (factors) above.

Appendix 4 gives a detailed account of two techniques of systematic comparison: "the method of agreement" and "the method of difference". Use of both techniques enlarges the empirical basis of the study.

Appendix 5 tests the hypotheses against the eleven cases presented in chapter 4. The concluding chapter (5) comments on the results of the comparative analysis:

It is found that the "mandating agent" and the "degree of consensus in the United Nations" are of only marginal importance for the ability of the peacekeeping force to fulfil the expectations of their mandate. The effectiveness of the force is not determined by the mandating agent regardless whether it be the UN Security Council, other international agencies, or a coalition of states.

The active support of the great powers have little impact on the effectiveness of the operations, as long as they do not prevent the establishment of the force.

However, the factors -- "type of conflict", "number of participants to the conflict", and "operational concept" -- turned out to be crucial in explaining peacekeeping performance:

The probability that a force will fulfil its mandate is much higher if the operation pacifies "inter-state conflict" rather than a "civil war-type conflict".

Furthermore, the probability of achieving success is higher if the "number of conflicting parties" does not exceed two.

Finally, "interpositional forces" tend to be more efficient in fulfilling their mandate than forces deployed in an area having no clearly defined cease-fire lines between the conflicting parties.

Storverk om den kalde krigen i nord

Den 1. mai 1960 ble et U-2 fly ført av Francis G. Powers skutt ned over Sverdlovsk i Sovjet - på vei fra Pakistan til Bodø. Nedskytningen gav kraftig gjenlyd internasjonalt, og opplysningen om at flyet skulle til Bodø slo ned som en bombe i Norge.

I boken *The United States and the Cold War in the High North* gir forsker Rolf Tamnes ved Institutt for forsvarsstudier den første historiske fremstilling av Norge og U-2 affæren, på bakgrunn av Norges og nordområdenes rolle i den kalde krigens epoke.

Dette skriver anmelderne:

* Det kan utan överdrift konstateras at ingen framtida forskare om nordisk säkerhetspolitik kan gå förbi hans monumentala doktoravhandling. *Professor Nils Andren, Sverige.*

* Genom sin blandning av stora linjer och detaljrikedom, genom sin säkra känsla för hur säkerhetspolitik skapas i en politisk verklighet har Tamnes givit oss ett verk som omsorgsfullt bör studeras av envar som vill förstå det nordiska säkerhetspolitiska landskapet. *Dosent Ingemar Dörfer, sakkundig i det svenske Utenriksdepartement.*

* Et fremragende bidrag til kendskabet om det nordiske områdets rolle i den kolde krig. *Professor Nikolaj Petersen, Århus.*

* An extremely important contribution to the scholarly literature about intelligence in the High North, likely to remain an authoritative source for decades. *Forsker Nils Petter Gleditsch, PRIO.*

* En studie til å bli klok av - det er hva historikeren Rolf Tamnes legger på bordet, i form av et solid og tankevekkende arbeide om USA og den kalde krigen i nord. *Nils Morten Udgaard, Aftenposten, professor ved Universitetet i Bergen.*

* This is an important book. *Anthony McDermott, i International Affairs.*

Rolf Tamnes:
***The United States
and the Cold War
in the High North.***
Ad Notam Forlag 1991.
(kr 385)